„Teisės“ priedas

# ĮVAIRIŲ VALSTYBIŲ KONSTITUCIJOS

*Lietuvos Universiteto Ord. Prof. M. Römeris kreipėsi į „Teisės" redakciją, iškeldams mintį, ar negalėtų „Teisė" ateiti pagalbon Teisių fakulteto studentams, dėdama savo „prieduose" įvairių valstybių konstitucijas, kaipo medžiagą Valstybinės Teisės seminarui. Tai minčiai Redakcija visiškai pritaria, turėdama galvoj dar ir tai, kad toji medžiaga bus įdomi ir šiaip mūsų teisininkams bei politikams.*

*Manoma atspausdinti 10—15 charakteringesnių konstitucijų.*

# Belgų Konstitucija*)

1831 m. vasario 7 d. su 1893 m. rugsėjo 7 d., 1920 m. lapkričio 15 d. ir 1921 m. vasario 7 d., rugpiūčio 24 d. ir spalių 15 d. pakeitimais.

*Belgų tautos vardu*

*Tautos Kongresas nutaria*:

I dalis.

## Apie teritoriją ir jos padalinimus.

§ 1. Belgija padalinta provincijomis. Provincijos yra šios: Anveras (Anvers), Brabantas (Brabant), Vakarų Flandrija (Flandre), Rytų Flandrija (Flandre), Enotas (Hainaut), Liežas (Liège), Limburgas (Limbourg), Liuksemburgas (Liuxembourg), Namiūras (Namur).

Reikalui esant, įstatymo keliu teritorija gali būti padalinta į didesnį provincijų skaičių.

Kolonijos, užjūrinės posesijos arba potektoratai, kuriuos Belgija gali įsigyti, yra tvarkomi atskirais įstatymais. Šių karštų apsaugai skiriamon Belgų kariuomenėn galima imti tiktai savanoriai.

§ 2. Provincijų padalinimai gali būti nustatomi tik įstatymu.

§ 3. Valstybės, provincijų ir valsčių sienos gali būti pakeistos arba pertvarkytos tik įstatymu.

II dalis.

## Apie belgus ir jų teises.

§ 4. Belgijos pilietybė įgyjama, palaikoma ir nustojama einant civilinio įstatymo numatytomis taisyklėmis.

Ši konstitucija ir kiti įstatymai, liečią politines teises, nustato būtinas sąlygas šiomis teisėmis naudotis.

§ 5. Naturalizaciją suteikia įstatymų leidžiamoji valdžia.

Tik didžioji naturalizacija sulygina svetimšalį su belgu politinių teisių naudojimosi atžvilgiu.

§ 6. Valstybėje luomų skirtumo nėra. Belgai lygūs prieš įstatymą; jie vieni yra priimami į civilines ir karines tarnybas, išskiriant atsitikimus, kurie atskirais atvejais gali būti nustatyti įstatymais.

---

*) *Vertimas iš prancūzų kalbos.*

Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Alfonsas Pimpė, Antanas Kazlas, Albinas Michnevičius ir Povilas Spudas, ord. prof. Mykolui Römeriui vadovaujant.

§ 7. Asmens laisvė garantuojama.

Niekas negali būti patrauktas tieson, išskiriant įstatymo numatytais atsitikimais ir jo nustatyta tvarka.

Išskiriant atsitikimą, kada nusikaltėlis užtiktas nusikalstamą darbą bedarant, niekas negali būti suimtas be motyvuoto teisėjo įsakymo, kuris turi būti patiektas suėmimo metu arba ne vėliau kaip per 24 valandas.

§ 8. Niekas priešingai savo valiai negali būti teisiamas ne to teisėjo, kurį įstatymas jam skiria.

§ 9. Bausmė gali būti nustatyta ir pritaikyta tik einant įstatymu.

§ 10. Butas neliečiamas; negali būti jokios bute kratos, išskiriant įstatyme numatytais atsitikimais ir jo nustatyta tvarka.

§ 11. Nuosavybė nusavinti galima tiktai viešosios naudos reikalui įstatyme numatytais atsitikimais ir tvarka ir už teisingą, iš anksto sumokamą, atlyginimą.

§ 12. Negali būti įvesta turtų konfiskacijos bausmė.

§ 13. Civilinė mirtis panaikinta; ji negali būti atnaujinta.

§ 14. Garantuojama kulto, viešojo apeigų atlikimo ir visais klausimais savo nuomonių reiškimo laisvė, išskiriant atsitikimus, kada besinaudojant šiomis laisvėmis daromi baustini nusikaltimai.

§ 15. Niekas negali būti verčiamas dalyvauti bet kuriuo nors būdu tikybiniuose aktuose bei ceremonijose ir švęsti poilso dienas.

§ 16. Valstybė neturi teisės kištis į kurios nors tikybos tarnautojų skyrimą ir nurodyti tarnybos vietas; taip pat negali jiems drausti susirašinėti su savo vyresniaisiais ir skelbti savo aktus, išskiriant pastaruoju atsitikimu paprastą atsakomybę spaudos bei skelbimo atžvilgiu.

Civilinės jungtuvės turi būti daromos pirm bažnytinio palaiminimo, išskiriant išimtis, kurios esant reikalui būtų nustatytos įstatymo keliu.

§ 17. Mokymas yra laisvas; visokia preventyvė priemonė uždrausta; nusikaltimų baudimas tvarkomas tiktai įstatymu.

Viešas švietimas valstybės lėšomis taip pat tvarkomas įstatymu.

§ 18. Spauda laisva; cenzūra niekuomet negalės būti įvesta; negalima reikalauti įkaitų iš rašytojų, leidėjų ir spaustuvininkų. Jei autorius yra žinomas ir gyvena Belgijoje, leidėjas, spausdintojas arba platintojas negali būti patraukti tieson.

§ 19. Belgai turi teisę ramiai ir neapsiginklavę rinktis, laikydamiesi įstatymų, kurie gali tvarkyti naudojimąsi šia teise, bet negali jos varžyti reikalaujant leidimų iš anksto.

Šis nuostatas visiškai neliečia susirinkimų atvirame ore, kurie visiškai pavedami policijos įstatymų nuožiūrai.

§ 20. Belgai turi teisę steigti draugijas; ši teisė negali būti siaurinama jokia preventyve priemone.

§ 21. Kiekvienas turi teisę kreiptis į viešosios valdžios organus su peticijomis, pasirašytomis vieno ar kelių asmenų.

Kolektyvo vardu duoti peticijas turi teisę tik teisėti jo organai.

§ 22. Laiduojama laiškų paslaptis.

Įstatymas nustato, kurie valdininkai yra atsakingi už atiduotų paštui laiškų paslapties sulaužymą.

§ 23. Naudojimasis Belgijoje vartojamomis kalbomis yra fakultatyvinis; jis tvarkomas įstatymo keliu ir tik viešosios valdžios aktuose ir teismo dalykuose.

§ 24. Traukiant tieson valdininkus del jų administracinio veikimo joks leidimas iš anksto nereikalingas, išskyrus tai, kas šiuo atžvilgiu yra nustatyta liečiant ministerius.

## III dalis.
## Apie valdžią.

§ 25. Visa valdžia paeina iš tautos. Ji yra vykdoma konstitucijos nustatyta tvarka.

§ 26. Įstatymų leidimo valdžia kolektyviai vykdoma Karaliaus, Atstovų Rūmų ir Senato.

§ 27. Iniciatyva priklauso kiekvienai šių trijų įstatymų leidimo valdžios šakai.

§ 28. Autentiškas įstatymo aiškinimas priklauso tik įstatymų leidimo valdžiai.

§ 29. Konstitucijos tvarkoma vykdomoji valdžia priklauso karaliui.

§ 30. Teismo valdžią vykdo Teismo Rūmai ir tribunolai.

Teismo nutarimai ir sprendimai vykdomi karaliaus vardu.

§ 31. Grynai valsčių arba provincijų reikalai tvarkomi valsčių arba provincijų tarybų konstitucijoje nustatytais dėsniais.

### I skyrius.
### Apie Rūmus.

§ 32. Abejų Rūmų nariai atstovauja tautai, o ne vien tik išrinkusiai juos provincijai ar provincijos daliai.

§ 33. Rūmų posėdžiai yra vieši. Tačiau reikalaujant kiekvienų Rūmų pirmininkui arba 10 narių uždaromos durys publikai.

Tada jie (Rūmai) sprendžia absoliutine balsų dauguma, ar tuo pačiu reikalu atnaujinamas viešas posėdis.

§ 34. Kiekvieni Rūmai patikrina savo narių įgaliojimus ir sprendžia šiuo reikalu kilusius ginčus.

§ 35. Negalima būti tuo pat laiku abejų Rūmų nariu.

§ 36. Tiek vienų, tiek kitų Rūmų narys, vyriausybės paskirtas bet kurioms kitoms apmokamoms pareigoms eiti, išskyrus ministerio pareigas, ir priėmęs šį paskyrimą, tuojau nustoja Rūmų nario teisių ir gali jas vėl įgyti tik naujais rinkimais išrinktas.

§ 37. Kiekvienai sesijai kiekvieni Rūmai renka sau pirmininką, vicepirmininkus ir sudaro sau prezidiumą.

§ 38. Kiekvienas nutarimas priimamas absoliutine balsų dauguma, išskiriant atsitikimus, kurie bus nustatyti Rūmų statute rinkimų ir kandidatų pasiūlymo reikalais.

Balsams pasidalinus pusiau, pasiūlytasis projektas tuo pačiu atmetamas. Nė vieni Rūmai negali priimti nutarimų nesusirinkus daugumai.

§ 39. Balsavimas atliekamas balsu arba atsisėdant ir atsistojant; įstatymus priimant balsuojama visados vardiniu šaukimu ir balsu. Renkant ir siūlant kandidatus balsuojama slaptai.

§ 40. Kiekvieni Rūmai turi ankietos teisę.

§ 41. Kiekvienuose Rūmuose įstatymo projektas gali būti priimtas tik nubalsavus jį straipsniais.

§ 42. Rūmai turi teisę keisti ir skaldyti straipsnius ir pasiūlytas pataisas.

§ 43. Draudžiama asmeniškai įteikti peticijas Rūmams Kiekvieni Rūmai turi teisę adresuotas jiems peticijas siųsti ministeriams. Ministeriai del tų peticijų turinio kiekvieną kartą, pareikalavus Rūmams, turi duoti paaiškinimų.

§ 44. Tiek vienų, tiek kitų Rūmų narys negali būti traukiamas tieson ar tardomas del jo pareikštų nuomonių ir balsavimų jam savo pareigas einant.

§ 45. Tiek vienų, tiek kitų Rūmų narys negali būti sesijos metu traukiamas tieson ar suimtas bausmės reikalu, negavus sutikimo tų Rūmų, kurių jis yra narys, išskyrus atsitikimus, kada jis užtiktas nusikalstamąjį darbą bedarant. Negalima jokia prievarta prieš tiek vienų, tiek kitų

Rūmų narį sesijos metu, negavus anksčiau minėto sutikimo. Tiek vienų, tiek kitų Rūmų nario laikymas kalėjime ar traukimas tieson sesijos metu ir visam jos laikui privalo būti sustabdytas, jei to reikalauja Rūmai.

§ 46. Kiekvieni Rūmai savo statute nustato savo veikimo tvarką.

1 skiltis

**Apie Atstovų Rūmus.**

§ 47. Atstovų Rūmams atstovus renka tiesioginiu būdu 21 m. sukakę piliečiai, gyvenantieji ne mažiau kaip 6 mėnesius tame pačiame valsčiuje ir nesantieji tokioje padėtyje, kada įstatymas atima jiems rinkimų teisę. Kiekvienas rinkikas turi tik vieno balso teisę. Įstatymas galės suteikti tomis pačiomis sąlygomis balsavimo teisę ir moterims. Šis įstatymas turės būti priimtas mažiausia $^{2}/_{3}$ balsų.

§ 48. Rinkimų kolegijų sudarymas kiekvienai provincijai yra įstatymo tvarkomas. Rinkimai vyksta proporcionaline atstovavimo sistema, kurią nustato įstatymas. Balsavimas yra privalomas ir slaptas; jis vyksta valsčiuose, išskiriant išimtis, įstatymais nustatomas.

§ 49. Rinkimų įstatymas nustato atstovų skaičių einant gyventojų skaičiumi; šis skaičius negali būti didesnis už proporciją 40.000 gyventojų: vienas atstovas. Tas įstatymas taip pat nustato rinkimams reikalingas teisės sąlygas ir pačią rinkimų eigą.

§ 50. Kad būtų kas renkamas, reikalinga:
1) būti belgu gimusiam arba turėti didžiąją naturalizaciją,
2) turėti civilines ir politines teises,
3) sukakti 25 metus amžiaus,
4) turėti savo gyvenamąją vietą Belgijoje.

Jokia kita išrinktinumo sąlyga negali būti reikalaujama

§ 51. Atstovų Rūmų nariai renkami ketveriems metams. Kas ketveri metai Rūmai perrenkami.

§ 52. Kiekvienas atstovų Rūmų narys gauna 12000 frankų atlyginimo per metus. Be to, jis turi teisę dovanai važinėti visais valstybės arba jos koncesija eksploatuojamais susisiekimo keliais. Be aukščiau minėtų, įstatymas nustato transporto priemones, kuriomis atstovai naudojasi dovanai. Atstovų Rūmų pirmininkui gali būti paskirtas metinis atlyginimas iš sumų, skiriamų atstovų Rūmų išlaidoms padengti. Rūmai nustato sumą išskaitymų iš nario gaunamo metinio atlyginimo, kurią galima sudėti į draudimo arba pensijų kasas, jei tai randa reikalingu Rūmai įsteigti.

2 skiltis.

**Apie Senatą.**

§ 53. Senatas susideda:
1) iš renkamų nurodyta 47 str. tvarka narių, atsižvelgiant į kiekvienos provincijos gyventojų skaičių. 48 str. nuostatai taikomi ir šių senatorių rinkimui.
2) iš provincijų tarybų renkamųjų narių proporcijoje vienas senatorius tenka 200000 gyventojų. Likutis, ne mažesnis kaip 125000 gyventojų, duoda teisę gauti dar vieną senatorių. Tačiau visais atsitikimais kiekviena provincijų taryba renka bent tris senatorius.
3) iš paties Senato išrinktų narių, kurių skaičius turi būti lygus provincijų tarybų renkamųjų senatorių skaičiaus pusei.

Jeigu šitas skaičius yra neporinis, tai jis padidinamas vienetu. Šiuos narius nurodo senatoriai, išrinktieji šio straipsnio 1 ir 2 punktais. Rinkimas senatorių 2 ir 3 punktais vykdomas proporcionaline atstovavimo sistema, kurią nustato įstatymas.

§ 54. Skaičius senatorių, išrinktų tiesioginiu piliečių rinkikų balsavimu, lygus atstovų Rūmų narių skaičiaus pusei.

§ 55. Senatoriai renkami ketveriems metams. Kas ketveri metai visas Senatas perrenkamas.

§ 56. Kad būtų kas išrinktas senatorium reikalinga:
1) būti belgu gimusiam ar turėti didžiąją naturalizaciją,
2) turėti civilines ir politines teises,
3) turėti gyvenamąją vietą Belgijoje,
4) sukakti 40 metų amžiaus.

§ 56-bis. Kad būtų kas išrinktas senatorium einant 53 str. 1 p., jis be to dar turi priklausyti vienai iš sekančių kategorijų:
1) ministeriai, buvusieji ministeriai ir stats-ministeriai;
2) atstovų Rūmų ir Senato nariai ir buvusieji nariai;
3) turintieji mokslo baigimo diplomą, išduotą vienos kurios aukštesniųjų mokyklų, kurių sąrašą nustato įstatymas;
4) armijos ir laivyno buvusieji aukštesnieji karininkai;
5) buvusieji prekybos tribunolų nariai ir tituliariniai nariai, turėjusieji ne mažiau kaip du mandatu;
6) kurie mažiausia 10 metų ėjo dvasininkų pareigas to kulto, kurio nariai gauna algą iš valstybės lėšų;
7) vienos kurios karališkųjų akademijų tituliariniai ir buvusieji tituliariniai nariai ir profesoriai ir buvusieji profesoriai tų aukštesniųjų mokyklų, kurių sąrašą nustato įstatymas;
8) buvusieji provincijų gubernatoriai, nuolatinių deputacijų nariai ir buvusieji nariai, buvusieji rajonų komisarai;
9) provincijų tarybų nariai ir buvusieji nariai, turėjusieji ne mažiau kaip du mandatu;
10) burmistrai ir buvusieji burmistrai bei jų padėjėjai ir buvusieji padėjėjai tuose valsčiuose, kurie sudaro rajono centrą, bei valsčiuose, kurie turi daugiau kaip 4000 gyventojų;
11) buvusieji Belgijos Kongo generaliniai gubernatoriai ir generaliniai vice-gubernatoriai, nariai ir buvusieji koloniales tarybos nariai;
12) įvairių ministerijų buvusieji generaliniai direktoriai, direktoriai ir generaliniai inspektoriai;
13) savininkai ir valdytojai nejudomųjų turtų Belgijoje, kurių kadastralinės įplaukos ne mažesnės kaip 12.000 frankų per metus; tiesioginio mokesčio mokėtojai į valstybės iždą, mokantieji ne mažiau kaip 3000 frankų per metus;
14) tie, kurie buvo 5 metus priešakyje Belgijos akcinės prekybos draugijos, vesdami jų reikalus, ar deleguotais administratoriais, direktoriais ar panašiu titulu asmenimis, jeigu tos draugijos laisvas nuo bet kurių pasižadėjimų kapitalas ne mažesnis kaiy 1.000 000 frankų;
15) pramonės įmonių, turinčių ne mažiau kaip 100 nuolatinių darbininkų ir žemės ūkio įmonių, turinčių ne mėžiau kaip 50 ha žemės valdytojai;
16) tie, kurie būdami direktoriais - vedėjais arba panašiais titulais per trejus metus buvo priešakyje Belgijos koperatyvinės draugijos, vesdami jų reikalus, jei ši draugija per paskutinius 5 metus turi ne mažiau kaip 500 narių;
17) tie, kurie būdami tikrais nariais, per 5 metus buvo pirmininkais ar sekretoriais savitarpio susišelpimo draugijos arba šių draugijų sąjungos, turinčios per paskutinius 5 metus ne mažiau 1000 kaip narių;
18) tie, kurie būdami tikrais pramonės arba žemės ūkio profesinės draugijos nariais per 5 metus ėjo pirmininko ar sekretoriaus pareigas, jei ta draugija per paskutinius 5 metus turėjo ne mažiau kaip 500 narių;
19) tie, kurie per 5 metus ėjo prekybos ir pramonės Rūmų pirmininko pareigas, jei šie Rūmai per paskutinius 5 metus turėjo ne mažiau kaip 300 narių:

20) pramonės ir darbo tarybų, provincijų žemės ūkio komisijų, darbdavių ir darbininkų arbitrų tarybų nariai, turėjusieji du mandatu;

21) renkamieji prie ministerijų departamentų įsteigtų patariamųjų tarybų nariai.

Įstatymas galės sudaryti naujas renkamųjų kategorijas; jis turės būti priimtas bent $^2/_3$ balsų.

§ 56-tr. Provincijos tarybų išrinkti senatoriai negali priklausyti taryboms, kurios juos išrinko; taip pat negali būti taryboje nei rinkimo metais. nei dvejus metus prieš rinkimo metus.

§ 56-qu. Paleisdamas Senatą karalius gali paleisti ir provincijų tarybas. Paleidimo aktas nurodo provincijų rinkikų sušaukimą per 40 dienų ir provincijų tarybų sušaukimą per 2 mėnesiu.

§ 57. Senatoriai atlyginimo negauna. Tačiau jie turi teisę gauti už savo išlaidas atlyginimą. Šitas atlyginimas yra nustatytas 4000 frankų per metus. Be to, jie turi teisę nemokamai naudotis visomis susisiekimo priemonėmis, kurios yra pačios valstybės arba jos koncesija eksploatuojamos. Įstatymas nustato, be aukščiau nurodytų, kitas susisiekimo priemones, kuriomis jie gali naudotis dovanai.

§ 58. Karaliaus sūnūs, o jų nesant, karaliaujančios karališkos padermės šakos Belgijos princai, sukakę 18 metų yra ipso jure senatoriai Sprendžiamąjį balsą jie gauna tik 25 metų amžiaus.

§ 59. Kiekvienas senato posėdis, padarytas nesant Rūmų sesijai, laikomas nesamu.

## II skyrius.

## Apie karalių ir ministerius.

### 1 skiltis.

### Apie karalių.

§ 60. Konstitucinė karaliaus galia paveldėjama tiesia, naturale ir teisėta iš Jo Didenybės Leopoldo Jurgio Kristijono Fridricho Saksų Koburgo ainių linija iš vyro vyrui pirmgimimo tvarka, visiškai išskiriant moteris ir jų ainius. Princas nustotų karūnos teisių, jei jis vestų be karaliaus sutikimo arba be sutikimo tų, kurie, nesant karaliaus, eina karaliaus pareigas konstitucijos nustatytais atsitikimais. Tačiau šią teisę jam gali grąžinti karalius arba tie, kurie, nesant karaliaus, eina konstitucijos numatytais atsitikimais jo pareigas, ir be to dar abejiems Rūmams su tuo sutinkant.

§ 61. Nesant Jo Didenybės Leopoldo Jurgio Kristijono Fridricho Saksų Koburgo vyriškos lyties ainių, karalius galės paskirti savo įpėdinį, sutinkant Rūmams, sekančiame straipsny nurodyta tvarka. Jei paskyrimo nebuvo padaryta aukščiau nurodyta tvarka, sostas vakuoja.

§ 62. Karalius, nesutikus abejiems Rūmams, negali būti tuo pat laiku kitos valstybės valdovu. Nė vieni Rūmai negali spręsti šio klausimo, nedalyvaujant $^2/_3$ visų narių; nutarimas gali būti priimtas bent $^2/_3$ balsų.

§ 63. Karaliaus asmuo neliečiamas. Jo ministeriai atsakingi.

§ 64. Nė vienas karaliaus aktas neturi galios be kontrasignacijos ministerio, kuris tuo pačiu už šitą aktą yra atsakingas.

§ 65. Karalius skiria ir atšaukia savo ministerius.

§ 66. Karalius suteikia laipsnius kariuomenėje. Jis skiria bendros administracijos ir užsienių santykių valdininkus, išskiriant įstatyme nustatytas išimtis. Į kitas tarnybines vietas karalius skiria valdininkus tik ypatingu įstatymo nurodymu.

§ 67. Jis leidžia paliepimus ir įsakymus, kurie reikalingi įstatymams vykdyti, bet nekuomet negali nei pačių įstatymų veikimo sustabdyti, nei atleisti nuo jų vykdymo.

§ 68. Karalius vadovauja sausumos ir jūros pajėgas, skelbia karą, daro taikos, sąjungos ir prekybos sutartis. Apie tai jis suteikia žinią abejiems Rūmams, pridėdamas apie tai atatinkamų paaiškinimų, vos tik leidžia tatai padaryti valstybės reikalas ir saugumas. Prekybos sutartys ir tokios sutartys, kurios galėtų apsunkinti valstybę, arba individualiniu a žvilgiu surišti belgus, įgyja galios tik gavus abejų Rūmų sutikimą. Bet kokia teritorijos cesija, mainai ar bet koks prijungimas tegalimas įstatymo keliu. Jokiu atsitikimu slapti sutarties straipsniai negali griauti viešųjų straipsnių.

§ 69. Karalius sankcionuoja ir skelbia įstatymus.

§ 70 Rūmai renkasi ipso jure kas metai antrąjį lapkričio antradienį, jeigu tik jie nėra karaliaus sušaukti anksčiau. Kiekvienais metais Rūmai turi būti susirinkę į sesijas ne mažiau kaip 40 dienų. Karalius uždaro sesijas. Karalius turi teisę šaukti nepaprastas sesijas.

§ 71. Karalius turi teisę paleisti Rūmus kartu ar atskirai. Paleidimo aktas numato rinkimus per 40 dienų po paleidimo, o Rūmų susirinkimą per 2 mėnesiu.

§ 72. Karalius turi teisę atidėti Rūmų sesiją. Tačiau atidėjimas negali būti ilgesnis kaip vienas mėnuo ir negali būti pakartotas toje pat sesijoje be Rūmų sutikimo.

§ 73. Jis turi teisę dovanoti teisėjų paskirtas bausmes arba jas sumažinti, išskyrus tai, kas liečia šiuo atžvilgiu ministerius.

§ 74. Jis turi teisę, einant įstatymu, kalti monetas.

§ 75. Jis turi teisę suteikti bajorystės titulus, tačiau tų titulų negali rišti su jokia privilegija.

§ 76. Jis teikia kariškus ordenus, saugodamas šiuo atžvilgiu įstatymu numatytą tvarką.

§ 77. Įstatymas nustato civilinį lapą kiekvieno karaliavimo laikotarpiui.

§ 78. Karalius turi tik tą galią, kurią jam formaliai duoda konstitucija ir tam tikri konstitucijos paremti įstatymai.

§ 79. Karaliui mirus, Rūmai renkasi nešaukiami ne vėliau kaip 10 dienų po jo mirties. Jei Rūmai buvo paleisti pirmiau ir jei naujas išrinktų Rūmų sušaukimas paleidimo aktu numatytas vėliau kaip 10 dienų po karaliaus mirties, senieji Rūmai atgauna savo funkcijas iki tol, kol susirinks jų vieton išrinkti naujieji Rūmai. Jei paleisti tik vieni Rūmai, tai tuos Rūmus sušaukiant laikomasi aukščiau nurodytos tvarkos. Nuo karaliaus mirties iki jo sosto įpėdinio arba regento priesaikos konstitucinė karaliaus galia vykdoma ministerių tarybos belgų tautos vardu ir savo atsakomybe.

§ 80. Karalius tampa pilnamečiu, sukakęs 18 metų amžiaus. Jis gali užimti sostą, tik iškilmingai davęs bendrame abejų Rūmų susirinkime šią priesaiką: „Aš prisiekiu laikytis konstitucijos ir Belgų tautos įstatymų, saugoti tautos nepriklausomybę ir teritorijos neliečiamybę".

§ 81. Jei, karaliui mirus, jo įpėdinis nepilnametis, tai susirenka abeji Rūmai į bendrą susirinkimą regentūrai ir globai skirti.

§ 82. Jei karalius negali valdyti, tai ministeriai, konstatavę šį negalėjimą, tuojau sušaukia abejus Rūmus. Susirinkę Rūmai bendrame posėdyje skiria globą ir regentūrą.

§ 83. Regentūra gali būti pavesta tik vienam asmeniui. Regentas gali pradėti eiti pareigas tik padaręs priesaiką, numatytą 80 str.

§ 84. Regentūros metu negalimas joks konstitucijos keitimas.

§ 85. Sostui vakuojant, Rūmai bendrame susirinkime skiria provizorišką regentūrą iki abejų, visai iš naujo išrinktų Rūmų, susirinkimo; šis susirinkimas įvyksta ne vėliau kaip per 2 mėnesiu. Naujieji Rūmai bendrame posėdyje galutinai aprūpina vakuojantį sostą.

## 2 skiltis.
### Apie ministerius.

§ 86. Ministeriu tegali būti asmuo, belgu gimęs arba gavęs didžiąją naturalizaciją.

§ 87. Joks karališkos šeimos narys negali būti ministeriu.

§ 88. Ministeriai turi sprendžiamąjį balsą vienuose ar kituose Rūmuose, jei jie yra tų Rūmų nariais. Jie turi teisę kiekvienų Rūmų posėdžius lankyti ir privalo būti išklausyti, jeigu jie to paprašo.

Rūmai gali reikalauti ministerių dalyvavimo posėdyje.

§ 89. Karaliaus įsakymas žodžiu ar raštu jokiu atsitikimu neatleidžia ministerio nuo atsakomybės.

§ 90. Atstovų Rūmai turi teisę iškelti apkaltinimą prieš ministerius ir pavesti bylą kasacijos teismui, kuris vienas turi teisę bendrame savo skyrių posėdyje juos teisti, išskyrus tai, kas bus įstatymo nustatyta del nukentėjusiųjų civilinio ieškinio ir del ministerių nusikalstamųjų darbų, padarytų neinant jiems tarnybos pareigų. Įstatymas nustatys: ministerių atsakingumo atsitikimus, ministeriams įtaikomas bausmes ir iškeltų prieš juos bylų vedimo tvarką.

§ 91. Karalius gali dovanoti bausmę kasacijos teismo nuteistam ministeriui, tik prašant vieniems iš dvejų Rūmų.

## III skyrius.
### Apie teismo valdžią.

§ 92. Ginčai del civilinių teisių priklauso tik teismams.

§ 93. Ginčai del politinių teisių priklauso teismams, išskiriant įstatyme numatytas išimtis.

§ 94. By koks teismas ar ginčų sprendimų įstaiga tegali būt įsteigta įstatymo keliu. Negali būt steigiami jokie nepaprasti teismai ir komisijos, vis tiek, kaip jie vadintųsi.

§ 95. Visai Belgijai yra vienas Kasacijos Teismas. Jis nesprendžia bylų iš esmės, išskyrus ministerių teisimą.

§ 96. Teismo posėdžiai vieši, jei viešumas nėra pavojingas tvarkai ir dorovei; šiuo atveju teismas tatai pareiškia savo nutarimu. Bylos del politinių ir spaudos nusikaltimų sprendžiamos neviešai, tik teismui vienu balsu nutarus.

§ 97. Kiekvienas teismo sprendimas turi būti motyvuotas. Jis skelbiamas viešame posėdyje.

§ 98. Prisiekusiųjų teismas įvedamas visoms byloms del sunkiųjų nusikaltimų ir be to del politinių bei spaudos nusikaltimų spręsti.

§ 99. Taikos teisėjus ir žemesniųjų kolegialinių teismų teisėjus skiria tiesiog karalius. Apeliacijos teismų teisėjus (conseillers) ir šiems teismams priklausomų pirmos instancijos teismų pirmininkus ir vicepirmininkus skiria karalius iš dviejų dvigubų sąrašų, kurių vieną pristato šie apeliacijos teismai, antrą—provincijų tarybos. Kasacijos Teismo narius skiria karalius iš dviejų dvigubų sąrašų, kurių vieną pristato Senatas, antrą — Kasacijos Teismas. Abiejais tais atsitikimais tie patys kandidatai gali būti abiejuose kandidatų sąrašuose. Visi pristatymai skelbiami viešai mažiausia 15 dienų prieš paskyrimą. Apeliacijos teismai ir Kasacijos Teismas iš savo tarpo renka pirmininkus ir vicepirmininkus.

§ 100. Teisėjai skiriami iki gyvos galvos. Teisėjas pašalinti iš vietos ar suspenduoti galima tiktai teismo sprendimu. Teisėjas galima perkelti tik nauju paskyrimu ir jam sutinkant.

§ 101. Karalius skiria ir atleidžia visų teismų prokuratūros narius.

§ 102. Teismų magistratūros narių atlyginimas nustatomas įstatymu.

§ 103. Joks teisėjas negali priimti iš Vyriausybės apmokamų vietų, išskyrus atsitikimus, kada jis tas pareigas atlieka neapmokamai. Bet ši išimtis nėra taikoma įstatymu numatyto nesuderinamumo atsitikimais,

§ 104. Belgijoj yra trys apeliacijos teismai. Įstatymas nustato jų sritis ir vietas, kur jie yra steigiami.

§ 105. Tam tikri įstatymai tvarko karo teismų organizaciją, jų kompetenciją, jų narių teises ir pareigas ir jų pareigų ėjimo tvarką. Prekybos tribunolai veikia įstatymu numatytose vietose. Įstatymas reguliuoja tokių teismų organizaciją, kompetenciją, jų narių skyrimo tvarką ir pareigų ėjimo laiką.

§ 106. Kasacijos Teismas sprendžia kompetencijos konfliktus įstatyme numatyta tvarka.

§ 107. Teismai taiko centro, provincijų ir vietos organų įstatymus ir reglamentus, kiek jie atatinka įstatymus.

## IV skyrius.
## Apie provincijų ir valsčių institucijas.

§ 108. Provincijų ir valsčių institucijos tvarkomos įstatymais. Šie įstatymai organizuoja sekančių dėsnių vykdymą:

1) tiesioginiai rinkimai, išskyrus išimtis, kurias įstatymas gali nustatyti apie valsčių administracijų viršininkus ir vyriausybės komisarus provincijų tarybose;

2) valsčių ir provincijų taryboms pavedimas visa to, kas liečia provincijos ir valsčiaus reikalus; šiuo neneigiamas tų aktų patvirtinimas tada, kada to reikalauja įstatymas.

Tiems ar kitiems dalykams tvarkyti ir vesti valsčiaus reikalų ribose kelios provincijos arba keli valsčiai gali susijungti arba sus tarti įstatymo sąlygomis ir jo numatyta tvarka. Tačiau neleidžiama kelioms provincijų ar valsčių taryboms bendrai posėdžiauti;

3) provincijų ir valsčių tarybų posėdžių viešumas įstatymuose nustatytomis ribomis;

4) biudžeto ir atskaitomybės viešumas;

5) karaliaus arba įstatymų leidžiamosios valdžios intervencija, kad provincijų ir valsčių tarybos neiškryptų iš savo kompetencijos ir nekenktų bendrajam reikalui.

§ 109. Civilinės padėties aktų vedimas ir jų rejestrų laikymas priklauso tik valsčių organų kompetencijai.

# IV dalis.
# Apie finansus.

§ 110. Valstybiniai mokesčiai gali būti įvesti tik įstatymu. By kokia prievolė ar mokesčių apdėjimas provincijoms galimas, tik sutinkant provincijų taryboms. By kokia prievolė ar mokesčių apdėjimas valsčiams galimas, tik sutinkant valsčių taryboms. Del provincijų ir valsčių apdėjimo mokesčiais įstatymas nustato išimtis, kurių reikalingumą parodys prityrimas.

§ 111 Valstybės mokesčiai nustatomi kasmet. Įstatymai, kurie juos nustato, jei nėra atnaujinami, turi galios tik vienerius metus.

§ 112. Mokesčių reikalu negali būt nustatyta jokių privilegijų.

Atleidimai ir palengvinimai gali būt įvesti tik įstatymu.

§ 113. Išskyrus formaliai įstatyme nustatytas išimtis, negalima reikalauti iš piliečių kitų, kaip tik valstybinių, provincijų ir valsčių mokesčių. Nieko nauja neįvedama esančiam polderių ir vateringų režime, kuris lieka tvarkomas bendrais įstatymais.

§ 114. Visokios pensijos ir dovanos iš valstybės iždo duodamos tik įstatymu.

§ 115. Kas metai abeji Rūmai priima atskaitomybės įstatymą ir biudžetą. Visos valstybės pajamos ir išlaidos turi būti įneštos biudžetan ir atskaitomybėn.

§ 116. Atskaitomybės rūmų narius skiria atstovų rūmai įstatyme numatytam laikui. Atskaitomybės rūmai privalo tikrinti ir likviduoti bendrosios administracijos ir visų atsiskaitančių su valstybės iždu asmenų sąskaitas. Jie būdi, kad nė vienas biudžeto išlaidų straipsnis nebūtų peržengtas ir kad nebūtų jokių pernešimų į kitus straipsnius. Jie fiksuoja įvairių valstybės administracijų įstaigų sąskaitas ir šiam tikslui privalo rinkti visas reikalingas atsiskaitymui žinias ir pateisinamuosius dokumentus. Bendroji valstybės atskaitomybė su atskaitomybės rūmų paaiškinimais patiekiama abejiems Rūmams. Atskaitomybės rūmai organizuojami atskiru įstatymu.

§ 117. Algos ir pensijos tikybų dvasininkams imamos iš valstybės iždo; šiam tikslui reikalingos sumos kasmet įnešamos į biudžetą.

## V dalis.

## Apie viešąsias pajėgas.

§ 118. Įstatymas nustato naujokų šaukimo tvarką. Jis taip pat tvarko karių pakėlimą į laipsnius, jų teises ir pareigas.

§ 119. Kariuomenės kontingentas nustatomas kasmet. Įstatymas, kuris tai nustato, jei nėra atnaujintas, galioja tik vieneriems metams.

§ 120. Žandarmerijos organizacija ir kompetencijos nustatomos įstatymu.

§ 121. Jokia svetima kariuomenė negali būti priimta valstybės tarnybon, okupuoti ar peržengti teritoriją be tam tikro įstatymo.

§ 122. Eventuali pilietinės gvardijos organizacija yra įstatymo tvarkoma.

§ 123. (1921—VIII—24 panaikintas).

§ 124. Kariams gali būti atimti laipsniai, atsižymėjimo ir garbės ženklai ir pensijos tik įstatymo nustatytu būdu.

## VI dalis.

## Bendri nuostatai.

§ 125. Belgų tauta priima: raudoną, geltoną ir juodą spalvas, o karalystės herbui — belgų liūtą su parašu: L'union fait la force (Vienybė sudaro galybę).

§ 126. Briuselio miestas yra Belgijos sostinė ir vyriausybės būstinė.

§ 127. Priesaika gali būti pareikalauta tik įstatymu, kuris nustato ir priesaikos formulą.

§ 128. Svetimšaliai, kurie yra Belgijos teritorijoje, naudojasi asmens ir turto apsauga, išskyrus įstatyme numatytas išimtis.

§ 129. Įstatymas, bendrosios administracijos ir provincijos arba valsčių savivaldybių įsakymas arba reglamentas yra privalomas, tik juos paskelbus įstatyme numatytoj formoj.

§ 130. Nei visa konstitucija, nei jos dalis negali būti suspenduota.

## VII dalis.

## Apie konstitucijos peržiūrėjimą.

§ 131. Įstatymų leidžiamoji valdžia turi teisę pareikšti, kad yra reikalas peržiūrėti tam tikrą konstitucijos nuostatą, kurį ji ir nurodo. Po tokio pareiškimo abeji atstovų Rūmai ipso iure paleidžiami. Nauji Rūmai iš naujo sušaukiami § 71 numatyta tvarka. Šie nauji dveji Rūmai kartu su karalium sprendžia pasiūlytus peržiūrėti nuostatus. Šiame atvejy svarstymas galimas tik dalyvaujant dviem trečdaliam kiekvienų Rūmų narių, ir joks pakeitimas nebus priimtas, jei už jį nepasisakys du trečdaliu balsų.

## VIII dalis.

## Pereinamieji nuostatai.

§ 132. Pirmą kaitą renkant valstybės valdovą galima nesilaikyti § 1 80 abzaco reikalavimo.

§ 133. Svetimšaliai, apsigyvenę Belgijoje iki 1814 metų sausio men 1 dienos ir nuo to laiko gyvenantieji Belgijoje, yra laikomi belgais gimusiais su sąlyga, kad jie pareikš norą pasinaudoti šio nuostato privilegija. Toks pareiškimas, jei jie yra pilnamečiai, turės būti padarytas per šešis mėnesius, skaitant nuo konstitucijos įsigalėjimo dienos, o jei jie yra nepilnamečiai, tai per vienerius metus sukakus pilnus metus. Toks pareiškimas turi būti paduotas jų gyvenamos vietos provincijos organams. Pareiškimas turi būti įteiktas asmeniškai arba per įgaliotinį, turintį specialų ir patvirtintą įgaliojimą.

§ 134. Kol bus numatyta tam tikru įstatymu, atstovų Rūmai turi diskrecinės galios kaltinti ministerį, o jį teisti — Kasacijos Teismas, kvalifikuodamas jo nusikaltimą ir nustatydamas bausmę. Tačiau bausmė negali būti didesnė kaip kalėjimas, išskyrus tam tikrais baudžiamaisiais įstatymais numatytus atsitikimus.

§ 135. Teismų personalas paliekamas toks, koks yra dabar iki tol, kol tai bus sutvarkyta tam tikro įstatymo. Šitas įstatymas turės būti priimtas pirmoje įstatymų leidimo sesijoje.

§ 136. Įstatymas, priimtas toje pačioje sesijoje, nustatys kasacijos teismo narių pirmajį skyrimo būdą.

§ 137. Pagrindinis 1815 metų rugpiūčio mėn. 24 dienos įstatymas ir vietos statutai yra panaikinti. Tačiau provincijų ir vietos organai turės tą pačią kompetenciją iki tol, kol tai bus kitaip įstatymo nustatyta.

§ 138. Skaitant nuo konstitucijos vykdytinumo dienos, visi įstatymai, dekretai, įsakymai, reglamentai ir kiti aktai, kurie jai priešingi. panaikinami.

## Papildomieji nuostatai.

§ 139. Tautos Kongresas skelbia, kad artimiausioje ateity reikalinga sutvarkyti atskirais įstatymais sekantieji dalykai:

1) spauda;
2) prisiekusiųjų sprendėjų organizacija;
3) finansai;
4) provincijų ir valsčių organizacija;
5) ministerių ir kitų valdžios agentų atsakingumas;
6) teismo sutvarkymas;
7) pensijų fondo pertvarkymas;
8) kelių tarnybų ėjimo reikalo sutvarkymas;
9) bankrotų įstatymų peržiūrėjimas;
10) kariuomenės organizacija, pakėlimas į laipsnius ir atsistatydinimo teisės ir karo baudžiamasis kodeksas;
11) kodeksų peržiūrėjimas.

Šio dekreto vykdymas pavedamas vykdomajai valdžiai.

---

# Jungtinės Valstybės*).

## Nepriklausomybės deklaracija.

*Amerikos trylikos Jungtinių Valstybių Kongrese 1776 m. liepos mėn. 4 d. vienu balsu priimtoji deklaracija.*

Žmonijos įvykių eigoje atsiradus reikalui vienai tautai nutraukti politinius ryšius, kurie jungė ją su kita tauta, ir užimti žemės rutulio valstybių tarpe atskirą ir lygią būklę, kokią leidžia jai gamtos ir josios Kūrėjo įstatymai, būtinoji žmonijos nuomonės pagarba reikalauja, kad ši tauta parodytų priežastis, kurios paragino ją atsiskirti.

Mes laikome savaime aiškiomis šias tiesas: kad visi žmonės gimsta lygūs, kad jie gauna iš Kūrėjo tam tikrų neginčijamų teisių, jų skaičiuje teisę gyventi, būti laisvam ir siekti laimės; minėtųjų žmonių teisių saugojimui steigiamos vyriausybės, kurių teisingi įgaliojimai eina iš valdomųjų sutikimo; jei kuri valdymo forma pasidaro tam tikslui pragaištinga, tai tauta turi teisę ją pakeisti ar panaikinti ir įsteigti naują vyriausybę, pagrindus ją tokiais principais ir jos valdžią organizavus tokia forma, kurie pasirodys tinkamiausi jos saugumui ir laimei patikrinti. Sveikas protas, tačiau, sako, kad iš sena įsteigtoji vyriausybė del menkų ir atsitiktinių priežasčių neturėtų būti keičiama; be to, net pats gyvenimo patyrimas rodo, kad žmonija labiau linkusi kęsti, kol vargas pakenčiamas, nekaip griaunant tvarką, prie kurios jau ji priprato, grąžinti sau prarastas savo teises. Tačiau, kai visa eilė skriaudų ir prievartų, kurios nuolat turi tą patį tikslą, parodo norą pavergti žmones pilniausiam despotizmui, — tada atsiranda jų teisė, jų pareiga nuversti tokią vyriausybę ir pastatyti naujus savo ramybės sargus.

Toks buvo šitų kolonijų ilgas pakantrumas, toks reikalas, kuris verčia juos pakeisti savo anksčiau buvusią valdymo sistemą. Dabartinio Didžiosios Britanijos karaliaus istorija yra istorija skriaudų ir engimų, turėjusių tiesioginį tikslą įvesti šitiems štatams aprėžtą tironiją. Tam įrodyti tebūna patiekti nešališkam pasauliui faktai:

Jis atsisakė patvirtinti naudingiausius ir visuomenės gerovei reikalingus įstatymus.

Jis uždraudė savo gubernatoriams leisti skubius ir būtinai reikalingus įstatymus, sulaikydamas jų galią, kol bus gautas jo paties sutikimas, o sulaikęs vengė juos išžiūrinėti.

Jis atsisakydavo leisti kitus svarbius didelėms apgyventoms sritims įstatymus, jeigu jos neatsisakys įstatymų leidžiamuosiuose susirinkimuose atstovavimo teisės, kuri yra jiems labai brangi ir baisi tik tironams.

Jis šaukdavo įstatymų leidžiamuosius susirinkimus neįprastose, nepatogiose vietose, labai toli esančiose nuo jų valstybinių dokumentų saugojimo vietos, turėdamas vienintelį tikslą, juos nuvarginęs, padaryti palankesnius savo sumanymams.

---

*) Vertimas iš rusų kalbos (patikrintas su anglų kalbos tekstu) Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Aleksandras Marcinkevičius, Paulina Šomkaitė-Spudienė ir Povilas Spudas, ord. prof. Mykolui Römeriui vadovaujant.

Jis ne kartą paleisdavo atstovų rūmus tik todel, kad jie nieko nebodami drąsiai priešinosi jo įsiveržimui į tautos teises.

Juos paleidęs, jis ilgą laiką atsisakinėdavo išleisti įsakymą rinkti kitus atstovų rūmus; todel įstatymų leidžiamoji valdžia, nebūdama panaikinta, grįždavo visai tautai, o tuo tarpu štatas nebuvo apsaugotas nuo išorinio puolimo ir vidujinio sumišimo pavojaus.

Jis stengėsi kliudyti šitų štatų gyventojų prieaugliui, neleisdamas veikti tam tikslui įstatymams apie svetimšalių naturalizaciją, atsisakydamas išleisti kitus įstatymus, kurie paskatintų svetimšalių persikėlimą čionai, ir varžydamas naujų žemių užėmimo sąlygas.

Jis neleido vykdyti teisingumą, nesutikdamas tvirtinti įstatymus del teismų organų įkūrimo.

Jis padarė teisėjus tik sau priklausančius, skirdamas jiems vietas ir nustatydamas jiems atlyginimo didumą.

Jis įsteigė daugybę naujų valdžios vietų ir atsiuntė čia aibes valdininkų, kad alintų mūsų tautą ir eikvotų jos gyvenimo išteklius.

Taikos metu jis laikė mūsų tarpe nuolatinę kariuomenę be mūsų įstatymų leidžiamųjų susirinkimų sutikimo.

Jis stengėsi padaryti karišką valdžią visai nepriklausomą ir stovinčią aukščiau civilinės.

Jis jungėsi su kitais asmenimis[1]), kad pavergtų mus jurisdikcijai, kuri yra svetima mūsų konstitucijai ir mūsų įstatymų nepripažinta, sutikdamas su jų neva įstatymų leidžiamosios galios aktais:

Apie apgyvendinimą mūsų tarpe didelių ginkluotų būrių;

Apie jų apsaugojimą, simuliuojant tikrąjį teismą, nuo bausmių už šitų štatų gyventojų tarpe padarytus nužudymus;

Apie mūsų prekybos su visomis pasaulio dalimis nutraukimą;

Apie apdėjimą mūsų mokesčiais be mūsų sutikimo;

Apie atėmimą mums teisės daugelyje atsitikimų naudotis prisiekusiųjų teismu;

Apie išsiuntimą mūsų užjūrin už tariamuosius nusikaltimus teisti;

Apie laisvos angliškų įstatymų sistemos kaimyninėje provincijoje panaikinimą, apie sauvališką ten valdymo įvedimą ir tos provincijos sienų praplėtimą, kad ta provincija virstų pavyzdžiu ir įrankiu įvesti tokiai pat neribotai valdžiai ir šitose kolonijose;

Apie mūsų chartų atėmimą, apie labiausiai vertinamų mūsų įstatymų panaikinimą ir paties mūsų valdymo formos pagrindo pakeitimą;

Apie mūsų pačių įstatymų leidžiamųjų susirinkimų sustabdymą ir apie pasiskelbimą turint galią leisti mums įstatymus bet kokiuose atsitikimuose.

Jis atsisakė mus valdyti, paskelbęs mus nesaugosiąs ir vesdamas prieš mus karą.

Jis plėšikavo mūsų jūrose, teriojo mūsų krantus, degino mūsų miestus ir žudė mūsų tautos gyvybę.

Jis dabartiniu metu gabena didžiules svetimšalių samdinių armijas, norėdamas pabaigti mirties, teriojimo ir tironijos darbą, kuris jau buvo pradėtas žiaurumų ir veidmainybių sąlygose; vargu tatai galėjo būti pačioje barbarų gadynėje ir visiškai nepritinka civilizuotos tautos galvai.

Jis privertė atviroje jūroje paimtus į nelaisvę mūsų piliečius pakelti ginklus prieš savo kraštą, tapti savo draugų ir brolių budeliais arba patiems žūti nuo jų.

Jis kėlė tarp mūsų vidaus maištą[2]) ir bandė užleisti mūsų pasienio gyventojus laukiniais indijonais, kurie nežino jokio pasigailėjimo ir kurie yra žinomi savo kariavimo taisykle— visų žūdymas, neskiriant amžiaus, lyties ir padėties.

Kiekvienoje tokių priespaudų stadijoj mes duodavome nuolankiausias maldavimo peticijas prašydami, kad būtų grąžintos mūsų teisės: atsa-

---

[1]) Turima galvoj Anglijos parlamentas.

[2]) Turima galvoj mėginimas sukelti negrus.

kymas į mūsų nuolatines peticijas buvo tik nuolatiniai įžeidimai. Viešpats, kurio būdas yra pažymėtas visais charakteringais tironui elgesiais, vadinas, negali būti laisvos tautos valdovas.

Mes nė kiek nebuvom abejingi mūsų Didž. Britanijos broliams. Dažnai mes įspėdavome juos apie įstatymų leidžiamojo susirinkimo mėginimus išplėsti mums niekuo nepateisinamą jurisdikciją. Mes primindavome jiems apie mūsų emigracijos sąlygas ir apie mūsų čion įsikūrimą. Mes bandėme paveikti jų įgimtą teisingumą ir taurumą ir, primindami bendrus giminystės ryšius, šaukėme atsisakyti nuo tų smurtų, kurie tikrai pertrauks mūsų ryšius ir santykius. Tačiau ir jie neišgirdo teisingumo ir giminystės balso. Tuo būdu būtinumo verčiami mes turime nuo jų atsiskirti ir laikyti juos, kaip ir kitus žmones, kare priešais, taikoje — draugais.

Todel mes Amerikos Jungtinių Valstybių atstovai, susirinkę į bendrą kongresą ir kviesdami aukščiausį pasaulio Teisėją būt mūsų pageidavimų teisingumo liudytoju, gerosios šitų kolonijų tautos vardu ir galia, iškilmingai skelbiame ir pareiškiame:

Kad šitos Jungtinės Kolonijos yra ir pagal teisę turi būti laisvos ir nepriklausomos valstybės (states). Kad jos yra atleistos nuo bet kokios Britų karūnai priklausomybės ir kad visokie politiniai ryšiai tarp jų ir Didžiosios Britanijos valstybės turi būti ir yra visiškai panaikinti; ir kaip laisvos ir nepriklausomos valstybės, jos turi pilną galią skelbti karą, daryti taiką, eiti į sąjungas, nustatyti prekybą ir daryti visus kitus aktus ir žygius, kuriuos nepriklausomos valstybės pagal teisę gali daryti. Tai deklaracijai palaikyti tvirtai pasitikėdami Dieviškos Apveizdos globa, mes visi vienas kitam laiduojam mūsų gyvybe, mūsų turtu ir mūsų šventa garbe.

---

# Jungtinių Valstybių Konstitucija.

(1787 m. rugsėjo m. 17 d. — 1920 m. rugpiūčio m. 26 d.).

Mes, Jungtinių Valstybių tauta, išleidžiam ir įsteigiam šitą konstituciją Amerikos Jungtinėms Valstybėms, norėdami sudaryti tobulesnę sąjungą, nustatyti teisėtumą, apsaugoti vidaus ramybę, apsirūpinti savitarpiu apsigynimu, padėti visuotinai gerovei tarpti ir mums patiems bei mūsų ainiams laiduoti laisvės gėrybes.

## I straipsnis.

### 1 skyrius.

1. Visi čionai suteikti įstatymams leisti igaliojimai priklauso Jungtinių Valstybių kongresui, kuris susideda iš senato ir atstovų rūmų.

### 2 skyrius.

1. Atstovų rūmai susidaro iš narių, kuriuos kas antri metai renka atskirų štatų tautos; rinkikų kvalifikacijos kiekvieno štato turi atatikti sąlygas, reikalaujamas iš rinkikų į gausingiausius to štato įstatymų leidžiamuosius rūmus.

2. Niekas negali būti atstovu, jeigu jis nesulaukė 25 metų amžiaus, 7-rius metus neišbuvo Jungtinių Valstybių piliečiu ir rinkimų metų negyvena tame štate, kuriame jisai yra renkamas.

3. [Atstovai ir tiesioginiai mokesčiai yra skirstomi tarp įeinančių į šitą sąjungą atskirų štatų pagal jų gyventojų skaičių; šis skaičius yra nustatomas sekančiu būdu: imamas visų laisvų gyventojų bendras skaičius, įskaitant ir privalančius eiti laikinąją tarnybą ir išskaitant nemokančius mo-

kesčių indiečių, o prie to skaiciaus pridedamas 3/5 visų kitų žmonių][3]. Pirmasis gyventojų suskaitymas bus padarytas per 3 metus po pirmojo Jungtinių Valstybių kongreso susirinkimo ir paskui bus daromas kas 10 metų įstatymų nustatyta tvarka. Neturi būti daugiau kaip vienas atstovas 30 000 gyventojų, tačiau kiekvienas štatas turi turėti bent vieną atstovą. Iki tokio gyventojų suskaitymo New Hampshire štatas turi teisę rinkti 3 atstovus, Massachusetts — 8, Rhode Island ir Plantations Providence — 1, Connecticut — 5, New York — 6, New Jersey — 4, Pennsylvania — 8, Delaware — 1, Maryland — 6, Virginia — 10, North Carolina — 5, South Carolina — 5 ir Georgia — 3.

4. Jeigu kokio nors štato atstovybėje atsiras vakansijos, tai vykdomoji šio štato valdžia duoda įsakymą apie rinkimus šitoms vakansijoms papildyti.

5. Atstovų rūmai renka savo spikerį (pirmininką) ir kitus savo valdininkus; jiems vieniems priklauso teisė traukti baudžiamon atsakomybėn valstybės valdininkus einant ypatinga kaltinimo tvarka (impeachment).

## 3 skyrius.

1. [Jungtinių Valstybių senatas susideda iš 2 senatorių nuo kiekvieno štato, renkamų 6 metams jo įstatymų leidžiamojo susirinkimo; kiekvienas senatorius turi vieną balsą].[4]

2. Po pirmųjų rinkimų senatoriams susirinkus, jie tuoj pasiskirsto į tris, kiek galima, lygesnes grupes. Pirmosios grupės senatorių vietos pasituština, pasibaigus antriesiems metams, antrosios grupės — pasibaigus ketvirtiesiems metams ir trečiosios grupės — pasibaigus šeštiesiems metams; tuo būdu 1/3 senato kas 2-ji metai yra atnaujinama. [Jeigu kokio štato įstatymų leidžiamojo susirinkimo darbų pertraukos metu atsiras senatorių vakansijos del atsistatydinimo ar del kitos kokios priežasties, tai vykdomoji šito štato valdžia gali padaryti laikinus paskyrimus iki sekančio įstatymų leidžiamojo susirinkimo posėdžio, kuris ir užpildys vakancijas][5].

3. Negali būti senatoriumi tas, kuris nesulaukė 30 metų amžiaus, 9-rius metus neišbuvo Jungtinių Valstybių piliečiu ir rinkimų metu negyvena štate, kuriame jisai yra renkamas.

4. Jungtinių Valstybių viceprezidentas yra senato prezidentas, bet jis balsuoja tik tais atsitikimais, kada balsai pasidalina lygiai pusiau.

5. Senatas renka kitus savo valdininkus, lygiai kaip ir savo laikinąjį prezidentą, kada nėra viceprezidento, arba jeigu pastarasis eina Jungtinių Valstybių prezidento pareigas.

6. Tiktai senatas turi teisės teisti einant ypatinga kaltinimo tvarka (impeachment). Kada šiuo reikalu jis posėdžiauja, jo nariai turi priimti priesaiką arba pareikšti iškilmingą pasižadėjimą. Kada yra teisiamas Jungtinių Valstybių prezidentas, senate pirmininkauja aukščiausias teisėjas. Niekas negali būti nuteistas kitaip, negu 2/3 esamų narių.

7. Impeachment tvarka sprendimas negali eiti toliau atstatymo nuo tarnybos ir atėmimo teisės užimti kokią nors garbės, pasitikėjimo arba apmokamą Jungtinių Valstybių tarnybą, tačiau šiuo nuteistasis nėra atleidžiamas nuo kaltinimo, tardymo, teismo ir bausmės įstatymų numatyta tvarka.

## 4 skyrius.

1. Senatorių ir atstovų rinkimų laiką, vietą ir tvarką kiekviename štate nustato jo įstatymų leidžiamasis susirinkimas, bet kongresas visumet gali išleisti arba įstatymu pakeisti tokios rūšies nuostatus, išskyrus nuostatus, liečiančius vietą, kur turi būti daromi senatorių rinkimai

---

[3]) Skliauteliuose parašytas abzacas dabar neveikia einant žemiau įdėtais papildomais XIV ir XVI straipsniais.
[4]) Pakeista XVII papildomu straipsniu.
[5]) Taip pat.

2 Kongresas renkasi bent vieną kartą per metus; šitas susirinkimas turi įvykti gruodžio mėn. pirmąjį pirmadienį, jei tik kongresas neišleis įstatymo, skiriančio kitą dieną.

### 5 skyrius.

1. Kiekvieni rūmai yra teisėjas savo narių rinkimų įgaliojimų kvalifikacijų klausimuose; kiekvienų rūmų dauguma sudaro kvorumą, reikalingą darbams atlikti; bet ir mažesnis sąstatas gali perkelti posėdį iš vienos dienos į kitą ir gali jo paties nustatomu būdu versti nedalyvaujančius narius lankyti posėdžius rūmų nustatytomis bausmėmis.

2. Kiekvieni rūmai gali nustatyti savo posėdžių taisykles ir už tvarkos ardymą bausti savo narius ir $^2/_3$ balsų dauguma pašalinii narį iš posėdžio.

3. Kiekvieni rūmai veda savo posėdžių dienyną ir kartas nuo karto viešai skelbia jį, išskyrus tas vietas, kurios, jų nuomone, reikalauja paslapties; kiekvienų rūmų narių „už" ir „prieš" kuriuo nors klausimu turi būt įtraukti į dienyną, jeigu penktoji esamų narių dalis to pareikalaus.

4. Kongreso sesijos metu nė vieni iš abejų rūmų be sutikimo kitų neturi nei atidėlioti savo posėdžių ilgiau, kaip trims dienoms, nei perkelti savo posėdžių iš tos vietos, kur abeji rūmai posėdžiauja

### 6 skyrius.

1. Senatoriai ir atstovai už savo tarnybą gauna atlyginimą, kurį tvarko įstatymas ir išmoka Jungtinių Valstybių iždas. Visais atvejais, išskyrus valstybės išdavimą, sunkų nusikaltimą ir taikos suardymą, jie būdami savo bute, dalyvaudami posėdyje, eidami į posėdį arba grįždami iš posėdžio negali būti suimti; už savo kalbas ir nuomones, pareikštas vienuose ar kituose rūmuose, jie negali būti traukiami atsakomybėn kurioj nors kitoj vietoj.

2. Joks senatorius arba atstovas tame laikotarpyje, kuriam jis yra išrinktas, negali užimti civilinės Jungtinių Valstybių tarnybos, jei tuo laikotarpiu ta tarnyba buvo įsteigta arba jai pakeltas atlyginimas; nė vienas asmuo, tūrįs vietą Jungtinių valstybių tarnyboje, negali būti vienų ar kitų rūmų nariu, kol jisai yra tarnyboje.

### 7 skyrius.

1. Visi biliai, kurie liečia mokesčių rinkimą, turi būti siūlomi atstovų rūmų, bet senatas gali siūlyti ir taikyti jiems pataisas lygiai taip pat, kaip ir kitiems įstatymams.

2. Kiekvienas bilius, perėjęs per atstovų rūmus ir senatą, prieš patapsiant įstatymu turi būti patiektas Jungtinių Valstybių prezidentui. Jeigu prezidentas jam pritaria, tai jis jį pasirašo; o jeigu nepritaria, tai su savo pastabomis grąžina jį tiems rūmams, kur bilius buvo pasiūlytas; šitie rūmai turi prezidento pastabas įrašyti į žurnalą ir persvarstyti bilių. Jeigu persvarstytas bilius bus priimtas $^2/_3$ tų rūmų narių balsų dauguma, tai jis kartu su prezidento pastabomis perduodamas kitiems rūmams, kurie taip pat jį persvarsto; ir jeigu jis bus patvirtintas $^2/_3$ šitų rūmų narių balsų dauguma, tai tampa įstatymu. Bet visais tokios rūšies atvejais abeji rūmai balsuoja pasisakydami „už" arba „prieš" ir kiekvieni jų atatinkamai įrašo į žurnalą vardus tų asmenų, kurie balsavo „už" ar „prieš" bilių. Jeigu kuris nors bilius nebus prezidento grąžintas 10-ties dienų leikotarpyje, neskaitant sekmadienių, po to, kaip jis buvo jam patiektas, tai bilius taps įstatymu, lyg kad prezidentas jį būtų pasirašęs, išskyrus atsitikimą, kada atidėjęs savo posėdžius kongresas tuo pačiu sudaro kliūtis biliui sugrąžinti. Šiuo atveju bilius netampa įstatymu.

3. Kiekvienas paliepimas, rezoliucija arba nutarimas, kuris reikalauja senato ir atstovų rūmų sutikimo (išskyrus posėdžių atidėjimo klausimą), turi būti patiekti Jungtinių Valstybių prezidentui ir prieš įsigalėsiant

turi būti jo patvirtinti; jei prezidentas nepritaria, tai jie turi būti antrą kart priimti senato ir atstovų rūmų narių balsų 2/3, laikantis taisyklių ir apribojimų, kurie yra nustatyti del bilių.

## 8 skyrius.

Kongresas turi teisę:

1) Skirti ir rinkti mokesčius, ančdėlius, akčyžės ir kitas rinkliavas; mokėti skolas ir rūpintis savitarpišku apsigynimu ir visuotine Jungtinių Valstybių gerove; bet visi mokesčiai, ančdėliai ir akčyžės rinkliavos turi būti vienodi visame Jungtinių Valstybių plote;

2) Užtraukti paskolas Jungtinių Valstybių sąskaiton;

3) Tvarkyti prekybą su svetimomis tautomis, vieno štato su kitais štatais ir su indiečių padermėmis;

4) Visame Jungtinių Valstybių plote nustatyti vienodas taisykles naturalizacijai ir vienodus įstatymus bankrotui;

5) Kalti monetą, reguliuoti jos vertę, lygiai kaip ir vertę svetimos monetos, ir nustatyti matų ir saikų vienetus;

6) Nustatyti bausmes už valstybių vertybės popierių ir esančios Jungtinių Valstybių apyvartoj monetos padirbimą;

7) Steigti pašto įstaigas ir pašto kelius;

8) Remti mokslo ir naudingojo meno pažangą, apsaugojant tam tikram laikui autorių ir išradėjų teises į jų kūrinius ir išradimus;

9) Steigti teismus, priklausančius aukščiausiajam teismui;

10) Nustatyti ir skirti bausmes jūros piratams ir už kitus nusikaltimus, padarytus atviroje jūroje, taip pat už tarptautinės teisės peržengimus;

11) Skelbti karą, išdavinėti kaperų ir reprizų liudijimus ir leisti taisykles, liečiančias karo grobį jūroje ir sausumoje;

12) Rinkti ir išlaikyti kariuomenes; bet joks piniginis paskyrimas šitam tikslui negali būti padarytas ilgesniam laikui kaip dvejiems metams;

13) Įtaisyti ir laikyti laivyną;

14) Leisti taisykles apie sausumos ir jūros pajėgų sutvarkymą ir valdymą;

15) Duoti paliepimus apie milicijos sušaukimą Sąjungos įstatymams vykdyti, sukilimams malšinti ir įsiveržimams atremti;

16) Daryti žygių milicijai organizuoti, ją apginkluoti ir drausmei nustatyti; taip pat valdyti tą jos dalį, kuri gali būti panaudota Jungtinių Valstybių tarnybai, paliekant atskiriems štatams teisę skirti karininkus ir mokyti miliciją, einant kongreso nustatytomis drausmės taisyklėmis;

17) Naudotis pilnai įstatymų leidžiamąja galia, nieko neišskiriant toje apygardoje (turinčioj ne daugiau kaip 10 kvadr. mylių), kuri, einant kongreso priimtu atskirų štatų perleidimu, pasidarytų Jungtinių Valstybių vyriausybės būstine, ir tokia pat teisė naudotis, įstatymų leidžiamajai įstaigai sutinkant, fortams, sandėliams, arsenalams, dokams ir kitiems reikalingiems įrengimams statyti ir

18) Leisti visus įstatymus, kurie bus reikalingi ir tinkami anksčiau nurodytoms teisėms vykdyti, ir taip pat visoms toms teisėms, kurias šioji konstitucija paveda Jungtinių valstybių vyriausybei, kuriam nors jos departamentui arba kuriam nors jos valdininkui.

## 9 skyrius.

1 [Imigracija ir įvežimas tų asmenų, kuriuos bet kuris dabar esamų štatų ras tinkamu leisti, kongreso nebus užgintas iki 1808 m., bet gali būti uždėta rinkliava arba mokestis už tokį įvežimą, tačiau tokia rinkliava arba mokestis neprivalo būti didesnis kaip 10 dolerių nuo asmens][6]).

---

[6]) Šis §, kaip skiriamas negrų prekybai, atpuola einant XIII papildomuoju straipsniu.

2. Habeas Corpus įsakymo veikimas negali būti sulaikytas, išskyrus atsitikimus, kada, esant maištui arba įsiveržimui, to reikalauja viešasis saugumas.

3. Negali būti priimtas joks bilius apie nubaudimą be teismo nemalonės tvarka (bill of attainder) ir joks įstatymas, kuris veiktų atgal.

4. Negali būti paskirta pagalvė (capitation) arba koks kitas tiesioginis mokestis kitaip, kaip proporcionališkai visuotiniam surašymui ir apskaitymui, padarytam aukščiau nurodyta tvarka.

5. Negali būti skiriamos rinkliavos ar mokesčiai už daiktus, vežamus iš vieno štato į kitą.

6. Negali būti duodama pirmenybė vieno štato uostams prieš kito štato uostus komerciniais ar fiskaliniais paliepimais; taip pat nė vienas laivas, vykstąs į kurį nors štatą arba išeinąs iš jo uosto, negali būti verčiamas įeiti į kito štato uostą, ten išsikrauti arba mokėti rinkliavas.

7. Jokie išmokėjimai iš iždo negali būti daromi kitaip, kaip remiantis teisėtais paskyrimais; ir laikas nuo laiko bus viešai skelbiamos tikslios reguliarios žinios ir valstybės lėšų įplaukų ir išlaidų sąskaitos.

8. Jungtinės Valstybės neduoda jokių bajorų titulų. Joks asmuo, užimąs pasitikėjimo ar apmokamą vietą Jungtinių Valstybių tarnyboje, be kongreso sutikimo negali priimti jokios rūšies dovanos atlyginimo, pavadinimo ar titulo iš jokio karaliaus, kunigaikščio ar svetimos valstybės.

### 10 skyrius.

1. Nė vienas štatas negali daryti sutarčių įeiti į sąjungas ir konfederacijas, išdavinėti kaperų ir reprizų pažymėjimų, kalti monetas, leisti kredito bilietus, mokėti skolas kuo nors kitu kaip aukso ir sidabro monetomis, leisti įstatymus apie bausmes be teismo nemalonės tvarka (bill of attainder) arba įstatymus, veikiančius atgal arba laužančius sutarčių prievoles teikti bajorų titulus.

2. Nė vienas štatas be kongreso sutikimo negali skirti kokias nors rinkliavas arba ančdėlius už įvežamas ir išvežamas prekes, išskyrus tuos, kurie gali būti neišvengiamai reikalingi štato įstatymams apie prekių apžiūrėjimą vykdyti; grynasis visų rinkliavų ir ančdėlių pelnas už įvežamas ir išvežamas prekes plaukia Jungtinių Valstybių iždo naudai; visi tokios rūšies įstatymai pavedami kongresui peržiūrėti ir kontroliuoti.

3. Nė vienas štatas be kongreso sutikimo negali nustatyti tonažo rinkliavų, laikyti kariuomenės arba karo laivus taikos metu, daryti sutartis arba konvencijas su kitu štatu arba svetima valstybe arba pradėti karą, išskyrus įsiveržimo atsitikimus arba kai gresia toks betarpiškas pavojus, kai laukti nebegalima.

## II straipsnis.

### 1 skyrius.

1. Vykdomoji valdžia priklauso Amerikos Jungtinių Valstybių prezidentui. Jis užima vietą 4 metus ir kartu su viceprezidentu, renkamu tokiam pat laikui, yra renkamas sekančia tvarka:

2. Kiekvienas štatas nurodyta jo įstatymų leidžiamojo susirinkimo tvarka skiria rinkėjus, kurių skaičius yra lygus bendram skaičiui senatorių ir atstovų, kuriuos šis štatas turi teisę siųsti į kongresą; tačiau nei senatorius, nei atstovas, nei asmuo, užimąs garbės ar apmokamą vietą Jungtinių Valstybių tarnyboje, negali būti paskirtas rinkėju[7]).

3. Kongresas gali nustatyti rinkėjų išrinkimo laiką ir dieną, kada jie turi balsuoti; ši diena turi būti viena visame Jungtinių Valstybių plote.

---

[7]) Pirmykščiame tekste sekė § apie prezidento rinkimus, dabar, einant 8-tojo kongreso pasiūlymu, pakeistas (XII-tuoju) papildomu straipsniu.

4. Prezidento vietai negali būti išrinktas asmuo, ne piliečiu gimęs arba nebuvęs Jungtinių Valstybių piliečiu šios konstitucijos tvirtinimo metu; taip pat negali būti išrinktas šitai vietai asmuo, nesulaukęs 35 metų amžiaus ir neišgyvenęs Jungtinėse Valstybėse 14 metų.

5. Atstačius prezidentą nuo tarnybos, arba jam mirus ar atsisakius, arba negalint vykdyti surištų su jo tarnyba teisių ir pareigų, šitos teisės ir pareigos perduodamos viceprezidentui. Jeigu prezidentas ir viceprezidentas abu yra atstatyti, mirė, atsisakė arba negali eiti pareigų, kongresas gali išleisti įstatymą, nurodantį, kuris valdininkas šiuo atveju pavaduoja prezidentą; šitas valdininkas eina tas pareigas tol, kol nėra pašalinta prezidentui eiti pareigas kliudanti priežastis arba kol bus išrinktas naujas prezidentas.

6. Už savo tarnybą prezidantas gauna nustatytais terminais atlyginimą, kuris negali būti nei padidintas, nei pamažintas laikotarpyje, kuriam jisai yra išrinktas, ir šitame laikotarpyje jis negali gauti jokio kito piniginio atlyginimo iš Jungtynių Valstybių arba iš vieno kurio štato.

7. Prieš stodamas į tarnybą, prezidentas turi priimti šią priesaiką arba pasižadėjimą: „Aš iškilmingai prisiekiu (arba pasižadu), kad Jungtinių Valstybių prezidento pareigas eisiu sąžiningai ir visomis savo jėgomis dabosiu, saugosiu ir ginsiu Jungtinių Valstybių konstituciją“.

## 2 skyrius.

1. Prezidentas yra vyriausias Jungtinių Valstybių kariuomenės ir laivyno vadas, taip pat vyriausias vadas atskirų štatų milicijos, kada ji pašaukta tikrajai Jungtinių Valstybių tarnybai; jis gali reikalauti iš svarbiausiųjų valdininkų kiekvienoje administracijos žinyboje raštiškos nuomonės kiekvienu klausimu, liečiančiu jo tarnybos pareigas; jis turi teisę atidėti sprendimų vykdymą ir bausmę dovanoti už nusikaltimus Jungtinėms Valstybėms, išskyrus sprendimus ypatinga kaltinimo tvarka (impeachment) padarytus.

2. Jis turi teisę, senatui patarus ir sutikus, daryti sutartis, jeigu sutikimą duoda du trečdaliu dalyvaujančių posėdyje senatorių; jisai renka ir, senatui patarus ir sutikus, skiria pasiuntinius, kitus įgaliotus atstovus, konsulus, vyriausiojo teismo teisėjus ir visus kitus Jungtinių Valstybių valdininkus, apie kurių skyrimą šioj konstitucijoj kitokių nuostatų nėra ir kurių vietos nustatytos įstatymo. Bet kongresas įstatymų keliu žemesniųjų valdininkų skyrimą gali pavesti, kaip jis ras reikalinga, arba prezidentui, arba teismams, arba vyriausiems žinybų viršininkams.

3. Prezidentas turi teisę skirti valdininkus į vakuojančias vietas, kurios atsiras tarp senato sesijų, duodamas įgaliojimus, kurių terminas baigiasi sekančios sesijos gale.

## 3 skyrius.

1. Kartas nuo karto prezidentas duoda kongresui žinių apie sąjungos būtį ir siūlo apsvarstyti visa tai, ką randa reikalinga ir tinkama įgyvendinti; nepaprastais atsitikimais jis pats gali sušaukti vienus arba dvejus rūmus; jeigu atsitinka, kad rūmai nesutinka tarp savęs del savo posėdžių atidėjimo laiko, jisai pats gali skirti terminą, kuris jam rodosi tinkamas; jis priima pasiuntinius ir kitus įgaliotus atstovus, rūpinasi, kad įstatymai būtų vykdomi sąžiningai, ir duoda paliepimus visiems Jungtinių Valstybių valdininkams.

## 4 skyrius.

1. Jungtinių Valstybių prezidentas, viceprezidentas ir visi civiliniai valdininkai atleidžiami iš užimamų vietų, jeigu iškėlus prieš juos kaltinimą impeachment tvarka, jie bus pripažinti kalti išdavimu, kyšių ėmimu ir kitais svarbiais nusikaltimais ar prasižengimais.

## III straipsnis.

### 1 skyrius.

1. Teismo valdžia Jungtinėse Valstybėse priklauso aukščiausiajam teismui ir tiems žemesniems teismams, kuriuos ilgainiui kongresas gali sudaryti ir įsteigti. Tiek aukščiausiojo teismo, tiek žemesniųjų teismų teisėjai palieka savo vietose, kol elgiasi gerai; už savo tarnybą jie gauna nustatytais terminais atlyginimą, kuris negali būti sumažintas, kol jie yra tarnyboje.

### 2 skyrius.

1. Teismo valdžia apima visas sprendžiamas teise ir teisingumu bylas, kurios kils veikiant šiai konstitucijai, Jungtinių Valstybių įstatymams ir sutartims, kurios yra arba bus Jungtinių Valstybių sudarytos;—visas bylas, liečiančias pasiuntinius ir kitus įgaliotus atstovus ir konsulus; — visas admiraliteto ir jūrų jurisdikcijos bylas; visus ginčus, kuriuose Jungtinės Valstybės yra šalimi; visus ginčus tarp dviejų ir daugiau štatų—vieno štato su kito štato piliečiais; tarp įvairių štatų piliečių, tarp vieno štato piliečių, esant žemės turtų ieškiniui, pagrįstam įvairių štatų padarytais dovanojimais; — kokio nors štato arba jo piliečių su svetimomis valstybėmis arba jų piliečiais ar valdiniais[8]).

2. Visos bylos, liečiančios pasiuntinius, įgaliotus atstovus ir konsulus, ir tos bylos, kuriose iš vienos pusės yra štatas, priklauso pirmoje instancijoje aukščiausiojo teismo jurisdikcijai. Visais kitais aukščiau numatytais atsitikimais aukščiausiasis teismas yra apeliacijos instancija tiek teisės, tiek fakto klausimais su tomis išimtimis ir tomis taisyklėmis, kurias nustatys kongresas.

3. Išskyrus impeachment atsitikimus, visi nusikalstamieji darbai priklauso prisiekusiųjų teismui, ir teismo tardymas atliekamas tame štate, kur nusikalstamas darbas buvo padarytas; bet jeigu jis padarytas ne kurio nors štato ribose, tai teismas įvyksta toje vietoje, kuri bus kongreso įstatymu nurodyta.

### 3 skyrius.

1. Jungtinių Valstybių išdavimu bus laikomas tik kurstymas į karą prieš jas, prie jų priešininko prisidėjimas, jam pagalbos ir paramos suteikimas. Niekas negali būti pripažintas kaltas išdavimu be įrodymų, būtent, tokio aiškaus fakto dviejų liudytojų parodymais arba paties kaltinamojo prisipažinimu viešajame teismo posėdyje.

2. Kongresas turi galios nustatyti bausmę už išdavimą, bet nuteisimas už išdavimą negali būti jungiamas su „politine mirtimi“ arba turto konfiskacija, kada baudžiamasis yra miręs.

## IV straipsnis.

### 1 skyrius.

1. Kiekviename štate turės pasitikėjimo ir bus pilnai pripažįstami kiekvieno kito štato viešieji aktai, dokumentai ir jo teismo atliktas darbas. Bendraisiais įstatymais kongresas gali nustatyti šitų aktų ir dokumentų teisinę reikšmę ir jų paliudijimo būdą.

### 2 skyrius.

1. Kiekvieno štato piliečiai turi visas piliečių privilegijas ir laisves kituose štatuose.

---

[8]) Be to, žiūrėk dar papildomąjį (XI) straipsnį.

2. Kiekvienas asmuo, kuris yra viename štate kaltinamas išdavimu arba sunkiuoju nusikaltimu arba kitokiu nusikalstamu darbu, pasislėpęs nuo teismo ir surastas kitame štate, reikalaujant vykdomajai valdžiai to štato, iš kurio jis yra pabėgęs, turi būti perduotas tam štatui, kurio jurisdikcijai jis priklauso.

3. Joks asmuo, kuris viename štate jo įstatymais eina privalomąją tarnybą arba dirba privalomąjį jam darbą, tais atsitikimais, kada jis pabėga į kitą štatą, negali būti atleidžiamas to štato įstatymu ar nutarimu nuo savo privalomo darbo arba tarnybos; pareikalavus tam, kas turi teisės į jo tarnybą arba darbą, jis turi būti jam išduotas[9]).

### 3 skyrius.

1. Naujus štatus gali priimti į Sąjungą kongresas; tačiau negalima sudaryti ir įsteigti naujo štato kito štato teritorijos ribose; taip pat negali būti sudaromas naujas štatas, sujungiant du štatu arba daugiau, ar jų dalis be sutikimo tiek tų štatų įstatymų leidžiamųjų įstaigų, tiek kongreso.

2. Kongresas turi teisę disponuoti teritoriją arba kitokią Jungtinėms Valstybėms priklausančią nuosavybę ir leisti tuo reikalu visas reikalingas taisykles ir nuostatus; niekas šitoj konstitucijoj negali būti aiškinama priešingai Jungtinių Valstybių arba atskirų štatų siekimams.

### 4 skyrius.

1. Jungtinės Valstybės garantuoja kiekvienam Sąjungos štatui respublikos valdymo formą; jos saugos kiekvieną jų nuo išorinių įsiveržimų o įstatymo leidimo susirinkimui arba vykdomajai valdžiai (kada įstatymo leidžiamasis susirinkimas negali susirinkti) prašant—ir nuo vidaus smurto.

## V straipsnis.

1. Kada abejų rūmų narių du trečdaliu ras tatai reikalinga, kongresas kiekvieną kartą siūlys šiai konstitucijai pataisas, o pareikalavus dviejų trečdalių štatų įstatymų leidžiamiesiems susirinkimams, jis šauks konventą pasiūlyti pastarajam šių pataisų, kurios abiejuose atsitikimuose visada turės galios kaip šios konstitucijos dalys, jei tik jos bus ratifikuotos trijų ketvirtųjų štatų įstatymų leidžiamųjų susirinkimų arba to paties štato skaičiaus konvento, destis, kurį iš šių ratifikacijos būdų kongresas pasiūlo; tačiau jokia pataisa, kuri gali būti padaryta iki 1808 m., neturi liesti I-mojo straipsnio 9-jo skyriaus 1 ir 4 §§, ir joks štatas be jo sutikimo negali senate nustoti lygaus su kitais balso.

## VI straipsnis.

1. Visos skolos ir pasižadėjimai, padaryti iki šitos konstitucijos priėmimo, turi Jungtinėms Valstybėms turėti tokią pat teisėtą galią veikiant šiai konstitucijai, kokią jie turėjo veikiant konfederacijai.

2. Šita konstitucija ir Jungtinių Valstybių įstatymai, kurie einant šia konstitucija išleisti, lygiai kaip ir visos sutartys, kurios jau yra arba bus Jungtinių Valstybių padarytos, bus aukščiausia šalies teisė; kiekvieno štato teisėjai bus jąja suvaržyti, nors ir atskirų štatų konstitucijose arba įstatymuose pasitaikytų jai prieštaraujančių nuostatų.

3. Aukščiau paminėtieji senatoriai ir atstovai atskirų štatų įstatymų leidžiamųjų susirinkimų nariai ir visi Jungtinių Valstybių ir atskirų štatų

---

[9]) Šis §, kiek jis lietė pabėgusius vergus negrus, panaikintas (XIII) papildomuoju straipsniu; jis tegali būti taikomas tais atvejais, kada asmuo teismo nutarimu atiduodamas priverstinų darbų dirbti.

vykdomosios ir teismo valdžių tarnautojai turi priesaika arba iškilmingu pasižadėjimu remti šitą konstituciją; bet jokia tikyba niekuomet neturi būti reikalaujama kaipo sąlyga, užimant kokią nors tarnybą arba einant kokias nors visuomenines pareigas Jungtinėse Valstybėse.

### VII straipsnis.

1. Šiai konstitucijai įsigalėti užtenka 9 štatų konventų ratifikacijos; šiuo būdu ji yra štatų tvirtinama.

Priimta, konventui vienu balsu pritariant, 1787 metais rugsėjo mėn. 17 dieną, o nuo Amerikos Jungtinių Valstybių nepriklausomybės paskelbimo dvyliktaisiais metais. Tą liudydami mes ir pasirašėme savo vardus. Seka Jurgio Vašingtono ir štatų atstovų (išskyrus Rhode Island) parašai.

## Straipsniai Jungtinių Amerikos Valstybių konstitucijai papildyti ir pakeisti,

Kongreso pasiūlyti ir atskirų štatų įstatymų leidžiamųjų susirinkimų patvirtinti, einant V-ju pirmykštės konstitucijos straipsniu.

### [I straipsnis.][10])

Kongresas neleidžia įstatymų, liečiančių bet kurios tikybos nustatymą arba draudžiančius laisvai ją išpažinti, arba varžančius žodžio ir spaudos laisvę, arba tautos teisę ramiai rinktis ir kreiptis į vyriausybę su peticijomis piktą atitaisyti.

### [II straipsnis.]

Kadangi laisvos valstybės saugumui reikalinga gerai organizuota milicija, tai tautos teisė laikyti ir nešioti ginklą nebus varžoma.

### [III straipsnis.]

Taikos metu joks kareivis negali būti talpinamas į bet kokius butus be buto šeimininko sutikimo; karo gi metu tatai galima daryti tiktai įstatymų nustatyta tvarka.

### [IV straipsnis.]

Tautos teisė asmens, buto, raštų ir turto neliečiamybės nuo nepagrįstų kratų ir sulaikymų negali būti laužoma; įsakymai apie kratas arba sulaikymus duodami tiktai esant pamatuotoms priežastims, paremtoms priesaika arba iškilmingu tvirtinimu; šitie įsakymai turi turėti smulkų aprašymą vietos, kur turi būti padaryta krata, ir skirtų sulaikyti asmenų arba daiktų sąrašą.

### [V straipsnis.]

Niekas negali būti patrauktas atsakomybėn už sunkų baudžiamąjį nusikaltimą arba už kitą žeminantį nusikalstamąjį darbą kitaip kaip prisiekusių jury iniciatyva ar apkaltinimu, išskyrus atsitikimus, kada byla iškyla sausumos ir jūrų jėgų tarpe, arba milicijoje, kada ji karo metu arba gresiančio visuomenei pavojaus metu yra tikroje tarnyboje; niekas negali du

---

10) Papildomiems konstitucijos straipsniams atskirti nuo pagrindinių, amerikiečiai papildomų straipsnių skaitmenis rašo skliauteliuose.

kartu už tą patį nusikalstamąjį darbą atsakyti gyvybe arba kūno neliečiamybe; niekas negali būti verčiamas by kokioj baudžiamoj byloj liudyti prieš save ir be teisėto bylos išžiūrėjimo teisme nustoti gyvybės, laisvės arba turto; viešam reikalui esant privatinė nuosavybė tegali būti atimama tik už teisingą atlyginimą.

### [VI straipsnis.]

Esant baudžiamajam kaltinimui, kaltinamasis turi teisę būti teisiamas greito ir viešo teismo, susidedančio iš nešališkų to štato ir tos apygardos (aukščiau įstatymu nustatytos) prisiekusių teisėjų, kur buvo padarytas nusikalstamasis darbas; kaltinamasis turi teisę reikalauti, kad jį painformuotų apie kaltinimo pobūdį ir priežastis, kad jam būtų suteikta konfrontacija su liudytojais, rodančiais prieš jį, ir kad jis galėtų statyti savo pusės liudytojus ir apsigynimui naudotis advokato pagalba.

### [VII straipsnis.]

Bendrosios teisės common law ginčuose, kur ieškinio kaina didesnė kaip 20 dolerių, bylininkams paliekama teisė reikalauti bylos svarstymo prisiekusiųjų teisme, ir joks prisiekusiųjų išžiūrėtas faktas negali būti patiektas antrą kartą peržiūrėti bet kuriam nors Jungtinių Valstybių teismui kitaip, kaip bendrosios teisės taisyklėmis.

### [VIII straipsnis.]

Negalima reikalauti per didelių įkaitų, uždėti ypatingų pabaudų arba skirti žiaurias, nepaprastas bausmes.

### [IX straipsnis.]

Tam tikrų teisių išvardijimas konstitucijoje neturi būti aiškinamas kaip neigimas arba mažinimas kitų teisių, kurias turi tauta.

### [X straipsnis.]

Kas neįeina į šios konstitucijos pavestus Jungtinėms Valstybėms įgaliojimus ir kuo nėra uždrausta atskiriems štatams naudotis, tas lieka štatams ar tautai[11]).

### [XI straipsnis.]

Jungtinių Valstybių teismo valdžia turi būti aiškinama taip, kad ji liečia kiekvieną ginčo bylą, kuri sprendžiama teise ir teisingumu ir kuri yra prieš kurį nors štatą iškelta arba tęsiama kito štato piliečių ar svetimos valstybės piliečių ar valdinių[12]).

### [XII Straipsnis.]

1. Rinkėjai renkasi atatinkamuose savo štatuose ir balsuoja kortelėmis už prezidentą ir viceprezidentą, kurių bent vienas negali būti to štato gyventojas. Kortelėse jie pažymi asmenį, siūlomą į prezidentus ir atskirose kortelėse asmenį siūlomą į viceprezidentus; po to jie turi sudaryti sąrašus, atskirus visiems asmenims, pasiūlytiems į prezidentus ir visiems

---

[11]) Pirmieji 10 papildomųjų straipsnių buvo pasiūlyta pirmojo kongreso 1784 m. rugsėjo m. 25 d. ir įsiteisėjo 1791 m. lapkričio m. 3 d.

[12]) XI papildomasis straipsnis yra trečiojo kongreso 1794 m. kovo 5 d. pasiūlytas ir įsiteisėjo 1798 m. sausio 8 d.

asmenims, pasiūlytiems į viceprezidentus, nurodydami balsų skaičių, kurį kiekvienas jų yra gavęs; jie pasirašo ir paliudija šituos sąrašus ir užantspauduotus persiunčia į Jungtinių Valstybių vyriausybės būstinę, adresuodami juos senato prezidentui. Senato prezidentas turi atidengti visus lapus senato ir atstovų rūmų akyvaizdoje, ir tuomet balsai suskaitomi. Asmuo, kuris gaus didžiausią balsų skaičių kaip prezidentas, bus prezidentu, jeigu šis skaičius yra didesnis, kaip visų rinkėjų skaičiaus pusė; jeigu niekas tokios daugumos negaus, tai atstovų rūmai kortelėmis tuojau turi išrinkti prezidentą iš trijų prezidentų sąrašo asmenų, gavusių daugiausia balsų. Bet renkant prezidentą, balsai paduodami štatais, ir kiekviena štato atstovybė turi tik vieną balsą; du trečdaliu štatų, kurių kiekvienas posėdyje yra atstovaujamas vieno ar kelių atstovų, sudaro reikalingą kvorumą, ir išrinkimui reikalinga visų štatų dauguma. Kada atstovų rūmams pareina rinkti prezidentą ir jie neišrenka jo iki ateinančio kovo mėn. 4 dienos, tai viceprezidentas veikia kaip prezidentas, kaip paprastai esti prezidentui mirus arba kitais konstitucijos nustatytais atsitikimais jam negalint eiti prezidento pareigų.

2. Asmuo, gavęs didžiausią balsų skaičių kaip viceprezidentas, bus viceprezidentu, jeigu šitas skaičius prašoka pusę rinkėjų skaičiaus; jeigu niekas negaus tokios daugumos, tai senatas renka viceprezidentą iš dviejų kandidatų, gavusių didžiausią balsų skaičių atatinkamame sąraše; du trečdaliu visų senatorių sudaro reikalingą šitam darbui kvorumą, o išrinkimui reikalinga viso jų skaičiaus balsų dauguma.

3. Tačiau asmuo, negalįs einant konstitucija būti išrinktas į prezidento vietą, negali būti išrinktas ir Jungtinių Valstybių viceprezidentu[13]).

## [XIII Straipsnis.]

### 1. Skyrius.

Nei Jungtinėse Valstybėse, nei kurioj kitoj vietoj, priklausančioj jų jurisdikcijai, nebus nei vergijos, nei vergiškos būties patarnaujant, išskyrus tuos atsitikimus, kada tokia būtis yra bausmė už nusikalstamąjį darbą, už kurį kaltininkas tinkamu būdu buvo nuteistas.

### 2. Skyrius.

Kongresas tam tikrais įstatymais turi teisę paraginti šito straipsnio vykdymą[14]).

## [XIV Straipsnis.]

### 1. Skyrius.

Visi asmens, kurie yra gimę arba naturalizavęsi Jungtinėse Valstybėse ir priklauso jų jurisdikcijai, yra Jungtinių Valstybių ir jų gyvenamojo štato piliečiai. Joks štatas negali leisti arba taikyti įstatymų, kurie siaurintų Jungtinių Valstybių piliečių privilegijas ir laisves; joks štatas negali atimti kam nors gyvybę, laisvę arba turtą be teisėjo teismo ir negali atsakyti kokiam nors asmeniui, jo jurisdikcijai priklausančiam, lygios įstatymo globos.

### 2. Skyrius.

Atstovai skirstomi tarp įvairių štatų pagal jų gyventojų skaičių, skaitant visus kiekvieno štato gyventojus, išskyrus nemokančius mokesčių indiečius. Bet jeigu kokiuose nors rinkimuose, renkant Jungtinių Valstybių prezidento arba viceprezidento rinkėjus, arba renkant atstovus į kongresą,

---

[13]) XII papildomasis straipsnis įsiteisėjo 1804 m. rugsėjo m. 25 d.
[14]) XIII papildomasis straipsnis įsiteisėjo 1865 m. gruodžio m. 18 d.

štato administratorius, arba teismo tarnautojas, arba to štato įstatymų leidžiamosios įstaigos narius nebus duota balsavimo teisė kuriam nors štato gyventojui vyriškosios lyties 21 metų amžiaus Jungtinių Valstybių piliečiui, arba jeigu šita teisė bus aprėžta kokiu nors būdu, išskyrus bausmę už dalyvavimą sukilime arba už kitokį nusikalstamąjį darbą, tai šito štato atstovų skaičius turi būti sumažintas atatinkamai proporcijai tarp šitų vyriškosios lyties piliečių skaičiaus ir visų štato 21 metų amžiaus piliečių skaičiaus.

### 3 skyrius[15]).

### 4 skyrius.

Negali būti ginčijama privalomoji Jungtinių Valstybių įstatymu užtrauktosios skolos galia, įskaitant čia ir skolas, padarytas pensijoms ir dovanoms apmokėti už patarnavimus malšinant maištą ar sukilimą. Bet nei Jungtinės Valstybės, nei kuris štatas neprisiims ir nemokės skolų, kurios buvo užtrauktos maištui arba sukilimui palaikyti prieš Jungtines Valstybes arba mokėti atlyginimus pretenzijų už pametimą ar paleidimą vergo. Visos tokios skolos, pasižadėjimai ir piniginės pretenzijos bus laikomos neteisėtomis ir netikromis.

### 5 skyrius.

Kongresas tam tikrais įstatymais turi teisę paraginti šito straipsnio vykdymą[16]).

## [XV straipsnis.]

### 1 skyrius.

Jungtinių Valstybių piličių teisės dalyvauti rinkimuose Jungtinės Valstybės arba atskiri štatai neneigs ir nesiaurins del piliečių rąsės, odos spalvos ar buvusios vergijos būties.

### 2 skyrius.

Kongresas tam tikrais įstatymais turi teisę paraginti šito straipsnio vykdymą[17]).

## [XVI straipsnis.]

Kongresas turi teisę skirti ir rinkti mokesčius nuo pelno iš bet kurio šaltinio be paskirstymo tarp atskirų štatų ir neatsižiūrėdamas kokio nors gyventojų surašymo arba suskaitymo[18]).

## [XVII straipsnis.]

1. Jungtinių Valstybių senatas susidaro iš dviejų senatorių nuo kiekvieno štato, išrinktų to štato tautos šešeriems metams; kiekvienas senatorius turi vieną balsą. Kiekvieno štato rinkikai turi atatikti sąlygas, reikalaujamas iš rinkikų į gausingesnius štato įstatymų leidžiamosios įstaigos rūmus.

---

[15]) Buvo panaikintas 1898 m. liepos m. 6 d.
[16]) XIV papildomasis straipsnis įsiteisėjo 1868 m. birželio m. 26 d.
[17]) XV papildomasis straipsnis įsiteisėjo 1870 m. kovo m. 30 d.
[18]) XVI papildomasis straipsnis įsiteisėjo 1913 m. vasario m. 25 d.

2. Jeigu atsiras vakansija atstovauti atskiram štatui senate, tai vykdomoji šito štato valdžia duoda įsakymą apie rinkimus šitai vakansijai užpildyti; be to, jeigu numatoma, kad atskiro štato įstatymų leidžiamoji įstaiga gali įgalioti savo vykdomąją valdžią padaryti laikinąjį paskyrimą į senatą iki to laiko, kol tauta rinkimais užpildys šitas vakansijas rinkimų būdu; įstatymų leidžiamoji įstaiga pati gali padaryti tokį paskyrimą.

3. Šita pataisa negali būti aiškinama kaip liečianti tų senatorių išrinkimą ir įgaliojimų terminą, kurie buvo išrinkti anksčiau, kaip ši pataisa įsiteisės kaip konstitucijos dalis[19]).

### [XVIII straipsnis.]

1. Metams praėjus nuo šio straipsnio ratifikavimo draudžiama Jungtinėse valstybėse ir kitoje priklausančioje jų jurisdikcijai teritorijoje svaigiųjų gėralų gaminimas, pardavimas ar pervežimas Jungtinių Valstybių ribose, o taip pat jų įvežimas ir išvežimas gėrimui vartoti.

2. Kongresas ir atskiri štatai turi lygias teises paraginti šito straipsnio vykdymą tam tikrais įstatymais.

3. Šitas straipsnis neturės galios, jeigu nebus atskirų štatų įstatymų leidžiamųjų susirinkimų, kaip konstitucijos pataisa, ratifikuotas konstitucijos numatyta tvarka per septynerius metus nuo tos dienos, kada kongresas pasiūlys jį štatams patvirtinti[20]).

### [XIX straipsnis.]

1. Jungtinių Valstybių piliečių teisė dalyvauti rinkimuose del jųjų (piliečių) lyties nei Jungtinių Valstybių, nei atskirų štatų nebus neigiama arba siaurinama

2. Kongresas tam tikrais įstatymais turi teisę paraginti šito straipsnio vykdymą[21]).

---

# Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos (SSSR-o) pagrindinis įstatymas (Konstitucija)*).

SSSR-o Vykdomasis Centro Komitetas (CIK-as), iškilmingai skelbdamas sovietų valdžios pagrindų tvirtumą, I-ojo SSSR-o Sovietų Suvažiavimo nutarimui vykdyti, o taip pat remdamasis I-ojo SSSR-o Sovietų Suvažiavimo Maskvos mieste 1922. XII. 30 d. priimta Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos (SSSR-o) sudarymo sutartimi, be to, turėdamas galvoj sąjunginių respublikų cik-ų pasiūlytasias pataisas ir pakeitimus, nutaria: SSSR-o sudarymo deklaracija ir SSSR-o sudarymo sutartis yra SSSR-o pagrindinis įstatymas (Konstitucija).

---

19) XVII papildomasis straipsnis štatų ratifikuotas 1913 m. gegužės mėn. 31 d.

20) Ratifikuotas 1919 m sausio m. 16 d.

21) Ratifikuotas 1920 m. rugpiūčio m. 26 d.

*) SSSR-o Vyriausybės Žinios 1924 m. Nr. 2 ir Sovietų Ukrainos 1923 m. Nr. 81. § 782.

Vertimas iš rusų kalbos Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Longinas Indreika, Felicija Šomkaitė ir Povilas Spudas, ord. prof. Mykolui Römeriui vadovaujant.

## Pirmoji dalis.

## Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos (SSSR-o) sudarymo deklaracija.

Sovietų respublikoms įsikūrus, pasaulio valstybės persiskyrė į dvi stovyklas: kapitalizmo ir socializmo.

Ten, kapitalizmo stovykloj, — tautų rietenos ir nelygybė, kolonijų vergija ir šovinizmas, tautų priespauda ir žudynės, imperialistiniai karai ir žvėriškumai.

Čia, socializmo stovykloj,—tarpusavis pasitikėjimas ir santaika, tautų laisvė ir lygybė, taikus tautų susigyvenimas ir broliškas bendradarbiavimas.

Pasirodė tuščios dešimtmečiais kapitalistiškojo pasaulio dedamos pastangos išspręsti tautinį klausimą, derinant tautų plėtojimosi laisvę ir žmonių vienas kito eksploatavimą. Priešingai, tautiškųjų priešginybių kamuolys vis labiau painiojasi, siekdamas sugriauti patį kapitalizmą. Buržuzija, kaip pasirodė, negali sutvarkyti tautų bendradarbiavimo.

Tiktai sovietų stovykloje, tiktai esant suspietusios aplink save gyventojų daugumą proletariato diktatūros sąlygoms, pasirodė, kad yra galima panaikinti tautinės priespaudos šaknis, sudaryt tarpusavio pasitikėjimo apystovas ir padėti broliškojo tautų bendradarbiavimo pamatus.

Tik šitų aplinkybių dėka, sovietų respublikoms pasisekė atremti išorinius ir išvidinius viso pasaulio imperialistų puolimus, tik šitų aplinkybių dėka pavyko joms sėkmingai likviduot pilietinį karą, laiduoti sau gyvenimą ir pradėti taikų ūkio atstatymo darbą.

Bet karo metai nepraėjo be pėdsakų. Karas paliko nuniokotus laukus, sustabdė dirbtuves, suardė gamybos jėgas ir nualino ūkio resursus; del šito karo palikimo nepakanka atskirų respublikų pavienių pastangų ūkiui atstatyti. Pasirodė, kad atskirai gyvenančioms respublikoms yra negalimas tautos ūkio atstatymo darbas. Be to, tarptautinės padėties nepastovumas ir naujų antpuolių pavojus verčia sovietų respublikas daryti bendrą frontą prieš kapitalistinį apsiautimą.

Pagaliau, pati tarptautinė savo klasine prigimtimi sovietų valdžios konstrukcija verčia sovietų respublikų darbo mases jungtis vienon socialistinėn šeimynon.

Šios visos aplinkybės verste verčia sovietų respublikas jungtis vienon sąjunginėn valstybėn, kuri gali laiduoti tautoms tiek išorinį saugumą, tiek vidaus ūkio tarpimą, tiek tautinio plėtojimosi laisvę.

Sovietų respublikų tautų valia, pareikšta neseniai įvykusiuose jų sovietų suvažiavimuose, vienu balsu jiems nutarus įsteigti „Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungą“ (SSSR-ą), yra patikimas laidas, kad toji Sąjunga yra laisvas lygiateisių tautų susivienijimas, kad kiekvienai respublikai garantuota teisė laisvai išstoti iš Sąjungos, kad visoms jau esančioms ir galinčioms ateity įsikurti socialistinėms sovietų respublikoms įstojimas Sąjungon laisvas, kad naujoji sąjunginė valstybė bus garbingas padėtų dar 1917 metų spalių mėnesį taikaus tautų susigyvenimo ir broliško jų bendradarbiavimo pamatų apvainikavimas, kad ji bus tikra priedanga nuo pasaulio kapitalizmo ir naujas drąsus žingsnis pirmyn, jungiant visų šalių darbo žmones viso pasaulio Socialistinėn Sovietų Respublikon.

## Antroji dalis.

## SSSR-o sudarymo sutartis.

Rusijos Socialistinė Federatyvinė Sovietų Respublika (RSFSR), Ukrainos Socialistinė Sovietų Respublika (USSR), Gudijos Socialistinė Sovietų Respublika (GSSR) ir Užkaukazio Socialistinė Federatyvinė Sovietų Respublika (ZSFSR — Azerbeidžano Socialistinė Sovietų Respublika, Grūzijos Socialistinė Sovietų Respublika ir Arménijos Socialistinė Sovietų Respublika) jungiasi vienon sąjunginėn valstybėn—Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungon.

### I skyrius.

## Vyriausiųjų Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos valdžios organų kompetencijos dalykai.

1. SSSR-ą atstovaujančių vyriausiųjų organų kompetencijai priklauso:
a. Sąjungos (SSSR-o) tarptautiniuose santykiuose atstovavimas, visų diplomatinių reikalų vedimas, politinių ir kitokių sutarčių su kitomis valstybėmis darymas;
b. išorinių Sąjungos (SSSR-o) sienų keitimas ir sienų tarp sąjunginių re publikų keitimo klausimų sutvarkymas;
c. su kitomis respublikomis sutarčių darymas, priimant jas Sąjungos sąstatan;
d. karo skelbimas ir taikos darymas;
e. SSSR-o užsienio ir vidaus paskolų užtraukimas ir sąjunginėms respublikoms vidaus ir užsienio paskoloms užtraukti leidimas;
f. tarptautinių sutarčių ratifikavimas;
g. užsienio prekybos varymas ir vidaus prekybos sistemos nustatymas;
h. viso Sąjungos (SSSR-o) tautos ūkio pagrindų ir bendro plano nustatymas, o taip pat nurodymas tų pramonės šakų ir atskirų pramonės įmonių, kurios turi bendros sąjunginės reikšmės; koncesinių sutarčių darymas Sąjungos (SSSR-o) ar sąjunginių respublikų vardu;
i. transporto, pašto ir telegrafo reikalų vedimas;
k. SSSR-o ginkluotų jėgų organizavimas ir vedimas;
l. bendro valstybinio SSSR-o biudžeto, į kurį įeina ir sąjunginių respublikų biudžetai, tvirtinimas; bendrų Sąjungos mokesnių ir pajamų nustatymas, taip pat išskyrimas iš jų tų sumų ir paskyrimas tų priedų, kurie eina sąjunginių respublikų biudžetams sudaryti; papildomųjų mokesnių ir rinkliavų sąjunginių respublikų biudžetams sudaryti leidimas;
m. vienos bendros pinigų ir kreditų sistemos nustatymas;
n, žemės tvarkymo ir naudojimo, taip pat ir žemės gelmių, miškų ir vandenų naudojimo visoje SSSR-o teritorijoj bendrų pradų nustatymas;
o. bendrų Sąjungos (SSSR-o) išeivybės įstatymų del persikėlimo iš vienos sąjunginės valstybės į kitą leidimas ir išeivybes fondo sudarymas;
p. teismo sutvarkymo ir teismo proceso pagrindų nustatymas, taip pat civilinių ir baudžiamųjų Sąjungos (SSSR-o) įstatymų leidimas;
q. pagrindinių darbo įstatymų leidimas;
r. bendrų liaudies švietimo pagrindų nustatymas;
s. bendrų priemonių žmonių sveikatai apsaugoti nustatymas;
t. saikų ir matų sistemos nustatymas;
u. bendros visai Sąjungai (SSSR-ui) statistikos organizavimas;
v. pagrindinių Sąjungos (SSSR-o) pilietybės ir svetimšalių teises liečiančių įstatymų leidimas;
v. išplečiama visai Sąjungos (SSSR-o) teritorijai amnestijos teisė;
y. sąjunginių respublikų sovietų suvažiavimų ir vykdomųjų centro komitetų (cik-ų) priešingų šiai Konstitucijai nutarimų panaikinimas;
z. sąjunginių respublikų tarpe kylančių ginčijamų klausimų išsprendimas.

2. Šios Konstitucijos pagrindinių pradų tvirtinimas ir pakeitimas priklauso vien tiktai SSSR-o Sovietų Suvažiavimui.

### II skyrius.

## Sąjunginių respublikų suvereninės teisės ir sąjunginė pilietybė.

3. Sąjunginių respublikų suverenumas aprėžtas tik šioje Konstitucijoje nurodytais dėsniais ir tik tais dalykais, kurie pavesti Sąjungos (SSSR-o) kompetencijai. Už tų ribų kiekviena sąjunginė respublika savarankiš-

kai vykdo savo valstybės valdžią; SSSR-as apsaugoja sąjunginių respublikų suverinenes teises.

4. Kiekvienai sąjunginei respublikai paliekama teisė laisvai išeiti iš Sąjungos.
5. Sąjunginės respublikos įsirašo į savo konstitucijas atatinkamas šią Konstituciją pataisas.
6. Sąjunginių respublikų teritorija be jų sutikimo negali būti pakeista; pakeisti, aprėžti ar panaikinti 4-sis straipsnis galima tik visoms įeinančioms Sąjungon (SSSR-an) respublikoms sutinkant.
7. Sąjunginių respublikų piliečiams nustatoma bendra sąjunginė pilietybė

## III skyrius.

## SSSR-o Sovietų Suvažiavimas.

8. Vyriausias SSRR-o valdžios organas yra Sovietų Suvažiavimas, o laikotarpiais nuo vieno iki kito Sovietų Suvažiavimo — SSSR-o Centralinis Vykdomasis Komitetas (CIK-as), susidedąs iš Sąjungos Sovieto ir Tautų Sovieto.
9. SSSR-o Sovietų Suvažiavimas sudaromas iš miestų sovietų ir miestelių sovietų atstovų, skaitant 1 atstovą nuo 25000 rinkikų, ir gubernijų sovietų suvažiavimų atstovų, skaitant 1 atstovą nuo 125000 gyventojų.
10. Delegatai SSSR-o Sovietų Suvažiaviman renkami gubernijų sovietų suvažiavimuose.

    Tose respublikose, kur nėra guberninių junginių, delegatai renkami tiesiog atatinkamos respublikos sovietų suvažiavime.
11. Eiliniai SSSR-o Sovietų Suvažiavimai šaukiami SSSR-o ir CIK-o kartą per metus; nepaprastieji Suvažiavimai šaukiami SSSR-o, CIK-o arba pačiam nutarus, arba Sąjungos (SSSR-o) Sovietui ar Tautų Sovietui reikalaujant, arba reikalaujant dvien sąjunginėm respublikom.
12. SSSR-o CIK-ui duodama teisė atidėti Sovietų Suvažiavimo sušaukimą esant ypatingoms, kliudančioms laiku sušaukti SSSR-o Sovietų Suvažiavimą, aplinkybėms.

## IV skyrius.

## SSSR-o Centralinis Vykdomasis Komitetas (CIK-as).

13. SSSR-o CIK-ą sudaro Sąjungos Sovietas ir Tautų Sovietas.
14. SSSR-o Sovietų Suvažiavimas renka Sąjungos Sovietą iš sąjunginių respublikų atstovų proporcingai kiekvienos respublikos gyventojų skaičiui, o iš viso 414 narių.
15 Tautų Sovietą sudaro sąjunginių autonominių socialistinių sovietų respublikų atstovai po 5 iš kiekvienos respublikos ir autonominių RSFSR-o sričių atstovų po 1 iš kiekvienos srities.

    Pilną Tautų Sovieto sąstatą tvirtina SSSR-o Sovietų Suvažiavimas.

    Pastaba. Adžarijos ir Abchazijos autonominės respublikos ir Pietų-Osetijos, Kalnų Karabacho (Nagornij Karabach) ir Nachičevanio autonominės sritys į Tautų Sovietą siunčia po 1 atstovą.
16. Sąjungos Sovietas ir Tautų Sovietas svarsto visus dekretus, kodeksus ir nutarimus, kuriuos patiekia jiems CIK-o Prezidiumas ir SSSR-o Liaudies Komisarų Taryba (Sovnarkomas), atskiri SSSR-o narkomatai, sąjunginių respublikų cik-kai, taip pat ir tuos, kurie kyla Sąjungos Sovieto ir Tautų Sovieto iniciatyva.
17. SSSR-o CIK-as leidžia dekretus, kodeksus, nutarimus, įsakymus, jungia SSSR-o įstatymų leidimo ir valdymo darbus ir nustato SSSR-o CIK-o Prezidiumo ir Sovnarkomo veikimo sritis.
18. Visi dekretai ir nutarimai, kurie nustato bendras SSSR-o politinio ir ekonominio gyvenimo normas ar įneša į esamąją SSSR-o valstybės

organų veikimą pagrindinių atmainų, būtinai privalo būt patiekti SSSR-o CIK-ui peržiūrėti ir patvirtinti.

19. Visi CIK-o leidžiamieji dekretai, nutarimai ir įsakymai privalo būt betarpiškai vykdomi visoje SSSR-o teritorijoje.

20. SSSR-o CIK-as turi teisės sustabdyti ar panaikinti SSSR-o CIK-o Prezidiumo, Sąjungos Respublikų Sovietų Suvažiavimų ir cik-ų ir kitų SSSR-o teritorijoj esančių valdžios organų dekretus, nutarimus ir įsakymus.

21. Eilines SSSR-o CIK-o sesijas CIK-o Prezidiumas šaukia tris kartus per metus. Nepaprastos sesijos šaukiamos SSSR-o Prezidiumo CIK-ui nūtarus arba Sąjungos Sovieto Prezidiumui arba Tautų Sovieto Prezidiumui, taip pat kurios vienos sąjunginių respublikų cik-ui reikalaujant.

22. Patiekiamieji SSSR-o CIK-ui svarstyti įstatymų sumanymai įsigali tik Sąjungos Sovietui ir Tautų Sovietui priėmus; jie skelbiami SSSR-o CIK-o vardu.

23. Sąjungos Sovieto ir Tautų Sovieto nuomonėms persiskyrus, klausimas atiduodamas jų pačių sudaromai susitarimo komisijai.

24. Nesusitariant susitarimo komisijai, klausimas patiekiamas Sąjungos Sovieto ir Tautų Sovieto bendram posedžiui spręsti; jeigu Sąjungos Soviete arba Tautų Soviete nesusidarytų balsų daugumos, vienam tų organų reikalaujant, klausimas gali būti atiduotas eiliniam ar nepaprastam SSSR-o Sovietų Suvažiavimui spręsti.

25. Sesijoms paruošti ir jų darbams vesti Sąjungos Sovietas ir Tautų Sovietas išrenka sau Prezidiumus, kurių kiekvienas susideda iš 7 narių.

26. Tarp SSSR-o CIK-o sesijų aukščiausiu valdžios organu yra SSSR-o CIK-o Prezidiumas, kurį sudaro CIK-as iš 21 nario; į tą skaičių įeina Sąjungos Sovieto ir Tautų Sovieto Prezidiumai pilnu savo sąstatu.

P a s t a b a. SSSR-o CIK-o Prezidiumui ir SSSR-o Sovnarkomui sudaryti, einant šios Konstitucijos §§ 26 ir 27, daromas Sąjungos Sovieto ir Tautų Sovieto bendras posėdis. Sąjungos Sovieto ir Tautų Sovieto bendrame posėdy balsuojama tų Sovietų skyrium.

27. Atatinkamai sąjunginių respublikų skaičiui, CIK-as iš SSSR-o CIK-o Prezidiumo narių renka 4 SSSR-o CIK-o pirmininkus.

28. SSSR-o CIK-as atsakingas SSSR-o Sovietų Suvažiavimui.

## V. skyrius.

## SSSR-o Centralinio Vykdomojo Komiteto (CIK-o) Prezidiumas.

29. Tarp SSSR-o CIK-o sesijų SSSR-o CIK-o Prezidiumas yra vyriausias įstatymų leidimo, vykdymo ir valdymo SSSR-o valdžios organas.

30. SSSR-o CIK-o Prezidiumas prižiūri, kad būtų įgyvendinta SSSR-o Konstitucija ir visi valdžios organai vykdytų SSSR-o Sovietų Suvažiavimų ir SSSR-o CIK-o nutarimus.

31. SSSR-o CIK-o Prezidiumas turi teisę sustabdyti ir panaikinti SSSR-o Sovnarkomo ir atskirų narkomatų, taip pat ir sąjunginių respublikų cik-ų ir sovnarkomų nutarimus

32. SSSR-o CIK-o Prezidiumas turi teisę sustabdyti sąjunginių respublikų sovietų suvažiavimų nutarimų vykdymą, bet taip padaręs, privalo įnešti tuos nutarimus SSSR-o CIK-ui peržiūrėti ir patvirtinti.

33. SSSR-o CIK-o Prezidiumas leidžia dekretus, nutarimus, įsakymus, svarsto ir tvirtina įnešamuosius Sovnarkomo, atskirų SSSR-o vadybų, sąjunginių respublikų cikų, jų prezidiumų ir kitų valdžios organų dekretų ir nutarimų sumanymus.

34. SSSR-o CIK-o, jo Prezidiumo ir Sovnarkomo dekretai ir nutarimai spausdinami visomis sąjunginių respublikų plačiai vartojamomis kalbomis (rusų, ukrainiečių, gudų, grūzinų, armėnų, tiurkų — totorių).

35. SSSR-o CIK-o Prezidiumas išsprendžia iš vienos pusės SSSR-o Sovnarkomo ir narkomatų, o iš kitos — sąjunginių respublikų cikų ir jų prezidiumų tarpusavio santykių klausimus.
36. SSSR-o CIK-o Prezidiumas atsakingas SSSR-o CIK-ui.

## VI. skyrius.
## SSSR-o Liaudies Komisarų Taryba (Sovnarkomas).

37. SSSR-o Liaudies Komisarų Taryba (Sovnarkomas) yra vykdomasis ir valdomasis SSSR-o CIK-o organas ir jį sudaro SSSR-o CIK-as iš:
SSSR-o Sovnarkomo pirmininko,
pirmininko pavaduotojų,
užsienio reikalų liaudies komisaro,
karo ir jūrų liaudies komisaro,
užsienio prekybos liaudies komisaro,
susisiekimo liaudies komisaro.
paštų ir telegrafų liaudies komisaro,
darbininkų ir valstiečių inspekcijos liaudies komisaro,
vyriausios tautos ūkio tarybos pirmininko,
darbo liaudies komisaro,
vidaus prekybos liaudies komisaro,
finansų liaudies komisaro.
38. SSSR-o Sovnarkomas, SSSR-o CIK-o jam pavestų teisių ribose ir pasiremdamas Įstatymu apie SSSR-o Sovnarkomą, leidžia privalomai pildytinus visoj SSSR-o teritorijoj dekretus ir nutarimus.
39. SSSR-o Sovnarkomas svarsto patiekiamus tiek pavienių SSSR-o narkomatų (liaudies komisariatų), tiek ir sąjunginių respublikų cik-ų ir jų prezidiumų dekretus ir nutarimus.
40. SSSR-o Sovnarkomas visame savo veikime atsakingas SSSR-o CIK-ui ir jo Prezidiumui.
41. SSSR-o Sovnarkomo nutarimai ir įsakymai gali būt sustabdyti ir panaikinti SSSR-o CIK-o ir jo Prezidiumo.
42. Sąjunginių respublikų cik-ai ir jų prezidumai gali užprotestuoti SSSR-o Sovnarkomo dekretus ir nutarimus SSSR-o CIK-o Prezidiumui, nesustabdydami tų dekretų ir nutarimų vykdymo.

## VII skyrius.
## Aukščiausias SSSR-o Teismas.

43. Revoliuciniam teisėtumui SSSR-o teritorijoj sustiprinti prie SSSR-o CIK-o steigiamas Aukščiausias Teismas, kurio kompetencijai priklauso:
a. aukščiausiems sąjunginių respublikų teismams bendrų SSSR-o įstatymų klausimais vadaujamųjų paaiškinimų tiekimas;
b. Aukščiausio SSSR-o Teismo Prokurorui pristačius, aukščiausių sąjunginių respublikų teismų nutarimų, sprendimų svarstymas ir užprotestavimas SSSR-o CIK-ui, kiek jie prieštarauja bendriems SSSR-o įstatymams arba kiek jie liečia kitų respublikų interesus;
c. apie sąjunginių respublikų nutarimų konstitucingumą (SSSR-o Konstitucijos atžvilgiu) išvadų tiekimas;
d. sąjunginių respublikų tarpe kylančių teismo ginčų sprendimas;
e. kaltinamų del tarnybos nusižengimų aukštesniųjų SSSR-o valdininkų bylų nagrinėjimas.
44. Aukščiausias SSSR-o Teismas veikia šiuose sąstatuose:
a. Aukščiausio SSSR-o Teismo plenumo posėdžio,
b. Aukščiausio SSSR-o Teismo civilinio ir baudžiamojo teismo kolegijų,
c. karo ir karo transporto kolegijų.
45. Aukščiausio SSSR-o Teismo plenumo posėdžio sąstatą sudaro 11 narių, tame skaičiuje pirmininkas ir jo pavaduotojas, 4 sąjunginių res-

publikų aukščiausių teismų plenumo posėdžių pirmininkai ir SSSR-o OGPU (Jungtinė Valstybės Politinė Valdyba) atstovo; be to, pirmininkas, jo pavaduotojas ir likusieji 5 nariai skiriami SSSR-o CIK-o Prezidiumo.

46. Aukščiausio SSSR-o Teismo Prokuroras ir jo pavaduotojas skiriami SSSR-o CIK-o Prezidiumo. Aukščiausio SSSR-o Teismo Prokuroro pareiga teikti savo išvadas priklausančiais Aukščiausiam SSSR-o Teismui spręsti klausimais, palaikyt kaltinimą šio Teismo posėdžiuose ir nesutinkant su Aukščiausio SSSR-o Teismo plenumo posėdžio sprendimais užprotestuoti juos SSSR-o CIK-o Prezidiumui.

47. Iniciatyvos teisė siųsti nurodytus 43-me str. klausimus Aukščiausiam SSSR-o Teismo plenumo posėdžiui išžiūrėti priklauso tik SSSR-o CIK-ui, jo Prezidiumui, Aukščiausio SSSR-o Teismo Prokurorui, sąjunginių respublikų prokurorams ir SSSR-o OGPU-ui.

48. Aukščiausio SSSR-o Teismo plenumo posėdžiai sudaro tam tikrus teismų sąstatus išžiūrėti:
a. ypatingai svarbioms savo turiniu liečiančioms dvi ar keletą sąjunginių respublikų baudžiamoms ir civilinėms byloms,
b. SSSR-o CIK-o ir Šovnarkomo narių personalinės Teismo priklausomybės byloms.
Aukščiausis SSSR-o Teismas gali imtis tokias bylas nagrinėti vien tik remdamasis kiekvienai bylai atskiru SSSR-o CIK-o arba jo Prezidiumo nutarimu.

### VIII skyrius.

## SSSR-o liaudies komisiariatai (narkomatai).

49. Atskiroms įeinančioms į SSSR-o Šovnarkomo žinybos sritį valstybės valdymo šakoms betarpiškai vadovauti steigiami 10 nurodytų šios Konstitucijos 37 str. narkomatų, kurie veikia remdamiesi SSSR-o CIK-o patvirtintais įstatais apie narkomatus

50. SSSR-o narkomatai dalinasi į:
a. bendruosius SSSR-o narkomatus vienus visam SSSR-ui,
b. suvienytus SSSR-o narkomatus.

51. Bendrieji SSSR-o narkomatai yra šie:
užsienio reikalams,
karo ir jūrų reikalams,
užsienio prekybai,
susisiekimui,
paštams ir telegrafams.

52. Suvienyti SSSR-o narkomatai yra šie:
vyriausioji tautos ūkio taryba,
vidaus prekybai,
darbui,
finansams ir
darbininkų ir valstiečių inspekcija.

53. Bendrieji SSSR-o narkomatai turi sąjunginėsi respublikose savo tiesiog jiems priklausančius įgaliotinius.

54. SSSR-o narkomatų organai, vykdantieji sąjunginiu respublikų teritorijoj jų uždavinius, yra bendravardžiai tų respublikų narkomatai.

55, SSSR-o narkomatų priešaky yra Sovnarkomo nariai—SSSR-o liaudies komisarai.

56. Prie kiekvieno liaudies komisaro sudaroma jo pirmininkaujama kolegija, kurios nariai SSSR-o Sovnarkomo skiriami.

57. Liaudies komisaras turi teisę patsai vienas spręsti jo žinybos komisariatui priklausančius klausimus, pranešdamas apie tai kolegijai. Kolegija ar atskiri jos nariai, nesutikdami su kai kuriais liaudies komisaro sprendimais, gali apskųsti juos SSSR-o Sovnarkomui nesustabdant jų vykdymo.

58. Atskirų SSSR-o narkomatų įsakymus gali panaikinti tik SSSR-o CIK-o Prezidiumas ir Sovnarkomas.

59. SSSR-o narkomatų įsakymai gali būti sąjunginių respublikų cik-ų ar jų prezidiumų sustabdomi del aiškaus to įsakymo neatitinkamumo SSSR-o Konstitucijai, SSSR-o įstatymams ir sąjunginės respublikos įstatymams. Apie įsakymo sustabdymą sąjunginės respublikos cik-as arba jo Prezidiumas tuojau praneša SSSR-o Sovnarkomui ir atatinkamam SSSR-o liaudies komisarui.

60. SSSR-o liaudies komisarai atsakingi SSSR-o Sovnarkomui, CIK-ui ir jo Prezidiumui.

## IX skyrius.

## Jungtinė Valstybės Politinė Valdyba (OGPU).

61. Sąjunginių respublikų revoliucinėms pastangoms kovai su politine ir ekonomine kontrevoliucija, šnipavimu ir banditizmu suvienyti, steigiama prie SSSR-o Sovnarkomo Jungtinė Valstybės Politinė Valdyba (OGPU), kurios pirmininkas SSSR-o Sovnarkome turi patariamojo balso teisę.

62. SSSR-o OGPU vadovauja vietinių GPU organizacijų veikimui, turėdama prie sąjunginių respublikų sovnarkomų savo įgaliotinius, kurie veikia, remdamiesi tam tikrais, įstatymų keliu patvirtintais, nuostatais.

63. SSSR-o OGPU darbų teisėtumo priežiūrą vykdo Aukščiausio SSSR-o Teismo Prokuroras, remdamasis tam tikrais, SSSR-o CIK-o išleistais, nuostatais.

## X skyrius.

## Sąjunginės respublikos.

64. Kiekvienos sąjunginės respublikos teritorijos ribose yra aukščiausias jos valdžios organas respublikos sovietų suvažiavimas, o protarpiais tarp suvažiavimų — jos „CIK-as“.

65. Sąjunginių respublikų ir SSSR-o aukščiausių valdžios organų tarpusavio santykius nustato šioji Konstitucija.

66. Sąjunginių respublikų cik-ai renka iš savo tarpo prezidiumus, kurie protarpiais tarp cik-o sesijų yra vyriausieji valdžios organai.

67. Sąjunginių respublikų cik-ai sudaro savo vykdomuosius organus — sovnarkomus iš:

sovnarkomo pirmininko,
pirmininko pavaduotojų,
vyriausios tautos ūkio tarybos pirmininko,
žemės ūkio liaudies komisaro,
finansų liaudies komisaro,
vidaus prekybos liaudies komisaro,
darbo liaudies komisaro,
vidaus reikalų liaudies komisaro,
teisingumo liaudies komisaro,
darbininkų ir valstiečių inspekcijos liaudies komisaro,
švietimo liaudies komisaro,
sveikatos apsaugos liaudies komisaro,
socialės apsaugos liaudies komisaro,

taip pat sąjunginių respublikų cik-ams nutarus, SSSR-o užsienio reikalų, karo ir jūrų reikalų, užsienio prekybos, susisiekimo, paštų ir telegrafų liaudies komisarų įgaliotinių su patariamuoju arba sprendžiamuoju balsu.

68. Sąjunginių respublikų vyriausioji tautos ūkio taryba ir vidaus prekybos, finansų, darbo, darbininkų ir valstiečių inspekcijos narkomatai, būdami sąjunginių respublikų cik-ų ir sovnarkomų valdžioje, savo darbe vykdo atatinkamų SSSR-o narkomatų direktyvas

69. Sąjunginių respublikų cik-ams paliekama amnestijos, bausmės dovanojimo ir reabilitacijos teisė tiems piliečiams, kurie yra nuteisti sąjunginių respublikų teismų ar administracijos organų.

### XI skyrius.

### SSSR-o ženklas (herbas), vėliava ir sostinė.

70. SSSR-o valstybės ženklas — piautuvas ir kūjis ant žemės rutulio, kuris atvaizduotas saulės spinduliuose ir apsuptas varpomis; varpos išpintos kaspinais, ant kaspinų yra parašai šešiomis, nurodytomis 34 str. kalbomis: „visų šalių proletarai vienykitės“! (Proletarii vsech stran sojediniaites!). Viršuj ženklo yra penkiakampė žvaigždė.

71. SSSR-o valstybinė vėliava: raudona arba purpurinė pala su atvaizduotais viršutiniame kampe ties kotu auksiniu piautuvu ir kūju, o viršuj jų raudona penkiakampė, auksiniu ruožu apsupta, žvaigždė. Platumo ir ilgumo santykis 1 : 2.

72. SSSR-o sostinė yra Maskvos miestas.

---

# Sąjunginė Šveicarijos Federacijos Konstitucija*).

### Vardan Dievo Visagalio!

Šveicarijos Federacija, norėdama sutvirtinti sąjungininkų ryšius, palaikyti ir sustiprinti Šveicarijos tautos vienybę, jėgą ir garbę, priėmė šią Sąjungos konstituciją:

## Sąjunginė Šveicarijos Federacijos Konstitucija.

### Pirmoji dalis.

### Bendrieji nuostatai.

**1 str.** Šveicarijos Federaciją sudaro sujungtų šioje Sąjungoje dvidešimt dviejų suvereninių Šveicarijos kantonų tautų visuma; kantonai: Ciurich'as, Bern'as, Lucern'a, Uri, Švyc'as, Untervalden'as (Aukštasis ir Žemasis) Glarus, Cug'as, Freiburg'as, Solothurn'as, Bazel'is (Bazel'io miestas ir Bazel'io apylinkė), Šaffhauzen'as, Appencel'is, abiejų Rhodo upių, st. Gallen'as, Graubinden'as, Aargau, Turgau, Tessin'as, Vaadt'as, Vallis, Neuchatel'is ir Ženeva.

**2 str.** Sąjungos tikslas: tėvynės nepriklausomybė apginti, tvarka ir ramumas viduje palaikyti, apsaugoti sąjungininkų laisvę ir teises ir pakelti jų bendrą gerovę.

**3 str.** Kantonai yra suverenūs, kiek jų suverenumas nėra Sąjungos konstitucijos aprėžtas, ir būdami suverenūs naudojasi visomis teisėmis, kurios nėra pavestos Sąjungos valdžiai.

**4 str.** Visi šveicarai lygūs prieš įstatymą. Šveicarijoj nėra nei valdinybės santykių, nei vietos, gimimo, šeimos ir asmens privilegijų.

**5 str.** Sąjunga laiduoja kantonams jų teritorijų suverenumą 3 str. ribose, jų konstitucijas, tautos laisvę ir konstitucines piliečių teises, taip pat teises ir galią, kurias tauta pavedė valdžios organams

---

*) Vertė iš vokiečių kalbos Teisių Fakulteto studentai: Juozas Rižis, Domas Krivickas ir Povilas Spudas, vadovaujant ord. prof. Mykolui Römeriui.

**6 str.** Kantonai savoms konstitucijoms turi prašyti Sąjungos garantijos.

Sąjunga duoda šią garantiją,

a) jei tos konstitucijos neturi nieko, kas prieštarautų Sąjungos konstitucijos nuostatams;

b) jei jos laiduoja naudojimąsi politinėmis teisėmis respublikine (reprezentacine arba demokratine) forma;

c) jei jos yra tautos priimtos ir gali būti keičiamos, jeigu to reikalautų absoliutinė piliečių dauguma.

**7 str.** Ypatingos politinio pobūdžio sąjungos ir sutartys tarp kantonų draudžiamos.

Tačiau kantonai turi teisę daryti tarp savęs sutartis įstatymo leidimo, teismo ir administracijos klausimais, bet jie turi pristatyti jas Sąjungos valdžiai, kuri, jeigu sutarčių turiny būtų kas priešinga Sąjungai arba kantonų teisėms, turi teisę neleisti jas vykdyti. Jeigu to nėra, atatinkami kantonai turi teisę reikalauti iš Sąjungos valdžios organų pagalbos, vykdant šias sutartis.

**8 str.** Tik Sąjunga turi teisę skelbti karą ir daryti taiką, sąjungas ir valstybės sutartis, ypač muitų ir prekybos sutartis, su užsieniu.

**9 str.** Kaip išimtis, kantonams paliekama teisė daryti su užsieniu sutartis valstybės ūkio, kaimyninio susisiekimo ir policijos dalykais; tačiau šios sutartys negali turėti nieko, kas priešinga Sąjungai arba kitų kantonų teisėms.

**10 str.** Oficialinis susižinojimas tarp kantonų ir svetimų valstybių vyriausybių arba jų atstovų atliekamas per Sąjungos Tarybą.

Tačiau del dalykų, nurodytų 9 str., kantonai gali tiesiog susižinoti su svetimų valstybių žemesniais valdžios organais ir valdininkais.

**11 str.** Negali būti daroma jokių karinių kapituliacijų.

**12 str.** Sąjungos valdžios nariai, Federacijos civiliai ir karo valdininkai ir Federacijos atstovai arba komisarai neturi teisės priimti iš svetimų valstybių vyriausybių jokių pensijų arba algų bei titulų, dovanų arba ordenų.

Jei jie jau turi pensijų, titulų arba ordenų, tai turi per visą savo tarnybos laiką atsisakyti nuo pensijų gavimo, titulų ir ordenų nešiojimo.

Tačiau žemesnieji valdininkai ir tarnautojai gali gauti Sąjungos Tarybos leidimą savo pensijomis naudotis.

Šveicarijos kariuomenėje negali nešioti ordenų, o gautieji iš svetimų šalių vyriausybių titulai neturi galios.

Tokių pasižymėjimų priėmimas visiems karininkams, puskarininkiams ir kareiviams draudžiamas.

**13 str.** Sąjunga neturi teisės laikyti nuolatinės kariuomenės.

Be Sąjungos valdžios organų sutikimo joks kantonas, arba suskirstytuose kantonuose jokia kantono krašto dalis, negali laikyti daugiau kaip 300 žmonių nuolatinės kariuomenės, neįskaitant krašto šaulių korpuso.

**14 str.** Kilus ginčams tarp kantonų, jie negali patys jų spręsti ir šiuo reikalu stiprintis bei ginkluotis, bet turi pasiduoti Sąjungos sprendimui.

**15 str.** Jeigu gresia ūmai vienam kantonui pavojus iš užsienio, tai tojo kantono vyriausybė turi šauktis kitus kantonus pagalbon, kartu apie tat pranešdama Sąjungos valdžios organams ir savo veiksmais neužbėgdama už akių būsimiems jų parėdymams. Šaukiamieji kantonai turi padėti. Išlaidas padengia Federacija.

**16 str.** Kilus netvarkai kantono viduje, arba gresiant pavojui iš kito kantono, kantono vyriausybė turi tuojaus apie tai pranešti Sąjungos Tarybai, kad ji galėtų savo kompetencijos ribose (str. 102 punktai 3, 10 ir 11) imtis atatinkamų žygių arba šaukti Sąjungos Susirinkimą. Skubotais atvejais atatinkama vyriausybė, tuč-tuojau pranešdama apie tai Sąjungos Tarybai, gali šauktis kitų kantonų pagalbos; šaukiamieji kantonai turi padėti.

Jeigu kantono vyriausybė negali šauktis pagalbos, tai kompetentingas Sąjungos valdžios organas gali įsikišti savo iniciatyva, o jeigu toji netvarka gali pakenkti Sveicarijos saugumui, tai jis turi įsikišti.

Federalinės intervencijos atsitikimais Sąjungos valdžios organai turi laikytis 5 str. nuostatų.

Jeigu Sąjungos Susirinkimas del ypatingų aplinkybių nenustatys kitaip, tai išlaidas padengia tas kantonas, kuris reikalavo intervencijos arba buvo jos priežastimi.

**17 str.** 15 ir 16 straipsnyje pažymėtais atsitikimais, kiekvienas kantonas turi leisti kariuomenei laisvai pereiti per savo teritoriją. Šioji turi būti tuojau pavesta Federacijos vadovybei.

**18 str.** Kiekvienas šveicaras turi atlikti karo prievolę.

Kariai, kurie del Federacijos karo tarnybos neteko gyvybės arba ilgam laikui nustojo sveikatos, turi teisę, reikalui esant, reikalauti Sąjungos paramos sau arba savo šeimai.

Kariai turi gauti savo pirmą išrangą, aptaisymą ir apginklavimą dovanai. Ginklai lieka kario rankose Sąjungos įstatymo nustatytomis sąlygomis.

Sąjunga vienodai nustato atleistiems nuo karo tarnybos mokestį.

**19 str.** Sąjungos kariuomenė susideda:

a) iš kantonų karinių būrių;

b) iš visų šveicarų, nors šiems kariniams būriams nepriklausančių, bet turinčių atlikti karo prievolę

Teisė disponuoti Sąjungos kariuomenę ir jai teisėtai priklausančią karo medžiagą priklauso Federacijai.

Pavojaus metu Sąjunga turi išimtiną ir tiesioginę teisę disponuoti žmones, neįeinančius į Sąjungos kariuomenės sudėtį, ir visas kitas kantonų karo priemones.

Kantonai disponuoja savo teritorijos karo jėgą, kiek jie nėra suvaržyti Sąjungos konstitucijos ir įstatymų nuostatais.

**20 str.** Įstatymų leidimas karo reikalais priklauso Sąjungai. Atatinkamų įstatymų vykdymas kantonuose tenka, Sąjungos įstatymų nustatytose ribose ir Sąjungai prižiūrint, kantonų valdžios organams.

Visas kariuomenės mokymas ir apginklavimas priklauso Sąjungai.

Aprūpinimas drabužiais ir ginklais priklauso kantonams; tačiau parūpinimo išlaidas Sąjunga atlygina Sąjungos nustatyta norma.

**21 str.** Kariuomenės dalys turi būti sudarytos iš to paties kantono kareivių, kiek tam neprieštarauja karo sumetimai.

Šių kariuomenės dalių organizavimas, jų sudėties išlaikymo aprūpinimas ir jų karininkų paskyrimas ir paruošimas priklauso kantonams, kurie turi laikytis Sąjungos nustatytų bendrų nurodymų.

**22 str.** Sąjunga turi teisę paimti naudotis arba už teisingą atlyginimą įsigyti esančias kantonuose karo aikštes ir karo tikslams skiriamus trobesius su visais jų įrengimais.

Šiems atsitikimams atlyginimo normas nustatys Sąjungos įstatymas.

**23 str.** Sąjunga gali Federacijos lėšomis įrengti viešus darbus arba jų įrengimą paremti, jeigu to reikalauja Federacijos arba žymios jos dalies interesai.

Šiam reikalui Sąjunga gali nusavinti turtą, bet tik už pilną atlyginimą. Smulkesni nuostatai paliekami Sąjungos įstatymui nustatyti.

Sąjungos Susirinkimas gali uždrausti viešųjų darbų organizavimą, jeigu jie kenkia Federacijos karo interesams.

**24 str.** Sąjungai priklauso vandens įtaisymų ir miškų policijos aukščiausia priežiūra.

Sąjunga parems naturalinių vandenų koregavimą ir užtvenkimą, taip pat jų versmių sričių apmiškinimą ir padarys atatinkamus gynamuosius žygius tiems įrengimams ir jau esantiems miškams palaikyti.

**24 bis str.** Vandens pritaikymas naudojimui yra aukščiausioj Sąjungos priežiūroj.

Sąjungos įstatymas nustato bendrus nuostatus viešiems reikalams apsaugoti ir tikslingam vandens jėgų išnaudojimui patikrinti. Be to, turi būti, kiek galima, kreipiama dėmesio ir į vidaus laivininkystę.

Šių nuostatų ribose vandens jėgos išnaudojimas perduodamas kantonams, kad tiksliau jas išnaudotų.

Tačiau, jeigu vandens plotas, iš kurio norima išgauti vandens jėgos, yra kelių kantonų valdžioje ir jeigu pastarieji negali tarp savęs susitarti del bendros koncesijos, tai koncesijos suteikimas priklauso Sąjungai. Taip pat priklauso Sąjungai, suinteresuotiems kantonams dalyvaujant, koncesijos suteikimas tuose vandens plotuose, kurie sudaro kantonų sieną.

Rinkliavos ir mokesniai už vandens jėgos naudojimąsi priklauso kantonams arba turintiems tam teisę, einant kantonų įstatymais.

Dėliai koncesijų, gaunamų iš Sąjungos, šitie mokesniai ir rinkliavos nustatomi Sąjungos, išklausius dalyvaujančių kantonų ir atsižiūrint į jų įstatymus. Del kitų koncesijų rinkliavos ir mokesniai nustatomi kantonų Sąjungos įstatymo nustatomose ribose.

Vandens jėgos pagalba gautoji energija gali būti atiduota užsienin, tik Sąjungai sutikus.

Del visų teisių vandens koncesijoms, kurios bus suteiktos šiam straipsniui įsigalėjus, turi būti laikomasi būsimų Federacijos įstatymų.

Sąjunga turi teisę leisti įstatymus apie elektros energijos nukreipimą ir atidavimą.

**24 ter str.** Laivininkystės įstatymų leidimas priklauso Sąjungai.

**25 str.** Sąjunga turi teisę leisti bendrus nuostatus apie žuvininkystę ir medžioklę, o ypač turėdama tikslo stambius žvėrius palaikyti ir žemės bei miškų ūkiui naudingus paukščius apsaugoti.

**25 bis str.** Neatsižiūrint į gyvulių rūšį ir piovimo būdą, piauti gyvulys, neapkurtinus prieš kraujo išleidimą, draudžiama.

**26 str.** Geležinkelių statybos ir jų eksploatacijos įstatymus leidžia Sąjunga.

**27 str.** Sąjunga turi teisę, be jau esamo Politechnikumo, įkurti Universitetą ir kitas aukštąsias mokslo įstaigas arba šios rūšies įstaigas remti.

Kantonai aprūpina reikiamą pradžios mokslą, kurio vadyba išimtinai priklauso valstybei. Pradžios mokslas privalomas ir viešose mokyklose nemokamas.

Viešosios mokyklos gali būti lankomos visų pažiūrų žmonių, nevaržant jų tikybos ir sąžinės laisvės.

Prieš kantonus, nepildančius šių uždėtų ant jų pareigų, Sąjunga nustatys atatinkamus parėdymus.

**27 bis str.** Kad galėtų kantonai išpildyti uždėtas jiems pareigas pradžios moklo srityje, jiems išduodamos pašalpos.

Pradžios mokyklų organizacija, vadyba ir prižiūrėjimas paliekamas kantonams, einant 27 str. nuostatais.

**28 str.** Muitų dalykai priklauso Sąjungai. Ji turi teisę pakelti įvežamuosius ir išvežamuosius muitus.

**29 str.** I. Įvežimo rinkliavos:

Pakeliant muitus reikia turėti galvoje šie dėsniai:

a) Muitų dalykai už medžiagą, reikalingą šalies pramonei ir žemės ūkiui, turi būti nustatomi, kiek galima, mažesni;

b) tas pats ir del kitų daiktų, reikalingų svarbiausioms gyvenimo reikmenims patenkinti;

c) aukščiausieji tarifai skiriami prabangos daiktams.

Šiuos dėsnius reikia turėti galvoje, sudarant prekybos sutartis su užsieniu, jeigu tam neprieštarauja svarbūs motyvai.

II. Išvežimo rinkliavos turi būti nustatytos, kiek galima, prieinamiau.

III. Muitų įstatymų leidimas turi išleisti atatinkamus nuostatus sienos ir prekyvietės susisiekimui garantuoti. Sąjungai visumet paliekąma teisė, esant nepaprastoms aplinkybėms, imtis tam tikrų ypatingų laikinų priemonių, neatsižiūrint į aukščiau minėtus nuostatus.

**30 str.** Muitų pajamos eina į Sąjungos iždą.

Ligi šiolei mokamieji atlyginimai už išpirktas muitų, kelių ir tiltų, prekybos namų ir kitas panašias rinkliavas atpuola.

Kaip išimtis, kantonai: Uri, Graubinden'as, Tessin'as ir Vall'is, turint galvoje jų tarptautinius Alpių kelius, gauna metinį atlyginimą, kuris, įvertinus visas aplinkybes, šiaip yra nustatomas:

| | |
|---|---|
| Uri . . . . . | 80.000 fr. |
| Graubinden'ui . | 200.000 fr. |
| Tessin'ui . . . | 200.009 fr. |
| Vall'iui . . . . | 50.000 fr. |

Už st. Gotthardo'o kelių nuo sniego nuvalymą, kantonai Uri ir Tessin'as gauna atlyginimą sumoje 40.000 fr., kol kelias per kalną bus pakeistas geležinkeliu.

**31 str.** Prekybos ir pramonės laisvė garantuojama visoje Federacijos teritorijoje.

Išimtis sudaro:

a) Druskos ir parako regalija, Federacijos muitai, įvežamosios rinkliavos nuo vyno ir kitų svaigiųjų gėralų bei kiti įsakmiai Sąjungos pripažinti vartojimo mokesniai, einant 32 str. nurodymais.

b) Degtinės gaminimas ir pardavimas, einant 32 bis ir ter str. nurodymais.

c) Svaigiųjų geralų ūkiškas tvarkymas ir jų smulkioji prekyba ta prasme, kad kantonai viešojo labo dėliai gali įstatymo keliu su·iaurinti svaigiųjų gėralų pramonę ir jų smulkiąją prekybą.

d) Sanitarinės policijos žygiai kovai su užkrečiamomis arba smarkiai plintančiomis žmonių ir gyvulių ligomis.

e) Parėdymai del prekybos ir pramonės vykdymo, del pramonės mokesnių apdėjimo ir del kelių naudojimo. Šie parėdymai neturi liesti pramonės ir prekybos pačios laisvės pagrindų.

**32 str.** Kantonai turi teisę imti 31 str. punkte „a" minėtąsias įvežimo rinkliavas nuo vyno ir kitų svaigiųjų gėralų, prisilaikydami sių dėsnių:

a) Kad sąryšy su tuo jokiu būdu tranzitas nebūtų apsunkintas ir bendrai susisiekimas būtų, kiek galint, mažiau suvaržytas ir jokiais kitais mokesniais nebūtų apdėtas.

b) Jeigu įvežti suvartojimui į kantoną daiktai bus išvežti iš kantono, tai užmokėta įvežimo rinkliava turi būti be jokių apsunkinimų sugražinta.

c) Šveicarijos gaminiai turi būti apdėti žemesnėmis rinkliavomis, kaip užsienio gaminiai.

d) Įvežimo rinkliavos nuo gaminamų Šveicarijoj vynų ir kitų svaigiųjų gėralų neturi būti pakeltos tuose kantonuose, kur tokios jau yra; o kur jų dar nėra, neturi būti įvestos.

e) Kantonų įstatymai ir įsakymai del įvežimo rinkliavų turi būti, prieš juos vykdant, patiekti Sąjungos valdžios organams ir turi būti gautas jos sutikimas, kad tuo būdu būtų garantuotas aukščiau minėtų dėsnių vykdymas.

1890 metams pasibaigus, visos įvežimo rinkliavos, kurios bus nuo šios dienos pakeltos, kantonų ar atskirų bendruomenių apdėtos, turi būti panaikintos be atlyginimo.

**32 bis str.** Sąjunga turi teisę leisti, įstatymų leidimo keliu, paliepimų apie degtinės gaminimą ir pardavimą. Leidžiant šituos įstatymus neturi būti apdėti mokesniais tie gaminiai, kurie yra paskirti išvežti arba apdirbti, bet negali būti vartojami. Gėralų iš vynuogių vaisių ir jų atmatų, enciancinių šaknų, kadugio uogų ir iš panašių daiktų varymas negali būti Sąjungos įstatymų normuojamas, kiek tai liečia jų gaminimą ir mokesnių apdėjimą.

Panaikinus svaigiesiems gėralams numatytas Sąjungos konstitucijoj 32 str. įvežimo rinkliavas, kantonai negali apdėti nealkoholinių gėralų prekybą ypatingomis rinkliavomis ir kitu kokiu nors būdu ją suvaržyti, išskyrus tuos atsitikimus, kada tai reikalinga nuo kenksmingų sveikatai ir netikrų gėralų apsaugoti. Tačiau pasilieka galioje nurodytos 31 str. kompetencijos, kurios liečia ūkio eksploatavimą ir mažmenomis, ne daugiau kaip po du litru, pardavinėjimą.

Grynos pajamos iš mokesnių už degtinės pardavinėjimą priklauso tiems kantonams, kur jos imamos.

Sąjungos grynos pajamos ir iš atatinkamo muitų priedo už įvežtus svaigiuosius gėralus dalinamos visiems kantonams proporcingai faktinam gyventojų skaičiui, einant paskutiniu laikinu Federacijos gyventojų surašinėjimu. Iš šių pajamų kantonai turi išleisti bent 10 proc. kovai su alkoholizmo priežastimis ir veikimu.

**32 ter str.** Žinomo absento vardu likerio gamyba, įvežimas, transportas ir laikymas parduoti visoj Federacijos teritorijoj draudžiama.

Tas uždraudimas liečia taip pat visus gėrimus, kurie bet kokiu ženklu prisidengę yra tolygūs absentui. Išimtį sudaro gabenimas tranzitu ir vartojimas farmacijos reikalams.

Šis uždraudimas įgyja galios dviems metams praėjus. Sąjungos įstatymu bus nustatytos priemonės tam uždraudimui įvykdyti. Sąjungos įstatymu tas uždraudimas gali būti praplėstas ir kitiems gėralams, turintiems savyje absento ir sudarantiems viešąjį pavojų.

**33 str.** Kantonams paliekama teisė suvaržyti inteligentiškomis profesijomis užsiėmimą, reikalaujant tam tikro sugebėjimo ir kvalifikacijų liudijimo.

Sąjunga turi rūpintis nustatyti įstatymu, kad tokios rūšies liudijima galiotų visoj Federacijos teritorijoj.

**34 str** Sąjunga turi teisę leisti vienodus nuostatus apie vaikų darbą fabrikuose ir darbo laiko ilgumą suaugusiems. Taip pat ji turi teisę leisti nuostatus, apsaugojančius darbininkus pavojingose sveikatai pramonės šakose.

Emigracijos agentūrų ir privatinių apdraudimo įmonių operacijos priklauso Sąjungos priežiūrai ir įstatymams.

**34 bis str.** Sąjunga įves įstatymo keliu apdraudimą nuo ligų ir nelaimingų atsitikimų, atsižiūrėdama į esamąsias ligonių kasas.

Ji gali paskelbti privalomą draudimą visiems arba kai kurioms gyventojų klasėms.

**34 ter str.** Sąjunga turi teisę nustatyti vienodas taisykles amatų srityje.

**35 str.** Steigti lošimo namus draudžiama. Visi esamieji lošimo namai turi būti uždaryti iki 1877 m. gruodžio 31 d.

Visos koncesijos, suteiktos arba atnaujintos nuo 1871 m. pradžios, nustoja galios.

Sąjunga gali imtis atatinkamų priemonių prieš loterijas.

**36 str.** Paštas ir telegrafas visoj Federacijos teritorijoje yra Federacijos žinioje.

Pašto ir telegrafo pajamos plaukia į Federacijos iždą.

Tarifai nustatomi visoj Federacijos teritorijoj lygūs ir, kiek galint, pigūs.

Pašto ir telegrafo paslapties neliečiamumas yra garantuojamas.

**37 str.** Keltai ir tiltai, kurių palaikymu Federacija yra suinteresuota, yra aukščiausioj Sąjungos priežiūroj.

Sumos, kurias 30 str. pažymėtieji kantonai gauna del savo tarptautinių Alpių kelių, jei šie keliai nebus atatinkamų kantonų tinkamai laikomi, bus Sąjungos valdžios organų sulaikomos.

**38 str.** Sąjungai priklauso visos liečiančios monetų regaliją teisės. Monetų kalimas priklauso tik Sąjungai.

Ji nustato monetą ir, reikalui esant, leidžia paliepimus apie svetimų šalių monetų kursą.

**39 str.** Teisė išleisti banknotus ir kitus tos rūšies piniginius ženklus priklauso tik Sąjungai.

Sąjunga gali vykdyti savo išimtiną teisę leisti banknotus per pavestą ypatingai valdybai valstybės banką, arba, palikdama sau išpirkimo teisę, jos vykdymą perduoti centraliniam akciniam bankui, kuris bus valdomas, jai dalyvaujant ir prižiūrint.

Aukščiausias uždavinys banko, gavusio banknotų leidimo monopolį, — reguliuoti krašte pinigų apyvartą ir palengvinti mokėjimo operacijas.

Iš gryno pelno liekanos, atskaičius pagrindinio arba akcinio kapitalo atatinkamą dividendą ir paskyrus reikalingą sumą į atsargos kapitalą, bent du trečdaliu priklauso kantonams.

Kantonas negali banką ir jo skyrius apdėti jokiais mokesniais.

Sąjunga priverstiną banknotų ir kitų panašių piniginių ženklų priėmimą tegali nustatyti tik karo metu, svarbiam reikalui esant

Sąjungos įstatymas nustatys smulkmenas apie banko buveinę, jo veikimo pagrindus, organizaciją, kaip ir bendrai apie šio straipsnio vykdymą.

**40 str.** Matus ir saikus nustato Sąjunga.

Atatinkamus įstatymus vykdo kantonai, Sąjungai prižiūrint.

**41 str.** Parako gamyba ir pardavimas visoje Federacijos teritorijoje priklauso tik Sąjungai.

Netinkami šaudyti sprogstamieji gaminiai neįeina į parako regaliją.

**41 bis str.** Sąjunga turi teisę imti žyminius mokesnius nuo vertybės popierių, apdraudimo premijų, pakvitavimų, vekselių ir jiems panašių popierių, važtaraščių ir kitų prekybos apyvartos raštų; šita teisė neliečia žemės ir ipotekos raštų. Dokumentai, apdėti Sąjungos arba atleisti nuo jų, negali būti apdėti žyminiais mokesniais arba registracinėmis rinkliavomis.

Žyminių mokesnių gryno pelno penktoji dalis priklauso kantonams.

Šių nuostatų įgyvendinimas nustatomas Sąjungos įstatymų.

**42 str.** Sąjungos išlaidos padengiamos: a) iš Sąjungos turto pajamų; b) iš Šveicarijos sienų muito pajamų; c) iš pašto ir telegrafo pajamų; d) iš parako regalijos pajamų; e) iš pusės brutto pajamų mokesnių, imamų už atleidimą nuo karo prievolės; f) iš kantonų įnašų, kurie bus nustatyti Sąjungos įstatymo, turint galvoje, pirmoje eilėje, jų galėjimą mokėti mokesnius; g) iš žyminių mokesnių pajamų.

**42 bis str.** Sąjunga ima nepaprastą karo mokesnį, kad padengtų kapitalines išlaidas, padarytas mobilizacijos reikalui pasaulinio karo metu iki 1918 m. galo.

Mokesnis bus imamas ketverių metų periodais iki tol, kol Sąjungos pajamos kartu su pirmojo karo mokesnio ir karo pelno mokesnių pajamomis padengs kapitalines mobilizacijos išlaidas.

(Toliau seka nuostatai apie to mokesnio apdėjimą).

**43 str.** Kiekvienas kantono pilietis yra Šveicarijos pilietis.

Kaipo toksai, jis gali savo gyvenamoj vietoj dalyvauti visuose federaciniuose rinkimuose ir balsavimuose, pakankamai įrodęs savo balsavimo teisę.

Niekas negali vykdyti savo politinių teisių daugiau kaip viename kantone.

Šveicarijos pilietis savo apsigyvenimo vietoj gauna visas kantono piliečių ir visas bendruomenes nario teises. Tačiau dalyvavimas piliečių ir korporacijų turtų valdyme ir balsavimo teisė grynai visuomeniškuose reikaluose sudaro išimtį, jeigu tai kantono įstatymuose kitaip nenustatyta.

Po trijų mėnesių nuo apsigyvenimo kantono ir bendruomenių reikaluose jis įgyja balsavimo teisę.

Kantonų įstatymai apie apsigyvenimą ir apie apsigyvenusių balsavimo teisę bendruomenėse turi būti Sąjungos Tarybos patvirtinti.

**44 str.** Nė vienas kantonas neturi teisės išsiųsti iš savo teritorijos kantono pilietį arba atimti jam piliečio teisių.

Svetimšalio naturalizacijos sąlygos, taip pat ir sąlygos, kuriomis šveicaras gali išsižadėti savo piliečio teisių, kad įgytų piliečio teises svetimoje šalyje, nustatomos Sąjungos įstatymo.

**45 str.** Kiekvienas šveicaras, turėdamas kilimo arba kitą panašų liudijimą, turi teisę apsigyventi kiekvienoje Šveicarijos teritorijos vietoje.

Kaip išimtis, gali būti neduodamas leidimas tiems, kurie baudžiamojo teismo sprendimu nustojo piliečio teisių ir garbės.

Be to, gali būti neleista apsigyventi tiems žmonėms, kurie už sunkius nusikaltimus buvo kelis kartus teismo bausti, taip pat ir tiems, kurie sudaro nuolatinę naštą viešajai labdarybei ir kuriems jų gimtinė bendruomenė arba gimtinis kantonas atsisako duoti pakankamą pašalpą, nežiūrint oficialinio reikalavimo.

Kantonuose, kuriuose sutvarkytas vietinis neturtėlių šelpimas, leidimas apsigyventi naujoje vietoje gali būti duodamas su ta sąlyga, kad jie yra darbingi ir nesinaudojo nuolat viešąja labdarybe savo pirmesnėje gyvenimo vietoje gimtiniam kantone.

Jeigu pilietis išsiunčiamas del neturtingumo, tai pirma apie tai turi būti pranešta tojo kantono vyriausybei iš kur jis kilęs, o patsai išsiuntimas turi būti kantono vyriausybės patvirtintas.

Kantonas, išduodamas Šveicarijos piliečiams leidimus apsigyventi savo teritorijoje, negali apsunkinti jokiomis ypatingomis naštomis ar laidavimu už apsigyvenimą. Bendruomenė, kurioje jis apsigyvena, negali apdėti jį kitokiais mokesniais, kaip vietos piliečius.

Sąjungos įstatymas nustatys maksimalinį kanceliarinės rinkliavos atlyginimą už leidimą apsigyventi.

**46 str.** Visų apsigyvenusiųjų civilinės teisės santykiai, kaip bendra taisyklė, tvarkomi apsigyvenimo vietos teise ir įstatymais.

Sąjungos įstatymas nustatys reikalingas taisykles šitam dėsniui pritaikyti ir neleis apdėti dvigubais mokesniais.

**47 str.** Sąjungos įstatymas nustatys skirtumą tarp apsigyvenimo ir sustojimo ir kartu išleis smulkesnes taisykles del politinių ir pilietinių Šveicarijos gyventojų teisių.

**48 str.** Sąjungos įstatymas nustatys reikalingus nuostatus apie gydymo ir palaidojimo išlaidas neturtingųjų kantono piliečių, kurie bus susirgę arba mirę kitame kantone.

**49 str.** Tikėjimo ir sąžinės laisvė neliečiama. Niekas negali būti verčiamas dalyvauti tam tikroje tikybos bendruomenėje, mokytis tikybos arba vykinti kokį nors tikybinį aktą ir negali būti baudžiamas kokia nors bausme del tikybinių pažiūrų.

Vaikų iki 16 m. amžiaus tikybinis auklėjimas, aukščiau nurodytų taisyklių prasme, priklauso tėvams arba globėjams.

Pilietinių arba politinių teisių vykdymas negali būti suvaržytas jokiais bažnytinio arba tikybinio pobūdžio nuostatais arba sąlygomis.

Tikybinės pažiūros neatleidžia nuo piliečio pareigų atlikimo.

Niekas negali būti apdėtas mokesniais, kurie skiriami kulto tikslams, tokios tikybinės bendruomenės, kuriai jis nepriklauso.

Tolimesnis to dėsnio išvystymas paliekamas Sąjungos įstatymams.

**50 str.** Dievo kulto laisvė garantuojama dorovės ir viešosios tvarkos ribose.

Kantonams ir Sąjungai paliekama teisė imtis atatinkamų priemonių tvarkai ir viešai taikai palaikyti tarp įvairių tikybinių draugijų narių, o taip pat priemonių prieš bažnytinės valdžios įsiveržimą į piliečio ir valstybės teises.

Viešosios ir privatinės teisės klausimai, kurie turi sąryšį su tikybinių draugijų įkūrimu arba išsiskirstymu, skundų keliu gali būti patiekti kompetentingiems Sąjungos valdžios organams spręsti.

Steigti vyskupijų Šveicarijos teritorijoje galima tik Sąjungai sutikus.

**51 str.** Jezuitų ordenas ir turinčios su juo sąryšį draugijos negali būti leidžiamos į jokią Šveicarijos teritorijos dalį, ir jų nariams draudžiamas bet koks veikimas bažnyčioje ir mokykloje. Šis draudimas gali būti praplėstas Sąjungos valdžios parėdymu ir ant kitų dvasinių ordenų, kurių veikimas sudaro pavojų valstybei arba ardo konfesinę taiką.

**52 str.** Draudžiama steigti naujus ir atstatyti panaikintus vienuolynus arba tikybinius ordenus.

**53 str.** Civilinės padėties registracija ir apie tat liudijimų davimas priklauso civilinei valdžiai. Sąjungos įstatymu bus tam nustatyti smulkesni nuostatai.

Teisė tvarkyti kapines priklauso civiliniams valdžios organams. Jie turi rūpintis, kad kiekvienas mirusis būtų padoriai palaidotas.

**54 str.** Moterystės teisė yra Sąjungos globoje.

Ši teisė negali būti varžoma nei del bažnytinių arba ekonominių sumetimų, nei del pirmesniųjų pasielgimų arba kitokių policinio pobūdžio motyvų.

Vedybos, padarytos tam tikrame kantone arba užsienyje vietos įstatymais, turi būti pripažintos visoje Federacijos teritorijoje.

Vedybomis žmona įgyja vyro kilimo vietos teises.

Gimusieji prieš vedybas vaikai legitimuojasi paskesnėmis jų tėvų vedybomis.

Draudžiama imti už vedybas rinkliavos arba kiti panašūs mokesniai.

**55 str.** Spaudos laisvė garantuojama.

Kad ta laisvė nebūtų panaudota piktam, kantonų įstatymai nustato atatinkamus nuostatus, kurie turi būti Sąjungos Tarybos patvirtinti.

Sąjungai priklauso teisė leisti baudžiamus nuostatus už piktam spaudos naudojimą, nukreiptą prieš Federaciją ir jos valdžią.

**56 str.** Piliečiai turi teisę daryti sąjungas, kiek jos nei savo tikslu nei tam tikslui pritaikytomis priemonėmis neprieštarauja teisei ir nėra pavojingos valstybei. Kantonų įstatymas nustatys atatinkamus nuostatus prieš piktą šios teisės naudojimą.

**57 str.** Peticijos teisė garantuojama.

**58 str.** Niekas negali būti išimtas iš žinios konstitucijos paskirto jam teisėjo ir todel jokie išimties teismai negali būti steigiami.

Dvasinė jurisdikcija panaikinama.

**59 str.** Skolininkui, galinčiam skolas mokėti ir turinčiam Šveicarijoje nuolatinę gyvenamąją vietą, gali būti patiekti reikalavimai jo apsigyvenimo vietos teisėjui, ir todel joks areštas negali būti uždėtas už pretenzijas ant tokio jo turto, kuris randasi už jo gyvenamo kantono ribų.

Svetimšaliams taikomi tarptautinių sutarčių nuostatai.

Asmens suėmimas už skolas panaikinamas.

**60 str.** Visi kantonai privalo įstatymų leidimo ir teismo srity visus Šveicarijos piliečius laikyti lygiais su savo kantono piliečiais.

**61 str.** Įsiteisėjusieji teismo civiliniai sprendimai, padaryti viename kuriame kantone yra vykdytini visoj Šveicarijoj.

**62 str.** Ataskaitos teisė iš išvežamojo turto Šveicarijos viduje kaip ir kelių rinkliavos iš vieno kantono piliečių kito kantono piliečių naudai panaikinama.

**63 str.** Svetimos valstybės naudojasi judėjimo laisve tiek, kiek jose naudojasi Šveicarija.

**64 str.** Sąjunga leidžia įstatymus: apie asmens teislumą; apie visus teisės santykius, kurie liečia prekybą ir kilnojamojo turto apyvartą (prievolių teisė, į kurią įeina prekybos ir vekselių teisė); apie autorių teisę literatūros ir meno veikalams; apie pritaikomų pramonėje išradimų apsaugą įskaitant čia pavyzdžius ir modelius; apie skubų ieškojimą ir konkurso teisę.

Sąjunga gali leisti įstatymus ir kitose civilinės teisės srityse.

**64 bis str.** Sąjunga turi teisę leisti baudžiamuosius įstatymus. Teismo organizacija, procesas ir bylų sprendimas, kaip ir iki šiolei, paliekama kantonams.

Sąjunga turi teisę duoti kantonams subsidijas bausmės, darbo ir pataisymo įstaigoms steigti ir bausmių atlikimo sąlygoms pagerinti. Ji taip pat turi teisę dalyvauti įstaigose, kurios globoja apleistus vaikus.

Nuo to momento, kada baudžiamasis įstatymas įgys galios, atkris Sąjungos konstitucijos 55 straipsnio 2-as ir 3-as abzacai.

**65 str.** Už politinius nusikaltimus negali būti padarytas joks mirties sprendimas.

Kūno bausmės draudžiamos.

**66 str.** Sąjungos įstatymas nustato ribas, kuriose Šveicarijos pilietis gali būti paskelbtas nustojęs savo politinių teisių.

**67 str.** Sąjungos įstatymas nustato reikalingus nuostatus del kaltinamųjų išdavimo vieno kantono kitam. Tačiau Sąjunga negali padaryti privalomu išdavimą, kiek jis liečia politinius ir spaudos nusikaltimus.

**68 str.** Neturinčių pilietybės asmenų pilietinių teisių sutvarkymas ir priemonės naujų tokių asmenų atsiradimui išvengti priklauso Sąjungos įstatymams.

**69 str.** Sąjunga turi teisę leisti įstatymus kovai su užkrečiamomis ar smarkiai plintančiomis, arba piktomis žmonių ir gyvulių ligomis.

**69 bis str.** Sąjunga turi teisę leisti įstatymus: a) apie maitinimo ir vartojimo daiktų prekybą, b) apie kitų naudojimosi ir vartojimo daiktų prekybą, kiek tie daiktai gali būti pavojingi gyvybei arba sveikatai.

Atatinkami nuostatai vykdomi kantonų Sąjungai prižiūrint ir teikiant finansinę pagalbą. Tų daiktų įvežimo Šveicarijon kontrolė priklauso Sąjungai.

**70 str.** Sąjungai priklauso teisė išsiųsti iš Šveicarijos teritorijos svetimšalius, kurie yra pavojingi Šveicarijos vidaus arba išoriniam saugumui.

## Antroji dalis.

## Sąjungos valdžios organai.

### 1. Sąjungos Susirinkimas.

**71 str.** Neužgaunant tautos ir kantonų teisių (str. 89 ir 121), aukščiausią Sąjungos valdžią vykdo Sąjungos Susirinkimas, kurį sudaro du skyriu:

A) Tautos Taryba ir
B) Valstybių Taryba.

#### A) Tautos Taryba.

**72 str.** Tautos Tarybą sudaro Šveicarijos Tautos atstovai. Kiekvienai 20.000 gyventojų renkamas vienas narys.

Gyventojų skaičius didesnis kaip 10.000 laikomas kaip 20.000.

Liekvienas kantonas ir suskirstytuose kantonuose kiekviena kantono pusė turi išrinkti mažiausia vieną narį.

**73 str.** Rinkimai į Tautos Tarybą yra tiesioginiai. Jie įvyksta proporcionalumo dėsniu, ir kiekvienas kantonas bei kiekviena kantono pusė sudaro vieną rinkimų apygardą.

Sąjungos įstatymai nustatys smulkesnes taisykles šitam dėsniui vykinti.

**74 str.** Teisę rinkti ir balsuoti turi kiekvienas šveicaras, sukakęs 20 metų amžiaus ir kuris, be to, savo gyvenamojo kantono įstatymais turi aktyvines piliečių teises.

Tačiau Sąjungos įstatymas gali nustatyti vienodas šitos balsavimo teisės taisykles.

**75 str.** Tautos Tarybos nariu gali būti išrinktas kiekvienas Šveicarijos pilietis, kuris turi balsavimo teisę ir nepriklauso dvasiniam luomui.

**76 str.** Tautos Taryba renkama trejiems metams, ir kiekvieną kartą atnaujinamas jos visas sąstatas.

**77 str.** Valstybių Tarybos nariai, Sąjungos Tarybos nariai ir šios pastarosios išrinkti valdininkai negali būti kartu Tautos Tarybos nariais.

**78 str.** Tautos Taryba renka iš savo tarpo kiekvienai eilinei arba nepaprastai sesijai pirmininką ir vicepirmininką.

Tas narys, kuris vienoj eilinėj sesijoj užėmė pirmininko vietą, negali būti artimiausioje sekančioje eilinėje sesijoje išrinktas nei pirmininku nei vicepirmininku. Tas pats narys negali būti vicepirmininku dviejose sekančiose viena po kitai eilinėse sesijose.

**79 str.** Tautos Tarybos nariai gauna atlyginimą iš Sąjungos iždo.

## B. Valstybių Taryba.

**80 str.** Valstybių Tarybą sudaro 44 kantonų atstovai. Kiekvienas kantonas renka du atstovu; suskirstytuose kantonuose kiekviena kantono pusė renka vieną atstovą.

**81 str.** Tautos Tarybos nariai ir Sąjungos Tarybos nariai negali būti kartu Valstybių Tarybos nariais.

**82 str.** Valstybių Taryba renka iš savo tarpo kiekvienai arba nepaprastai sesijai pirmininką ir vicepirmininką.

Iš atstovų to kantono, iš kurio buvo išrinktas pirmininkas vienai eilinei sesijai, negali būti sekančiai eilinei sesijai išrinktas nei pirmininkas nei vicepirmininkas.

To pat kantono atstovai negali užimti vicepirmininko vietos dviejose sekančiose viena po kitos eilinėse sesijose.

Pasidalinus balsams pusiau, pirmininko balsas nusveria; rinkimuose jis balsuoja kaip paprastas narys.

**83 str.** Valstybių Tarybos nariai gauna atlyginimą iš kantonų.

## C. Sąjungos Susirinkimo teisės.

**84 str.** Tautos Taryba ir Valstybių Taryba svarsto visus klausimus, kurie, einant esamosios konstitucijos turiniu, įeina į Sąjungos kompetenciją ir kurie nepriskirti kito Sąjungos organo žiniai.

**85 str.** Į abiejų Tarybų kompetenciją įeina ypač šie dalykai:

1) Įstatymai apie Sąjungos organų sutvarkymą ir rinkimų būdą.

2) Įstatymai ir nutarimai apie tuos dalykus, kuriems normuoti Sąjunga yra įgaliota Sąjungos konstitucijos nurodymais.

3) Alga ir atlyginimas Sąjungos valdžios organų nariams ir Sąjungos kancelerijos nariams; nuolatinių Sąjungos tarnybų steigimas ir jų išlaikymas.

4) Sąjungos Tarybos, Sąjungos Teismo, Kanclerio ir Federacijos kariuomenės generolo rinkimai.

Sąjungos įstatymas gali pavesti Sąjungos Susirinkimui ir kitus rinkimus vykdyti arba tvirtinti.

5) Sąjungos ir sutartys su užsieniu, taip pat sutarčių, padarytų kantonų tarp savęs arba su užsieniu, tvirtinimas. Tačiau tokios kantonų sutartys patiekiamos Sąjungos Susirinkimui tik tada, kada yra iškeltas protestas Sąjungos Tarybos arba kito kantono.

6) Priemones išoriniam Šveicarijos saugumui, nepriklausomybei, neitralumui apsaugoti; karo skelbimas ir taikos darymas.

7) Kantonų konstitucijų ir jų teritorijų laidavimas; intervencija sąryšy su šiuo laidavimu; priemonės vidaus saugumui, ramybei ir tvarkai palaikyti; amnestija ir bausmių dovanojimas.

8) Priemonės, turinčios tikslo Sąjungos konstituciją saugoti, kantonų konstitucijas garantuoti ir pareigas Sąjungoje vykinti.

9) Sąjungos kariuomenės valdymas.

10) Metinės sąmatos svarstymas, valstybės finansinės apyskaitos priėmimas, taip pat ir nutarimai apie paskolų užtraukimą.

11) Sąjungos administracijos ir Sąjungos Teismo aukščiausia priežiūra.

12) Skundai prieš Sąjungos Tarybos nutarimus del administracinių ginčų.

13) Kompetencijos konfliktai tarp Sąjungos valdžios organų.

14) Sąjungos konstitucijos revizija.

**86 str.** Abi Tarybos, tam tikrą jų statuto nustatytą dieną, susirenka į eilinę sesiją vieną kartą per metus.

Jos šaukiamos į nepaprastą sesiją, Sąjungos Tarybai nutarus, arba jeigu to reikalauja Tautos Tarybos narių ketvirtadalis arba penki kantonai.

**87 str.** Kad svarstymas būtų teisėtas, reikalinga, kad posėdy dalyvautų absoliutinė atatinkamos Tarybos narių dauguma.

**88 str.** Tautos Taryboje ir Kantonų Taryboje sprendžiama absoliutine balsuojančių dauguma.

**89 str.** Sąjungos įstatymams ir nutarimams priimti reikalingas abiejų Tarybų sutikimas.

Be to, Sąjungos įstatymai, kaip ir visiems privalomi Sąjungos nutarimai, neturintieji skubotumo pobūdžio, turi būti patiekti tautai išspręsti, jeigu to reikalauja 30.000 turinčių balsavimo teisę Šveicarijos piliečių arba aštuoni kantonai.

Daromos su svetimomis valstybėmis sutartys neaprėžtam laikui arba daugiau kaip 15 metų, turi būti patiektos tautai išspręsti, jeigu to reikalauja 30.000 turinčių balsavimo teisę Šveicarijos piliečių arba aštuoni kantonai.

**90 str.** Sąjungos įstatymas nustatys tautos balsavimo reikalingas formas ir terminus.

**91 str.** Abiejų tarybų nariai balsuoja be instrukcijų.

**92 str.** Kiekviena taryba veikia skyrium. Tačiau rinkimuose (85 str. 4 punk.), bausmių dovanojimo teisės vykinime ir sprendžiant kompetencijos konfliktus (85 str. 13 punk.) abi tarybos, Tautos Tarybos pirmininkui vadovaujant, sueina į vieną posėdį, ir sprendimas priimamas abiejų tarybų balsuojančių narių absoliutine dauguma.

**93 str.** Kiekviena abiejų tarybų ir kiekvienas jų narys turi iniciatyvos teisę.

Tą teisę kantonai gali vykinti raštu.

**94 str.** Abiejų tarybų posėdžiai, principe, vieši.

## II. Sąjungos Taryba.

**95 str.** Aukščiausias vykdomasis ir administracinis Federacijos organas yra Sąjungos Taryba, kuri susideda iš septynių narių.

**96 str.** Sąjungos Tarybos nariai skiriami trejiems metams Sąjungos Susirinkimo iš visų Šveicarijos piliečių, kurie gali būti renkami į Tautos Tarybą. Tačiau iš to paties kantono negali būti išrinkta daugiau kaip vienas narys.

Po kiekvieno pilno Tautos Tarybos sąstato atnaujinimo eina ir pilnas Sąjungos Tarybos sąstato atnaujinimas.

Vakansijos, atsidariusios trejų metų laiku, yra papildomos artimiausiame Sąjungos Susirinkimo posėdy tam Tarybos laikui, kuris liko iki trimečio galo.

**97 str.** Sąjungos Tarybos nariai negali užimti jokios kitos vietos nei Federacijos, nei kurio nors kantono tarnyboje, taip pat negali užsiiminėti jokia kita profesija arba verslu.

**98 str.** Sąjungos Taryboje pirmininkauja Sąjungos Prezidentas, kuris, kaip ir viceprezidentas, renkamas susijungusių Sąjungos Susirinkime Tarybų iš Sąjungos Tarybos narių vieneriems metams.

Atsistatydinęs prezidentas negali būti vėl išrinktas sekantiems metams prezidentu arba viceprezidentu.

**99 str.** Sąjungos prezidentas ir kiti Sąjungos Tarybos nariai gauna metinį atlyginimą iš Sąjungos iždo.

**100 str.** Kad darbas būtų teisėtas, posėdy turi dalyvauti mažiausia keturi Sąjungos Tarybos nariai.

**101 str.** Sąjungos Tarybos nariai turi abiejų Sąjungos susirinkimų rūmuose patariamąjį balsą ir teisę daryti pasiūlymus, liečiančius svarstomus klausimus.

**102 str.** Sąjungos Taryba turi šios konstitucijos ribose šias teises ir pareigas:

1) Ji veda Sąjungos reikalus Sąjungos įstatymais ir nutarimais.

2) Ji žiūri, kad būtų saugojama Sąjungos konstitucija, įstatymai ir nutarimai, taip pat Federacijos sutartys ir paliepimai; ji tai daro arba savo iniciatyva, arba spręsdama atatinkamus skundus, kiek jie nėra Sąjungos konstitucijos 113 str. pavesti Sąjungos Teismui spręsti.

3) Ji sergsti kantonų konstitucijų garantijas.

4) Ji pasiūlo Sąjungos Susirinkimui svarstyti įstatymų ir nutarimų sumanymus ir išreiškia savo nuomonę del pasiūlymų, patiektų jai iš Sąjungos Tarybų arba kantonų pusės.

5) Ji vykdo Sąjungos įstatymus ir nutarimus, Sąjungos Teismo sprendimus, taip pat susitaikinimo sutartis ir trečiųjų teismų sprendimus, kurie liečia ginčus tarp kantonų.

6) Ji vykdo tuos rinkimus, kurie nėra pavesti Sąjungos Susirinkimui ir Sąjungos Teismui arba kitam valdžios organui.

7) Ji kontroliuoja sutartis, padarytas kantonų tarp savęs arba su užsieniu, ir patikrina, kiek jos yra leistinos (85 str. 5 p.).

8) Ji sergsti išorinius Federacijos reikalus, kaip antai, jos tarptautinius santykius ir apskritai rūpinasi užsienių reikalais.

9) Ji rūpinasi išoriniu Šveicarijos saugumu, Šveicarijos nepriklausosomybės ir neitralumo apsaugojimu.

10) Ji rūpinasi vidujiniu Federacijos saugumu, ramybės bei tvarkos palaikymu.

11) Skubotais atsitikimais ir kada tarybos neposėdžiauja, Sąjungos Taryba turi teisę sušaukti reikalingą kariuomenės skaičių ir jį disponuoti su sąlyga sušaukti neatidėliojant Sąjungos Susirinkimą, jeigu sušauktos kariuomenės skaičius prašoka 2.000 arba jeigu ji sušaukta ilgesniam kaip trijų savaičių taikotarpiui.

12) Ji rūpinasi visu, kas liečia Federacijos karo reikalus ir taip pat visomis kitomis valdymo sritimis, kurios priklauso Sąjungai.

13) Ji kontroliuoja kantonų įstatymus ir parėdymus, kuriems reikalinga jos patvirtinimo; ji prižiūri tas kantonų valdymo sritis, kurios priklauso jos priežiūrai.

14) Ji rūpinasi Sąjungos finansų valdymu, sąmatos projekto patiekimu ir Sąjungos pajamų bei išlaidų apyskaitos patiekimu.

15) Ji prižiūri visų Sąjungos administracijos tarnautojų ir valdininkų darbus.

16) Ji duoda Sąjungos Susirinkimui, jo eilinėje sesijoje, savo darbų apyskaitą, praneša jam apie Šveicarijos vidujinę ir išorinę padėtį ir kreipia dėmesį į tuos pageidaujamus nuostatus, kuriuos ji laiko galinčiais pakelti bendrą gerovę.

Ji taip pat daro ypatingus pranešimus, jeigu to reikalauja Sąjungos Susirinkimas arba vienas iš jo skyrių.

**103 str.** Sąjungos Tarybos darbai suskirstomi departamentais tarp jos atskirų narių. Visus dalykus Sąjungos Taryba sprendžia kolegijališkai.

Sąjungos įstatymu tam tikri dalykai gali būti perduodami departamentams arba jiems priklausančioms tarnyboms, paliekant teisę skųstis Tarybai.

Sąjungos įstatymas nurodo tuos atsitikimus, kada Federacijos administracinis teismas yra kompetetingas skundams spręsti.

**104 str.** Sąjungos Taryba ir jos departamentai specialiems klausimams spręsti turi teisę kviesti ekspertus.

### III. Sąjungos kanceliarija.

**105 str.** Sąjungos kanceliarija, su kancleriu priešaky, veda visus Sąjungos Susirinkimo ir Sąjungos Tarybos kanceliarijos reikalus.

Kancleris kartu su Sąjungos Taryba renkamas Sąjungos Susirinkimo trejiems metams.

Sajungos kanceliarija yra ypatingoj Sąjungos Tarybos priežiūroj.

Smulkesnė Sąjungos kanceliarijos organizacija paliekama Sąjungos įstatymams nustatyti.

## Sąjungos Teismo organizacija ir teisė.

**106 str.** Teisingumui vykdyti, kiek tai įeina Sąjungos kompetencijon, sudaromas Sąjungos Teismas.

Baudžiamoms byloms spręsti (112 str.) steigiamas prisiekusiųjų teismas (juri).

**107 str.** Sąjungos Teismo nariai ir pavaduotojai renkami Sąjungos Susirinkimo Juos renkant reikia kreipti dėmesio į tai, kad visos trys nacionalės kalbos būtų atstovaujamos teisme.

Įstatymas nustato Sąjungos Teismo ir jo skyrių organizaciją, jo narių ir pavaduotojų skaičių, jų įgaliojimo laiką ir atlyginimą.

**108 str.** Į Sąjungos Teismą gali būti paskirtas kiekvienas Šveicarijos pilietis, turįs teisę būti išrinktas į Tautos Tarybą.

Sąjungos Susirinkimo ir Sąjungos Tarybos nariai ir šių valdžios organų išrinkti valdininkai negali būti kartu Sąjungos Teismo nariais.

Sąjungos Teismo nariai negali užimti jokios kitos vietos nei Federacijos nei kantonų tarnyboje, taip pat negali užsiiminėti jokia kita profesija arba verslu.

**109 str.** Sąjungos Teismas organizuoja savo kanceliariją.

**110 str.** Sąjungos Teismas sprendžia civilinės teisės ginčus:

1) tarp Sąjungos ir kantonų;

2) tarp Sąjungos iš vienos pusės ir korporacijų arba privatinių asmenų ir kitos, jeigu ginčo objektas turi tos svarbos, kurią nustatys Sąjungos įstatymas, ir jeigu šitos korporacijos arba privatiniai asmens yra ieškovai;

3) tarp kantonų;

4) tarp kantonų iš vienos pusės ir koporacijų arba privatinių asmenų iš kitos, jeigu ginčo objektas turi tos svarbos, kurią nustatys Sąjungos įstatymas, ir jeigu tai reikalauja viena iš šalių.

Be to, Sąjungos Teismas sprendžia bylas, liečiančias neturinčius kilimo vietos asmenis ir taip pat civilinės teisės ginčus tarp įvairių kantono bendruomenių.

**111 str.** Sąjungos Teismas turi spręsti ir kitus ginčus jeigu to nori abi šalys ir ginčo objektas turi tos svarbos, kurią nustatys Sąjungos įstatymas.

**112 str.** Sąjungos Teismas, dalyvaujant prisiekusiems posėdininkams, sprendžiantiems fakto klausimą, sprendžia baudžiamąsias bylas:

1) apie valstybės išdavimą Federacijos atžvilgiu, maištą ir smurtą prieš Sąjungos valdžią;

2) apie nusikaltimus ir nusižengimus prieš tarptautinę teisę;

3) apie politinius nusikaltimus ir nusižengimus, kurie yra priežastis arba pasėka tokių sąjudžių, del kurių buvo reikalinga ginkluota Sąjungos intervencija.

**113 str.** Be to, Sąjungos Teismas sprendžia:

1) ginčus del kompetencijos tarp Sąjungos valdžios iš vienos pusės ir kantonų valdžios organų iš kitos;

2) viešosios teisės pobūdžio ginčus tarp kantonų;

3) skundus del konstitucinių piliečių teisių įžeidimo ir taip pat privatinių asmenų skundus del konkordatų ir valstybės sutarčių įžeidimo.

Išimtį sudaro administraciniai ginčai, kuriuos nustatys sąjungos įstatymas.

Šiais visais atsitikimais Sąjungos Teismo bus pritaikyti įstatymai, išleisti Sąjungos Susirinkimo ir jo visiems privalomi nutarimai ir taip pat Sąjungos Susirinkimo ratifikuotos valstybės sutartys.

**114 str.** Sąjungos įstatymui paliekama teisė perduoti Sąjungos Teismo kompetencijai, be 110, 112 ir 113 straipsnyje pažymėtų dalykų, ir kitus dalykus; ypač ji gali suteikti tam teismui teises, turinčias tikslo garantuoti nurodytų 64 str. Federacijos įstatymų vienodą pritaikymą, juos išleidus.

**114 bis str.** Federacijos administracinis teismas sprendžia administracinius ginčus, kuriuos Sąjungos įstatymas paveda to teismo kompetencijai.

Be to, administracinis teismas sprendžia Sąjungos administracijos drausmės bylas, pavestas jo kompetencijai Sąjungos įstatymo, jeigu toms byloms spręsti nebus įsteigti atskiri teismai.

Federacijos administracinis teismas vadovaujasi Sąjungos įstatymais ir Sąjungos Susirinkimo patvirtintomis tarptautinėmis sutartimis.

Sąjungos Susirinkimui sutinkant, kantonai turi teisę perduoti Federacijos adminisraciniam teismui spręsti administracinius konfliktus, kurie kyla jų valdžios srityje.

Federacijos administracinio ir drausmės teismo organizaciją ir procesą nustatys įstatymas.

### V. Įvairūs nuostatai.

**115 str.** Visa, kas liečia Sąjungos valdžios organų būstinę, priklauso Sąjungos įstatymams.

**116 str.** Trys svarbiausios Šveicarijos kalbos — vokiečių, prancūzų ir italų — yra Sąjungos nacionalės kalbos.

**117 str.** Sąjungos valdininkai atsako už savo tarnybinį darbą. Sąjungos įstatymas nustatys smulkiau tą atsakomybę.

## Trečioji dalis.

## Sąjungos konstitucijos peržiūrėjimas.

**118 str.** Sąjungos konstitucija gali būti visumet peržiūrėta pilnai arba dalinai.

**119 str.** Pilnas konstitucijos peržiūrėjimas atliekamas Sąjungos įstatymams leisti nustatyta tvarka.

**120 str.** Kada tam tikra Sąjungos Susirinkimo dalis pasisakė už pilną Sąjungos konstitucijos peržiūrėjimą, o kita dalis nesutinka, arba kada 50.000 turinčių balsavimo teisę Šveicarijos piliečių reikalauja Sąjungos konstitucijos pilno peržiūrėjimo, tai šiais abiem atsitikimais klausimas: daryti ar nedaryti peržiūrėjimas, turi būti patiektas Šveicarijos tautai balsuoti.

Jeigu viename ar kitame atsitikime balsuojančių Šveicarijos piliečių dauguma pasisakė teigiamai, tai abi tarybos turi būti iš naujo perrenkamos peržiūrėjimui padaryti.

**121 str.** Dalinasis peržiūrėjimas gali įvykti arba tautos iniciatyva arba keliu, nustatytu Sąjungos įstatymams leisti.

Iniciatyvą sudaro reikalavimas, pareikštas 50.000 turinčių balsavimo teisę Šveicarijos piliečių, išleisti, panaikinti arba pakeisti tam tikrų Sąjungos konstitucijos straipsnių.

Jeigu tautos iniciatyva bus pasiūlyta peržiūrėti arba įnešti į Sąjungos konstituciją keletas įvairių dalykų, tai kiekvienas iš jų turi būti atskiro iniciatyvinio reikalavimo objektu.

Iniciatyvinis reikalavimas gali būti patiektas arba bendra forma arba smulkiai išdirbtu projektu.

Jeigu toks reikalavimas bus iškeltas bendra nurodymo forma ir Federacijos tarybos su juo sutiks, tai jos turi paruošti peržiūrėjimo projektą iniciatorių nurodyta prasme ir šito peržiūrėjimo projektą pasiūlyti tautai ir kantonams, kurie gali priimti arba atmesti. Bet jeigu federacijos tarybos nesutiks su reikalavimu, tai dalino peržiūrėjimo klausimas turi būti patiektas tautai balsuoti; jeigu dauguma Šveicarijos piliečių, dalyvaujančių balsavime, pasisakys teigiamai, tai Sąjungos Susirinkimas turi imtis peržiūrėjimo, pasiduodamas tautos sprendimui.

Bet jeigu reikalavimas patiektas paruoštąja projekto forma ir Sąjungos Susirinkimas su juo sutiks, tai projektas turi būti patiektas tautai ir kantonams priimti arba atmesti. Jeigu Sąjungos Susirinkimas su tuo projektu nesutiks, tai Sąjungos Susirinkimas gali paruošti savo projektą arba pasiūlyti tautai atmesti patiektąjį projektą ir duoti tautai ir kantonams balsuoti savo projektą arba pasiūlymą atmesti patiektąjį projektą — kartu su projektu, išeinančiu iš tautos iniciatyvos.

**122 str.** Sąjungos įstatymas smulkiau nustatys tautos iniciatyvos ir jos balsavimo vykdymą, kiek tat liečia Sąjungos konstitucijos peržiūrėjimą.

**123 str.** Peržiūrėta visa Sajungos konstitucija arba peržiūrėtoji jos dalis įgyja galios, jeigu bus priimta daugumos dalyvaujančių balsavime Šveicarijos piliečių ir daugumos kantonų.

Nustatant kantonų daugumą, puskantonio balsas laikomas puse balso. Tautos balsavimo rezultatas kiekviename kantone sudaro šio kantono balsą.

## Pereinamieji nuostatai.

**1 str.** Kol karo išlaidos, kurias iki šiol dengė kantonai, pereis faktinai Sąjungai, muitų ir paštų rinkliavų suskirstymas paliks be pakeitimų.

Be to, Sąjungos įstatymas turi pasirūpinti, kad nuostoliai, kuriuos gali padaryti kantonų iždui 20, 30, 36 antro punkto ir 42 str. nuostatai, tektų tiems kantonams ne visi iš karto, o pasiektų jų pilną didumą tik po pereinamojo periodo per kelerius metus.

Tie kantonai, kurie einant buvusia konstitucija ir Sąjungos įstatymais neišpildė uždėtų jiems karo prievolių, iki konstitucijos 20 str. įsigalėjimo, tas prievoles turi išpildyti savo sąskaita.

**2 str.** Sąjungos įstatymų, konkordatų, kantonų konstitucijų ir paprastų įstatymų nuostatai, kurie prieštarauja naujai Sąjungos konstitucijai, nustoja galios, priėmus šią konstituciją arba paskelbus joje numatytus Sąjungos įstatymus.

**3 str.** Sąjungos Teismo organizacijos ir jo kompetencijos naujieji nuostatai įgyja galios tik paskelbus to dalyko Sąjungos įstatymus.

**4 str.** Kantonams duodamas penkerių metų terminas nemokamoms pradžios liaudies mokykloms įvesti (27 str.).

**5 str.** Asmens, užsiimantieji laisva profesija, kurie gavo liudymus užsiiminėti ta profesija iš kurio nors kantono arba valdžios organo,

reprezentuojančio sutartimi keletą kantonų, iki paskelbimo Sąjungos konstitucijos 33 str. numatyto įstatymo, turi teisę užsiiminėti ta profesija visoj Federacijos teritorijoj.

**6 str.** Jeigu Sąjungos įstatymas, numatytas 32 bis str. bus išleistas dar nepraėjus 1890 m., tai įvežimo muitai, kuriuos kantonai ima nuo svaigiųjų gėralų 32 straipsniu, bus panaikinti nuo to momento, kada šis įstatymas įgys galios.

Jeigu šiuo atsitikimu tenkančios tiems kantonams arba bendruomenėms dalinamos sumos dalies neužteks atlyginti už panaikintus svaigiesiems gėralams muitus, išskaitomus pagal vidurines kasmetines pajamas iš šių muitų už 1880 — 1884 m. imtinai, tai turinčių nuostolių arba kantonų bendruomenių defecitas iki 1890 m. pabaigos bus padengtas iš tų sumų, kurios tenka kitiems kantonams proporcingai jų gyventojų skaičiui; tik tą atskaičius, likutis bus padalintas tarp likusiųjų kantonų proporcingai jų gyventojams.

Be to, Sąjungos įstatymai rūpinasi, kad nuostoliai, kuriuos šio nuostato įvedimas gali padaryti suinteresuotų kantonų arba bendruomenių iždui, tektų jiems ne iš karto, o augtų pamažu iki pilno jų didumo iki 1895 m. Tam tikslui paskirtos sumos turi būti atskaitomos iš gryno pelno, nurodyto 32 bis str. 4-ame punkte.

**7 str.** 1919 metų spalio mėnesio paskutinį sekmadienį įvyks pilnas Tautos Tarybos atnaujinimas, remiantis Sąjungos įstatymu apie rinkimus į Tautos Tarybą proporcingumo dėsniais. Naujai išrinkta Tautos Taryba susirinks 1919 m. gruodžio mėnesio pirmąjį pirmadienį Sąjungos sostinėje. Sekmadienį pries tą dieną baigiasi esančios Tautos Tarybos įgaliojimo laikas.

Naujos T. Tarybos įgaliojimas pasibaigs prieš pirmąjį pirmadienį 1922 m. gruodžio mėnesio.

1919 m. gruodžio sesijoj įvyks pilnas Sąjungos Tarybos atnaujinimas. Naujai išrinktos Tarybos įgaliojimai pasibaigs 1922 m. gruodžio mėn.

---

# Vokiečių Reicho Konstitucija

1919 m. rugpiūčio mėn. 11 d.*).

Vokiečių tauta, savo padermių vienybėje, trokšdama savo Reichą laisvės ir teisingumo pagrindais atnaujinti ir sustiprinti, vidaus ir užsienio taikai patarnauti ir visuomeninę pažangą paskatinti, nustatė sau šią

## Konstituciją.

### Pirmoji dalis.
### Reicho santvarka ir jo uždaviniai.

#### Pirmasis skyrius.
#### Reichas ir Žemės (Länder).

**1.** Vokiečių Reichas yra respublika. Valstybės valdžia eina iš tautos.

**2.** Reicho teritoriją sudaro vokiečių Žemių teritorijos. Kitos teritorijos gali būti į Reichą įjungtos tam tikru Reicho įstatymu, jei kalbamų teritorijų gyventojai, eidami apsisprendimo teise, tatai pageidauja.

**3.** Reicho spalvos yra juoda - raudona - auksinė. Prekybinė vėliava yra juoda - balta - raudona su Reicho spalvomis viršutiniame vidaus kampe.

---

*) Vertimas iš vokiečių kalbos. Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Mikas Mikalkevičius, Kazys Kupčiūnas, Vilius Dovilas ir Vytautas Mykolaitis, prof. Mykolui Römeriui vadovaujant.

4. Bendrai pripažintos tarptautinės teisės normos sudaro veikiančią vokiečių Reicho teisės dalį.

5. Valstybės valdžia Reicho reikaluose vykdoma Reicho organų Reicho konstitucijos ribose, o Žemių reikaluose—Žemių organų savo konstitucijų ribose.

6. Vien tik Reichas leidžia įstatymus apie:
1. santykius su užsieniais;
2. kolonijas;
3. pilietybę, vietos pasirinkimo laisvę, emigraciją ir imigraciją ir nusikaltėlių išdavimą;
4. krašto apsaugos santvarką;
5. monetų kalimą;
6. muito reikalus, taip pat muito ir prekybos teritorijos vienumą ir prekių judėjimo laisvę;
7. pašto, telegrafo ir telefono dalykus.

7. Reichas leidžia įstatymus apie:
1. civilinę teisę;
2. baudžiamąją teisę;
3. teismo procesą, įskiriant ir bausmės vykdymą, o taip pat apie tarnybinę pagalbą tarp valdžios organų;
4. pasų reikalus ir svetimšalių priežiūrą;
5. neturtėlių reikalus ir keleivių prieglaudą;
6. spaudą, draugijas ir susirinkimus;
7. apgyvendinimo politiką, motinystės, kūdikių, vaikų ir jaunuomenės globojimą;
8. sveikatą, veterinariją ir augalų apsaugą nuo ligų ir kenkėjų;
9. darbo teisę, darbininkų ir tarnautojų apdraudimą ir apsaugą, taip pat ir darbo parūpinimą;
10. profesinių atstovybių steigimą visai Reicho teritorijai;
11. karo dalyvių ir mirusiųjų karo dalyvių šeimų aprūpinimą;
12. nusavinimo teisę;
13. gamtos turtų ir ūkio įmonių suvisuomeninimą, taip pat ūkiškų gėrybių gaminimą, paruošimą, paskirstymą ir kainų nustatymą viešojo ūkio reikalams;
14. prekybą, saikų ir svorio matus, popierinių pinigų leidimą, bankus ir biržas;
15. maisto produktų ir kitų suvartojamųjų bei kasdieninių reikmenų prekybą;
16. pramonę ir kasyklas;
17. draudimą;
18. jūrininkystę ir atvirosios bei pakraštinės jūros žvejybą;
19. geležinkelius, laivininkystę uždaruose vandenyse, susisiekimą motorais žeme, vandeniu ir oru, o taip pat kelių tiesimą, kiek tat liečia viešąjį susisiekimą ir krašto apsaugą;
20. teatrą ir kinematografus.

8. Be to, Reichas leidžia įstatymus apie mokesčius ir kitas pajamas, kiek jie pilnai ir dalinai yra naudojami jo reikalams. Jei Reichas pasisavina mokesčius ar kitas pajamas, kurios iki tol priklausė atskiroms Žemėms, tai jis turi atsižiūrėti į tų Žemių buities išlaikymą.

9. Esant reikalui vienodoms taisyklėms nustatyti, Reichas leidžia įstatymus apie:
1. gerovės kėlimą;
2. viešosios tvarkos ir saugumo palaikymą.

10. Reichas gali įstatymų leidimo tvarka nustatyti pagrindinius dėsnius apie:
1. tikybinių organizacijų teises ir pareigas;
2. mokyklas, įskiriant aukštąsias mokyklas bei mokslo knygynus;
3. visų viešojo pobūdžio korporacijų valdininkų teises;

4. žemės teisę, žemės paskirstymą, naujų sodybų kūrimą, nuosavomis pastogėmis aprūpinimą, žemės valdymo apribojimą, butų ir gyventojų paskirstymą;
5. laidojimą.

**11.** Reichas gali įstatymo keliu nustatyti pagrindinius dėsnius apie mokesčių leistinumą ir jų rinkimo būdą atskirose Žemėse, kiek tat yra reikalinga apsaugoti svarbius visuomenės reikalus arba išvengti:

1. žalingos įtakos Reicho pajamoms bei prekybiniams santykiams;
2. dvigubo apdėjimo mokesčiais;
3. per didelių arba judėjimui kliudančių rinkliavų, naudojantis viešomis susisiekimo priemonėmis ir įrengimais;
4. nenaudingo mokesniais apkrovimo įvežamųjų prekių, atsižvelgiant į vietinės gamybos produktus, esančius prekybos apyvartoje tarp atskirų Žemių ir jųjų dalių, arba
5. išvežimo premijų.

**12.** Pakol ir kiek Reichas nesinaudoja savo teisėmis leisti įstatymus, tos teisės priklauso atskiroms Žemėms. Tat neliečia tos įstatymų leidimo srities, kuri priklauso vien tik Reichui.

Reicho vyriausybė turi teisę protestuoti prieš Žemių įstatymus, kurie liečia 7 str. 13 p. pažymėtus dalykus, jeigu tie įstatymai užgauna Reicho visumos gerovę.

**13.** Reicho teisė nusveria Žemių teisę.

Kilus abejonėms ar nuomonių skirtumams del to, ar atskiros Žemės teisinis nuostatas yra suderinamas su Reicho teise, kompetentingas Reicho ar Žemės centralinis valdžios organas, eidamas tam tikrais Reicho įstatymo nuostatais, gali pareikalauti kurio nors iš vyresniųjų Reicho teismų sprendimo.

**14.** Reicho įstatymus vykdo atskirų Žemių valdžios organai, jeigu tie įstatymai nenustato kitos tvarkos.

**15.** Reicho vyriausybė prižiūri tuos dalykus, kuriais Reichas gali leisti įstatymus.

Kada Reicho įstatymų vykdymas yra pavestas Žemių valdžios organams, Reicho vyriausybė gali nustatyti bendro pobūdžio instrukcijas. Reicho įstatymų vykdymui prižiūrėti jo vyriausybė turi teisę siųsti savo įgaliotus agentus į Žemių centralines įstaigas, o šioms sutinkant, ir į žemesniąsias.

Reicho vyriausybei reikalaujant, Žemių vyriausybės turi pašalinti trūkumus, kurie atsirado Reicho įstatymus vykdant. Esant nuomonių skirtumui tarp Reicho ir Žemių vyriausybių, jį sprendžia Valstybės Teismas, jei Reicho įstatyme nėra nurodytas kitas teismas.

**16.** Valdininkai, kuriems pavesta Reicho tiesioginė administracija atskirose Žemėse, turi, bendrai imant, būti atatinkamos Žemės piliečiai. Reicho administracijos valdininkai, tarnautojai ir darbininkai gauna tarnybą, jeigu jie to pageidauja, savo gimtajam krašte, kiek tatai yra galima ir kiek tas suderinama su jų pasiruošimu arba tarnybos reikalavimais.

**17.** Kiekviena Žemė turi turėti respublikišką konstituciją. Tautos atstovybė renkama visuotiniu, lygiu, tiesioginiu ir slaptu balsavimu visų Reicho vokiečių vyrų ir moterų proporcingų rinkimų pagrindais. Žemės vyriausybė privalo tautos atstovybės pasitikėjimo.

Tautos atstovybės rinkimų dėsniai taikomi ir bendruomenių rinkimams. Tačiau Žemės įstatymu gali būti nustatyta, kad teisė dalyvauti rinkimuose pareina nuo pergyvento bendruomenėj laiko, bet neilgesnio kaip vienerių metų.

**18** Reicho suskirstymas Žemėmis, kiek galima atsižvelgiant į paliestųjų gyventojų norą, turi derėti aukščiausiam tautos ūkio ir kultūros klestėjimui. Žemių teritorijų pakeitimas ir naujų Žemių Reicho ribose sudarymas vyksta Reicho įstatymu, priimtu konstitucijos keitimo tvarka.

Betarpiškai paliestoms Žemėms sutinkant, pakanka paprasto Reicho įstatymo.

Be to, pakanka paprasto Reicho įstatymo, ir paliestųjų žemių vienai nesutikus, jegu teritorijos pakeitimo ar naujos Zemės sudarymo reikalauja patys gyventojai ir svarbus Reicho reikalas.

Gyventojų valia nustatoma jų balsavimu. Reicho vyriausybė įsako daryti balsavimą, jei to reikalauja vienas trečdalis atskiriamosios teritorijos gyventojų, turinčių teisę dalyvauti rinkimuose į Reichstagą.

Teritorijos pakeitimui ar naujos žemės sudarymo nutarimui padaryti, reikia trijų penktadalių paduotųjų balsų, bet nemažiau kaip balsų daugumos visų piliečių, turinčių rinkimo teisę. Norint atskirti kad ir Prūsų administracinės apygardos, Bavarijos apskrities ar kurios nors kitos Žemės atatinkamo administracinio vieneto dalį, reikia patikrinti viso to vieneto gyventojų valia. Jeigu atskiriamoji kurio nors vieneto dalis nesusieina su bendru jo plotu, tai tam tikru Reicho įstatymu gali būti paskelbta pakankamu atskiriamosios dalies gyventojų valios pareiškimas.

Nustačius gyventojų sutikimą, Reicho vyriausybė turi patiekti Reichstagui atatinkamą įstatymą priimti.

Jeigu teritorijas prijungiant ar jas atskiriant kyla ginčai del turto sutvarkymo, tai juos, vienai šaliai pasiūlius, sprendžia Vokiečių Reicho Valstybės Teismas.

19. Konstitucinius ginčus Žemėse, kuriose nėra jokio teismo jiems išspręsti, taip pat neprivatinės teisės pobūdžio ginčus tarp atskirų Žemių ar tarp Žemės ir Reicho, vienai iš suinteresuotųjų šalių pareikalavus, sprendžia Vokiečių Reicho Valstybės Teismas, kiek tam nėra kompetentingas kuris nors kitas Reicho teismas.

Reicho prezidentas vykdo Valstybės Teismo sprendimą.

## Antrasis skyrius.

## Reichstagas.

20. Reichstagas susideda iš vokiečių tautos atstovų.

21. Atstovai atstovauja visai tautai. Jie vadovaujasi tik savo sąžinė ir nėra mandatų varžomi.

22. Atstovai renkami vyrų ir moterų, turinčių daugiau kaip dvidešimts metų amžiaus, visuotiniu, lygiu, tiesioginiu ir slaptu balsavimu proporcingų rinkimų pagrindais. Rinkimų diena turi būti sekmadienis arba viešojo poilsio diena.

Smulkmenas nustato Reicho rinkimų įstatymas.

23. Reischtagas renkamas ketveriems metams. Jiems praėjus, nevėliau kaip šešiasdešimtą dieną, turi įvykti nauji rinkimai.

Reichstagas pirmą kartą susirenka nevėliau kaip trisdešimtą dieną rinkimams pasibaigus.

24. Reichstagas susirenka kasmet lapkričio mėn. pirmąjį trečiadienį Reicho vyrausybės būstinėje. Reichstagą jo pirmininkas turi sušaukti anksčiau, jei to reikalauja Reicho prezidentas arba nemažiau kaip vienas trečdalis Reichstago narių.

Reichstagas nustato sesijos pabaigą ir kitos sesijos pirmojo posėdžio dieną.

25. Reicho prezidentas gali paleisti Reichstagą, bet del tos pačios priežasties nedaugiau kaip vieną kartą.

Nauji rinkimai turi įvykti nevėliau kaip šešiasdešimtą dieną, senąjį Reichstagą paleidus.

26. Reichstagas renka sau pirmininką, jo pavaduotoją ir sekretorius. Jis priima savo darbui statutą.

27. Tarp dviejų sesijų arba kadencijų paskutiniosios sesijos pirmininkas ir jo pavaduotojas eina savo pareigas toliau.

28. Pirmininkui priklauso Reichstago rūmuose šeimininko teisė ir policinė galia. Jam priklauso rūmų administracija. Jo žinioje yra rūmų

pajamos ir išlaidos biudžeto nustatytose ribose. Jis atstovauja Reichui visuose teisiniuose aktuose ir teisiniuose ginčuose sąryšy su rūmų administracija.

**29.** Reichstago posėdžiai vieši. Penkiasdešimčiai narių pasiūlius ir dviejų trečdalių balsų dauguma pasiūlymą priėmus, posėdis gali būti paskelbtas slaptas.

**30.** Už teisingus pranešimus apie debatus viešuose Reichstago, Landtago ar jų komisijų posėdžiuose niekas negali būti traukiamas atsakomybėn.

**31.** Rinkimams tikrinti prie Reichstago sudaromas Rinkimų Teismas. Jisai sprendžia ir klausimą, ar atstovas nustojo buvęs Reichstago nariu.

Rinkimų Teismas susideda iš Reichstago narių, kuriuos renka Reichstagas savo kadencijos laikui, ir Reicho Administracinio Teismo narių, kuriuos skiria Reicho prezidentas, kalbamojo teismo prezidiumui pristačius.

Rinkimų Teismas sprendžia bylas, trijų Reichstago narių ir dviejų narių-teisėjų sudėty, viešai gyvu žodžiu.

Išskyrus bylų eigą pačiame teismo posėdyje, bylų vedimas priklauso įgaliotam Reicho agentui, kurį skiria Reicho prezidentas. Šiaip, proceso tvarka nustatoma paties Rinkimų Teismo.

**32.** Reichstago nutarimams reikalinga paprasta balsų dauguma, jeigu konstitucija nenustato kito balsų santykio. Reichstago daromiems rinkimams jo statutas gali daryti išimčių.

Reichstago nutarimų galios sąlygas nustato jo statutas.

**33.** Tiek Reichstagas, tiek jo komisijos gali pareikalauti, kad jų posėdyje dalyvautų Reicho kancleris ir kiekvienas Reicho ministeris.

Reicho kancleris, ministeriai ir jų pasirinkti agentai turi teisę dalyvauti Reichstago ir jo komisijų posėdžiuose.

Žemės turi teisę į kalbamus posėdžius siųsti savo įgaliotinius, kurie svarstomuoju klausimu išdėsto savo vyriausybės nusistatymą.

Pareikalavę vyriausybių atstovai gauna žodį svarstomuoju klausimu; Reicho vyriausybės atstovai, pareikalavę, be to, turi būti išklausyti ir dienotvarkėj nenumatytais klausimais.

Pirmininkaujančio tvarkomoji galia jiems yra privaloma.

**34.** Reichstagas turi teisę, o vienam jo narių penktadaliui pareikalavus ir pareigą, skirti tardymo komisijas. Tos komisijos viešuose posėdžiuose renka įrodymus, kuriuos jos pačios arba pareikalavusieji laiko reikalingais. Dviejų trečdalių tardymo komisijos narių daugumos nutarimu komisijos posėdžiai gali būti paskelbti slapti. Statutas nustato komisijos darbo tvarką ir jos narių skaičių.

Teismai ir administraciniai valdžios organai turi pildyti tų komisijų reikalavimus renkant įrodymus; jiems reikalaujant valdžios organų aktai turi būti jiems patiekiami.

Komisijų ar veikiančių jų įsakymais įstaigų vedamiems įrodymų rinkimo darbams atatinkama prasme taikomos baudžiamojo proceso įstatymo taisyklės, tačiau neliečiama laiškų, pašto, telegrafo ir telefono paslaptis.

**35.** Reichstagas sudaro nuolatinę užsienių reikalų komisiją, kuri gali veikti ir tarp Reichstago sesijų, taip pat pasibaigus jo kadencijai arba Reichstagą paleidus, kol susirinks naujas Reichstagas.

Tos komisijos posėdžiai nėra vieši, jei bent pati komisija dviejų trečdalių balsų dauguma nutartų posėdžiauti viešai.

Be to, Reichstagas sudaro nuolatinę komisiją laikotarpiams tarp sesijų ir kadencijai pasibaigus tautos atstovybės teisėms prieš Reicho vyriausybę apsaugoti.

Tos komisijos turi tardymo komisijų teises.

**36.** Nei Reichstago, nei kurio nors Žemės Seimo narys už balsavimą arba pareikštą nuomonę, einant savo pareigas, negali būti teismo

ar tarnybos keliu persekiojamas arba šiaip kuriuo nors būdu traukiamas atsakomybėn, išskiriant jo atsakomybę pačiam Reichstage arba Seime.

**37.** Sesijos metu joks Reichstago arba Žemės Seimo narys be sutikimo tų rūmų, kuriems jis priklauso, negali būti už nusikalstamą darbą tardomas arba suimamas, jei bent jis buvo suimtas tą darbą bedarydamas arba vėliausiai kitą dieną.

Tolygus sutikimas yra reikalingas kiekvienam kitam asmens laisvės suvaržymui, kuris kliudo atstovui eiti savo pareigas.

Reichstagui ar Žemės Seimui pareikalavus bet kuri baudžiamoji byla prieš jo narį, taip pat visoks areštas ar šiaip jo asmens laisvės suvaržymas visam sesijos laikotarpiui nutraukiama.

**38.** Reichstago ir Žemės Seimo nariai turi teisę atsisakyti duoti parodymus apie asmenis, kurie jiems, kaipo atstovams, įsitikėdami teikia davinius arba kuriems jie patys, eidami atstovų pareigas, tokius davinius suteikė, taip pat apie pačius tuos davinius. Ir dokumentų konfiskavimo atžvilgiu atstovai yra lygūs tokiems asmenims, kurie turi įstatymu pripažintą teisę atsisakyti duoti parodymus.

Reichstago arba Žemės Seimo rūmuose padaryti krata arba uždėti areštas galima tik pirmininkui sutikus.

**39.** Valdininkai ir priklausantieji ginkluotoms pajėgoms asmenys Reichstago arba Žemės Seimo nario pareigoms eiti atostogų neprivalo.

Siekiantiems į minėtas įstaigas patekti turi būti duota atostogų, kurios yra reikalingos jų rinkimams paruošti.

**40.** Reichstago nariai turi teisę nemokamai naudotis visais vokiečių geležinkeliais ir gauti atlyginimą, kurio dydį nustato Reicho įstatymas.

## Trečiasis skyrius.

## Reicho Prezidentas ir Reicho Vyriausybė.

**41.** Reicho Prezidentą renka visa vokiečių tauta.

Renkamas gali būti kiekvienas vokietis, kuriam suėjo trisdešimts penkeri metai amžiaus.

Smulkmenas nustato Reicho įstatymas.

**42.** Reicho Prezidentas, pradėdamas eiti savo pareigas, duoda Reichstage šią priesaiką:

Prisiekiu pavesti savo pajėgas vokiečių tautos gerovei, didinti jos naudą, sergėti ją nuo žalos, saugoti konstituciją ir Reicho įstatymus, eiti sąžiningai savo pareigas ir būti kiekvienam teisingas.

Ši priesaika leidžiama papildyti tikybiniu patvirtinimu.

**43.** Reicho Prezidentas eina savo pareigas septynerius metus. Perrinkimas leidžiamas.

Reichstagui pasiūlius, Reicho Prezidentas gali būti tautos balsavimu atstatytas ir anksčiau nustatyto laiko. Reichstago nutarimui reikalinga dviejų trečdalių balsų dauguma. Tuo nutarimu Reicho Prezidentas nuo pareigų ėjimo toliau sulaikomas. Jeigu pasiūlymas pašalinti Prezidentą tautos balsavimu atmetamas, tai Prezidentas laikomas naujai išrinktu, o Reichstagas paleidžiamas.

Be Reichstago sutikimo Reicho Prezidentui negali būt iškelta baudžiamoji byla.

**44.** Reicho Prezidentas negali būti kartu ir Reichstago narys.

**45.** Reicho Prezidentas atstovauja Reichui tarptautinės teisės santykiuose Reicho vardu jis sudaro su kitomis valstybėmis*) sąjungas ir kitas sutartis. Jis akredituoja ir priima pasiuntinius.

Karo paskelbimas ir taikos sudarymas įvyksta Reicho įstatymu.

---

*) Originale pavartotas terminas „auswärtige Mächte“, kuris yra kiek platesnis negu terminas „valstybės“.

Sąjungos ir sutartys su kitomis valstybėmis, liečiančios Reicho įstatymų leidimo dalykus, privalo Reichstago pritarimo.

**46.** Reicho Prezidentas skiria ir atleidžia Reicho valdininkus ir karininkus, jeigu įstatymo nenustatyta kitaip. Skyrimą ir atleidimą jis gali vykdyti per kitus valdžios organus.

**47.** Reicho Prezidentui priklauso visų ginkluotų Reicho pajėgų vadovavimas.

**48.** Jei kuri Žemė nevykdo uždėtų jai Reicho konstitucijos ar Reicho įstatymo pareigų, tai Reicho Prezidentas ginkluotos pajėgos pagalba gali priversti tat padaryti.

Jei viešajam saugumui ir tvarkai Vokiečių Reiche būtų žymiai pakenkta arba jiems kiltų pavojus, tai Reicho Prezidentas gali imtis reikalingų priemonių viešajam saugumui ir tvarkai atstatyti, o reikalui esant panaudoti ir ginkluotą pajėgą. Tam tikslui jis laikinai gali visiškai arba dalinai sustabdyti pagrindines teises, nustatytas 114, 115, 117, 118, 123, 124 ir 153 str.

Apie visas pavartotas priemones, einant šio str. 1 ir 2 abzacu, Reicho Prezidentas turi tuojau pranešti Reichstagui. Reichstagui pareikalavus, tų priemonių vartojimas turi būti sustabdytas.

Kylant staigiam pavojui, Žemės Vyriausybė savo teritorijos ribose gali laikinai įvesti šio str. 2 abzace nustatytas priemones. Reicho Prezidentui arba Reichstagui pareikalavus, tų priemonių vartojimas turi būti sustabdytas.

Smulkmenas nustato Reicho įstatymas.

**49.** Reicho Prezidentas Reicho kompetencijos ribose vykdo bausmės dovanojimo teisę.

Reicho amnestijoms yra reikalingas Reicho įstatymas.

**50.** Visi Reicho Prezidento paliepimai ir įsakymai, įskaitant ir tuos, kurie liečia ginkluotų pajėgų sritį, įgyja galios tiktai Reicho Kancleriui ar atatinkamam Reicho Ministeriui kontrasignavus. Kontrasignavimu perimama atsakomybė.

**51.** Reicho Prezidentui negalint eiti savo pareigų, pradžioje jį pavaduoja Reicho Kancleris. Numatant, kad toji būtis truks ilgesnį laiką, pavadavimo klausimą sutvarko Reicho įstatymas.

Tas pats nuostatas veikia, iki naujiems Prezidento rinkimams įvyksiant, ir tada, kai Prezidentas prieš laiką nustoja eiti pareigas.

**52.** Reicho Vyriausybė susideda iš Reicho Kanclerio ir Reicho Ministerių.

**53.** Reicho Kancleris ir, jam pasiūlius, Reicho Ministeriai skiriami ir atleidžiami Reicho Prezidento.

**54.** Reicho Kancleris ir Reicho Ministeriai savo pareigoms eiti privalo Reichstago pasitikėjimo. Kiekvienas jų turi atsistatydinti, jeigu Reichstagas savo nutarimu stačiai pareiškia jam nepasitikėjimą.

**55.** Reicho Kancleris pirmininkauja Reicho Vyriausybei ir tvarko jos reikalus einant statutu, kurį priima Reicho Vyriausybė ir tvirtina Reicho Prezidentas.

**56.** Reicho Kancleris nustato politikos kryptį ir už tai atsako prieš Reichstagą. Šios krypties ribose kiekvienas Reicho Ministeris veda pavestą jam darbų sritį savarankiškai ir pats už tai atsako prieš Reichstagą.

**57.** Reicho Ministeriai turi patiekti Reicho Vyriausybei aptarti ir išspręsti visus įstatymų projektus, o taip pat dalykus, kuriems tvarkyti konstitucija arba įstatymas tai nustato ir, be to, visus nuomonių skirtumus tais klausimais, kurie liečia kelių Reicho Ministerių darbo sritį.

**58.** Reicho Vyriausybė savo nutarimus daro balsų dauguma. Balsams pasidalinus lygiomis, nusveria pirmininko balsas.

**59.** Reichstagas turi teisę apskųsti Reicho Prezidentą, Reicho Kanclerį ir Reicho Ministerius Vokiečių Reicho Valstybės Teismui už nusikalstamu būdu padarytą Reicho Konstitucijos ar Reicho įstatymo peržengimą.

## Ketvirtasis skyrius.

### Reichsratas.

**60.** Vokiečių Žemėms atstovauti Reicho įstatymų leidime ir jo valdyme sudaromas Reichsratas.

**61.** Reichsrate kiekviena Žemė turi bent vieną balsą. Stambesnės Žemės gauna po vieną balsą kiekvieniems 700.000 gyventojų. Nemažesnė kaip 350.000 gyventojų liekana laikoma lygia 700.000. Tačiau jokia Žemė negali būti atstovaujama daugiau, kaip dviem penktadaliais visų Reichsrato balsų.

Vokiečių Austrija, prisijungus prie Vokiečių Reicho, įgyja teisę dalyvauti Reichsrate savo gyventojų didumui atatinkančių balsų skaičium. Ligi tol Vokiecių Austrijos atstovai turi patariamąjį balsą.

Balsų skaičių nustato Reichsratas iš naujo po kiekvieno visuotinio gyventojų surašymo*).

**62.** Sudaromose iš savo tarpo Reichsrato komisijose jokia Žemė negali turėti daugiau kaip vieną balsą.

**63.** Žemėms Reichsrate atstovauja jų Vyriausybių nariai. Tačiau pusė Prūsijos balsų, einant tam tikru Žemės įstatymu, sudaro Prūsijos Provincijų Valdybos.

Žemės turi teisę siųsti į Reichsratą tiek atstovų, kiek joms priklauso balsų.

**64.** Reicho Vyriausybė turi sušaukti Reichsratą, vienam trečdaliui jo narių pareikalavus.

**65.** Reichsrate ir jo komisijose pirmininkauja Reicho Vyriausybės narys. Reicho Vyriausybės nariai turi teisę, o pareikalavus—pareigą, dalyvauti Reichsrato ir jo komisijų posėdžiuose. Laike debatų Reicho Vyriausybės nariai, pareikalavę balso, turi būti be eilės išklausyti.

**66.** Reicho Vyriausybė, lygiai kaip ir kiekvienas Reichsrato narys, turi teisę Reichrate daryti pasiūlymų.

Reichsratas tvarko savo darbų eigą statutu.

Reichsrato plenumo posėdžiai vieši. Statute nurodytose ribose atskiri klausimai gali būti svarstomi slaptai.

Balsuojant nulemia paprasta balsuojančių dauguma.

**67.** Reichsratas turi būti informuojamas Reicho ministerijų apie Reicho einamųjų reikalų eigą. Svarbiems klausimams apsvarstyti Reicho ministerijos turi kviesti kompetentingas Reichsrato komisijas.

## Penktasis skyrius.

### Reicho įstatymų leidimas.

**68.** Įstatymų projektai įnešami arba Reicho Vyriausybės arba Reichstago narių.

Raicho įstatymus priima Reichstagas.

**69.** Reicho Vyriausybė įstatymo projektui įnešti privalo Reichsrato sutikimo. Tačiau, Reicho Vyriausybės ir Reichsrato nuomonėms nesutinkant, Reicho Vyriausybė gali įnešti įstatymo projektą, bet turi kartu pridėti Reichsrato skirtingą nuomonę.

Jeigu Reichsratas nutarė iškelti įstatymo projektą, kuriam Reicho Vyriausybė nepritaria, tai Reicho Vyriausybė, pareikšdama savo nusistatymą, turi projektą įnešti Reichstagan.

---

*) Pastaba: Abz. II, kaipo priešingas Versalio taikos sutarties 80 str., yra Vokiečių vyriausybės 1919 m. rugsėjo mėn. 19 d. pareiškimu pripažintas neveikiančiu (šios konstitucijos 178 str.). Šio pareiškimo protokolas yra pasirašytas Versalyje 1919 m. rugsėjo mėn. 23 d.

**70.** Įstatymus, priimtus einant konstitucija, Reicho Prezidentas turi atatinkamoj formoj paruošti ir per vieną mėnesį paskelbti Reicho Įstatymų Leidiny (Reichs-Gesetzblatt).

**71.** Reicho įstatymai, jeigu pačiam įstatyme nenurodyta kita tvarka, įgyja galios keturioliktą dieną nuo atatinkamo Reicho Įstatymų Leidinio numerio išėjimo dienos Reicho sostinėje.

**72.** Reicho įstatymo paskelbimas turi būti dviem mėnesiam atidėtas, jeigu to reikalauja trečdalis Reichstago narių.

Įstatymus, kuriuos Reichstagas ir Reichsratas pripažįsta skubotais, Reicho Prezidentas gali paskelbti, neatsižiūrėdamas į tą reikalavimą.

**73.** Reichstago priimtas įstatymas, prieš jį paskelbiant, turi būti atiduotas tautai išspręsti (referendumui), jeigu per vieną mėnesį Reicho Prezidentas šitai nutars.

Įstatymas, kurio paskelbimas, pasiūlius bent vienam trečdaliui Reichstago narių, buvo atidėtas, turi būti atiduotas tautai išspręsti, jei to reikalauja viena dvidešimtoji dalis turinčiųjų teisę balsuoti.

Taip pat turi būti padarytas tautos sprendimas, jei viena dešimtoji dalis turinčiųjų teisę balsuoti pareiškia norą (iniciatyvą) įnešti kurį nors įstatymo projektą. Šitos iniciatyvos pagrindan turi būti padėtas paruoštas įstatymo projektas. Vyriausybė turi įnešti jį į Reichstagą, išdėstydama savo nusistatymą. Jeigu šis įstatymo projektas Reichstage priimamas be pakeitimų, tai tautos sprendimo nedaroma.

Apie biudžetą, mokesčių įstatymus ir apie tarnautojų atlyginimą tautos sprendimas daromas, tik Reicho Prezidentui pasiūlius.

Tautos sprendimo (referendumo) ir tautos iniciatyvos tvarką nustato Reicho įstatymas.

**74.** Prieš Reichstago priimtus įstatymus Reichsratui priklauso protestas (veto).

Protestas Reicho Vyriausybei turi būti patiektas per dvi savaites po galutinio balsavimo Reichstage, o nevėliau kaip per dvi kitas savaites turi būti patiekti jo motyvai.

Reichsratui užprotestavus, įstatymas perduodamas Reichstagui antrą kartą spręsti. Nuomonių skirtumui tarp Reichstago ir Reichsrato neišnykus, Reicho Prezidentas gali per tris mėnesius pavesti tautai išspręsti tuos klausimus, kuriais pasireiškė nuomonių skirtumas. Jeigu Prezidentas nepasinaudoja tąja savo teise, tai įstatymas laikomas nepriimtu. Jeigu Reichstagas, dviejų trečdalių balsų dauguma nutarė priešingai Reichsrato protestui, tai Prezidentas turi per tris mėnesius paskelbti įstatymą Reichstago priimta redakcija arba jį pavesti tautai išspręsti.

**75.** Reichstago nutarimas gali būti tautos sprendimu panaikintas tik tada, kai balsavime dalyvauja dauguma turinčiųjų teisės balsuoti.

**76.** Konstitucija gali būti pakeista įstatymų leidimo keliu. Tačiau Reichstago nutarimai apie konstitucijos pakeitimą laikomi teisėtais tik tada, kai posėdy dalyvauja du trečdaliu teisėtų narių skaičiaus ir kada tie nutarimai bent dviem trečdaliais dalyvaujančiųjų balsų dauguma pripažinti. Reichsrato nutarimams apie konstitucijos pekeitimą taip pat reikalinga dviejų trečdalių paduotų balsų dauguma. Jeigu konstitucijos pakeitimas einant tautos iniciatyva, sprendžiamas referendumu, tai yra reikalingas pritarimas daugumos turinčių teisės balsuoti.

Jeigu Reichstagas, neatsižvelgdamas į Reichsrato protestą, nutarė konstituciją pakeisti, tai Reicho Prezidentas negali tą įstatymą skelbti, jeigu Reichsratas per dvi savaites pareikalaus tautos sprendimo.

**77.** Kiek įstatymai kitaip nenustato, Reicho Vyriausybė leidžia bendrus privalomus administracijos įsakymus, reikalingus Reicho įstatymams vykdyti. Tam ji privalo Reichstago pritarimo tada, kai Reicho įstatymų vykdymas priklauso Žemių valdžios organams.

## Šeštasis skyrius.

### Reicho valdymas.

78. Santykiai su svetimomis valstybėmis yra grynai Reicho žinioje.

Tais dalykais, kurių tvarkymas priklauso Žemių įstatymų leidimui, Žemės gali daryti sutartis su svetimomis valstybėmis; toms sutartims reikalingas Reicho pritarimas.

Sutartis su svetimomis valstybėmis apie Reicho sienų pakeitimą sudaro Reichas, paliestajai Žemei sutikus. Sienų pakeitimai, kiek tai nėra vien neapgyventų teritorijos dalių sienų ištaisymas, daromi, einant atatinkamu Reicho įstatymu.

Kad būtų užtikrintas atstovavimas reikalų, kylančių atskiroms Žemėms iš jų ypatingų ekonominių santykių su svetimomis valstybėmis arba iš jų kaimyninio padėjimo prie svetimų valstybių, Reichas, susitaręs su paliestomis Žemėmis, steigia reikalingas įstaigas ir daro kitus reikalingus žygius.

79. Reicho apsauga yra Reicho dalykas. Vokiečių tautos ginkluotų pajėgų organizacija vienodai tvarkoma Reicho įstatymu, bet atsižvelgiant į atskirų kraštų gyventojų ypatingumus.

80. Kolonijų dalykai yra grynai Reicho žinioje.

81. Visi Vokiečių prekybos laivai sudaro vieną prekybos laivyną.

82. Vokietija sudaro vieną muitų ir prekybos teritoriją, apsuptą bendra muitų siena.

Muitų siena sutampa su išorinėmis Reicho sienomis. Jūroje muitų sieną sudaro sausžemio ir Reicho teritorijai priklausančių salų pakrantės. Kai del muitų sienos jūroje ir kituose vandenyse, tai gali būti išleista ir kitokių nuostatų.

Svetimų valstybių teritorijos arba jų dalys valstybių sutartimis arba susitarimu gali būti įjungtos į muitų teritoriją.

Esant ypatingam reikalui, atskiros teritorijos dalys gali būti išskirtos iš muitų teritorijos. Laisvieji uostai, išskirti iš muitų teritorijos, į ją gali būti įjungti tik įstatymu, priimtu konstitucijos keitimo tvarka.

Išskirtos iš muitų teritorijos sritys valstybių sutartimis arba susitarimu gali būti prijungtos svetimoms muitų teritorijoms.

Visus gamtos, taip pat pramonės ir dailes darbo gaminius, turinčius Reicho apyvartos laisvę, leidžiama laisvai įvežti, išvežti ir pervežti per Žemių ir bendruomenių sienas. Išimtys gali būti daromos Reicho įstatymu.

83. Muitai ir vartojimo mokesniai yra Reicho organų valdomi.

Vykdant per Reicho organus Reicho mokesnių valdymą, turi būti nustatytos tokios institucijos, kurios duotų Žemėms galėjimą apsaugoti savo ypatingus reikalus žemės ūkio, prekybos, o taip pat stambiosios ir smulkiosios pramonės srityse.

84. Reichas įstatymų leidimo tvarka nustato taisykles:

1) apie Žemių mokesčių valdymo organizaciją, kiek tat yra reikalinga vienodai ir lygiai įvykdyti Reicho mokesčių įstatymus;

2) apie organizaciją ir kompetenciją organų, kuriems pavedama Reicho mokesčių įstatymų vykdymo priežiūra;

3) apie atsiskaitymą su Žemėmis;

4) apie atlyginimą už valdymo išlaidas, vykdant Reicho mokesčių įstatymus.

85. Visos Reicho pajamos ir išlaidos turi būti kiekvieniems biudžeto metams nustatomos ir įtraukiamos į Reicho biudžetą.

Biudžetas turi būti tam tikru įstatymu nustatytas prieš pradedant biudžeto metus.

Išlaidos tvirtinamos paprastai vieneriems metams; ypatingais atsitikimais jos gali būti patvirtintos ir ilgesniam laikui. Šiaip jau Reicho biudžeto įstatyme neleistini nuostatai, kurie išeina iš biudžeto metų ribų arba neturi sąryšio su Reicho pajamomis ir išlaidomis arba jų valdymu.

Be Reichsrato sutikimo Reichstagas negali biudžeto išlaidų didinti arba įnešti naujų.

Reichsrato sutikimas gali būti pamainomas 74 str. nustatyta tvarka.

**86.** Reicho Finansų Ministeris kitais biudžeto metais pristato Reichsratui ir Reichstagui visų Reicho pajamų sunaudojimo apyskaitą atsakomybei nuo Vyriausybės nuimti. Apyskaitos patikrinimą tvarko Reicho įstatymas.

**87.** Lėšos kredito keliu gali būti parūpintos, tiktai nepaprastam reikalui esant ir, bendrai imant, tiktai produktingiems tikslams. Tokiu būdu parūpinti lėšų bei uždėti Reichui garantijos naštą galima tiktai Reicho įstatymu.

**88.** Pašto, telegrafo ir telefono dalykai yra išimtinai Reicho žinioje.

Pašto ženklai yra visam Reichui vienodi.

Reicho Vyriausybė, Reichsratui sutikus, leidžia įsakymus, nustatančius dėsnius susisiekimo priemonėmis naudotis ir rinkliavas už tai. Šitą teisę ji gali, Reichsratui sutikus, perduoti Reicho Pašto Ministeriui.

Pašto, telegrafo ir telefono susisiekimo bei tarifo dalykams tvarkyti Reicho Vyriausybė, Reichsratui sutikus, steigia, kaipo patariamą organą, tam tikrą tarybą.

Susisiekimo sutartis su užsieniais sudaro tiktai Reichas.

**89.** Reicho uždavinys yra perimti savo nuosavybėn viešojo susisiekimo geležinkelius ir valdyti juos, kaipo vientisą susisiekimo įmonę.

Žemių teisės nusavinti privatinius geležinkelius perduodamos Reichui, jam pareikalavus.

**90.** Perimdamas geležinkelius, Reichas įgyja nusavinimo ir valstybinio suvereniteto teises, liečiančias geležinkelių dalykus. Apie tų teisių ribas, kilus ginčui, sprendžia Valstybės Teismas.

**91.** Reichsratui sutinkant, Reicho Vyriausybė leidžia įsakymus, kurie tvarko geležinkelių tiesimą, jų eksploataciją ir susisiekimą. Reichsratui sutikus, šią teisę ji gali perleisti kompetentingam Reicho Ministeriui.

**92.** Reicho geležinkeliai, nežiūrint to, kad jų biudžetas ir atskaitomybė įeina į bendrą Reicho biudžetą ir bendrą jo atskaitomybę, turi būti valdomi, kaip savistovi ūkio įmonė, kuri turi pati padengti savo išlaidas, neišskiriant geležinkelių skolų nuošimčius bei amortizaciją, ir rinkti geležinkelių atsargos kapitalą. Amortizacijos ir atsargos kapitalo įnašų dydį, taip pat atsargos kapitalo sunaudojimo tikslus nustato atskiras įstatymas.

**93.** Susisiekimui geležinkeliais ir tarifų reikalams tvarkyti Reicho Vyriausybė, Reichratui sutinkant, steigia Reicho geležinkeliams tam tikras patariamąsias tarybas.

**94.** Jei Reichas perėmė į savo valdymą tam tikros srities geležinkelius, tarnaujančius viešajam susisiekimui, tai toje srityje nauji viešajam susisiekimui tarnaują geležinkeliai gali būti tiesiami tik Reicho arba Reichui sutinkant. Jei steigiant naujus ar perdirbant esamus geležinkelių įtaisymus bus paliesta kurios nors Žemės policijos veikimo sritis, tai Reicho geležinkelio valdyba prieš nutardama turi išklausyti tos Žemės valdžios nuomonę.

Kur Reichas į savo valdymą geležinkelių dar nėra perėmęs, ten jisai gali—net prieštaraujant Žemei, per kurios teritoriją geležinkelis bus tiesiamas, tačiau neužgaunant tos Žemės suvereniteto teisių — Reicho įstatymu bendram susisiekimui ar krašto gynimui reikalingus geležinkelius tiesti savo lėšomis arba pavesti jo tiesimą kitiems, o esant reikalui pavesti panaudoti ir nusavinimo teises.

Kiekviena geležinkelių valdyba turi leisti įjungti ir kitas linijas šių lėšomis.

**95.** Viešojo susisiekimo geležinkeliai, kurie nėra Reicho valdomi, priklauso Reicho priežiūrai.

Geležinkeliai, kurie priklauso Reicho priežiūrai, turi būti tiesiami ir įrengiami vienodais Reicho nustatytais dėsniais. Jie turi būti laikomi taip, kad susisiekimas jais būtų užtikrintas, ir turi būti plečiami sulig didėjančiais susisiekimo reikalavimais. Keleivinis ir prekinis susisiekimas turi būti aptarnaujamas ir plečiamas sulig reikalu.

Vykdant tarifų priežiūrą, turi būti pasirūpinta nustatyti vienodi ir žemi geležinkelių tarifai.

**96.** Ir tie geležinkeliai, kurie viešajam susisiekimui netarnauja, turi vykdyti Reicho reikalavimus, leisti jam jais naudotis krašto gynimo tikslams.

**97.** Reicho uždavinys yra viešajam susisiekimui tarnaujančius vandens kelius perimti į savo nuosavybę ir valdymą.

Perėmus viešajam susisiekimui tarnaujančius vandens kelius, jie gali būti tiesiami ar plečiami tik paties Reicho arba jam sutinkant.

Valdant, plečiant arba naujai kurį vandens kelią tiesiant, turi būti saugojami Žemės kultūros ir vandens ūkio reikalai, susitarus su Žemėmis. Taip pat atsižiūrima į tų reikalų kėlimą.

Kiekviena vandens kelių valdyba turi leisti susijungti su kitais vidaus vandens keliais įrengėjų lėšomis. Tokia pat pareiga nustatoma ir susijungti tarp vidaus vandens kelių ir geležinkelių.

Reichas, perimdamas vandens kelius, įgyja nusavinimo ir tarifų nustatymo teises, o taip pat upių ir laivų policiją.

Upių statybos sąjungų uždaviniai, liečią naturalinių vandens kelių plėtimą Reino, Vėzerio ir Elbės upių srityse, turi būti perduodami Reichui.

**98.** Reicho Vyriausybei įsakius, Reichsratui sutinkant, sudaroma prie Reicho vandens kelių valdybų tam tikros tarybos bendradarbiauti vandens kelių reikaluose.

**99.** Rinkliavos nuo natūralių vandens kelių gali būti imamos tik tokiems įrengimams, įstaigoms bei įtaisymams, kurie tarnauja susisiekimui palengvinti. Kai del valstybinių ir komunalinių įstaigų, tai jos negali peržengti išlaidų, kurios yra reikalingos toms įstaigoms įrengti ir išlaikyti. Išlaidos, padarytos įrengti ir išlaikyti tokioms įstaigoms, kurios tarnauja ne vien tik susisiekimui palengvinti, bet ir kitiems tikslams, gali tik atatinkama dalimi būti padengiamos laivų rinkliava. Įrengimo išlaidomis laikoma suvartotų lėšų nuošimčiai ir jų amortizacija.

Ano abzaco nuostatai taikomi ir rinkliavoms, kurios imamos už dirbtinius vandens kelius, o taip pat už įstaigas, esančias prie tokių kelių ir uostuose.

Vidaus vandenų laivininkystės srityje susisiekimo rinkliavai nustatyti gali būti dedamos pagrindan bendros tam tikro vandens kelio arba upės rajono arba vandens kelių tinklo išlaidos.

Šitie nuostatai taikomi ir sielius plukdant tais vandens keliais, kurie tinka laivininkystei.

Svetimšalių laivams ir kroviniams uždėti kitokią arba aukštesnę rinkliavą kaip vokiečių laivams ir kroviniams gali tiktai Reichas.

Parūpinti lėšoms Vokietijos vandens kelių tinklui išlaikyti ir išplėsti Reichas įstatymų leidimo keliu gali ir kitokiais būdais pritraukti laivininkystėje dalyvaujančius.

**100.** Jeigu įmonė paliečia keletą Žemių arba jos išlaidas neša pats Reichas, tai vidaus laivininkystės kelių išlaikymo ir įrengimo išlaidoms padengti, Reichas gali įstatymo keliu įtraukti ir tuos, kurie iš statomų tvenkinių turi, be susisiekimo, ir kitos naudos.

**101.** Reicho uždavinys yra perimti į savo nuosavybę ir valdymą visus jūrų ženklus, ypač švyturius, švyturinius laivus, bujas, statines ir bakus. Po perėmimo jūrų ženklai gali būti įrengiami arba toliau plėtojami tik paties Reicho arba jam sutinkant.

## Septintasis skyrius.

### Teisingumas.

**102.** Teisėjai yra nepriklausomi, jie klauso tik įstatymo.

**103.** Bendrosios jurisdikcijos darbas vykdomas Reicho Teismo ir Žemių teismų.

**104.** Bendrosios jurisdikcijos teisėjai skiriami iki gyvos galvos. Prieš jų norą laikinai ar visai juos prašalinti, perkelti į kitą vietą arba atleisti pensijos galima tik teismo sprendimu ir tik įstatyme nurodytais pagrindais ir formomis. Įstatymas gali nustatyti amžiaus ribą, kurią pasiekęs teisėjas atleidžiamas pensijos.

Laikinas suspendavimas, kuris įvyksta einant įstatymu, čia nėra liečiamas.

Keičiant teismų sutvarkymą ar jų apygardas, Žemės teismų administracija gali teisėją perkelti į kitą teismą arba visai atleisti ir jam nesutinkant, tačiau paliekant jam pilną algą.

Šie nuostatai neliečia prekybos teisėjų, teismo šefenų (prisėdų) ir prisiekusiųjų sprendėjų.

**105.** Išimtiniai teismai neleidžiami. Nieks negali būti išimtas iš savo įstatymiško teisėjo žinios. Šiuo neliečiami įstatymų nuostatai apie karo ir karo lauko teismus. Karių garbės teismai panaikinami.

**106.** Karinis teismas (Militärgerichtsbarkeit) panaikinamas, išskyrus karo metu ir karo laivuose. Smulkmenas nustato Reicho įstatymas.

**107.** Reiche ir Žemėse turi būti tam tikrais įstatymais įsteigti administraciniai teismai atskiriems asmenims apsaugoti nuo administracijos organų neteisėtų paliepimų ir įsakymų.

**108.** Einant tam tikru Reicho įstatymu steigiamas Vokiečių Reicho Valstybės Teismas.

# Antroji dalis.

# Vokiečių pagrindinės teisės ir pareigos.

## Pirmasis skyrius.

### Atskiras asmuo.

**109.** Visi vokiečiai lygūs prieš įstatymus.

Vyrai ir moterys principe turi tas pačias pilietines teises ir pareigas.

Viešosios teisės privilegijos arba suvaržymai del gimimo arba luomo panaikinami. Bajorystės pažymėjimai laikomi tik pavardės dalimi ir daugiau nebegali būti suteikiami.

Titulai gali būti suteikiami tik tada, jei jie reiškia tarnybą arba profesiją. Akademinių laipsnių tai neliečia.

Ordenų ir garbės ženklų valstybė suteikti negali.

Nė vienas vokietis negali priimti titulų arba ordenų iš svetimos vyriausybės.

**110.** Pilietybės įgijimą ir jos nustatymą Reiche ir Žemėse nustato tam tikras įstatymas. Kiekvienas Žemės pilietis yra kartu ir Reicho pilietis.

Kiekvienas vokietis kiekvienoje Reicho Žemėje turi tas pačias teises ir pareigas, kaip ir tos Žemės piliečiai.

**111.** Visi vokiečiai naudojasi visame Reiche vietos pasirinkimo laisve. Kiekvienas vokietis turi teisę bet kurioje Reicho vietoje gyventi ir įsikurti, įgyti nekilnojamą turtą ir užsiimti bet kuriuo verslu. Tos teisės susiaurinti galima tik Reicho įstatymu.

**112.** Kiekvienas vokietis turi teisę emigruoti į užsienius. Emigravimas gali būti varžomas tik Reicho įstatymais.

Visi Reicho piliečiai, tiek Reicho teritorijos viduje tiek užsieniuose, gali reikalauti Reicho apsaugos santykiuose su svetimomis valstybėmis. Joks vokietis negali būti išduotas svetimai vyriausybei teisti ar bausti.

113. Svetimas kalbas vartojančios Reicho tautos dalys negali būti įstatymų leidimo ar administracijos varžomos laisvai ir tautiškai plėtotis, o ypač vartoti gimtąją kalbą mokykloj ir vidaus reikalų administracijoj bei teisme.

114. Asmens laisvė neliečiama. Siaurinti arba atimti asmens laisvę valdžia gali tik einant įstatymais.

Asmenims, kuriems atimta laisvė, turi būti ne vėliau kaip kitą dieną pranešta, kieno ir kuo remiantis buvo duotas įsakymas atimti jiems laisvę; netrukus jiems turi būti leidžiama pareikšti atsikirtimą prieš laisvės atėmimą.

115. Kiekvieno vokiečio butas yra jam laisvės vieta ir neliečiamas. Išimtys leidžiamos tik pasiremiant įstatymais.

116. Asmuo už savo darbą gali būti baudžiamas tik tada, jei to darbo baustinumas buvo įstatymu nustatytas prieš jį padarant.

117. Laišku, o taip pat paštu, telegrafu ir telefonu susižinojimo paslaptis neliečiama. Išimtys gali būti leidžiamos tik Reicho įstatymu.

118. Kiekvienas vokietis turi teisę bendrų įstatymų ribose laisvai reikšti savo nuomonę žodžiu, raštu, spauda, vaizdais ar kitais būdais. Tą jo teisę negali varžyti jokie darbo ar tarnybos santykiai, ir nieks negali jam daryti skriaudos už naudojimąsi tąja teise.

Cenzūros nėra, bet kino-teatrams įstatymas gali ir kitaip nustatyti. Įstatymas gali nustatyti kovos priemones su pornografine bei bulvarine literatūra, o taip pat apsaugoti jaunimą nuo viešų vaidinimų ir rodymų.

## Antrasis skyrius.

## Socialinis gyvenimas.

119. Vedybos, kaipo šeimos gyvenimo ir tautos išlikimo bei augimo pagrindas, yra ypatingoj konstitucijos apsaugoj. Jų pagrindan dedama abiejų lyčių teisinė lygybė.

Saugoti šeimos skaistumas, skatinti jos gerėjimas ir socialinis kilimas — tai valstybės ir bendruomenių uždavinys. Skaitlingos vaikais šeimos turi teisę gauti išlyginantį aprūpinimą.

Motinystė turi valstybės apsaugos ir globos teisę.

120. Priaugančios kartos fizinio, dvasinio ir visuomeninio tvirtumo išauklėjimas yra tėvų aukščiausioji pareiga ir jų prigimtinė teisė, kurių vykdymą valstybinis junginys sergsti.

121. Pavainikiams vaikams įstatymų leidimo keliu paruošiamos jų fiziniam, dvasiniam ir visuomeniniam augimui lygios sąlygos kaip ir vedybiniams vaikams

122. Jaunuomenė turi būti apsaugota nuo išnaudojimo, o taip pat nuo dorovinio, dvasinio ir fizinio ištvirkimo. Valstybė ir bendruomenė turi įsteigti tam reikalingas institucijas.

Priverstinio globojimo priemonės gali būti taikomos tik pasiremiant įstatymu.

123. Visi vokiečiai turi teisę be pranešimo arba atskiro leidimo ramiai ir be ginklo daryti susirinkimus.

Daryti susirinkimus atvirame ore Reicho įstatymas gali uždėti pareigą apie juos pranešti, o esant tiesioginiam pavojui viešajam saugumui—ir visai juos uždrausti.

124. Visi vokiečiai turi teisę tokiems tikslams, kurie neprieštarauja baudžiamiems įstatymams, steigti draugijas arba sąjungas. Ši teisė negali būti siaurinama įspėjamomis priemonėmis Tikybinėms draugijoms ir sąjungoms taikomi tie patys nuostatai.

Kiekvienai draugijai paliekama laisvė įsigyti teislumą einant civilinės teisės nuostatais. Tatai nė vienai draugijai negali būti draudžiama tik del to, kad ji siekia politinių, socialinių arba tikybinių tikslų.

**125.** Rinkimų laisvė ir paslaptis laiduojama. Smulkmenas nustato rinkimų įstatymai.

**126.** Kiekvienas vokietis turi teisę kreiptis raštu su prašymais arba skundais į kompetentingą valdžios organą ar į tautos atstovybę. Šitoji teisė gali būti vykdoma taip atskirų kaip ir daugelio asmenų kartu.

**127.** Bendruomenės ir bendruomenių sąjungos turi teisę valdytis įstatymais nustatytose ribose.

**128.** Einant įstatymais visi, be skirtumo, valstybės piliečiai pagal savo gabumus ir parodytus darbus turi būti prileidžiami prie viešosios tarnybos.

Visi moterų-valdininkių suvaržymai pašalinami.

Valdininkų tarnybinių santykių pagrindai turi būti tvarkomi Reicho įstatymu.

**129.** Valdininkai skiriami iki gyvos galvos, jei įstatymo nenustatyta kitaip. Pensijos teises ir mirusių valdininkų šeimų aprūpinimą tvarko įstatymai. Valdininkų įgytos teisės neliečiamos. Pretenzijoms į turtą, santykyje su valstybe, valdininkams yra atviras teismo kelias.

Valdininkai gali būti laikinai iš tarnybos šalinami, laikinos ar galutinės pensijos atleidžiami arba perkeliami į kitą tarnybą su žemesniu atlyginimu tik įstatymo nustatytomis sąlygomis ir formomis.

Prieš kiekvieną tarnybinę pabaudą turi būti leidžiama skųstis ir reikalauti peržiūrėti bylą. Į valdininko tarnybos lapus neigiami pažymėjimai gali būti įrašomi, tik leidus jam tuo reikalu išsitarti. Valdininkui leidžiama peržiūrėti savo tarnybos lapus.

Įgytų teisių neliečiamybė ir galėjimas kreiptis į teismą su ieškiniais del turto, santykyje su valstybe, laiduojami taip pat ir kareiviams profesionalams. Kitais atvejais jų padėtis tvarkoma Reicho įstatymu.

**130.** Valdininkai yra visumos, o ne kurios nors partijos, tarnai

Visiems valdininkams laiduojama politinių įsitikinimų ir sąjungų laisvė.

Einant tam tikru Reicho įstatymu valdininkai gauna atskiras valdininkų atstovybes.

**131.** Jei valdininkas, vykdydamas jam įtikėtą viešąją galią, peržengė savo tarnybos pareigas trečiojo asmens atžvilgiu, tai principe atsakomybę už tai neša valstybė arba ta korporacija, kurios tarnyboje yra valdininkai. Regresas prieš valdininką rezervuojamas. Bendrosios tvarkos teismo kelias negali būti užkertamas.

Smulkmenas tvarko atatinkami įstatymai.

**132.** Kiekvienas vokietis einant įstatymais turi eiti pavedamą jam garbės tarnybą.

**133.** Visi piliečiai turi atlikti valstybei ar bendruomenei įstatymu uždedamus asmens patarnavimus.

Karinė prievolė tvarkoma Reicho karo įstatymų nuostatais. Šie įstatymai nustato, kuriose ribose turi būti gynimo pajėgoms priklausantiems asmenims susiaurintos atskiros pagrindinės teisės, kiek tat yra reikalinga jų uždaviniams vykdyti ir drausmei palaikyti.

**134.** Visi piliečiai turi sulig savo išgale nešti įstatymais uždedamas viešasias naštas.

## Trečiasis skyrius.

### Tikyba ir tikybinės organizacijos.

**135.** Visi Reicho gyventojai naudojasi pilna tikėjimo ir sąžinės laisve. Kulto apeigų nekliudomas atlikinėjimas yra konstitucijos laiduojamas ir valstybės saugojamas. Bendri valstybės įstatymai šiuo neliečiami.

**136.** Tikybinės laisvės vykdymas privatinėms ir viešosioms teisėms ir pareigoms nesudaro nei sąlygų nei apribojimų.

Naudojimasis privatinėmis ir viešosiomis teisėmis, o taip pat suteikimas viešųjų tarnybų negali pareiti nuo tikybinės konfesijos.

Nieks neturi pare gos pareikšti savo tikybinius įsitikinimus. Valdžios organai turi teisę teirautis apie priklausymą tikybinėms organizacijoms tik tada, jei nuo to pareina teisės ar pareigos arba to reikalauja įstatymo keliu daromas statistikos surašymas.

Niekas negali būti verčiamas daryti bažnytinius aktus, dalyvauti bažnytinėse iškilmėse ar tikybinėse apeigose ar vartoti tikybinės priesaikos formą.

**137.** Valstybinės bažnyčios nėra.

Laisvė burtis į tikybines organizacijas laiduojama. Tikybinėms organizacijoms susijungti Reicho ribose nestatoma jokių apribojimų.

Kiekviena tikybinė organizacija tvarko ir valdo savo reikalus savarankiškai visiems privalomų įstatymų ribose. Ji skirsto savo tarnybos vietas nepriklausomai nuo valstybės ar pilietinės bendruomenės.

Tikybinės organizacijos įgyja teislumą einant bendrais civilinės teisės nuostatais.

Tikybinės organizacijos lieka viešosios teisės korporacijomis, kiek jos tokios iki šiol buvo. Kitoms tikybinėms organizacijoms turi būti, joms prašant, duotos tokios pat teisės, jei jų santvarka ir narių skaičius laiduoja jų pastovumą. Jei keletas tokių viešosios teisės tikybinių organizacijų susijungia į sąjungą, tai ir ta sąjunga yra viešosios teisės korporacija.

Tikybinės organizacijos, kurios yra viešosios teisės korporacijos, pasiremdamos civiliniais mokesčių sąrašais ir eidamos Žemių įstatymais, turi teisę rinkti mokesčius.

Tikybinėms organizacijoms prilyginamos ir tokios sąjungos, kurios pasistatė sau uždavinį skleisti tam tikrą pasaulėžiūrą.

Tolimesnės taisyklės, kiek jos yra reikalingos šiems nuostatams išplėsti, priklauso atskirų Žemių įstatymų leidimui.

**138.** Įstatymu, sutartimi ar kitu teisės titulu paremtas valstybinės paramos teikimas tikybinėms organizacijoms keičiamas Žemių įstatymais. Pagrindiniai dėsniai nustatomi Reicho.

Tikybinių organizacijų ir tikybinių sąjungų nuosavybės ir kitos teisės jų skiriamoms kultui, švietimui ir labdarybės įstaigoms, įrengimams ir kitiems turtams laiduojamos.

**139.** Sekmadienis ir valstybės pripažintos šventės įstatymu saugojamos, kaipo poilsio ir sielos pakilimo dienos.

**140.** Asmenims, priklausantiems ginkluotoms pajėgoms, atlikti savo tikybinėms pareigoms duodamas tam reikalingas laikas.

**141.** Kiek kariuomenėje, ligoninėse, baudžiamose ir kitose viešose įstaigose yra pamaldų ir sielos aprūpinimo reikalas, tikybinėms organizacijoms turi būti leidžiama atlikti tikybinius veiksmus, tačiau reikia vengti bet kurios prievartos.

## Ketvirtasis skyrius.

## Švietimas ir mokykla.

**142.** Menas, mokslas ir jų mokymas yra laisvas. Valstybė teikia jiems apsaugą ir dalyvauja jų globojime.

**143.** Jaunuomenės švietimu turi rūpintis viešosios įstaigos. Jų steigime dalyvauja kartu Reichas, Žemės ir bendruomenės.

Mokytojų paruošimas turi būti bendrai pripažintais aukštojo mokslo pagrindiniais dėsniais visam Reichui vienodai tvarkomas.

Viešųjų mokyklų mokytojai turi valstybės valdininkų teises ir pareigas.

**144.** Mokykla yra valstybės priežiūroje; ji gali į tai įtraukti ir bendruomenes. Mokyklos priežiūra vykdoma valdininkų, kuriems tas darbas yra jų pagrindinė tarnyba, ir kurie turi toje srityje specialų pasiruošimą.

**145.** Mokyklos lankymas yra visiems privalomas. Tai prievolei atlikti, einant bendru dėsniu, yra liaudies mokykla su ne mažiau kaip aštuonerių mokslo metų kursu ir su ja suderinta tolimesnio lavinimosi mokykla, lankoma ligi pilnų aštuoniolikos metų. Liaudies ir tolimesnio lavinimosi mokyklose mokslas ir mokymosi priemonės teikiama nemokamai.

**146.** Viešosios mokyklos reikalai turi būti organiškai plečiami. Ant vienos, visiems bendros, pagrindinės mokyklos statoma vidurinė ir aukštesnioji mokykla. Tokiai santvarkai vadovaujamos reikšmės turi profesijų įvairumas, o vaikui priimti į tam tikrą mokyklą — jo palinkimai ir gabumai, o ne tėvų ekonominė ir visuomeninė padėt s ar jų tikybinė konfesija.

Tačiau bendruomenių (Gemeinde) ribose, turintiems auklėjimo teisę asmenims pasiūlius, gali būti įsteigtos jų tikybos ar pasaulėžiūros liaudies mokyklos, kiek tuo netrukdomas, ir pirmojo abzaco prasme, tvarkingas mokyklos darbas. Į norą asmenų, turinčių auklėjimo teises, atsižvelgiama kiek galint. Smulkmenas nustato Žemės įstatymai, laikydamiesi Reicho įstatymo pagrindinių dėsnių.

Kad mažai aprūpintieji asmens galėtų lankyti vidurines ir aukštesnes mokyklas, Reicho, Žemių ir bendruomenių turi būti skiriamos tam tikros viešos lėšos, ypač teikiant pašalpas tokių vaikų tėvams, kurie laikomi užtektinai gabiais, eiti vidurinės ir aukštesniosios mokyklos mokslui, iki mokslą užbaigiant.

**147.** Privatinės mokyklos, jeigu jos pavaduoja viešąsias, turi turėti valstybės leidimą ir vadovautis Žemių įstatymais. Leidimas turi būti duodamas, jei privatinės mokyklos savo mokslo tikslais, įrengimu, o taip pat savo mokytojų mokslišku parengimu neatsilieka nuo viešųjų mokyklų ir jei tuo nėra skatinamas mokinių pasiskirstymas pagal tėvų turtingumą. Leidimas neduodamas, jei mokytojų ekonominė ir teisinė būtis negana užtikrinta.

Privatinės liaudies mokyklos leidžiamos tiktai tada, kai mažuma, susidedanti iš asmenų, turinčių vaikų auklėjimo teisę, kurių noras, einant 146. str. antruoju abzacu, turi būti bojamas, neturi bendruomenėje savo tikybai ar pasaulėžiūrai atatinkamos viešosios mokyklos, arba tada, kai mokslo administracija pripažįsta ypatingą pedagoginį reikalą.

Privatinės paruošiamosios mokyklos turi būti panaikinamos.

Privatinėms mokykloms, kurios nėra skiriamos viešosioms pavaduoti, taikoma ir toliau dabar veikiančioji teisė.

**148.** Visose mokyklose turi būti siekiamas dorovinis išlavinimas, pilietinės sąmonės ūgdymas, asmens ir profesijos rimtumas vokiečių tautybės ir tautų susitaikinimo dvasioje.

Mokinant viešosiose mokyklose reikia saugotis užgauti kitaip manančiųjų jausmus.

Valstybės santvarkos pažinimas, o taip pat rankdarbių mokymas priklauso prie mokyklose dėstomųjų dalykų. Baigdamas privalomąjį mokymąsi kiekvienas mokinys gauna konstitucijos egzempliorių.

Liaudies švietimas, kartu su aukštosiomis liaudies mokyklomis, yra Reicho, Žemių ir bendruomenių skatintinas.

**149.** Išskiriant netikybines (pasaulines) mokyklas, tikybos dėstymas priklauso prie eilinių mokyklos dėstomųjų dalykų. Jis tvarkomas bendrais mokyklų įstatymais. Jisai turi būti suderintas su atatinkamos tikybinės organizacijos pagrindiniais dėsniais, neliečiant valstybės priežiūros teisių.

Tikybos dėstymas ir bažnytinių apeigų atlikimas pareina nuo mokytojų valios pareiškimo, o mokinių dalyvavimas tikybos pamokose ir bažnytinėse šventėse bei apeigose — nuo valios pareiškimo tų asmenų, kurie turi teisę vaiko tikybinį auklėjimą nuspręsti.

Teologijos fakultetai aukštosiose mokyklose paliekami.

150. Meno, istorijos ir gamtos paminklai, o taip pat ir padairà (Landschaft) naudojasi valstybės apsauga ir globa.

Reichas turi saugoti, kad vokiečių meno turtai nebūtų į užsienį išvežami.

## Penktasis skyrius.

### Ūkiškasis gyvenimas.

151. Ūkiškojo gyvenimo santvarka turi sutikti su teisingumo pradais ir turi tikslą užtikrinti visiems žmonišką buitį. Šiose ribose ūkiškoji atskirų individų laisvė turi būti saugojama.

Pavartoti įstatymiška prievarta galima tik įvykdyti teisėms, kurioms gresia pavojus, arba labai svarbiems bendros gerovės reikalavimams patarnauti.

Prekybos ir pramonės laisvė laiduojama Reicho įstatymų ribose.

152. Ūkiškame santykiavime laiduojama sutarčių laisvė įstatymų ribose.

Lupikavimas draudžiamas. Teisiniai aktai, kurie prieštarauja geriems papročiams, neturi galios.

153 Nuosavybė konstitucijos laiduojama. Jos turinys ir ribos aiškėja iš įstatymų.

Nusavinti galima tik visumos gerovei ir įstatymo nustatytu pagrindu. Nusavinimas vykdomas atatinkamai atlyginant, jeigu Reicho įstatymas nenustato kitaip. Kilus ginčui del atlyginimo dydžio, turi būti leidžiama kreiptis į bendruosius teismus, kiek Reicho įstatymai nenustato kitaip. Nusavinti iš Žemių, bendruomenių ir visumos naudai veikiančių sąjungų Reichas gali tik už atlyginimą.

Nuosavybė uždeda pareigas Jos naudojimas turi būti kartu tarnyba bendrajam labui.

154. Paveldėjimo teisė laiduojama civilinės teisės ribose.

Palikimo dalis valstybei nustatoma įstatymu.

155. Žemės paskirstymą ir jos naudojimą valstybė prižiūri, saugodama, kad ji nebūtų vartojama piktam ir kad būtų einama prie to, kad kiekvienam vokiečiui būtų užtikrintas sveikas butas, o visoms vokiečių šeimoms, ypač turinčioms daug vaikų, — atatinkama gyvenimui ir ūkiui pastogė. Teisėje, kuri bus kuriama pastogėmis aprūpinti, karo dalyviai turės ypač būti bojami.

Nekilnojamasis turtas, kurio įgijimas yra reikalingas butų reikalams patenkinti, kolonizacijai ir pirminiam žemės išdirbimui paskatinti arba žemės ūkiui pakelti, gali būti nusavinamas. Fideikomisai turi būti panaikinami.

Žemės apdirbimas ir išnaudojimas yra žemės savininko pareiga visuomenei. Žemės vertės pakilimas, įvykęs neįdedant į žemės sklypą darbo arba kapitalo, turi būti sunaudojamas visumos gerovei.

Visi žemės gelmių turtai ir visos ūkio atžvilgiu naudingos gamtos jėgos yra valstybės priežiūroje. Privatinės regalijos turi būti įstatymo keliu pavestos valstybei.

156 Reichas gali įstatymo keliu, neužgaudamas patį atlyginimą, suvisuomeninimui tinkančias privatines įmones paversti visuomenės nuosavybe, taikydamas atatinkama prasme nusavinimo nuostatus. Jis gali į ūkiškųjų įmonių ir sąjungų valdymą pats įeiti arba įtraukti Žemes ar bendruomenes arba kuriuo nors kitu būdu užtikrinti sau tame valdyme sprendžiamąjį balsą.

Toliau, Reichas, esant būtinam reikalui, įstatymo keliu gali sujungti viešojo ūkio tikslams atskiras ūkiškas įmones ir sąjungas savivaldybės pagrindais su tikslu užtikrinti visų veikliųjų gyventojų sluogsnių bendradarbiavimą, pritraukti į valdymą darbdavius ir darbininkus ir tvarkyti viešojo ūkio principais ūkiškųjų gėrybių gaminimą, paruošimą, paskirstymą, sunaudojimą, kainų nustatymą, o taip pat jų įvežimą ir išvežimą.

Koperatinės bendrovės ir jųjų sąjungos įjungiamos, joms prašant, į viešojo ūkio organizaciją, atsižiūrint į jų santvarką ir ypatybes.

157. Darbo jėga yra ypatingoje Reicho apsaugoje.

Reichas turi sukurti vieningą darbo teisę

158. Proto darbas, autorių, išradėjų ir menininkų teisės naudojasi Reicho apsauga ir globa.

Vokiečių mokslo, meno ir technikos kūriniams turi būti ir užsieny užtikrintas tarptautinių susitarimų keliu pripažinimas ir apsauga.

159. Kiekvienam asmeniui ir visoms profesijoms laiduojama darbo ir ūkio sąlygoms apsaugoti ir pagerinti sąjungų laisvė. Visi susitarimai ir žygiai, kuriais ta laisvė norima aprėžti arba suvaržyti, yra neteisėti.

160. Kas dalyvauja kaip tarnautojas ar darbininkas tarnybos ar darbo santyky, turi teisę gauti laisvo laiko savo viešosioms pilietinėms teisėms vykdyti, o taip pat, jeigu tuo nėra žymiai trukdomas įmonės darbas, jam pavestai viešajai garbės tarnybai eiti. Kiek jam paliekama teisė gauti atlyginimo, nustato įstatymas

161. Sveikatai ir darbingumui išlaikyti, motinystei apsaugoti ir apsergėti nuo ekonominių senatvės, silpnumo ir įvairių gyvenimo nuotykių pasekų Reichas organizuoja plačiai išplėstą draudimą, kuriame draudžiamiesiems duodama sprendžiamasis dalyvavimas.

162. Reichas pritaria tarptautiniam teisinio darbininkų padėjimo sutvarkymui, kurs siekia nustatyti visai žmonijos darbo klasei bendrą socialinių teisių minimumą.

163. Kiekvienas vokietis, neužgaunant jo asmens laisvės, turi moralinę pareigą savo dvasines ir fizines jėgas taikyti taip, kaip to reikalauja visumos gerovė.

Kiekvienam vokiečiui turi būti duodamas galėjimas užsipelnyti ūkišku darbu sau išlaikymą. Kiek jam negali būti nurodytas atatinkamas darbas, jis gauna savo būtinam pragyvenimui pašalpą. Smulkmenos nustatomos atskirais Reicho įstatymais.

164. Savarankiškas vidurinis klodas žemės ūkyje, pramonėje ir prekyboje turi būti įstatymų leidimo ir administracijos palaikomas ir nuo perdidelio apsunkinimo bei ištirpimo saugojamas.

165. Darbininkai ir tarnautojai yra pašaukti lygiomis teisėmis bendrai su įmonininkais dalyvauti atlyginimo ir darbo sąlygų tvarkyme, o taip pat visame ūkiškame gamybos jėgų kėlime. Abiejų šalių organizacijos ir jų susitarimai pripažįstami.

Darbininkai ir tarnautojai, savo socialiniams ir ūkiškiems reikalams apsaugoti, turi teisines atstovybes, būtent: įmonių darbininkų tarybas, apygardų darbininkų tarybas, suskirstytas atskiromis ūkiškomis teritorijos sritimis, ir Reicho darbininkų tarybą.

Visokiems ūkiškiems uždaviniams atlikti ir bendradarbiauti, pravedant socializacijos įstatymus, apygardų darbininkų tarybos ir Reicho darbininkų taryba susijungia su įmonininkų ir kitų suinteresuotų tautos klodų atstovybėmis į apygardų ūkio tarybas ir į Reicho ūkio tarybą. Apygardų ūkio tarybos ir Reicho ūkio taryba turi būti taip organizuotos, kad visoms svarbesnėms profesinėms grupėms būtų jose ststovaujama pagal jų ūkišką ir socialinę reikšmę.

Turinčių pagrindinės reikšmės sociališkai-politinių ir ūkiškai-politinių įstatymų projektai, prieš įnešant į Reichstagą, turi būti vyriausybės patiekti Reicho ūkio tarybai įvertinti. Reicho ūkio taryba turi teisę pati tokius įstatymo projektus patiekti. Jei vyriausybė jiems nepritaria, tai ji vis delto, išdėstydama savo nusistatymą, turi įnešti projektą į Reichstagą. Tuos projektus Reicho ūkio taryba gali ginti Reichstage per vieną iš savo narių.

Darbininkų ir ūkio taryboms atatinkamose jų veikimo srityse gali būti pavartotos kontrolės ir administracijos funkcijos.

Darbininkų ir ūkio tarybų organizacija ir uždaviniai, taip pat ir jų santykiai su kitomis socialinėmis savo valdomomis korporacijomis yra išimtinai Reicho tvarkomi.

## Pereinamieji ir baigiamieji nuostatai.

**166.** Sudarant Rinkimų Teismą, iki įkursiant Reicho administracinį Teismą, jį pavaduoja Reicho Teismas.

**167.** 18 str. 3—6 abz. nuostatai įgyja galios tik praėjus dvejiems metams nuo Reicho konstitucijos paskelbimo.

**168.** Iki išleisiant numatytą 63 str. Žemės įstatymą, bet ne ilgiau kaip iki 1921 m. liepos mėn. 1 d., visi Prūsijos balsai Reichsrate gali būti paduodami vyriausybės narių.

Prūsų provincijoj Aukštojoj Silezijoj per du mėnesiu po to, kai vokiečių valdžios organai vėl perims laikinai okupuoto krašto valdymą, pravedamas, einant 18 str. 4 abz. 1 sakiniu ir 5 abzacu, gyventojų balsavimas apie tai, ar turi būti sudaryta atskira Žemė, Aukštoji Silezija.

Gavus į šį klausimą teigiamą atsakymą, Žemė neatidėliojant turi būti sudaryta, nelaukiant Reicho įstatymo. Čia laikomasi tokių nuostatų:

1) Renkamas Žemės Susirinkimas, kurs per tris mėnesius nuo oficialaus balsavimo davinių nustatymo turi būti šaukiamas Žemės vyriausybei sudaryti ir Žemės konstitucijai priimti. Reicho Prezidentas išleidžia bendrais Reicho rinkimų įstatymo dėsniais rinkimų įstatymą ir nustato rinkimų dieną.

2) Reicho Prezidentas, susitaręs su Aukštosios Silezijos Susirinkimu, nustato, kada Žemė reikia laikyti sudaryta.

3) Aukštosios Silezijos pilietybę įgyja:

a) pilnamečiai Reicho piliečiai, kurie Aukštosios Silezijos Žemės sudarymo dieną (p. 2) tos Žemės teritorijoje turėjo savo gyvenamąją vietą arba nuolatinį buvimą — minėtą dieną;

b) kiti pilnamečiai Prūsijos piliečiai, kurie Aukštosios Silezijos krašte gimė ir nepraėjus vieneriems metams nuo Žemės sudarymo (p. 2) Žemės vyriausybei pareiškė, kad nori įgyti Aukštosios Silezijos pilietybę—nuo šio pranešimo įteikimo dienos;

c) visi Reicho piliečiai, kurie gimimu, dokumentais ar vedybomis seka vieno iš nurodytų punktuose „a" ir „b" asmenų pilietybe.

**169.** Laikas, nuo kurio gauna galios nuostatai, išdėstyti 83 str. 1 abzace, nustatomas Reicho vyriausybės.

Žemėms pageidaujant, muitų ir vartojimo mokesnių rinkimas ir tvarkymas gali būti tam tikram pereinamam laikui joms paliekamas.

**170.** Bavarijos ir Vürtembergo pašto ir telegrafo valdymas ne vėliau kaip 1921 m. balandžio mėn. 1 dieną pereina Reichui.

Jeigu iki 1920 m. spalių mėn. 1 d. del perėmimo sąlygų dar nebus susitarta, tai sprendžia Valstybės Teismas.

Iki perėmimo ligšiolinės Bavarijos ir Vürtembergo teisės ir pareigos lieka galioje. Bet pašto ir telegrafo susisiekimas su gretimomis užsienių valstybėmis tvarkomas išimtinai Reicho.

**171.** Valstybiniai geležinkeliai, vandens keliai ir jūrų ženklai pereina Reichui ne vėliau kaip 1921 metų balandžio mėn. 1 dieną.

Jeigu iki 1920 metų spalių mėn. 1 dienos del perdavimo sąlygų dar nebus susitarta, tai sprendžia Valstybės Teismas.

**172.** Kol įsigalės Reicho įstatymas apie Valstybės Teismą, jo funkcijas vykdys senatas iš 7 asmenų, kurių keturius renka Reichstagas, o tris iš savo tarpo Reicho Teismas. Savo darbo tarnybą jis pats nustato.

**173.** Iki bus išleistas Reicho įstatymas, einant 138 str., tęsiamas ir toliau ligšioliniais įstatymu, sutartimi ar specialiais titulais paremtas valstybinės paramos tiekimas tikybinėms organizacijoms.

**174.** Iki bus išleistas Reicho įstatymas, numatytas 146 str. 2 abzacu, paliekama esamoji teisinė būtis. Įstatymas turi ypač atsižvelgti į tas Reicho sritis, kur einant įstatymais yra konfesijomis nesiskiriančios mokyklos.

175. 109 str. nuostatas netaikomas ordenams ir atsižymėjimo ženklams, kurie turi būti duoti už nuopelnus iš 1914 — 1919 metų laikotarpio.

176 Visi viešieji valdininkai ir priklausantieji ginkluotoms pajėgoms turi šiai konstitucijai prisiekti. Smulkmenos bus nustatytos Reicho Prezidento įsakymu.

177. Ten, kur veikiantieji įstatymai numato saikinimą tikybine forma, priesaika teisėtai gali būti atlikta ir taip, kad saikinamąją tikybinę formą praleisdamas pareiškia: „prisiekiu". Visas kitas įstatymuose numatytas priesaikos turinys lieka nepaliestas.

178. Vokietijos Reicho 1871 m. balandžio mėn 16 d. konstitucija ir 1919 m. vasario mėn. 10 dienos įstatymas apie laikiną Reicho valdžią panaikinami. Kiti Reicho įstatymai ir įsakymai lieka galioje, kiek jiems neprieštarauja šitoji konstitucija.

Pasirašytos 1919 m. birželio mėn. 28 dieną Versalėje taikos sutarties nuostatai šios konstitucijos neliečiami. Atsižvelgiant į derybas del įgijimo Helgolando salos, gali būti nustatyta jos vietinių gyventojų naudai skirtinga nuo 17 str. 2 abzaco tvarka.

Teisėtai išleisti einant ligšioliniais įstatymais valdžios organų įsakymai lieka galioje, kol nebus panaikinti kitais įsakymais ar įstatymais.

179. Kur įstatymuose ar įsakymuose yra nurodyta į nuostatus arba institucijas, kurie šios konstitucijos naikinami, jųjų vietą užima atatinkami šios konstitucijos nuostatai ir institucijos Ypač pakeičiami: Tautos susirinkimas — Reichstagu, Valstybių Komitetas — Reichsratu, o renkamas einant įstatymu apie laikinąją Reicho valdžią Prezidentas—Prezidentu, renkamu einant šia konstitucija.

Priklausančioji ligšioliniais nuostatais Valstybių komitetui teisė leisti įsakymus pereina Reicho Vyriausybei; įsakymams leisti jai yra reikalingas šios konstitucijos ribose Reichsrato sutikimas.

180. Kol susirinks pirmasis Reichstagas, Reichstagu laikomas Tautos Susirinkimas. Kol pirmasis Reicho Prezidentas perims savo pareigas, jo pareigas eina Prezidentas, išrinktas einant įstatymu apie laikinąją Reicho valdžią.

181. Vokiečių tauta per savo Tautos Susirinkimą šią konstituciją priėmė ir patvirtino. Ji įgyja galios nuo paskelbimo dienos

P a s t a b a. Konstitucija paskelbta 1919 m. rugpiūčio mėn. 14 dieną.

---

# Latvijos Respublikos Konstitucija*).

(Priimta Latvijos Steigiamojo Susirinkimo plenumo posėdyje 1922 m. vasario m. 15 d.).

Latvijos tauta savo laisvai išrinktame Steigiamajame Susirinkime nustatė sau šią konstituciją:

## I dalis.

### Bendrieji dėsniai.

1. Latvija yra nepriklausoma demokratinė respublika.
2. Suverenine Latvijos valdžia priklauso Latvijos tautai.

---

*) Vertimas iš latvių kalbos. Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Hiršas Gavronskis, Juozas Jurkūnas ir Vytautas Mykolaitis, prof. Mykolui Römeriui vadovaujant.

3. Latvijos valstybės teritoriją sudaro tarptautinėmis sutartimis nustatytose ribose Vidžemė, Latgalija, Kuršas ir Žemgalija.

4. Latvijos valstybės vėliava — raudona su balta juosta.

## II dalis.

## Seimas.

5. Seimą sudaro šimtas tautos atstovų.

6. Seimas renkamas visuotiniu, lygiu, tiesioginiu, slaptu ir proporcingu balsavimu.

7. Latvija dalinama į atskiras rinkimų apygardas; Seimo atstovų skaičius, kuris turi būti išrinktas kiekvienoje rinkimų apygardoje, nustatomas proporcingai tos apygardos rinkikų skaičiui.

8. Rinkimų teisę turi pilnateisiai abiejų lyčių Latvijos piliečiai, kuriems iki pirmos rinkimų dienos suėjo dvidešimt vieneri metai.

9. Į Seimą gali būti renkamas kiekvienas pilnateisis Latvijos pilietis, kuriam iki pirmos rinkimų dienos suėjo dvidešimt vieneri metai.

10. Seimas renkamas trejiems metams.

11. Seimo rinkimai daromi spalių mėnesio pirmąjį sekmadienį ir šeštadienį prieš jį.

12. Naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį lapkričio mėnesio pirmąjį antradienį; tą pat dieną baigiasi senojo Seimo kadencija.

13. Jei Seimas yra paleistas ir rinkimai į jį įvyksta kitu laiku, tai toks Seimas susirenka į pirmąjį posėdį ne vėliau kaip per mėnesį po jo išrinkimo dienos, ir jo kadencija baigiasi po dvejų metų lapkričio mėnesio pirmąjį antradienį, kada renkasi kitas naujai išrinktas Seimas.

14 Rinkikai atskirų Seimo atstovų atšaukti negali

15. Seimo posėdžiai vyksta Rygoje ir tik esant ypatingoms apystovoms Seimas gali būti sušauktas kitoj vietoj.

16. Seimas renkasi prezidiumą iš pirmininko, dviejų vice-pirmininkų ir sekretorių. Seimo prezidiumas veikia taip pat laikotarpiais tarp sesijų.

17. Pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį atidaro buvusiojo Seimo pirmininkas arba jį pavaduojantis kitas prezidiumo narys.

18. Seimas pats tikrina savo narių įgaliojimus.

19. Seimo prezidiumas sušaukia sesijas ir skiria paprastus ir nepaprastus Seimo posėdžius.

20. Seimo prezidiumas turi paskirti Seimo posėdį, jei to reikalauja respublikos prezidentas, ministeris pirmininkas arba trečdalis Seimo narių.

21. Seimas savo darbui ir vidaus tvarkai nustatyti priima statutą.

22. Seimo posėdžiai yra vieši. Reikalaujant dešimčiai Seimo narių, respublikos prezidentui, ministeriui pirmininkui arba vienam iš ministerių, Seimas dviejų trečdalių dalyvaujančių atstovų balsų dauguma gali nutarti, kad būtų posėdžiaujama neviešai.

23 Seimo posėdžiai teisėti, jei juose dalyvauja bent pusė Seimo narių.

24. Seimas priima savo nutarimus, išskyrus konstitucijoj numatytus ypatingus atsitikimus, dalyvaujančių atstovų absoliutine balsų dauguma.

25. Seimas renka komisijas, nustato jų narių skaičių ir uždavinius. Komisijos turi teisę reikalauti iš atatinkamų ministerių ir savivaldybės organų savo darbui reikalingų žinių ir paaiškinimų, o taip pat reikalauti atsakomingus ministerijų ir savivaldybių atstovus dalyvauti savo posėdžiuose ir teikti paaiškinimų.

Komisijos gali dirbti ir laikotarpy tarp sesijų.

26. Seimas turi tam tikrais atsitikimais skirti parlamentarines tardymo komisijas, jei to reikalauja ne mažiau kaip trečdalis Seimo narių.

27. Seimas turi teisę įnešti ministeriui pirmininkui arba atskiram ministeriui interpeliacijas ir paklausimus, į kuriuos tie turi atsakyti asmeniškai arba per savo tam reikalui įgaliotą atsakomingą valdininką. Ministeris pirmininkas arba ministeris. Seimui ar jo komisijai pareikalavus, turi pristatyti atatinkamus dokumentus ir bylas.

28. Seimo nariai negali būti traukiami atsakomybėn už balsavimą ar už nuomones, pareikštas einant pareigas, nei teismo, nei administraciniu, nei disciplinariniu keliu. Seimo narys gali būti patrauktas teismo atsakomybėn, jei jis, kad ir eidamas pareigas, platina: 1) melagingas, šmeižiančias garbę, žinias, žinodamas tikrai, kad jos neteisingos; 2) šmeižiančias garbę žinias, liečiančias privatinį arba šeimos gyvenimą.

29. Seimo narys, be Seimo sutikimo, negali būti suimtas, iškrėstas arba kitokiu būdu varžoma jo asmens laisvė. Seimo narys gali būti suimtas, jei yra užkluptas nusikaltimą bedarant. Apie kiekvieną Seimo nario suėmimą per dvidešimt keturias valandas turi būti pranešta Seimo prezidiumui, kuris apie tai praneša Seimui artimiausiame jo posėdyje spręsti, kad nutartų, ar toliau Seimo narys turi būti laikomas suimtas ar paleistas. Laikotarpy tarp sesijų, ligi sesiją atidarant, apie tolimesnį Seimo nario laikymą suimto arba apie jo paleidimą sprendžia Seimo prezidiumas.

30. Seimo narys už nusikalstamąjį darbą be Seimo sutikimo negali būti traukiamas teismo arba administracijos atsakomybėn.

31. Seimo narys turi teisę atsisakyti duoti parodymus: 1) apie asmenis, kurie jam, kaipo tautos atstovui, yra patikėję kokius nors faktus arba žinias; 2) apie asmenis, kuriems jis, eidamas tautos atstovo pareigas, yra patikėjęs kokius nors faktus arba žinias; 3) apie tuos pačius faktus ir žinias.

32. Seimo narys nei pats nei kito asmens vardu negali būti valstybei tiekėju ir gauti iš jos koncesijų. Šis straipsnis liečia ir ministerius, nors jie ir nebūtų Seimo nariai.

33. Seimo nariai gauna atlyginimą iš valstybės lėšų.

34. Niekas negali būti traukiamas atsakomybėn už pranešimus apie Seimo ir komisijų posėdžius, jei pranešimai atatinka tikrenybę. Žinias apie Seimo ir komisijų neviešuosius posėdžius galima skleisti tik gavus Seimo Prezidiumo ar komisijos biuro leidimą.

## III dalis.

## Respublikos prezidentas.

35. Respublikos prezidentas renkamas Seimo trejiems metams.

36. Respublikos prezidentas renkamas slaptu balsavimu ne mažiau kaip penkiasdešimt vieno Seimo nario balsų dauguma.

37. Respublikos prezidentu negali būti renkamas asmuo, neturįs pilnų keturiasdešimt metų amžiaus.

38. Respublikos prezidento tarnyba nesuderinama su kitais profesiniais darbais. Jei išrinktas respublikos prezidentu asmuo yra Seimo narys, tai jis turi atsisakyti nuo Seimo nario įgaliojimų.

39. Tas pats asmuo negali būti iš eilės respublikos prezidentu daugiau kaip šešerius metus.

40. Respublikos prezidentas pirmame po savo išrinkimo Seimo posėdy, priimdamas tarnybos pareigas, duoda tokį iškilmingą pasižadėjimą: „Prisiekiu, kad visas mano veikimas bus pašvęstas Latvijos tautos labui. Aš visomis savo jėgomis darysiu visa Latvijos valstybės ir jos gyventojų gerovei. Aš šventai gerbsiu ir saugosiu Latvijos konstituciją ir jos įstatymus. Su visais elgsiuosi lygiai teisingai ir savo pareigas eisiu sąžiningai".

41. Respublikos prezidentas atstovauja valstybei tarptautiniuose santykiuose, skiria Latvijos ir priima svetimų valstybių diplomatinius atstovus. Jis vykdo Seimo nutarimus apie tarptautinių sutarčių ratifikaciją.

42. Respublikos prezidentui priklauso valstybės visos ginkluotos pajėgos. Kilus karui, jis skiria vyriausiąjį kariuomenės vadą.

43. Respublikos prezidentas, Seimo nutarimu, skelbia karą.

44. Respublikos prezidentas turi teisę imtis reikalingų apsaugai karo priemonių, jei kuri nors valstybė paskelbtų Latvijai karą arba priešas įsiveržtų Latvijos teritorijon. Tuo pat metu respublikos prezidentas neatidėliodamas sušaukia Seimą, kuris sprendžia apie paskelbimą ir pradėjimą karo.

45. Respublikos prezidentas turi bausmės dovanojimo teisę nusikaltėliams, del kurių teismo sprendimas jau įsiteisėjęs. Šita bausmės dovanojimo teisė neliečia tų atsitikimų, kuriems įstatymas numato kitą dovanojimo tvarką. Amnestiją suteikia Seimas.

46. Respublikos prezidentas turi teisę šaukti nepaprastus ministerių kabineto posėdžius, nustatyti jiems dienotvarkę ir juose patsai pirmininkauti.

47. Respublikos prezidentas turi įstatymų iniciatyvos teisę.

48. Respublikos prezidentas turi teisę pasiūlyti paleisti Seimą. Tasai pasiūlymas turi būti atiduotas tautai balsuoti. Jei tautos balsavime daugiau negu pusė dalyvių balsuoja už Seimo paleidimą, tai Seimo paleidimas laikomas įvykusiu ir skelbiami nauji rinkimai, kurie turi įvykti ne vėliau kaip per du mėnesiu Seimą paleidus.

49. Jei Seimas paleistas, tai Seimo narių įgaliojimai vis delto turi galios iki naujai išrinkto Seimo atidarymo, bet buvusis Seimas gali susirinkti į posėdį, tik respublikos prezidentui šaukiant. Tokiems Seimo posėdžiams dienotvarkę nustato respublikos prezidentas.

50. Jei tautos balsavime prezidento pasiūlymas paleisti Seimą atmestas daugiau negu puse paduotų balsų, tai respublikos prezidentas laikomas atstatytu, ir Seimas atstatyto prezidento neatprezidentautam laikui renka naują respublikos prezidentą.

51. Ne mažiau kaip pusei visų Seimo narių pasiūlius, Seimas neviešame posėdy bent dviejų trečdalių visų Seimo narių balsų dauguma gali respublikos prezidentą atstatyti. Tokį sprendimą padaręs, Seimas neatidėliodamas išrenka naują respublikos prezidentą.

52. Jei respublikos prezidentas nuo pareigų atsisako, arba miršta, nepasibaigus prezidentavimo laikui, arba į Seimą įneštas pasiūlymas prezidentą atstatyti, tai respublikos prezidento pareigas, iki Seimas išrinks naują prezidentą, eina Seimo pirmininkas. Taip pat Seimo pirmininkas pavaduoja respublikos prezidentą, jei jis iš valstybės teritorijos yra išvykęs arba kitos priežastys kliudo jam eiti pareigas.

53. Respublikos prezidentas už savo veikimą politinės atsakomybės neneša. Visi respublikos prezidento aktai turi būti kontrasignuoti ministerio pirmininko arba atatinkamo ministerio, kurie tuo prisiima visą atsakomybę už šiuos aktus, išskyrus keturiasdešimt aštuntojo ir penkiasdešimt šeštojo paragrafų numatytus atsitikimus.

54. Respublikos prezidentui gali būti iškelta baudžiamoji byla, jeigu su tuo sutiks Seimas dviejų trečdalių balsų dauguma.

## IV dalis.

### Ministerių kabinetas.

55. Ministerių kabinetas sudaromas iš ministerio pirmininko ir jo pasirinktų ministerių.

56. Ministerių kabinetą sudaro respublikos prezidento pakviestas asmuo.

57. Ministerių skaičių ir jų veikimo ribas, kaip ir valstybės įstaigų savitarpius santykius, nustato įstatymas.

58. Ministerių kabineto priklauso administracinės valstybės įstaigos.

59. Ministeris pirmininkas ir ministeriai, eidami pareigas, privalo Seimo pasitikėjimo; už savo veikimą jie atsako Seimui. Jei Seimas pareiškia ministeriui pirmininkui nepasitikėjimą, tai visas kabinetas atsistatydina. Jei nepasitikėjimas pareikštas atskiram ministeriui, tai jis pasitraukia, o jo vieton ministeris pirmininkas pakviečia kitą asmenį.

60. Ministerių kabineto posėdžiuose pirmininkauja ministeris pirmininkas, o jam nesant, — jo įgaliotas tam reikalui ministeris.

61. Ministerių kabinetas svarsto visus atskirų ministerijų paruoštus įstatymų projektus, keleto ministerijų veikimą liečiančius klausimus, o taip pat atskirų kabineto narių iškeltus politinio pobūdžio klausimus.

62. Jei valstybei gresia išorinis priešas, arba valstybėje, ar jos daly yra kilę arba gali kilti pavojingi esamai valstybės tvarkai vidaus neramumai, tai ministerių kabinetas turi teisę paskelbti ypatingą padėtį, pranešdamas apie tai per dvidešimt keturias valandas Seimo prezidiumui, kuris tokį ministerių kabineto nutarimą neatidėliodamas praneša Seimui.

63. Ministeriai, jeigu jie ir nėra Seimo nariai, o taip pat ministerių įgalioti atsakomingieji valdininkai turi teisę dalyvauti Seimo ir jo komisijų posėdžiuose ir teikti įstatymų projektams savo papildymus ir pataisas.

## V dalis.

### Įstatymų leidimas.

64. Seimas ir tauta turi įstatymų leidimo galios šios konstitucijos numatytose ribose ir tvarka.

65. Įstatymų projektus gali įnešti Seimui respublikos prezidentas, ministerių kabinetas, įvairios Seimo komisijos, atstovų grupės ne mažiau kaip penkių asmenų, o taip pat, šioj konstitucijoj numatytais atsitikimais ir tvarka, viena dešimtoji rinkikų dalis.

66. Seimas kasmet, prieš prasidedant biudžeto metams, priima valstybės pajamų ir išlaidų sąmatą, kurios projektą patiekia ministerių kabinetas.

Jei Seimas priima nutarimą, kuris surištas su nenumatytomis biudžeto išlaidomis, tai nutarime turi būti numatytos ir lėšos toms išlaidoms padengti.

Biudžetą įvykdžius, ministerių kabinetas turi įteikti Seimui patvirtinti praėjusių metų jo vykdymo apyskaitą.

67. Seimas nustato valstybės ginkluotų jėgų taikos meto kontingentą.

68. Visos tarptautinės sutartys, tvarkančios įstatymų leidimo keliu sprendžiamus klausimus, būtinai turi būti Seimo patvirtinamos.

69. Respublikos prezidentas skelbia Seimo priimtus įstatymus ne anksčiau kaip septintą ir ne vėliau kaip dvidešimt pirmą dieną nuo jų priėmimo dienos. Jei įstatyme nėra nurodyta kito termino, tai jis įgyja galios po keturiolikos dienų nuo jo paskelbimo.

70. Respublikos prezidentas priimtus įstatymus skelbia šiuo būdu: „Seimas (arba tauta) priėmė ir respublikos prezidentas skelbia šį įstatymą: (įstatymo tekstas)".

71. Respublikos prezidentas per septynias dienas nuo tos dienos, kada įstatymas buvo Seimo priimtas, turi teisę, motyvuotu laišku Seimo pirmininkui, reikalauti antrą kartą įstatymą peržiūrėti. Jei Seimas įstatymo nepakeis, tai prezidentas antrą kartą priešintis negali.

72. Respublikos prezidentas turi teisę sustabdyti įstatymo paskelbimą du mėnesiu. Jis turi sulaikyti įstatymo paskelbimą, jei to reikalauja trečdalis Seimo narių. Šia teise respublikos prezidentas arba vienas treč-

dalis Seimo narių gali pasinaudoti per septynias dienas nuo įstatymo projekto priėmimo dienos. Sulaikytas šiuo būdu įstatymas atiduodamas spręsti tautai visuotinio balsavimo keliu, jei to reikalauja ne mažiau kaip viena dešimtoji rinkikų dalis. Jei tokio reikalavimo per du mėnesiu nebus įteikta, tai šiam laikui išėjus įstatymas turi būti paskelbtas. Tautos balsavimo neįvyksta, jei Seimas antrą kartą priima šį įstatymą ir jei už jo priėmimą pasisako ne mažiau kaip trys ketvirtadaliai visų atstovų.

73. Tautos balsavimu negali būti sprendžiami biudžetas ir įstatymai — paskolų, mokesčių, muitų, geležinkelių tarifo, karinės prievolės, karo paskelbimo ir pradėjimo, taikos sutarties, ypatingos padėties paskelbimo ir nuėmimo, mobilizacijos ir demobilizacijos, o taip pat sutartys su svetimomis valstybėmis.

74. Seimo priimtą ir septyniasdešimt antrojo straipsnio tvarka sulaikytą įstatymą tautos balsavimas gali panaikinti, jei balsavime dalyvavo mažiausiai pusė visų turinčių teisę balsuoti.

75. Jei Seimas dviejų trečdalių balsų dauguma priima įstatymo skubotumą, tai respublikos prezidentas neturi teisės reikalauti, kad Seimas antrą kartą jį svarstyti; toks įstatymas negali būti atiduotas spręsti tautai visuotinio balsavimo keliu, ir prezidentas, gavęs jį, turi paskelbti ne vėliau kaip trečią dieną.

76. Seimas gali keisti konstituciją, kai posėdžiuose dalyvauja ne mažiau kaip du trečdaliu Seimo narių. Pakeitimai priimami trimis skaitymais ne mažiau kaip dviejų trečdalių dalyvaujančių atstovų balsų dauguma.

77. Jei Seimas pakeistų pirmąjį, antrąjį, trečiąjį arba šeštąjį konstitucijos straipsnius, tai tokie pakeitimai, kad įgytų įstatymo galios, turi būti perduoti tautai spręsti visuotiniu balsavimu.

78. Ne mažiau kaip viena dešimtoji rinkikų dalis turi teisę įteikti respublikos prezidentui paruoštą konstitucijos pakeitimo arba įstatymo projektą, kurį prezidentas perduoda Seimui. Jei Seimas projektą priima su pakeitimais, tai jis turi būti atiduotas tautai spręsti visuotiniu balsavimu.

79. Tautos balsavimui perduotieji konstitucijos pakeitimai laikomi priimtais, kai už pakeitimą balsuoja ne mažiau kaip pusė visų turinčių teisę balsuoti.

80. Tautos balsavime gali dalyvauti visi Latvijos piliečiai, kurie turi teisę balsuoti per rinkimus į Seimą.

81. Laikotarpy tarp Seimo sesijų ministerių kabinetas turi teisę, jei kyla neatidėtinas reikalas, leisti nutarimus, turinčius įstatymo galios.

Tokiais nutarimais negali būti keičiamas Seimo rinkimų įstatymas, teismo sutvarkymo ir proceso įstatymai, biudžetas ir biudžeto teisės ir įstatymai, priimtieji laike esamojo Seimo; taip pat jie negali liesti amnestijos, valstybės iždo ženklų emisijos, valstybės mokesčių, muitų, geležinkelių tarifo ir paskolų; nutarimai nustoja galios, jei per tris dienas po atidarymo artimiausios Seimo sesijos nebus įnešti Seiman svarstyti.

## VI dalis.

### Teismas.

82. Visi piliečiai yra lygūs prieš įstatymus ir teismą.

83 Teisėjai yra nepriklausomi ir paiso tik įstatymų.

84. Teisėjus tvirtina Seimas ir jie yra nekeičiami. Teisėjai iš einamųjų pareigų be jų sutikimo gali būti atleisti tik teismo sprendimu.

Įstatymu nustatomas amžius, kurio teisėjai pasiekę nustoja ėję savo pareigas.

85. Tam tikru įstatymu Latvijoje veikia prisiekusiųjų teismai.

86. Teisingumą gali vykdyti tik tie organai, kuriems šias teises suteikia įstatymas ir tiktai įstatymo nustatyta tvarka. Karo teismai veikia tam tikru įstatymu.

## VII dalis.

### Valstybės kontrolė.

87. Valstybės kontrolė yra nepriklausoma kolegialinė įstaiga.

88. Valstybės kontrolieriai skiriami ir tvirtinami tokia pat tvarka kaip ir teisėjai, bet tik nustatytam laikui; jie iš einamųjų pareigų galima atleisti tik teismo sprendimu. Valstybės kontrolės organizaciją ir kompetenciją nustato tam tikras įstatymas.

I. ČAKSTE,
Steigiamojo Susirinkimo Pirmininkas.

R. IVANOVAS,
Steigiamojo Susirinkimo Sekretorius.

---

# Estijos Respublikos pagrindinis įstatymas*).

(Priimtas 1920 m. 15 birželio ir paskelbtas 9 rugp.).

Estijos tauta nesikeičiamu troškimu ir tvirtu pasiryžimu sukurti valstybę, paremtą teisingumo, teisėtumo ir laisvės pradais, vidujinei bei išorinei taikai ir bendrai gerovei apsaugoti, ir dabarties bei ateities kartų visiškam pasisekimui laiduoti nustatė ir priėmė per Steigiamąjį Susirinkimą šį pagrindinį įstatymą.

### I. Bendrieji nuostatai.

1. Estija yra savarankė ir nepriklausoma Respublika, kurioje valstybės valdžia — tautos rankose.

2. Estijos teritoriją sudaro: Garijen, Viki, Jerven, Virliand su Narvos miestu ir jo apylinkėmis, Tartu, Fellino ir Pernovo apygardos, Valko miestas, Vierro apygarda, Pečoros apygarda; taip pat Estų tautos gyvenamos pasienio sritys: Festland, Ezel, Moon, Dago ir kitos, kurios yra Estijos vandenyse, salose ir rifuose.

Estijos sienos bus nustatytos tarptautinėmis sutartimis.

3. Estijos valstybės valdžia niekeno negali būti vykinama kitaip, kaip pagrindiniu įstatymu ir jam neprieštaraujančiais įstatymais.

4. Estijoj veikia įstatymai jos įstatymų leidimo įstaigų nustatyti arba pripažinti. Bendrai pripažintos tarptautinės teisės normos Estijoj veikia, kaipo neatskiriama jos teisinės tvarkos dalis.

Niekas negali teisintis įstatymų nežinojimu.

5. Valstybinė Estijos Respublikos kalba — estų kalba.

### II. Estijos piliečių pagrindinės teisės.

6. Visi Estijos piliečiai prieš įstatymus yra lygūs. Negali būti nustatomos jokios viešosios teisės pobūdžio privilegijos arba teisių susiaurinimai del piliečių kilmės, tikybos, lyties, luomo ir tautybės. Estijoj nėra jokių luomų nei luominių titulų

---

*) Vertimas iš rusų kalbos. Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Česlovas Juknevičius, Antanas Nakas, Vincas Liubinas ir Vytautas Mykolaitis, prof. Mykolui Romeriui vadovaujant.

7. Estijos Respublika, išskyrus kariuomenę karo metu, neteikia savo piliečiams jokių ordenų bei pasižymėjimo ženklų; lygiu būdu, Estijos piliečiai neturi teisės priimti svetimų valstybių ordenų bei pasižymėjimo ženklų.

8. Estijoj asmens neliečiamybė laiduojama. Niekas negali būti persekiojamas kitaip, kaip įstatymuose numatytais atsitikimais ir tvarka. Išskyrus atsitikimą, kada asmuo užtiktas nusikaltimą bedarant, šiaip jis gali būti suimtas arba jo asmens laisvė suvaržyta ne kitaip, kaip teismo organų nutarimu, kuris, nurodant suėmimo pagrindą, turi būti praneštas suimtajam ne vėliau kaip per 3 dienas nuo suėmimo dienos. Jeigu nurodytu laiku teismo nutarimas nebus pareikštas, tai kiekvienas pilietis turi teisę reikalauti, kad nutarimas suimtajam būtų praneštas. Joks pilietis negali būti prieš savo norą pavedamas ne tam teismui, kurį nustato jam įstatymas.

9. Estijoj niekas negali būti baudžiamas už savo veiksmus, išskyrus tuos atsitikimus, kada šie veiksmai yra baustini įstatymais, įsigalėjusiais prieš šių veiksmų padarymą.

10. Butas neliečiamas. Įeiti į butą ir daryti jame kratą tegalima įstatymo nurodytais atsitikimais ir jo nurodytais reikalavimais.

11. Estijoj yra tikėjimo ir sąžinės laisvė. Niekas negali būti verčiamas tikybinius aktus vykinti, dalyvauti tikybinėje organizacijoje arba tokios organizacijos naudai viešąsias pareigas eiti.

Tikybinių apeigų atlikimas, jei jos neprieštarauja viešajai tvarkai ir dorovei, nėra kliudomas.

Priklausymas prie bet kurios pasaulėžiūros arba tikybos negali pateisinti nusikalstamojo darbo arba atsisakymo atlikti piliečio pareigas.

Estijoj valstybinės tikybos nėra.

12. Mokslas, menas ir jų mokymas Estijoj yra laisvas.

Mokymas vaikų, kurie turi eiti mokyklose mokslą, yra privalomas ir liaudies mokyklose nemokamas. Tautinėms mažumoms laiduojamas mokymas savo gimtąja kalba. Mokymas yra valstybės prižiūrimas. Aukštosioms mokykloms bus laiduota autonomija jų teisėtai nustatytų statutų ribose.

13. Estijoj yra laisvas nuomonės reiškimas žodžiu, raštu, spaudoje arba atvaizdais.

Ši laisvė tegali būti suvaržyta dorovei bei valstybei apsaugoti.

Estijoj cenzūros nėra.

14. Estijoj laiduojama laiškų bei teikiamų paštu, telegrafu, telefonu arba kitokiu bendrai vartojamu susižinojimo būdu žinių paslaptis. Bet įstatymuos numatytais atsitikimais ši paslaptis teismo organų gali būti ir peržengta.

15. Estijoj laiduojama teisė kreiptis į atatinkamus valdžios organus su skundais bei peticijomis. Tais atsitikimais jokio spaudimo negali būti daroma. Atatinkami valdžios organai turi duoti tiems skundams ir peticijoms teisėtą eigą.

16. Valstybės valdininkui patraukti atsakomybėn jokio leidimo nereikalaujama.

17. Persikėlimas bei gyvenamosios vietos pakeitimas Estijoj yra laisvas.

Šiai laisvei kliūtys arba jos varžymai gali būti daromi tik teismo nutarimu.

Sanitariniu atžvilgiu kiti organai taip pat gali varžyti arba daryti kliūčių minėtai laisvei atsitikimais ir tvarka, atatinkamuose įstatymuose numatytais.

18. Visi Estijos piliečiai turi teisę ramiai ir be ginklų rinktis.

Draugijų bei sąjungų steigimas Estijoj yra laisvas. Estijoj laiduojama streikų teisė.

Šios teisės gali būti įstatymų varžomos tiktai viešojo saugumo tikslais.

19. Estijoj laiduojama profesijos pasirinkimo, žemės ūkio, prekybos ir pramonės, o taip pat kitokio ūkiško pobūdžio įmonių steigimo ir naudojimo laisvė.

20. Estijoj kiekvienas pilietis yra laisvas tautiškai apsispręsti. Atsitikimais, kada asmeniškas apsisprendimas nėra galimas, tai daromá įstatymo numatyta tvarka.

21. Savo tautinės kultūros reikalų apsaugai ir socialiniam aprūpinimui, kiek tai neprieštarauja valstybės reikalams, asmenys, priklausą gyvenančioms Estijos teritorijoj tautinėms mažumoms, gali steigti atatinkamas autonomines įstaigas.

22. Vietose, kuriose gyventojų dauguma priklauso ne Estų tautai, o vietinei tautinei mažumai, gali būti vietos savivaldybės įstaigose vartojama šios tautinės mažumos kalba, bet šiose įstaigose kiekvienas turi teisę taip pat vartoti ir Estų kalbą.

Vietos savivaldybės įstaigos, kuriose bus vartojama tautinės mažumos kalba, susižinodamos su valstybinėmis įstaigomis, o taip pat su kitomis savivaldybių įstaigomis, kuriose šios tautinės mažumos kalba nevartojama, turi vartoti valstybinę kalbą.

23. Vokiečių, Rusų ir Švedų tautybės piliečiai turi teisę raštu kreiptis į valstybės centro įstaigas savo kalba. Tam tikras įstatymas smulkiai nustatys šių kalbų vartojimą teisme ir valstybinėse vietos įstaigose, o taip pat ir savivaldybėse.

24. Estijoj kiekvienam piliečiui laiduojama privatinė nuosavybė. Be savininko sutikimo ji gali būti nusavinta, tiktai viešąjam reikalui atsiradus, įstatymo keliu ir įstatyme numatyta tvarka.

25 Estijoj ūkiško gyvenimo santvarka turi atatikti teisingumo dėsnius, kurių tikslas yra užtikrinti tinkama žmogui buitis, einant įstatymais, kurie tvarko žemės paskirstymą, atsižvelgiant į jos apdirbimą, darbo ir būsto tiekimą, taip pat asmens ir darbo apsaugą, paramos teikimą jaunuomenei, seniams, nelaimės ištiktiems ir nedarbingiems.

26. Piliečių laisvių ir teisių išvardinimas (§§ 6 — 24) neslopina kitų teisių, kurios išeina iš pagrindinių šio įstatymo dėsnių arba juos atatinka. Išimtiniai piliečių laisvės bei pagrindinių teisių suvaržymai įgyja galios įstatymais numatyta tvarka ir atatinkamų įstatymų ribose, paskelbus nustatytam laikui karo būtį.

## III. Tauta.

27. Aukščiausias organas, kurs vykdo Estijoj valstybinę valdžią, yra pati tauta asmeny savo piliečių, turinčių balsavimo teisę. Turi teisę balsuoti kiekvienas pilietis, kuriam sukako 20 metų ir kuris ne mažiau kaip vienus metus be pertraukos tebėra Estijos pilietis.

28. Neturi teisės balsuoti piliečiai: 1) paskelbti teisėta tvarka silpnapročiais ir bepročiais, 2) akli, nebyliai ir eikvotojai, kuriems įsteigta globa. Einant Riigikogo rinkimų įstatymu, nustoja balsavimo teisės ir tam tikros nusikaltėlių kategorijos.

29. Tauta vykdo valstybės valdžią: 1) referendumu, 2) liaudies iniciatyva ir 3) Riigikogo rinkimais.

30. Kiekvienas Riigikogo priimtas įstatymas du mėnesiu nuo priėmimo dienos neskelbiamas, jei to reikalauja Riigikogo teisėtos sudėties vienas trečdalis. Jeigu tuo laiku 25.000 turinčių teisę balsuoti piliečių pareikalautų, kad minėtas įstatymas būtų patiektas tautai priimti ar atmesti, tai jo paskelbimas pareis nuo referendumo rezultatų.

31. Kai del liaudies iniciatyvos, tai 25.000 piliečių, turinčių teisę balsuoti, gali reikalauti, kad įstatymas būtų išleistas, pakeistas arba panaikintas. Atatinkamas reikalavimas turi būti patiektas Riigikogui suredaguoto įstatymo projekto forma. Riigikogas gali šį projektą priimti ir išleisti kaipo

įstatymą arba jį atmesti. Riigikogo atmestas projektas pavedamas tautai priimti arba atmesti referendumu. Jei referendume dalyvaujančių dauguma pasisako už projektą, tai jis įgyja įstatymo galios.

32. Jei tauta Riigikogo priimtą įstatymą atmeta, arba Riigikogo atmestą įstatymą priima, tai skiriami nauji Riigikogo rinkimai, kurie įvyksta ne vėliau kaip per 75 dienas po referendumo.

33. Referendumas atliekamas Riigikogo prezidiumui prižiūrint. Referendumui pagrindiniai nuostatai ir tvarka nustatomi tam tikro įstatymo.

34. Biudžeto nustatymas, paskolos užtraukimas, apdedamų mokesčių įstatymo priėmimas, karo paskelbimas, taikos padarymas, karo būties įvedimas ir panaikinimas, mobilizacijos ir demobilizacijos paskelbimas, o taip pat sudarymas sutarčių su kitomis valstybėmis referendumui nepriklauso ir negali būti keliami liaudies iniciatyvos tvarka.

## IV Riigikogas (Riigikogu).

35. Įstatymų leidimo galią vykdo Riigikogas, kaip tautos atstovas.

36. Riigikogas susideda iš 100 narių, renkamų visuotiniu, tiesioginiu, lygiu ir slaptu balsavimu, proporcinės sistemos pagrindais. Riigikogas turi teisę savo narių skaičių didinti; atatinkamas įstatymas įgyja galios kitais Riigikogo rinkimais. Riigikogo rinkimo įstatymas bus išleistas kaipo tam tikras įstatymas.

37. Teisė dalyvauti Riigikogo rinkimuose arba būti renkamu jo nariu priklauso kiekvienam Estijos piliečiui, turinčiam balsavimo teisę.

38. Riigikogo nariai, išskyrus vyriausybės narių pavaduotojus, negali užimti jokios vietos vyriausybės arba jos organų paskyrimu.

39. Rinkimai Riigikogan daromi kas treji metai. Riigikogo narių mandatai galioja nuo rinkimų rezultatų paskelbimo dienos.

40. Jei kuris Riigikogo narys nustoja savo rinkimo teisių, jei jis yra suimtas Riigikogui sutinkant, arba miršta, arba atsisako nuo savo mandato, tai jo vieton įstoja naujas narys, rinkimų įstatyme numatyta tvarka iki aname straipsnyje (39) nurodyto laiko.

41. Riigikogas renkasi į paprastąją sesiją kiekvienų metų spalių mėnesio pirmąjį pirmadienį.

42. Riigikogo prezidiumas, jei aplinkybės to reikalauja, gali šaukti nepaprastas Riigikogo sesijas. O vyriausybei arba Riigikogo teisėtos sudėties ketvirtadaliui reikalaujant, tatai jis turi padaryti.

43. Pirmame savo posėdyje Riigikogas renka pirmininką ir kitus prezidiumo narius. Iki pirmininkas bus išrinktas, šiam posėdy pirmininkauja buvusis Riigikogo pirmininkas.

44. Riigikogas leidžia savo statutą, kuris skelbiamas kaipo įstatymas.

45. Riigikogo nariai mandatais nevaržomi.

46. Riigikogas gali daryti nutarimus, jei posėdyje dalyvauja bent pusė jo teisėtos sudėties narių.

47. Riigikogo posėdžiai vieši. Išimties atsitikimais, dalyvaujančių narių dviem trečdaliams sutinkant, Riigikogas gali nutarti posėdžiauti neviešai.

48. Riigikogo narys už politinius pareiškimus Riigikoge ir jo komisijose nėra atsakomingas, išskyrus Riigikogo statute numatytus atsitikimus.

49. Be Riigikogo sutikimo nė vienas jo narys negali būti sulaikytas, išskyrus atsitikimus, kada jis yra užtiktas nusikaltimą bedarant. Tokiuose atsitikimuose ne vėliau kaip per 48 valandas pranešama Riigikogo prezidiumui apie suėmimą ir jo priežastį; prezidiumas apie šį įvykį praneša artimiausiam Riigikogo posėdžiui išspręsti. Savo nario suėmimą arba kitokį jo laisvės suvaržymą Riigikogas gali atidėti iki sesijos galo arba iki pasibaigs to nario mandatas.

50. Riigikogo nariai visą laiką, iki pasibaigs jų mandatas, atleidžiami nuo karo tarnybos.

51. Riigikogo nariai gauna kelpinigius ir užlaikymą, kurio dydį nustato įstatymas ir jis gali būti Riigikogo pakeistas tiktai kitai jo sudėčiai.

52. Riigikogas leidžia įstatymus, tvirtina valstybės pajamų ir išlaidų sąmatą, leidžia daryti paskolas ir sprendžia kitus klausimus eidamas pagrindiniais įstatymais.

53. Riigikogo priimtus įstatymus skelbia jo prezidiumas.

54. Įstatymas įgyja galios dešimtą dieną po jo paskelbimo „Riigi Teataja", jeigu jame kitaip nenustatyta.

55. Riigikogas per savo įsteigtus organus vykdo valstybinių įstaigų ir įmonių ūkio veikimo, o taip pat valstybės biudžeto vykdymo kontrolę.

56. Kiekvienas Riigikogo narys turi teisę Riigikogo posėdyje duoti vyriausybei paklausimus. Viena ketvirtoji Riigikogo teisėtos sudėties dalis turi teisę patiekti vyriausybei interpeliacijas, į kurias vyriausybė turi duoti paaiškinimų.

## V. Vyriausybė.

57. Vykdomąją galią Estijoj vykdo respublikos vyriausybė.

58. Vyriausybė susideda iš Valstybės Seniūno ir ministerių. Ministerių skaičius, jų darbo paskirstymas ir tam tikra veikimo tvarka nustatoma atskiru įstatymu.

59. Vyriausybę skiria ir atleidžia Riigikogas. Kuriam nors ministeriui atsistatydinus, jo pareigas laikinai eina vienas vyriausybės narių, kuriam vyriausybė šias pareigas paves, iki į tą vietą bus paskirtas naujas ministeris.

60. Vyriausybė veda valstybės vidaus ir užsienio politiką ir rūpinasi išorine neliečiamybe, vidaus saugumu ir įstatymų vykdymu. Ji:

1) paruošia valstybės pajamų ir išlaidų metinę sąmatą ir ją patiekia Riigikogui patvirtinti,

2) skiria ir atleidžia karo ir civilinius valdininkus, kiek tat nėra įstatymais pavesta kitiems organams,

3) sudaro su svetimomis valstybėmis Estijos respublikos vardu sutartis ir jas patiekia Riigikogui patvirtinti,

4) eidama tam tikru Riigikogo nutarimu skelbia karą ir daro taiką,

5) skelbia karo būtį tiek atskirose valstybės srityse, tiek visoj valstybėj ir tą nutarimą patiekia Riigikokui patvirtinti,

6) patiekia Riigikogui įstatymų projektus,

7) įstatymų ribose leidžia įsakymus ir nuostatus,

ir 8) išžiūri bausmės dovanojimo prašymus ir juos sprendžia.

61. Valstybės Seniūnas atstovauja Estijos Respublikai, nustato ir vienodina vyriausybės veikimą, veda vyriausybės posėdžius ir gali užklausti atskirus ministerius apie jų veikimą.

62. Vyriausybė skiria iš savo narių tarpo Valstybės Seniūno pavaduotoją.

63. Vyriausybės posėdžiai nevieši. Tiktai ypatingais iškilmingais atsitikimais jie gali būti paskelbti viešais.

64. Vyriausybė privalo Riigikogo pasitikėjimo. Vyriausybė ir jos atskiri nariai atsistatydina, jei Riigikogas stačiai arba nestačiai pareiškia jiems nepasitikėjimą.

65. Prie vyriausybės yra kanceliarija, kuri yra Valstybės Seniūno priežiūroje. Ją veda vyriausybės skiriamas Valstybės Sekretorius.

66. Visi vyriausybės leidžiami valdymo aktai, turi turėti: Valstybės Seniūno, atatinkamo ministerio ir Valstybės Sekretoriaus parašus.

67. Valstybės Seniūnas ir ministeriai už tarnybinius nusikaltimus gali būti traukiami teismo atsakomybėn tik tam tikru Riigikogo nutarimu.

## VI. Teismas.

68. Estijoj jurisdikcija vykdoma teismų, kurie savo veikime yra nepriklausomi.

69. Aukščiausiąją teismo galią Estijoj vykdo Valstybės Teismas, kuris susideda iš Riigikogo išrinktų valstybės teisėjų.

70. Teisėjai, kurie einant įstatymu nerenkami, yra skiriami Valstybės Teismo.

71. Teisėjai gali būti nuo ėjimo pareigų pašalinti tiktai teismo nutarimu. Teisėjai gali būti perkeliami iš vienos vietos į kitą prieš savo norą tiktai tada, kai tat eina iš įstatymo vykdymo.

72. Teisėjai negali užimti papildomai jokios apmokamos vietos, išskyrus atsitikimus, įstatymais numatytus.

73. Tam tikros baudžiamųjų bylų rūšys, einant atatinkamais įstatymais, priklauso prisiekusiųjų teismui. Prisiekę teisėjai nevaržomi ano paragrafo (72) reikalavimais.

74. Ypatingi teismai leidžiami tam tikrais įstatymais tiktai karo metu, karo būčiai esant ir karo laivuose.

## VII. Savivaldybės.

75. Kiek įstatymas neįsteigia tam tikrų centro valdžios organų, valstybės valdžią vykdo vietos savivaldybės organai.

76. Savivaldybių atstovybės yra renkamos visuotiniu, lygiu, tiesioginiu ir slaptu balsavimu proporcinės sistemos pagrindais.

77. Savivaldybės savo uždaviniams vykinti turi teisę, įstatymų nustatyta tvarka ir ribose, nustatyti ir apdėti mokesčiais.

## VIII Valstybės gynimas.

78. Visi Estijos piliečiai turi dalyvauti Respublikos gynime įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka.

79. Respublikai ginti sudaroma kariuomenė; jos organizacija nustatoma tam tikru įstatymu.

80. Paskelbus mobilizaciją, o taip pat karo pradžioj, kariuomenės vadovybė pereina iš vyriausybės į jos skiriamo Vyriausiojo Kariuomenės Vado rankas, kurio kompetenciją nustato atskiras įstatymas.

81. Vyriausybė turi teisę leisti karo pajėgas liečiančius įsakymus ir dekretus tam tikro įstatymo numatytais pagrindais ir tvarka.

82. Nutarimas karo pajėgoms mobilizuoti priimamas Riigikogo. Vyriausybė turi teisę įsakyti skelbti mobilizaciją, Riigikogo nutarimo nelaukdama, jei svetima valstybė paskelbia Respublikai karą, jei pradėjo karo veiksmus, arba paskelbė prieš Respubliką mobilizaciją.

## IX. Valstybės mokesčiai ir sąmata.

83. Viešaisiais mokesčiais bei rinkliavomis niekas negali būti apdedamas kitaip, kaip tiktai einant įstatymu.

84. Niekam negali būti duodama iš valstybės lėšų pensija, honoraras arba kitas atlyginimas kitaip, kaip tiktai einant atatinkamu įstatymu.

85. Kiekvieniems metams sudaroma bendra valstybės pajamų ir išlaidų sąmata. Jos veikimo laikas įstatymu gali būti iš dalies pratęstas iki naujos sąmatos priėmimo.

### X. Pagrindinio įstatymo veikimas ir jo pakeitimas.

86 Pagrindinis įstatymas yra Riigikogo, teismų ir vyriausybės įstaigų veikimo nuolatinė taisyklė.

87. Pagrindinio įstatymo keitimo iniciatyva priklauso Tautai liaudies iniciatyvos tvarka ir Riigikogui — bendrąja tvarka.

88. Pagrindinio įstatymo pakeitimas, ar jis bus iškeltas Riigikogo pasiūlymu, ar liaudies iniciatyvos tvarka, sprendžiamas Tautos referendumu.

89. Pagrindinio įstatymo pakeitimo projektas turi būti praneštas Tautai bent trimis mėnesiais prieš referendumo dieną.

---

# Čekoslovakijos Respublikos Konstitucija*).

(1920 metų vasario mėn. 29 dieną).

Mes, Čekoslovakų Tauta, norėdami sutvirtinti pilną Tautos vienybę, įvesti respublikoje teisingus įstatymus, užtikrinti taikingą tėvynės plėtojimąsi, patarnauti bendram šios valstybės piliečių labui ir būsimoms kartoms laisvės gerovę laiduoti, 1920 metų vasario mėn. 29 d. mūsų Tautos Susirinkime priėmėme Čekoslovakijos respublikos konstituciją šio turinio:

Mes, Čekoslovakų Tauta, čia pareiškiame, jog dėsime visas pastangas, kad ši konstitucija ir visi mūsų šalies įstatymai būtų taikomi mūsų istorijos ir šių dienų principų dvasioje, kurie yra pasireiškę „apsisprendimo" obalsyje, nes manome dalyvauti tautų bendravime, kaip civilizuotas, taikingas, demokratinis ir pažangus narys.

## Čekoslovakijos respublikos konstitucijos.

1920 metų vasario mėn 29 d.

## įvedamasis įstatymas.

I straipsnis.

1. Visi įstatymai, priešingi konstitucijai, jos sudėtinėms dalims ir įstatymams, kurie ją keičia ar papildo, neturi galios.

2. Konstitucija ir jos sudėtinės dalys gali būti keičiamos arba papildomos tiktai įstatymais, kaip numatyta § 33.

II straipsnis.

Konstitucinis Teismas spręs, ar Čekoslovakijos respublikos įstatymai ir Karpatų Rusės krašto seimo įstatymai atatinka pirmojo straipsnio nustatymą.

III straipsnis.

3. Konstitucinį Teismą sudaro 7 nariai. Vyriausiasis Administracinis Teismas ir Aukščiausias Teismas, kiekvienas iš savo tarpo, siunčia į Konstitucinį Teismą po 2 nariu. Pirmininką ir kitus du nariu skiria respublikos Prezidentas.

2. Tvarką, kuria abu teismai turės skirti narius į Konstitucinį Teismą, to teismo sesijų laiką, jo bylų sprendimo ir sprendimų vykdymo tvarką nustatys įstatymas.

---

*) Vertimas iš čekų kalbos. Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Simonas Gasiliūnas, Juozas Kybartas, Kristina Orlovienė-Rumiancevienė-Griniuvienė ir Vytautas Mykolaitis, prof. Mykolui Romeriui vadovaujant.

IV straipsnis.

1. Dabartinis Tautos Susirinkimas dirbs, iki bus sudaryti Atstovų Rūmai ir Senatas.

2. Šio Tautos Susirinkimo priimti, bet iki Atstovų Rūmai ir Senato sudarymo nepaskelbti, įstatymai nebus skelbiami, jei respublikos Prezidento jie buvo grąžinti Tautos Susirinkimui.

3. Kai del laikinosios konstitucijos nustatytų terminų nurodytai jos § 11 respublikos Prezidento teisei vykdyti ir priimtiems įstatymams skelbti, tai juos liečią laikinosios konstitucijos nuostatai galioja ir šio Tautos Susirinkimo priimtiems įstatymams.

V straipsnis.

Dabartinis Prezidentas eina savo pareigas iki naujų rinkimų. Nuo konstitucijos įsigalėjimo jis naudojasi joje nurodytomis teisėmis.

VI straipsnis.

Iki bus išrinktas konstitucijoj nustatytas Atstovų Rūmų ir Senato narių pilnas skaičius, jau išrinktųjų narių skaičius sprendžia, koks turi būti kvorumas, kad būtų galimas konstitucijoj numatytas balsavimas.

VII straipsnis.

1. I, II, III (1-o punkto) ir IV str.str. nuostatai sudaro konstitucijos sudėtinę dalį § 33 prasme.

2. Nustatyti konstitucijoj vykdomieji įstatymai nesudaro jos sudėtinės dalies šio straipsnio pirmojo punkto prasme, jei konstitucija nenustatys kitaip.

VIII straipsnis.

1. Ši konstitucija įsigali nuo savo paskelbimo dienos.

2. Jos § 20 netaikomas dabartinio Tautos Susirinkimo nariams.

IX straipsnis.

Nuo nurodytos VIII str. 1-me punkte dienos visi nuostatai, kurie prieštarauja šiai konstitucijai ir respublikiškajai valstybės santvarkai, nustoja galios. Taip pat nustoja galios ir visi pirmiau buvę konstituciniai įstatymai, net ir tada, kai jų atskiri nuostatai neprieštarauja Čekoslovakijos respublikos konstituciniams įstatymams.

X straipsnis.

Šis įstatymas įgyja galios kartu su konstitucija, ir vyriausybė jį vykdo lygiai su konstitucija.

## Čekoslovakijos respublikos konstitucija.

### 1 skyrius.

### Bendrieji nuostatai.

§ 1.

1. Tauta yra vienintelis visokios valstybinės valdžios šaltinis Čekoslovakijos respublikoje.

2. Konstitucija nustato, per kokius organus suvereninė Tauta leidžia ir vykdo įstatymus ir daro teisingumą. Ji taip pat nustato ribas, kurių tie organai neturi peržengti, kad konstitucijos laiduotos pilietinės laisvės nebūtų sulaužytos.

§ 2.

Čekoslovakijos valstybė yra demokratinė respublika, kurios priešakyje stovi renkamas prezidentas.

§ 3.

1. Čekoslovakijos respublikos teritorija sudaro nedalomą vienetą, kurio sienas gali pakeisti tiktai konstitucinis įstatymas (įvedamojo įstatymo 1 str.).

2. Sutartim, padaryta 1919 m. rugsėjo mėn. 10 d. Saint Germain-en-Laye tarp didžiųjų santarvės valstybių ir Čekoslovakijos respublikos, autonominis Karpatų Rusės kraštas, kurs savo noru prisijungė prie Čekoslovakijos respublikos, sudaro neatskiriamą to vieneto dalį ir naudosis plačiausia autonomija, kiek ji suderinama su Čekoslovakijos respublikos vienumu.

3. Karpatų Rusė turi savo seimą, kuris sau renkasi prezidiumą.

4. Karpatų Rusės seimas turi įstatymų leidimo galią šiais klausimais: kalbos, švietimo ir tikybos, vietinės administracijos ir visais tais, kurie jam bus pavesti Čekoslovakijos respublikos įstatymais.

Karpatų Rusės seimo priimti įstatymai, respublikos Prezidento savo parašu sankcionuoti ir gubernatoriaus kontrasignuoti, skelbiami tam tikrame rinkinyje.

5. Čekoslovakijos respublikos Tautos Susirinkime Karpatų Rusė atstovaujama proporcingu atstovų (senatorių) skaičiumi, laikantis Čekoslovakijos rinkimų įstatymo.

6. Karpatų Rusės priešakyje stovi gubernatorius, kurs vyriausybės pasiūlymu yra skiriamas Čekoslovakijos respublikos Prezidento ir atsako taip pat prieš krašto seimą.

7. Karpatų Rusės valdininkai, kiek bus galima, bus skiriami iš to krašto gyventojų.

8. Aktyvinės ir pasyvinės rinkimų teisės smulkmenos tvarkomos ypatingomis normomis.

9. Tautos Susirinkimo išleistas įstatymas, kuris nustatys Karpatų Rusės sienas, sudarys sudėtinę konstitucijos dalį.

§ 4.

1. Čekoslovakijos respublikoje yra tik viena pilietybė.

2. Čekoslovakijos respublikos pilietybės įgijimo, naudojimosi ir nustojimo sąlygas nustato įstatymas.

3. Svetimos valstybės pilietis negali būti tuo pačiu laiku ir Čekoslovakijos respublikos pilietis.

§ 5.

1. Čekoslovakijos respublikos sostinė — Praha.

2. Respublikos spalvos — balta, raudona ir mėlyna.

3. Valstybės herbą ir vėliavas nustato įstatymas.

## II skyrius.

## Įstatymų leidimo galia. Tautos Susirinkimo ir jo abejų Rūmų sudėtis ir kompetencija.

§ 6.

1. Įstatymų leidimo galia visoje Čekoslovakijos respublikos teritorijoje priklauso Čekoslovakijos respublikos Tautos Susirinkimui, susidedančiam iš dvejų rūmų: Atstovų Rūmų ir Senato.

2. Abeji rūmai posėdžiauja Prahoje. Nepaprastais atsitikimais jie gali būti sušaukti ir kitoje Čekoslovakijos respublikos vietoje.

§ 7.

1. Vietos Landtagų (Bohemijos, Moravijos, Silezijos) įstatymų leidimas ir vykdymas nutraukiami.

2. Jei Tautos Susirinkimo priimtas įstatymas nenustato kitaip, tai jis veikia visoje Čekoslovakijos respublikos teritorijoje.

§ 8.

Atstovų Rūmai susideda iš trijų šimtų narių, renkamų visuotiniu, lygiu, tiesioginiu ir slaptu balsavimu, proporcingojo atstovavimo pagrindais. Rinkimai daromi sekmadienį.

§ 9.

Visi Čekoslovakijos respublikos abiejų lyčių piliečiai, kurie yra baigę 21 m. ir atatinka kitas, rinkimų įstatymo numatytas, sąlygas, turi teisę dalyvauti rinkimuose į Atstovų Rūmus.

§ 10.

Gali būti renkami visi Čekoslovakijos respublikos abiejų lyčių piliečiai, kurie turi bent 30 metų amž. ir atatinka kitas, atstovų rūmų rinkimų įstatymo nustatytas, sąlygas.

§ 11.

Atstovų Rūmai renkami šešeriems metams.

§ 12.

Rinkimų teisės ir rinkimų vykdymo smulkesnieji nuostatai nurodyti Atstovų Rūmų rinkimų įstatyme.

§ 13.

Senatas susideda iš 150 narių, renkamų visuotiniu, lygiu, tiesioginiu ir slaptu balsavimu, proporcingojo atstovavimo pagrindais. Rinkimai daromi sekmadienį.

§ 14.

Visi Čekoslovakijos respublikos abiejų lyčių piliečiai, kuriems sukako 26 metai amž. ir kurie atatinka kitas Senato sudėties ir kompetencijos įstatymo nustatytas salygas, turi teisę dalyvauti rinkimuose į Senatą.

§ 15.

Renkami gali būti visi Čekoslovakijos respublikos abiejų lyčių piliečiai, kuriems sukako 45 metai amžiaus ir kurie atatinka kitas Senato sudėties ir kompetencijos įstatymo nustatytas sąlygas.

§ 16.

Senatas renkamas aštuoneriems metams.

§ 17.

Rinkimų teisės vykdymo ir pačių rinkimų smulkesnės taisyklės nurodytos Senato sudėties ir kompetencijos įstatyme.

§ 18.

Niekas negali būti tuo pačiu laiku abiejų rūmų nariu.

§ 19.

1. Atstovų Rūmų ir Senato rinkimus tikrina rinkimų Teismas.
2. Smulkmenas nustato įstatymas.

§ 20.

1. Valstybės valdininkas, išrinktas į Tautos Susirinkimą ir priėmęs priesaiką, kaipo Susirinkimo narys, gauna atostogų visam laikui, kol bus nariu, ir turi teisę gauti savo algą, išskyrus vietos ir tikrosios tarnybos priedus, be to, laikas, kol bus nariu, įskaitomas valdininkui į jo tarnybą. Aukštųjų mokyklų profesoriai turi teisę gauti atostogų. Jei šia teise pasinaudotų, tai jiems taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir kitiems valstybės valdininkams.

2. Kiti visuomenės įstaigų tarnautojai taip pat turi teisę gauti atostogų, kol yra Tautos Susirinkimo nariais.

3. Tautos Susirinkimo nariai gali būti skiriami į apmokamas valstybės tarnybas tik po metų, kai bus išėję iš Tautos Susirinkimo narių.

4. Šis nuostatas ministeriams netaikomas. 3 punkte nustatytas vienerių metų laikas neliečia atstovų (senatorių), kurie iki išrinkimo į Tautos Susirinkimą tarnavo valstybinėje įstaigoje ir pasilieka toje pat žinyboje.

5. Županai ir apygardų viršininkai Tautos Susirinkimo nariais būti negali.

6. Konstitucinio Teismo nariai, rinkimų Teismo posėdininkai ir departamentų tarybų nariai negali būti tuo pačiu metu ir Tautos Susirinkimo nariais.

§ 21.

Abejų Rūmų nariai bet kuriuo metu gali atsisakyti nuo savo mandato.

§ 22.

1. Tautos Susirinkimo nariai patys vykdo savo mandatus; gauti iš ko nors instrukcijų jiems draudžiama.

2. Taip pat jiems draudžiama kreiptis į valdžios organus kieno nors privatiniais reikalais. Šis nuostatas neliečia Tautos Susirinkimo narių, kiek tas kreipimasis įeina į jų profesiją.

3. Tautos Susirinkimo nariai pirmame Rūmų posėdy, kuriame jie dalyvauja, priima šią priesaiką: „Aš prisiekiu būti ištikimas Čekoslovakijos respublikai, saugoti jos įstatymus ir vykdyti savo mandatą su giliu supratimu ir gryna sąžine". Atsisakęs prisiekti arba prisiekęs su rezervomis, tuojau nustoja savo mandato.

§ 23.

Tautos Susirinkimo nariai negali būti traukiami atsakomybėn už balsavimus Rūmuose ar Rūmų komisijose.

Dėl nuomonių, pareikštų einant savo pareigas, jie atsako tiktai drausmės tvarka prieš savo Rūmus.

§ 24.

1. Už kitus veiksmus arba apsileidimus Tautos Susirinkimo narys negali būti traukiamas jokion baudžiamon ar drausmės atsakomybėn, be atatinkamų Rūmų sutikimo. Jei Rūmai nesutinka, tai kaltinimas galutinai nutraukiamas.

2. Šitie nuostatai neliečia baudžiamosios atsakomybės, kurion Tautos Susirinkimo narys gali būti patrauktas, kaipo atsakomasis redaktorius.

§ 25.

Jei kurių Rūmų narys užtiktas ir suimtas nusikalstamąjį darbą bedarant, teismas arba kitas kompetentingas valdžios organas turi tuojau pranešti atatinkamų Rūmų pirmininkui apie suėmimą. Jeigu Atstovų Rūmai—o tarp Tautos Susirinkimo sesijų—komitetas, numatytas § 54, per dvi savaites nuo suėmimo dienos nepareikš savo sutikimo suimtąjį toliau laikyti, tai jis paleidžiamas. Jei sutikimas duotas aukščiau minėto komiteto, tai bylą peržiūri Rūmai per dvi savaites, artimiausiai sesijai prasidėjus.

§ 26.

Abejų Rūmų nariai turi teisę atsisakyti duoti parodymus, kaipo liudytojai, kada byla liečia tai, kas jiems buvo įtikėta, kaipo Rūmų nariams. Šia teisė paliekama ir tada, kai jie jau nėra Rūmų nariai. Išskiriami atsitikimai, kada byla liečia pasikėsinimą paveikti Rūmų narį savo įgaliojimus panaudoti piktam.

§ 27.

Abejų Rūmų nariai gauna atlyginimą, kurio didumą nustato įstatymas

§ 28.

1. Respublikos Prezidentas kiekvienais metais turi sušaukti abejus Rūmus dviem paprastom sesijom: rudens ir pavasario. Pavasario sesija turi prasidėti kovo, rudens — spalių mėnesį.

2. Esant reikalui, be šių sesijų, Prezidentas šaukia Rūmus nepaprastoms sesijoms. Jei Atstovų Rūmų arba Senato narių bent absoliutinė dauguma, pranešdama apie svarstytiną dalyką, pareikalaus iš vyriausybės pirmininko, kad būtų sušaukti Rūmai, tai respublikos Prezidentas turi sušaukti taip, kad jie susirinktų per dvi savaites nuo reikalavimo pareiškimo. Jeigu jis tai nepadarytų, tai abeji Rūmai susirenka vienu laiku per kitas dvi savaites savo pirmininkų pakvietimais.

3. Jeigu nuo paskutinės sesijos pasibaigimo dienos praėjo ne mažiau kaip keturi mėnesiai ir jei ne mažiau kaip 2/5 Atstovų Rūmų ar Senato narių pareiškia reikalavimą (2 p.), tai respublikos Prezidentas turi sušaukti Rūmus taip, kad jie susirinktų per dvi savaites nuo reikalavimo pareiškimo. Jeigu jis to nepadarytų, tai abeji Rūmai susirenka vienu laiku per kitas dvi savaites savo pirmininkų pakvietimais.

§ 29.

Abejų Rūmų sesijos visumet prasideda ir baigiasi vienu laiku.

§ 30.

1. Rūmų sesijų uždarymą skelbia respublikos Prezidentas.

2. Jis negali jų atidėti ilgiau, kaip vieną mėnesį ir dažniau, kaip vieną kartą metuose.

§ 31.

1. Respublikos Prezidentas turi teisę Rūmus paleisti.

2. Jis ta teise negali naudotis paskutinius šešis savo tarnybos mėnesius. Pasibaigus Rūmų kadencijai, arba vienus Rūmus paleidus, per 60 dienų turi būt pradėti nauji rinkimai.

3. Senato paleidimas nesustabdo baudžiamojo kaltinimo, iškelto Senate einant §§ 67 ir 79.

§ 32.

Kiek šis įstatymas nenustato kitokios tvarkos, kiekvieni Rūmai turi teisę daryti nutarimus, kada juose dalyvauja bent trečdalis visų jų narių. Nutarimams priimti reikalinga absoliutinė dalyvaujančių narių dauguma.

§ 33.

Karui paskelbti, šiai konstitucijai ir jos sudėtinėms dalims pakeisti reikalinga kiekvienų Rūmų trijų penktadalių visų narių dauguma.

§ 34.

1. Prezidentui, vyriausybės pirmininkui ir kitiems jos nariams apkaltinti Atstovų Rūmų nutarimas turi būti priimtas tik dviejų trečdalių balsų dauguma, dalyvaujant posėdy 2/3 bendro atstovų skaičiaus.

2. Senatui, kaip baudžiamajam teismui, bylų sprendimo tvarką nustatys įstatymas.

§ 35.

Savo prezidiumą ir valdininkus kiekvieni Rūmai renkasi patys.

§ 36.

Atstovų Rūmų ir Senato posėdžiai vieši. Nevieši posėdžiai gali būti tiktai statuto numatytais atsitikimais.

§ 37.

1. Pagrindiniai Rūmų darbo principai, jų savitarpio santykis, taip pat santykiai su vyriausybe ir apskritai jų išoriniai veiksmai tvarkomi tam

tikru įstatymu konstitucinių nuostatų ribose. Kiekvieni Rūmai savo vidaus tvarką nustato statutu, išleistu savo kompetencijos ribose.

2. Iki Atstovų Rūmai ir Senatas priims naujus statutus, lieka galioje statutas, priimtas dabar posėdžiaujančio Tautos Susirinkimo.

§ 38.

1. Jei abeji Rūmai renkasi į bendrą posėdį, kaipo Tautos Susirinkimas (§§ 56, 59, 61 ir 65), tai tokiam posėdžiui taikomas Atstovų Rūmų statutas.

2. Šitą bendrą posėdį šaukia vyriausybės pirmininkas, o jame pirmininkauja Atstovų Rūmų pirmininkas.

3. Jį pavaduoja Senato pirmininkas.

§ 39.

Ministeriai turi teisę kiekvienu laiku dalyvauti abejų Rūmų ir visų komisijų posėdžiuose. Jie gauna kalbėti, kai tik pareikalauja.

§ 40.

1. Vieniems katriems Rūmams arba kuriai jų komisijai pareikalavus, ministeris turi pats dalyvauti posėdyje.

2. Kitais atsitikimais jis gali pasiųsti savo žinybos valdininkus pavaduotojais.

§ 41.

1. Įstatymų projektai gali būti įnešami vyriausybės arba kiekvienų Rūmų.

2. Prie kiekvieno įstatymo projekto, įnešamo vienų ar kitų Rūmų nario, turi būti pridėta sąmata, liečianti šio projekto finansinę pusę, ir nurodymas tam reikalingo kredito.

3. Vyriausybės biudžeto ir karo kontingento įstatymo projektas turi būti pirma įneštas į Atstovų Rūmus.

§ 42.

Konstituciniam įstatymui visada reikalinga sutartinio abejų Rūmų nutarimo. Šitai taikoma ir kitiems įstatymams, jei §§ 43, 44 ir 48 nenustato kitaip.

§ 43.

1. Del Atstovų Rūmų priimto įstatymo projekto Senatas turi padaryti nutarimą per 6 savaites, o del įstatymų projektų, liečiančių biudžetą arba kariuomenę — per mėnesį. Del Senato priimto įstatymo projekto Atstovų Rūmai turi padaryti nutarimą per tris mėnesius.

2. Šie terminai skaitomi nuo dienos, kada atspausdintas įstatymo projektas buvo perduotas vienų Rūmų kitiems. Jie gali būti trumpinami arba ilginami, abejiems Rūmams iš anksto apie tai susitarus. Del biudžeto ar karo įstatymų projektų nutarimams padaryti vieno mėnesio laikas Senatui negali būti pailgintas.

3. Jei per tą laiką, kada vieni Rūmai turėjo svarstyti kitų Rūmų nutarimą, pasibaigė Rūmų įgaliojimai, šie Rūmai paleisti arba jų posėdžiai atidėti, arba jų sesija uždaryta, tai tiems Rūmams nustatomas naujas terminas, kurs prasideda nuo artimiausio posėdžio.

4. Jeigu Rūmai nepadaro savo nutarimo aukščiau nurodytu laiku, tai reikia suprasti, kad jie su tuo nutarimu sutinka.

§ 44.

1. Atstovų Rūmų nutarimas įgyja įstatymo galios, neatsižvelgiant į Senato priešingą nutarimą, jei Atstovų Rūmai absoliutine visų savo narių dauguma nutars laikytis savo pirmutinio nutarimo. Bet kada Senatas $^{3}/_{4}$ visų savo narių dauguma Atstovų Rūmų priimtą projektą atmeta, tai šitas projektas tampa įstatymu tiktai tada, kai Atstovų Rūmai $^{3}/_{5}$ visų savo narių dauguma vėl jį priima.

2. Senato projektai perduodami Atstovų Rūmams. Jei Rūmai jiems nepritaria ir jeigu Senatas absoliutine visų savo narių dauguma pakartoja savo nutarimą, tai projektas grąžinamas Atstovų Rūmams. Jei Atstovų Rūmai absoliutine visų savo narių dauguma antrą kartą atmeta, tai Senato nutarimas neįgyja įstatymo galios.

3. Tuo būdu atmesti įstatymo projektai anksčiau kaip po metų negali būti įnešti nei į Atstovų Rūmus nei į Senatą.

4. Jei į vienų katrų Rūmų priimtą nutarimą kiti Rūmai įneš pakeitimų, tai tat yra lygu jo atmetimui.

§ 45.

Jei vieni Rūmai turi iš naujo padaryti nutarimą del to paties įstatymo projekto, kurį jau kartą buvo priėmęs arba jei jie turi iš naujo svarstyti įstatymo projektą, kitų rūmų priimtą (§ 44 p. 2), o šie yra paleisti arba jų įgaliojimai pasibaigė ankščiau, negu jie galėjo antrą kartą priimti, tai naujasis balsavimas laikomas antriniu § 44 prasme.

§ 46.

1. Jei Tautos Susirinkimas atmes vyriausybės patiektą įstatymo projektą, tai vyriausybė gali nutarti, kad Tautos balsavimas (referendumas) išspręstų, ar tas atmestasis projektas turi tapti įstatymu. Vyriausybės nutarimas turi būti vienbalsis.

2. Dalyvauti Tautos balsavime (referendume) gali kiekvienas, turįs teisę rinkti į Atstovų Rūmus.

3. Smulkmenas tvarko įstatymas.

4. Vyriausybės įstatymo projektai, kurie liečia konstitucijos ir jos sudėtinių dalių pakeitimą arba papildymą, negali būt duodami Tautai balsuoti (įved. įstat. 1 str.).

§ 47.

Per mėnesį skaitant nuo tos dienos, kada Tautos susirinkimo nutarimas buvo įduotas vyriausybei, respublikos Prezidentas turi teisę tą Tautos Susirinkimo priimtą įstatymą su savo pastabomis grąžinti.

§ 48.

1. Jei abeji Rūmai, balsuodami pavardžiui, absoliutine visų savo narių dauguma respublikos Prezidento grąžintą įstatymą vėl priima, tai tas įstatymas turi būti paskelbtas.

2. Jeigu tokios daugumos abejuose Rūmuose nesusidarė, tai įstatymas reikia paskelbti, jei Atstovų Rūmai iš naujo, balsuodami pavardžiui, $^{3}/_{5}$ savo visų narių dauguma jį priims.

3. Jei įstatymui priimti reikalinga padidinto narių skaičiaus dalyvavimo ir nustatytos tam tikros (kvalifikuotos) daugumos, tai ir grąžintam tokiam įstatymui priimti reikalinga to paties dalyvaujančių narių padidinto skaičiaus ir tos pačios nustatytos tam tikros daugumos.

4. Atatinkamai taikomi § 45 nuostatai.

§ 49.

1. Įstatymas įgyja galios, kai yra paskelbtas įstatymo nustatyta tvarka.

2. Įstatymai skelbiami šia formule: „Čekoslovakijos respublikos Tautos Susirinkimas yra priėmęs šį įstatymą“.

3. Įstatymas turi būti paskelbtas per 8 darbo dienas, išėjus nustatytam § 47 laikui. Jei respublikos Prezidentas pasinaudos minėto § suteiktomis teisėmis, tai įstatymas reikia paskelbti per 8 darbo dienas, skaitant nuo dienos, kada naujas Tautos Susirinkimo nutarimas bus praneštas vyriausybei (§ 48).

§ 50.

Kiekviename įstatyme turi būti nurodyta, kuris vyriausybės narys turi jį vykdyti.

§ 51.

1. Įstatymą pasirašo respublikos Prezidentas, vyriausybės pirmininkas ir ministeris, kuriam pavesta tas įstatymas vykdyti. Prezidentui susirgus arba negalint eiti pareigų del kitokių priežasčių ir jei jis neturi pavaduotojo, už jį pasirašo vyriausybės pirmininkas.

2. Vyriausybės pirmininkas įstatymui pasirašyti pavaduojamas § 71 nurodytu būdu.

§ 52.

1. Kiekvieni Rūmai turi teisę duoti paklausimus vyriausybės pirmininkui ir jos nariams visais reikalais, įeinančiais į jų kompetencijos sritį, kontroliuoti administracinius vyriausybės darbus, rinkti komisijas, kurioms ministerijos turi duoti paaiškinimus, taip pat priiminėti adresus ir rezoliucijas.

2. Vyriausybės pirmininkas ir nariai turi atsakyti į Rūmų atstovų paklausimus.

§ 53.

Valstybės finansų ir skolų kontrolės vykdymo būdą nustatys įstatymas.

§ 54.

1. Kada vieni Rūmai paleisti arba pasibaigė jų įgaliojimo laikas, taip pat ir tuo metu, kada Rūmų sesijos atidėtos ar pasibaigė, tai neatidėtinus reikalus, iki nauji Rūmai susirinks, tvarko 24 narių Komitetas, net ir tada, kai paprastąja tvarka reikėtų išleisti įstatymas; Komitetas prižiūri vyriausybę ir vykdomuosius organus. Atstovų Rūmai į šį Komitetą iš savo tarpo renka 16 narių ir tiek pat jiems pavaduotojų, o Senatas renka 8 narius ir tiek pat pavaduotojų, — visus vieneriems metams. Kiekvienas narys turi savo pavaduotoją.

2. Kai tik abeji Rūmai susiorganizuoja, Komitetas renkamas tuojau. Komitetą renkant balsuoja taip pat ir abejų Rūmų prezidiumų nariai. Įvykus rinkimams į katruos nors Rūmus, atatinkami Komiteto nariai renkami iš naujai sudarytų Rūmų net ir tais atsitikimais, kada nuo paskutinių Komiteto rinkimų dar ir nebus išėjęs metų laikas, iki kurio Komiteto nariai buvusios Rūmų sudėties buvo išrinkti.

3. Rinkimai vykdomi proporcingo atstovavimo pagrindais. Partijų susiblokavimai leidžiami. Visoms partijoms sutinkant, Komiteto rinkimai vyksta plenūmo posėdy. Ne daugiau kaip 20 atstovų ir 10 senatorių protestas tam nekliudo.

4. Komiteto nariai eina savo pareigas iki bus išrinkti nauji nariai. Pavaduotojai pakeičia narius, kurie negali nuolat arba laikinai eiti savo pareigų. Jei narys arba pavaduotojas pasitraukia jo įgaliojimui nepasibaigus, daromi papildomieji rinkimai jam pakeisti iki jo įgaliojimo laikas pasibaigs. Naujai išrinktas narys turi priklausyti tai pat grupei, kaip ir pasitraukusis, išskyrus atsitikimą, kada atatinkama grupė nestatys kandidato arba atsisakys rinkimuose dalyvauti.

5. Vyriausybės narys negali būti komitete nei nariu nei pavaduotoju.

6. Susidaręs Komitetas renkasi sau pirmininką ir antrąjį pirmininko pavaduotoją iš narių, Atstovų Rūmų rinktų, o pirmąjį pirmininko pavaduotoją — iš narių, Senato rinktų.

7. Komiteto nariams taikoma konstitucijos §§ 23—27 nuostatai.

8. Komitetas yra kompetentingas visuose dalykuose, kurie įeina į Tautos Susirinkimo įstatymo leidimo ir administracijos sritį, bet neturi teisės:

a. rinkti respublikos prezidentą arba jo pavaduotoją;

b. keisti konstitucinius įstatymus (įved. įstat. 1 str.) ir valdžios organų kompetenciją, išskyrus tuos atsitikimus, kurie liečia jau esamų įstaigų praplėtimą, pavedant joms naujas funkcijas;

c. uždėti piliečiams savo įsakymais naujas nuolatines finansines pareigas, plėsti kariškas prievoles, apsunkinti valstybės finansus nuolatinėmis prievolėmis ir perleisti valstybės nuosavybę;

d. duoti sutikimą karui paskelbti.

9. Nutarimui, kuriam normalinėmis sąlygomis būtų reikalingas įstatymas išleisti arba kuriuo leidžiama daryti išlaidos, išeinančios iš biudžeto ribų, yra reikalingas absoliutinės visų narių daugumos sutikimas.

10. Visais kitais atsitikimais kvorumui užtenka pusės Komiteto narių dalyvavimo, o nutarimai priimami absoliutinės dalyvaujančių narių daugumos. Pirmininkas balsuoja tiktai balsams pasidalinus lygiai.

11. Neatidėtini nutarimai, kuriems šiaip būtų reikalingas įstatymas, leidžiami tiktai vyriausybei pasiūlius ir respublikos prezidentui su tuo pasiūlymu sutikus.

12. Komiteto nutarimai, nurodyti 11 punkte, turi laikiną įstatymo galią; jie turi būti paskelbti įstatymų bei įsakymų rinkinyje, nurodant į konstitucijos § 54. Juos pasirašo respublikos prezidentas, vyriausybės pirmininkas arba jo pavaduotojas ir bent pusė visų ministerių. Nutarimai, kuriuos respublikos prezidentas nepatvirtina, negali būti skelbiami.

13. Konstitucinio Teismo kompetencija apima ir tuos Komiteto nutarimus, kuriems šiaip yra reikalingas įstatymas. Jie turi būti vyriausybės pristatyti šitam Teismui vienkart su jų paskelbimu įstatymų bei įsakymų rinkinyje. Konstitucinis Teismas turi išspręsti, ar pristatytieji jam nutarimai sutinka su 8 punkto raidės „b" sąlyga.

14. Komiteto pirmininkas ir jo pavaduotojas pristato Komiteto veikimo apyskaitą Atstovų Rūmams ir Senatui pirmame jų posėdy. Tai daro net ir tada, kai jie jau nustojo buvę Atstovų Rūmų arba Senato nariais.

15. Komiteto nutarimai, kurie abejų Rūmų per du mėnesiu nuo jų pirmo posėdžio nebus patvirtinti, nustoja galios.

## III skyrius.

## Valdomoji ir vykdomoji galia.

§ 55.

Įsakymai gali būti leidžiami tiktai tam tikram įstatymui vykdyti ir jo ribose.

### Respublikos Prezidentas.

I.

§ 56.

1. Respublikos Prezidentą renka Tautos Susirinkimas (§ 38).

2. Respublikos Prezidentu gali būti renkamas kiekvienas Čekoslovakijos respublikos pilietis, turįs teisę būti renkamas į Atstovų Rūmus ir sukakęs 35 metus amžiaus.

§ 57.

1. Rinkimai teisėti, jei juose dalyvauja absoliutinė Atstovų Rūmų ir Senato visų narių dauguma, o Prezidentui išrinkti reikalinga 3/5 dalyvaujančių balsų dauguma.

2. Jei po dviejų balsavimų tikslas nepasiektas, tai daromas perbalsavimas kandidatų, gavusių didžiausią balsų skaičių. Išrinktu laikomas gavęs daugiausia balsų. Kitais atsitikimais traukiami burtai.

3. Smulkmenas nustato įstatymas.

§ 58.

1. Naujai išrinkto Prezidento įgaliojimai prasideda nuo dienos, kada jis prisiekia, kaip pasakyta § 65.

2. Prezidentas renkamas 7 metams.

3. Rinkimai daromi per paskutines 4 savaites esamojo Prezidento įgaliojimų.

4. Niekas negali būti išrinktas Prezidentu daugiau kaip 2 kartu paeiliui. Buvęs išrinktas Prezidentu 2 kartu paeiliui gali būti naujai renka-

mas tiktai 7 metams praėjus nuo jo įgaliojimų pasibaigimo. Šis nuostatas netaikomas pirmajam Čekoslovakijos respublikos Prezidentui.

5. Prezidentas eina savo pareigas iki bus išrinktas naujas Prezidentas.

§ 59.

Prezidentui mirus arba atsisakius, dar jo įgaliojimams nepasibaigus, daromi nauji Prezidento rinkimai kitiems septyneriems metams einant §§ 56 ir 57. Tam tikslui Tautos Susirinkimas turi būti sušauktas (§ 38) per dvi savaites.

§ 60.

Kol naujas Prezidentas dar nėra išrinktas (§ 59) arba del ligos ar kitų kliūčių negali eiti savo pareigų, tai jas eina vyriausybė, kuri atskirus tarnybinius veiksmus gali pavesti vyriausybės pirmininkui.

§ 61.

1. Jei Prezidentas del ligos ar kitų kliūčių negali daugiau kaip 6 mėn. (§ 60) eiti savo pareigų, tai vyriausybei dalyvaujant 3/4 savo narių nutarus, Tautos Susirinkimas (§ 38) renka Prezidento pavaduotoją iki tos kliūtys praeis.

2. Jei einant § 58 (4 p.) kas nors negali būti Prezidentu, tai toks negali būti ir Prezidento pavaduotoju.

§ 62.

Renkant Prezidento pavaduotoją vadaujamasi tomis pačiomis taisyklėmis, kaip renkant ir patį Prezidentą.

§ 63.

1. Respublikos Prezidentas tuo pačiu laiku negali būti ir Tautos Susirinkimo nariu. Jei Tautos Susirinkimo narys yra išrinktas Prezidento pavaduotoju, tai jis pavadavimo metu negali naudotis Tautos Susirinkimo nario įgaliojimu.

2. Svarbiausia Prezidento buveinė — Praha.

II.

§ 64.

1. RESPUBLIKOS PREZIDENTAS:

1⁰. Atstovauja valstybei išorinuose santykiuose. Sudaro ir ratifikuoja tarptautines sutartis. Prekybinės sutartys, sutartys uždedančios valstybei arba piliečiams kokias nors pareigas, turto ar asmenines, ir ypač karo prievoles, sutartys, kurios numato valstybės teritorijos keitimą — reikalauja Tautos Susirinkimo sutikimo. Valstybės teritorijai pakeisti Tautos Susirinkimas duoda sutikimą konstitucinio įstatymo tvarka (įved. įstat. 1 str.).

2⁰. Priima ir akredituoja diplomatinius atstovus.

3⁰. Skelbia karo būtį; Tautos Susirinkimui iš anksto sutikus, skelbia karą ir pristato Tautos Susirinkimui padarytas taikos sutartis patvirtinti.

4⁰. Šaukia, atideda ir paleidžia Tautos Susirinkimą (§§ 28—31), o taip pat skelbia Rūmų sesijų uždarymą.

5⁰. Gali grąžinti su savo pastabomis įstatymus (§ 47) ir pasirašo Tautos Susirinkimo (§ 51) ir Karpatų Rusės Seimo įstatymus (§ 3), o taip pat Komiteto (§ 54) padarytus nutarimus.

6⁰. Duoda Tautos Susirinkimui raštu arba žodžiu apyskaitą apie respublikos būtį ir siūlo aptarti priemones, kurias jis randa reikalingas ir naudingas.

7⁰. Skiria ir atleidžia ministerius ir nustato jų skaičių.

8°. Skiria visus aukštųjų mokyklų profesorius, taip pat teisėjus, valstybės valdininkus ir karininkus pradedant VI klase.

9°. Vyriausybei pasiūlius skiria dovanas ir pensijas

10°. Yra vyriausias visų ginkluotų pajėgų vadas.

11°. Einant § 103 turi bausmės dovanojimo teisę.

2. Visa valdomoji ir vykdomoji galia priklauso Vyriausybei (§ 70), jei ji nėra arba nebus aiškiai rezervuota respublikos Prezidentui konstitucijos arba Čekoslovakijos respublikos įstatymų, išleistų 1918 metų lapkričio 15 d.

III.

§ 65.

Respublikos Prezidentas iškilmingai prisiekia Tautos Susirinkimui (§ 38) savo garbe ir sąžine saugoti respublikos ir Tautos gerovę ir laikytis konstitucijos bei kitų įstatymų.

§ 66.

Respublikos Prezidentas nėra atsakomingas už savo tarnybos ėjimą. Už Prezidento aktus ir pareiškimus, surištus su jo pareigomis, atsako Vyriausybė.

§ 67.

1. Prezidentas gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn tiktai Atstovų Rūmų už valstybės išdavimą (§ 34); bylą sprendžia Senatas; gali būti nubaustas tiktai pašalinimu iš Prezidento vietos ir atėmimu teisės vėl ją užimti.

2. Smulkmenas nustato įstatymas.

§ 68.

Kiekvienas respublikos Prezidento valdomosios arba vykdomosios galios aktas turi būti atatinkamo vyriausybės nario kontrasignuotas.

§ 69.

Visi aukščiau minėti nuostatai, kurie liečia respublikos Prezidentą, taikomi ir jo pavaduotojui (§ 61).

## Vyriausybė.

§ 70.

1. Vyriausybės Pirmininką ir narius (ministerius) skiria ir atleidžia respublikos Prezidentas.

2. Vyriausybės nuolatinė buveinė — Praha (§ 63, punktas 2).

§ 71.

Vyriausybė iš savo tarpo renka Pirmininko pavaduotoją, kuris esant reikalui eina Pirmininko pareigas. Jei nei Pirmininkas nei jo pavaduotojas negali eiti savo pareigų, tai jas eina seniausias amžiu vyriausybės narys.

§ 72.

Respublikos Prezidentas paskirsto ministerijas tarp vyriausybės narių.

§ 73.

Vyriausybės nariai iškilmingai pasižada respublikos Prezidentui savo garbe ir sąžine bešališkai ir sąžiningai eiti savo pareigas ir laikytis konstitucijos bei kitų įstatymų.

§ 74.

Vyriausybės nariai negali dalyvauti akcinės bendrovės ar bendrovės su aprėžta atsakomybe valdyboje ir priežiūros taryboje, taip pat būti jų įgaliotiniais, jei tos bendrovės turi pasipelnymo tikslų.

§ 75.

Vyriausybė atsako prieš Atstovų Rūmus, kurie gali jai pareikšti nepasitikėjimą. Tokiam nepasitikėjimui pareikšti yra reikalingas absoliutinės atstovų daugumos dalyvavimas, absoliutinė balsų dauguma ir balsavimas pavardžiui.

§ 76.

Pasiūlymas pareikšti nepasitikėjimą turi būti pasirašytas bent 100 atstovų ir paduotas komisijai, kuri del šio pasiūlymo daro pranešimą ne vėliau kaip per 8 dienas.

§ 77.

Vyriausybė gali pasiūlyti Atstovų Rūmams pareikšti jai pasitikėjimą. Šitas pasiūlymas svarstomas nesiunčiant jo į komisiją.

§ 78.

1. Jei Atstovų Rūmai pareiškia Vyriausybei nepasitikėjimą, arba jei atmeta Vyriausybės pasiūlytą pasitikėjimo votumą, tai Vyriausybė turi įduoti atsistatydinimo raštą respublikos Prezidentui, kuris sprendžia, kas ves valstybės reikalus iki bus sudaryta nauja Vyriausybė.

2. Jei atsistatydinimas įvyksta kada nėra nei Prezidento nei jo pavaduotojo, tai atsistatydinimą priima ir duoda nurodymus, reikalingus Vyriausybės reikalams vesti, Komitetas, nurodytas § 54.

§ 79.

1. Jei Vyriausybės Pirmininkas arba jos narys tyčiomis arba per didelį apsileidimą savo tarnybos srity peržengs konstituciją arba kurį kitą įstatymą, tai jie atsako baudžiamąja tvarka.

2. Kaltinimą iškelia Atstovų Rūmai (§ 34), o bylą sprendžia Senatas.

3. Smulkmenas nustato įstatymas.

§ 80.

Vyriausybės nutarimai turi galios, jei padaryti posėdy, kuriame be pirmininko arba jo pavaduotojo dalyvavo absoliutinė ministerių dauguma.

§ 81.

Vyriausybė savo posėdžiuose sprendžia kolegialiai ypač šiuo atveju:

a. įstatymų projektus, įnešamus į Tautos Susirinkimą, Vyriausybės įsakymus (§ 84), taip pat pasiūlymus respublikos Prezidentui pavartoti savo teisę, suteiktą § 47;
b. visus politinio pobūdžio klausimus;
c. paskyrimą teisėjų, valstybės valdininkų ir karininkų, pradedant VIII klase, jei tiktai tasai skyrimas priklauso centraliniams valdžios organams, taip pat pristatymą valdininkų, kuriuos skiria respublikos Prezidentas (§ 64, 8 p.).

§ 82.

Respublikos Prezidentas turi teisę dalyvauti Vyriausybės posėdžiuose ir juose pirmininkauti, reikalauti iš Vyriausybės ir kiekvieno jos nario pranešimų raštu kiekvienu reikalu, įeinančiu į jų kompetencijos sritį.

§ 83.

Respublikos Prezidentas turi teisę kviesti Vyriausybę ir jos narius pasitarti.

§ 84.

Kiekvienas Vyriausybės įsakymas turi būti pasirašytas Vyriausybės Pirmininko arba jo pavaduotojo ir ministerių, kuriems pavesta tuos įsakymus vykdyti, bet ne mažiau kaip pusės visų ministerių.

## Ministerijos ir žemesnieji administracijos organai.

§ 85.

Ministerių kompetenciją nustato įstatymas.

§ 86.

Valstybės žemesniuose administracijos organuose turi būti, kiek galima, atstovaujamas visuomenės elementas. Administraciniuose organuose turi būti užtikrintas plačiausias visuomenės teisių ir interesų apsaugojimas (administracinė justicija).

§ 87.

1. Niekas negali būti tuo pačiu metu priklausomojo administracinio organo nariu ir kito organo, kuris yra anam vyresnybė arba turi teisę jį prižiūrėti.
2. Išimtis iš šios taisyklės nustato įstatymas.

§ 88.

1. Teisinę apsaugą prieš administracinius organus vykdo, kaipo aukščiausia instancija, Teismas, susidedąs iš nepriklausomų teisėjų ir veikiąs visoj respublikos teritorijoje.
2. Smulkmenas nustato įstatymas.

§ 89.

Valstybės žemesniųjų administracijos organų sutvarkymo pagrindus nustato įstatymas, kuris to dalyko smulkmenas gali pavesti nustatyt įsakymais.

§ 90.

Neturinčių jokios viešosios galios, grynai ūkiškos kompetencijos organų sudarymas ir tvarkymas priklauso įsakymų galiai.

§ 91.

Autonominių sąjungų sudarymą ir kompetenciją nustato įstatymas.

§ 92.

Įstatymas nustato, kiek vyriausybė yra atsakominga už nuostolius, padarytus neteisėtu viešosios valdžios vykdymu.

§ 93.

Valstybės tarnautojai, eidami savo tarnybą, turi laikytis konstitucijos ir kitų įstatymų. Tai liečia taip pat ir administracinių organų narius, paimtus iš visuomenės tarpo.

## IV skyrius.

## Teismo galia.

§ 94.

1. Teisingumą vykdo valstybės teismai. Jų organizaciją, dalykinę ir vietinę kompetenciją, o taip pat proceso tvarką nustato įstatymas.
2. Niekas negali būti teisiamas ne to teismo, kuris jam yra įstatymo skirtas.
3. Ypatingi teismai gali būti sudaromi tiktai baudžiamosioms byloms ir tai tiktai iš anksto įstatymo numatytais atsitikimais ir aprėžtam laikui.

§ 95.

1. Civilinėse bylose teismo galia priklauso civiliniams teismams — paprastiesiems, specialiniams arba trečiųjų teismams. Baudžiamosios bylos priklauso bendriems baudžiamiesiems teismams, jei jos tam tikru įstatymu neperduodamos karo baudžiamiesiems teismams, arba jei tos bylos nenumatytos bendromis normomis, kurios paveda jas ypatingai spręsti policijos organams bei finansų žinybai.

2. Visai Čekoslovakijos respublikai nustatomas vienas Aukščiausiasis Teismas.

3. Prisiekusiųjų teismų kompetenciją ir teises nustato tam tikras įstatymas.

4. Prisiekusiųjų teismo veikimas gali būti laikinai sustabdytas įstatymo nustatytais atsitikimais.

5. Įstatymų nustatyta karo teismų jurisdikcija gali būti taikoma nekariams tiktai karo metu ir tiktai už tuo metu padarytus veiksmus.

§ 96.

1. Visose instancijose teismas atskirtas nuo administracijos.

2. Tarp teismo ir administracijos organų kompetencijos ginčų sprendimą nustatys atskiras įstatymas.

§ 97.

1. Įstatymas nustato sąlygas teisėjo vietai užimti.

2. Teisėjų tarnybos sąlygas nustato tam tikras įstatymas.

§ 98.

1. Savo pareigas teisėjai eina nepriklausomi, jie paiso tik įstatymų.

2. Savo tarnybine priesaika teisėjai pasižada laikytis įstatymų.

§ 99.

1. Profesionaliniai teisėjai skiriami į tarnybą ligi gyvos galvos. Jie gali būt perkelti prieš savo norą, pašalinti iš tarnybos arba atleisti tiktai perorganizuojant teismą, įstatymo nustatytu laiku arba įsiteisėjusiu drausmės sprendimu. Jie taip pat gali būti atleidžiami įsiteisėjusiu nutarimu, kai jau yra pasiekę tam tikrą nustatytą amžių. Smulkmenas nustato tam tikras įstatymas, kurs taip pat nustato sąlygas, kuriomis teisėjai gali būti suspenduojami.

2. Pirmosios ir antrosios instancijos kolegialinių teismų teisiamoji sudėtis sudaroma visiems metams; išimtis nustato įstatymas.

§ 100.

Profesionaliniai teisėjai negali nei laikinai, nei nuolat užimti kitą apmokamą tarnybą, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis.

§ 101.

1. Sprendimai daromi respublikos vardu.

2. Bylos sprendžiamos žodžiu ir viešai; baudžiamųjų bylų sprendimai skelbiami visados viešai. Bylos spręsti neviešai leidžiama tiktai įstatymo numatytais atsitikimais.

3. Baudžiamojo teismo procesas pagrįstas kaltinimo dėsniu.

§ 102.

Spręsdami bylą teisėjai tikrina įsakymų teisėtumą, o kai del įstatymų, tai gali patikrinti tiktai, ar jie paskelbti nustatyta tvarka (§ 51).

§ 103.

1. Respublikos Prezidentas turi teisę suteikti amnestiją, dovanoti arba sumažinti bausmę ir naikinti teisines baudžiamųjų sprendimų pasėkas, ypač nustojimą rinkimų teisės į Tautos Susirinkimą ir kitas atstovaujamas įstaigas. Jis taip pat turi teisę įsakyti, kad tam tikra baudžiamoji byla nebūtų keliama arba kad ji būtų sustabdyta, išskyrus privatinio kaltinimo bylas.

2. Respublikos prezidentas šių teisių neturi, kai tat liečia Vyriausybės narius, kaltinamus arba nuteistus einant § 79 tvarka.

§ 104.

Tam tikras įstatymas nustato, kokiu būdu galima reikalauti, kad valstybė ir teisėjai atlygintų nuostolius, kuriuos teisėjai, beeidami tarnybą, bus padarę savo neteisėtais veiksmais.

§ 105.

1. Visais atsitikimais, kada administracijos organas, remdamasis atatinkamais įstatymais daro nutarimus, liečiančius privatines teises, tai nukentėjusi šalis, perėjusi visas administracines institucijas, dar gali kreiptis į teismą.

2. Smulkmenas nustato įstatymas.

## V skyrius.

## Pilietinės teisės, laisvė ir pareigos.

### Lygybė.

§ 106.

1. Lyties, gimimo ir profesijos privilegijų nėra.

2. Visi Čekoslovakijos respublikos gyventojai naudojasi jos teritorijoj lygiai su šios respublikos piliečiais pilna ir be sąlygų savo gyvybės ir laisvės apsauga be skirtumo kilmės, tautybės, kalbos, rasės ir tikybos. Iš šios pagrindinės taisyklės galimos išimtys tik tiek, kiek tat leidžia tarptautinė teisė.

3. Titulai suteikiami tik tarnybai arba profesijai pažymėti. Šitai neliečia mokslo laipsnių.

### Asmens ir nuosavybės laisvė.

§ 107.

1. Laiduojama asmens laisvė. Smulkmenas nustato įstatymas, kuris yra šios konstitucijos sudėtinė dalis.

2. Asmens laisvė susiaurinti arba atimti galima tiktai įstatymu. Taip pat tiktai įstatymu valdžia gali reikalauti, kad pilietis atliktų savo asmeninę prievolę.

§ 108.

1. Bendrųjų įstatymų nuostatų ribose kiekvienas pilietis gali pasirinkti Čekoslovakijos respublikoj atatinkamą vietą gyventi, įsigyti nekilnojamąjį turtą ir užsiimti verslu.

2. Ši teisė galima suvaržyti tiktai viešajam reikalui ir pasiremiant įstatymu.

§ 109.

1. Privatinė nuosavybė gali būt aprėžta tiktai įstatymu.

2. Nusavinti galima tiktai pasiremiant įstatymu ir už atlyginimą, jei įstatymo dar nenustatyta arba nebus nustatyta, kad atlyginimo nėra.

§ 110.

Emigracijos teisė gali būti suvaržyta tiktai įstatymu.

§ 111.

1. Mokesčiai ir apskritai visos valstybinės pajamos gali būti įmamos tiktai einant įstatymu.

2. Grasinti bauda arba ją uždėti leidžiama tiktai įstatymu.

## Buto neliečiamybė.

§ 112.

1. Butas yra neliečiamas.
2. Smulkmenas nustato įstatymas, kuris yra konstitucijos sudėtinė dalis.

## Spaudos laisvė, susirinkimų bei sąjungų teisė.

§ 113.

1. Laiduojama spaudos laisvė, o taip pat ramių beginklių susirinkimų ir sąjungų steigimo teisė. Todel principiališkai draudžiama preventinė (įspėjamoji) spaudos cenzūra. Sąjungų ir susirinkimų teises tvarko įstatymas.
2. Sąjunga gali būti uždaryta tada, kai jos veikimas yra priešingas baudžiamiems įstatymams arba ardo visuomenės ramybę ir tvarką.
3. Įstatymas gali varžyti: susirinkimų teisę viešose vietose, teisę steigti sąjungas, kurių tikslas pasipelnyti, o taip pat politinėse sąjungose svetimšalių dalyvavimą. Tokiu pat būdu gali būti nustatyta, kokie aukščiau išdėstytų dėsnių susiaurinimai leidžiami karo metu arba ištikus valstybės viduje rimtiems įvykiams, pavojingiems respublikiškam valstybės sutvarkymui, konstitucijai arba viešosios ramybės tvarkai.

§ 114.

1. Darbininkams (tarnautojams) laiduojama teisė jungtis į sąjungas, savo darbo sąlygoms bei ekonominei buičiai pagerinti.
2. Draudžiama visokie atskirų asmenų bei sąjungų veiksmai, kurie šią teisę tyčia laužo.

## Peticijų teisė.

§ 115.

Peticijų teisę turi kiekvienas; bet teisiniai asmens ir sąjungos (asociacijos) tą teisę turi tiktai savo veikimo ribose.

## Korespondencijos paslaptis.

§ 116.

1. Laiduojama korespondencijos paslaptis.
2. Smulkmenas nustato įstatymas.

## Mokymo ir sąžinės laisvė. Nuomonės reiškimo laisvė.

§ 117.

1. Įstatymo ribose kiekvienas gali reikšti savo nuomonę raštu, žodžiu, per spaudą, paveikslais ir kitais panašiais būdais.
2. Tai gali ir teisiniai asmens savo veikimo ribose.
3. Už šios teisės naudojimąsi niekas negali kenkti jo, kaipo darbininko arba tarnautojo, reikalams.

§ 118.

Mokslo tyrinėjimai ir jų rezultatų skelbimas, taip pat menas yra laisvi, kiek jie nėra priešingi baudžiamiems įstatymams.

§ 119.

Viešasis mokymas turi būti sutvarkytas taip, kad neprieštarautų mokslo tyrinėjimų išvadomis.

§ 120.

1. Privatinio mokymo bei auklėjimo įstaigos leidžiamos steigti tiktai įstatymo ribose.

2. Mokymo bei auklėjimo dalykuose vyriausioji priežiūra ir vadovybė priklauso valstybei.

§ 121.

Laiduojama sąžinės bei tikybos laisvė.

§ 122.

Visi Čekoslovakijos respublikos gyventojai, lygiai su Čekoslovakijos respublikos piliečiais, turi teisę viešai arba neviešai atlikinėti bet kurio išpažinimo, tikybos ar tikėjimo apeigas, jei jos nekenkia viešajai tvarkai ir geriems papročiams.

§ 123.

Niekas negali būti tiesiog ar netiesiog verčiamas dalyvauti kokiuose nors tikybiniuose veiksmuose. Tat neliečia tėvo arba globėjo teisių.

§ 124.

Prieš įstatymus visos tikybos lygios.

§ 125.

Tam tikrų tikybinių veiksmų atlikimas gali būti uždraustas, jei jie prieštarauja viešajai tvarkai ir dorovei.

## Moterystė ir šeima.

§ 126.

Moterystė, šeima ir motinystė yra ypatingoje įstatymo globoje.

## Karinė prievolė.

§ 127.

1. Kiekvienas sveikas Čekoslovakijos pilietis turi išeiti karo mokymą ir pašauktas turi stoti valstybės ginti.

2. Smulkmenas nustato įstatymas.

## VI skyrius.

## Tautinių, tikybinių ir rasinių mažumų apsauga.

§ 128.

1. Visi Čekoslovakijos respublikos piliečiai, be rasės, kalbos bei tikybos skirtumo, yra visiškai lygūs prieš įstatymus ir vienodai naudojasi, kaip pilietinėmis taip ir politinėmis teisėmis.

2. Bendrųjų įstatymų ribose, tikybos, apeigų, išpažinimo ir kalbos skirtumai negali būti kliūtis Čekoslovakijos respublikos piliečiui prileidžiant jį prie viešųjų pareigų, funkcijų ir pagarbų arba kokiu nors verslu ar profesija verstis.

3. Čekoslovakijos respublikos piliečiai bendrų įstatymų ribose gali laisvai naudotis visokia kalba privatiniuose bei prekybiniuose santykiuose, tikybiniuose dalykuose, spaudoje, visokiuose skelbimuose, o taip pat ir viešuose susirinkimuose.

4. Tačiau tatai neliečia valstybės organų teisių, kurios jiems yra duotos arba bus duotos įstatymais, išleistais visuomenės tvarkos, valstybės apsaugos ar priežiūros reikalu.

§ 129.

Čekoslovakijos respublikoj kalbos teisės pagrindus nustato atskiras įstatymas, kuris yra laikomas šios konstitucijos sudėtine dalim.

§ 130.

Kiek bendrieji įstatymai leidžia visiems respublikos piliečiams savo lėšomis steigti ir tvarkyti labdaringas, tikybines ir visuomenines įstaigas, mokyklas bei auklėjimo įstaigas, tiek jie visi šiuo atžvilgiu yra lygūs ir gali tose įstaigose laisvai vartoti savo kalbą ir tikybines apeigas.

§ 131.

Miestuose ir apygardose, kur yra žymus nuošimtis piliečių, kalbančių ne Čekoslovakų kalba, šių Čekoslovakijos piliečių vaikams laiduojamas, bendrųjų mokslo įstatymų ribose, galėjimas viešose mokyklose išeiti mokslą gimtąja kalba, o Čekoslovakų kalba gali būti privalomas mokymosi dalykas.

§ 132.

Kiek miestuose ir apygardose, kur gyvena žymus nuošimtis Čekoslovakijos piliečių, priklausančių tikybinėms, tautinėms ir kalbos mažumoms, iš valstybės, bendruomenės ar kitų viešųjų biudžetų yra skiriamos tam tikros sumos, auklėjimo, labdarybės ar tikybos reikalams, tiek toms mažumoms, bendrų viešosios administracijos nuostatų ribose, turi būti leista tomis lėšomis proporcingai naudotis.

§ 133.

§§ 131 ir 132 pagrindams įgyvendinti ir ypač tai „žymaus nuošimčio" sąvokai nustatyti pavedama atskiriems įstatymams.

§ 134.

Nutautinti visokiais prievartos būdais draudžiama: tokį nutautinimą įstatymas gali pripažinti nusikalstamuoju darbu.

---

# Suomijos valdymo forma*).

(Suomen Hallitusmuoto).

Duota 1919 m. liepos mėn. 17 d. Helsinkyje.

Kai Suomija tapo nepriklausoma ir suverenine valstybė, kilo reikalas išplėsti ir sustiprinti jos valstybinė santvarka naujais statutais, turinčiais pagrindinių įstatymų pobūdžio, kurie, laiduodami būtiną vykdomosios valdžios autoritetą, tuo pačiu metu praplečia tautos atstovybės įgaliojimus ir laiduoja piliečių teises ir konstitucines laisves. Atsižvelgiant į visą tai ir remiantis Seimo nutarimu, priimtu nustatyta 1906 m. liepos mėn. 20 d. Organinio Seimo įstatymo § 60 tvarka, šis aktas tvirtina žemiau išdėstytą Suomijos Valdymo Formą.

## I. Bendrieji nuostatai.

1. Suomija yra suverenine respublika, kurios valstybinę santvarką nustato šis Valdymo Formos įstatymas ir kiti pagrindiniai įstatymai.

2. Suomijoj aukščiausioji valdžia priklauso tautai, atstovaujamai savo įgaliotinių, kurie visumoj sudaro Seimą (Eduskuntą).

---

*) Vertimas iš rusų ir lenkų kalbos. Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Antanas Raneika, Kazys Krasauskas, Adolfas Urbšas ir Vytautas Mykolaitis prof. Römeriui vadovaujant.

Vyriausiąją vykdomąją valdžią Seimas deleguoja Respublikos Prezidentui. Bendram valstybės valdymui prie Prezidento sudaroma Valstybės Taryba, kurią sudaro pirmasai ministeris ir reikalingas ministerių skaičius. Teismo valdžią vykdo nepriklausomieji teismai ir aukštesnėj instancijoj Aukščiausiasis Teismas ir Aukščiausiasis Administracinis Teismas.

3. Suomijos Respublikos teritorija nedaloma. Jos sienos gali būti keičiamos tik Seimui sutikus.

4. Suomijos pilietybė savaime priklauso kiekvienam, gimusiam iš tėvų-suomių, ir moterei-svetimšalei, ištekėjusiai už Suomijos piliečio.

Svetimos valstybės pilietis gali būti priimtas Suomijos pilietybėn sąlygomis ir tvarka, kurios nustatomos atskiru įstatymu.

## II. Suomijos piliečių bendrosios teisės ir teisinė apsauga.

5. Suomijos piliečiai yra lygūs prieš įstatymus.

6. Kiekvieno Suomijos piliečio gyvybę, garbę, asmens laisvę ir turtą saugoja įstatymas.

Piliečių darbo jėga pavedama ypatingai įstatymų globai.

Viešajam reikalui turto nusavinimas, pilnai už jį atlyginant, tvarkomas įstatymų leidimo keliu.

7. Kiekvienas Suomijos pilietis turi teisę gyventi savo krašte, laisvai pasirinkti gyvenamąją vietą ir kilnotis iš vienos vietos į kitą, jei įstatymas nenustatys kitaip.

Kai del Suomijos piliečių teisės apleisti savo kraštą, tai bus laikomasi tam tikrų, šiuo reikalu išleistų, nuostatų.

8. Kiekvienas Suomijos pilietis turi teisę atlikti savo kulto apeigas viešai ir privačiai, jei tik nebus prasilenkta su įstatymu arba gerų įpročių reikalavimais; jis taip pat laisvai gali, laikydamasis tam tikrų šiuo klausimu nuostatų, išeiti iš tikybinės bendruomenės, kuriai priklauso, ir laisvai eiti į kitą.

9. Kurios nors tikybos išpažinimas arba jokiai tikybai nepriklausymas neturi įtakos Suomijos piliečių teisėms ir pareigoms. Kiek tat rišasi su viešosiomis tarnybomis, tai teisiniai suvaržymai, kurie liečia tikybą, pasilieka galioje, kol įstatymas nenustatys kitaip.

10. Suomijos piliečiai turi žodžio laisvę ir teisę, be iš anksto nustatytų kliūčių, spausdinti ir skleisti rankraščius arba atvaizdus. Jie taip pat turi teisę, be tam tikro leidimo, rinktis su tikslu pasitarti del visuomeninių reikalų arba su kuriuo nors kitu teisėtu tikslu ir steigti draugijas, jei šių tikslai neprieštarauja įstatymams arba geriems papročiams.

Nuostatus, kurie reikalingi šioms teisėms įgyvendinti, nustato įstatymas.

11. Suomijos piliečio butas neliečiamas.

Sąlygos liepti padaryti butuose kratą ir ją daryti nustatomos įstatymu.

12. Paštu, telegrafu ir telefonu susižinojimo paslaptis neliečiama.

13. Suomijos pilietį negali teisti kitoks teismas, kaip tik tas, kuriam jis priklauso iš įstatymo.

14. Suomių ir švedų kalbos yra tautinės Respublikos kalbos.

Suomijos piliečių teisė vartoti savo gimtąją suomių arba švedų kalbą teismuose ir administracijos įstaigose, gauti tąja kalba rašytus dokumentus bei nutarimus bus laiduota įstatymu ir žiūrima, kad tiek suomių tiek ir švedų tautybės gyventojų teisės būtų saugojamos vienodais pradais.

Valstybė vienodais pradais rems tiek suomių tiek ir švedų tautybės gyventojų dvasios ir ūkio reikalų tenkinimą.

15. Respublikoj nebus teikiama nei bajorų titulų nei kitų paveldėjamų privilegijų.

16. Tai, kas pasakyta del bendrųjų Suomijos piliečių teisių, negalės daryti kliūčių įstatymu nustatyti suvaržymams, kurie reikalingi karo ar sukilimo metu, arba kai liečia asmenis, esančius karo arba laivyno tarnyboje, o taip pat ir kitais atvejais.

### III Įstatymų leidimas.

17. Seimo organizaciją ir įgaliojimus tvarko Organinis Seimo įstatymas.

18. Pasiūlyti naują įstatymą išleisti, o taip pat pasiūlyti veikiantį įstatymą pakeisti, išaiškinti arba panaikinti gali ir Prezidentas ir Seimas.

Savo iniciatyvos teisę Respublikos Prezidentas vykdo, patiekdamas Seimui įstatymų projektus. Įstatymų projektus ruošia Valstybės Taryba. Del šių projektų gali būti paklausta nuomonės Aukščiausiojo Teismo, arba Aukščiausiojo Administracinio Teismo, arba abiejų kartu, žiūrint dalyko pobūdžio.

Seimui priklausančios iniciatyvos teisės vykdymas sutvarkytas Organinio Seimo įstatymo.

19. Seimo priimtieji įstatymai pristatomi Respublikos Prezidento sankcijai. Prezidentas del įstatymo gali paklausti nuomonės Aukščiausiojo Teismo, arba Aukščiausiojo Administracinio Teismo, arba abiejų kartu, žiūrint klausimo pobūdžio.

Įstatymas turi būti sankcionuotas Seimo priimtu tekstu. Jei Prezidentas įstatymo nesankcionavo, tai jis įgyja galios ir be sankcijos, jeigu po naujų rinkimų Seimas jį priims absoliutine balsų dauguma be pakeitimų — priešingai, įstatymas laikomas atmestas.

Jei Prezidentas tris mėnesius nesankcionuos pristatyto jo sankcijai įstatymo, tai bus laikoma atsisakymu sankcionuoti.

20. Kiekvieno įstatymo įžangoj bus pažymėta, kad įstatymas išleistas einant Seimo nutarimu ir jei įstatymas išleistas pagrindiniams įstatymams nustatyta tvarka, tas taip pat bus pažymėta.

Įstatymas, kurs įgyja galios sankcionuotas ar be sankcijos, turi būti Prezidento pasirašytas ir tam tikro ministerio kontrasignuotas, po to jis skelbiamas Suomijos įstatymų biuleteny.

21. Prezidento teisę leisti dekretus (asetuksia) nustato § 28.

22. Įstatymai ir dekretai, o taip pat Vyriausybės pristatomi Seiman įstatymų projektai, atsakymai, pareiškimai ir kiti Seimo į Vyriausybę kreipimaisi, rašomi suomių ir švedų kalbomis.

### IV. Vyriausybė ir valdymas.

23. Respublikos Prezidentą Suomių tauta renka iš Suomijos piliečių visada šešeriems metams.

Prezidentą renka 300 rinkikų. Kai del aktyvinės bei pasyvinės šiuose rinkimuose rinkimų teisės, taip pat del išrinkimo būdo, balsavimo tvarkos ir pavaduotojų paskyrimo, tai atitinkamose dalyse bus taikomi veikiantieji Seimo rinkimų nuostatai.

Rinkikai išrenkami sausio 15 ir 16 d., o tų pačių metų vasario mėn. 15 d. jie, pirmajam ministeriui pirmininkaujant, susirenka Prezidento rinkti. Balsavimas — slaptas. Kandidatas, gavęs daugiau kaip pusę tikrųjų balsų, skelbiamas išrinktu, šio napasiekus tuojau antrą kartą balsuojama, jei ir šiuo kart nė vienas kandidatas negauna absoliutinės balsų daugumos—perbalatiruojami du kandidatai, kurie antrą kartą balsuojant gavo daugiausia balsų. Jei balsai pasiskirstytų lygiomis — sprendžia burtai.

Jeigu Prezidentu išrenkamas Seimo narys, tai tuo pačiu jis nustoja atstovo mandato. Išrinktas Prezidentu valdininkas laikomas atsistatydinęs.

Jeigu viena kuri diena, nurodyta 3-čiam šio straipsnio abzace arba kitoj šios konstitucijos vietoj, išpultų nedarbo diena, tai ji bus pakeista kita — darbo diena.

**24.** Prezidentas pradeda eiti pareigas artimiausio po išrinkimo kovo mėn. pirmą dieną ir duoda Seime šį iškilmingą pasižadėjimą:

„Aš (vardas, pavardė), Suomijos tautos išrinktas Suomijos Respublikos Prezidentu, čia užtikrinu, kad eidamas Prezidento pareigas sąžiningai ir ištikimai palaikysiu ir saugosiu Konstituciją ir Respublikos įstatymus ir kiek galėdamas dirbsiu Suomijos tautos gerovei".

**25.** Jei naujai išrinktajam Prezidentui eiti pareigas susidaro kliūčių, tai jo pareigas eina pirmasis ministeris; jei šios kliūtys būtų ilgalaikio pobūdžio, tai bus, kaip galima greičiau, renkamas kitas Prezidentas, kuris pradeda eiti savo pareigas tuojau jį išrinkus.

**26.** Už savo pareigų ėjimą Prezidentas gauna metinį išlaikymą, kurio dydį nustato įstatymas ir kuris jo prezidentavimo metu negali būti nei didinamas nei mažinamas.

**27.** Prezidentas skelbia Seimo nepaprastoms sesijoms šaukimą, skiria rinkimus į Seimą; atidaro ir uždaro Seimą; skiria naujus rinkimus ir paleidžia Seimą.

**28.** Prezidentas turi teisę leisti dekretus (asetuksia) reikalais, kurie anksčiau buvo administracijos reglamentų tvarkomi, taip pat dekretus del įstatymų taikymo, del valstybės turtų, del administracijos žinybų (virasttajen) ir viešųjų įstaigų organizicijos bei funkcionavimo, kiek tai nėra šios konstitucijos kitaip nustatyta arba toji teisė nepavesta Valstybės Tarybai. Dekrete negali būti tokių nuostatų, kurie keistų įstatymą.

Dekretai leidžiami ir skelbiami taip, kaip tas nustatyta įstatymams § 20-jo 2 abzacu.

**29.** Atskirais atsitikimais Prezidentas, susipažinęs su Aukščiausiojo Teismo nuomone, gali bausmę atidėti arba ją sumažinti pasigailėjimo tvarka. Kai del Valstybės Tarybos nario arba Teisingumo Kanclerio pasigailėjimo, tai bus laikomasi šiuo reikalu tam tikrų nuostatų. Visuotinė amnestija tegali būti suteikta tam tikru įstatymu.

Prezidentas taip pat gali atleisti nuo kai kurių nuostatų vykdymo atsitikimais, kada įstatymas numato dispensacijos teisę.

**30.** Prezidentas yra vyriausias visų Suomijos ginkluotų pajėgų viršininkas, nuo jo pareina perduoti karo metu vadovavimą kitam asmeniui.

**31.** Prezidentas gali suteikti svetimos valstybės piliečiui Suomijos pilietybę ir atleisti Suomį nuo Suomijos pilietybės.

**32.** Prezidentas prižiūri Valstybės administraciją, tuo remdamasis jis gali reikalauti iš viršininkų arba administracijos žinybų direkcijų ir iš viešųjų įstaigų paaiškinimų ir skirti revizijas.

**33.** Suomijos santykius su kitomis valstybėmis tvarko Prezidentas. Tačiau sutartys su kitomis valstybėmis, jeigu jos turi savyje nuostatų, arba jei del kitų priežasčių to reikalauja konstitucija, turi būti Seimo patvirtintos. Nutarimus del karo ir taikos, Seimui sutikus, daro Prezidentas.

Visi pranešimai svetimoms valstybėms arba Suomijos diplomatiniams atstovams (užsieny) daromi per ministerį, kuriam pavesti užsienių reikalai.

**34.** Visus nutarimus Prezidentas daro V. Taryboje išklausęs pranešimų ministerio, kurio žinioje randasi svarstomasis dalykas.

Kad Prezidento nutarimai įgytų galios, turi būti jo pasirašyti ir ministerio - pranešėjo kontrasignuoti. Šis nuostatas, tačiau, netaikomas dalykams, pažymėtiems §§ 32 ir 47.

Jei Prezidento nutarimas liečia visos Valstybės Tarybos žinybą, tai tokį nutarimą kontrasignuoja Tarybos pranešėjas.

Prezidento nutarimams del karo dalykų — vadovavimo ir paskyrimų — ypatingus kontrasignavimo nuostatus nustato veikiantis įstatymas.

Prezidento nutarimą kontrasignavęs ministeris atsako už dokumento, kuriuo nutarimas skelbiamas, tikrumą.

35. Jeigu ministeris randa, kad Prezidento nutarimas prieštarauja įstatymui, tai jis apie tai praneša Valstybės Tarybai, kuri tada elgiasi, kaip § 45 pažymėta.

Jeigu nutarimas prieštarauja pagrindiniam įstatymui, tai ministeris turi atsisakyti kontrasignuoti.

36. Valstybės Tarybos narius, kurie privalo Teismo pasitikėjimo, Prezidentas renka iš pasižymėjusių savo sąžiningumu ir prityrimu gimusių suomiais Suomijos piliečių tarpo.

Ministeris, kuriam pavesti teismo administracijos reikalai, ir mažiaus'a vienas iš kitų ministerių turi būti diplomuoti teisininkai.

37. Į valstybės Tarybos narių skaičių įeina Teisingumo Kancleris, kuris turi būti diplomuotas teisininkas. Teisingumo Kancleriui padeda ir, kai yra reikalo, jį pavaduoja Teisingumo Kanclerio padėjėjas.

38. Valstybės Taryba apima visas ministerijas, reikalingąs įvairioms valdymo šakoms tvarkyti. Kiekvieną ministeriją valdo vienas ministeris.

Ministerijų skaičius ir jų bendra žinybų sritis nustatoma įstatymu, tačiau smulkmenas darbo paskirstymo tarp ministerijų ir Valstybės Tarybos organizacijos visais kitais atvejais nustato dekretai.

39. Valstybės Taryboje pirmininkauja pirmasis ministeris; jei susidaro tam tikrų kliūčių, tai jį pavaduoja tas iš dalyvaujančių ministerių, kuris oficiališkai yra vyresnis. Respublikos Prezidentas, kai yra posėdyje, vadovauja debatams.

40. Valstybės Tarybai priklausančios spręsti bylos svarstomos plenumo posėdyje, jei tam tikrų dalykų išsprendimas dekretu nebuvo pavestas vienam iš ministerių, kaip ministerijos valdytojui.

Valstybės Tarybos kvorumas yra teisėtas, jei dalyvauja penki jos nariai.

41. Valstybės Taryba turi vykdyti Prezidento nutarimus, spręsti bylas, įstatymo jai pavestas, taip pat spręsti ir kitus valdymo bei administracijos dalykus, kurie šios konstitucijos arba kito įstatymo bei dekreto nerezervuoti Prezidentui arba nepavesti vienam kuriam ministeriui, kaipo ministerijos valdytojui, arba kuriam nors žemesniam valdžios organui.

Tam tikri nuostatai nurodo, kurie teismo administracijos, Helsinkio universiteto ir kariuomenės tvarkymo reikalai yra išskirti iš Valstybės Tarybos darbo srities.

42. Jeigu Valstybės Taryba randa, kad jos teisė galutinai išspręsti kurį nors dalyką abejotina, tai šį kompetencijos klausimą sprendžia Respublikos Prezidentas.

43. Sprendžiamieji Valstybės Taryboj dalykai turi būti paruošti tam tikro ministerio.

Kiekvienas ministeris turi teisę prižiūrėti valdymą savo žinybos ribose ir teisę imtis priemonių, kad būtų vykdomi įstatymai, dekretai ir Valstybės Tarybos nutarimai.

44. Jei Prezidento nutarimas, duotas Valstybės Tarybai vykdyti, jos nuomone, prieštarautų įstatymui, tai Valstybės Taryba, išklausiusi Teisingumo Kanclerio nuomonės, turi kreiptis į Prezidentą, prašydama atšaukti arba pakeisti savo nutarimą ir, jei Prezidentas to nepadaro, Taryba turi pareikšti, kad nutarimas nevykdytinas.

45. Teisingumo Kancleris turi žiūrėti, kad valdžios organai ir valdininkai laikytųsi įstatymų ir eitų savo pareigas, neįžeisdami niekieno teisių.

Taisingumo Kancleris turi ailikti Valstybės Gynėjo pareigas Aukščiausiąjame Teisme ir Aukščiausiąjame Administraciniame Teisme, saugoti Valstybės interesus, taip pat palaikyti ir vadovauti kaltinimui kituose teismuose, kai mato reikalo Teisingumo Kancleris, kaipo aukščiausias viešasis kaltintojas, prižiūri prokuratūros veikimą, kurios nariai turi laikytis jo nutarimų.

Teisingumo Kancleris turi teisę dalyvauti Valstybės Tarybos, taip pat ir visų teismų bei administracijos žinybų posėdžiuose ir gauti iš ministerijų, teismų ir kitų Valdžios organų protokolų ištraukas.

47. Jei Valstybės Taryba arba jos kuris narys, eidami savo pareigas, neteisėtai veikia, tai Teisingumo Kanclerio pareiga įspėti ir padarytą neteisėtumą nurodyti. Jei į tą įspėjimą nekreipiama dėmesio, tai Teisingumo Kancleris įrašo savo nuomonę į Valstybės Tarybos protokolą ir turi teisę apie tai pranešti Prezidentui. Jeigu neteisėtumas yra tokio pobūdžio, kad gali kilti Valstybės Tarybos nario kaltinimas Vyriausiajam Teisme, apie kurį kalbama § 59, ir jeigu Prezidentas įsakys iškelti kaltinimą, tai šiam kaltinimui vadovauja Teisingumo Kancleris. Jei Prezidentas randa, kad nėra pagrindo bylai kelti, tai Teisingumo Kancleris pasilieka sau teisę iškelti šį klausimą Seime. Jeigu Prezidentas nuspręs Teisingumo Kanclerį patraukti teismo atsakomybėn, tai kaltinimą palaiko tuo reikalu Prezidento paskirtas asmuo.

Jeigu Prezidentas, eidamas savo pareigas, padarytų neteisėtus aktus, tai Teisingumo Kancleris turi paduoti tuo reikalu paaiškinimą, kaip aukščiau pažymėta. Jeigu Teisingumo Kancleris arba Valstybės Taryba randa, kad Prezidentas yra sunkiai nusikaltęs, išduodamas Valstybę arba kitą kokį išdavikišką darbą padarydamas, tai praneša apie tai Seimui ir, jeigu Seimas dviem trečdaliais balsų nutars patraukti Prezidentą teismo atsakomybėn, tai Teisingumo Kancleris įneša kaltinimą į Aukščiausiąjį Teismą, kurio sprendimo belaukdamas Prezidentas susilaiko savo pareigas ėjęs. Išskyrus aukščiau pažymėtus atsitikimus, Prezidentas nebus del valdymo aktų traukiamas teismo atsakomybėn.

48. Teisingumo Kancleris kasmet turi duoti Prezidentui ir Seimui savo atliktų darbų apyskaitą ir pastebėjimus del įstatymų taikymo.

Teisingumo Kancleris turi teikti Seimui ir Valstybės Tarybai reikalaujamų žinių ir išvadų.

49. Seimas, kiekvienoje paprastoje savo sesijoje, nustatyta Seimo pirmininkui rinkti tvarka, renka prityrusį teisininką, kuris vadinasi Seimo Teisingumo delegatas. Teisingumo delegatas, vadovaudamasis Seimo duotomis instrukcijomis, prižiūri įstatymų taikymą, taip pat teismų ir kitų valdžios organų veikimą. Be to, tąja pačia tvarka renkamas Teisingumo delegato pavaduotojas atsitikimams, kada delegatui susidaro kliūčių savo pareigas eiti.

Teisingumo delegatas, kaip ir Teisingumo Kancleris, turi vienodas teises dalyvauti Valstybės Tarybos, teismų ir administracijos žinybų posėdžiuose, gauti iš Valstybės Tarybos ir ministerijų, teismų ir kitų valdžios organų protokolų ištraukas ir, įstatymu del prokuratūros nustatyta atsakomybe, iškelti arba pasiūlyti iškelti kurį nors kaltinimą už tarnybinius nusižengimus ir apsileidimus.

Teisingumo delegatas kasmet turi duoti Seimui apyskaitą apie savo pareigų ėjimą, apie teisingumo būklę ir apie jo pastebėtas įstatymuose spragas.

50. Bendro valdymo atžvilgiu Suomija pasilieka padalinta į provincijas, valsčius ir bendruomenes (ääneihin, Kihlakutiin ja kuntiin).

Provincijų skaičiaus pakeitimas daromas įstatymu; Valstybės Taryba leidžia daryti visokius kitus, įstatymams neprieštaraujančius, administracinio paskirstymo pakeitimus.

Jei būtų nustatomos tarp administracinių vienetų naujos sienos, tai bus, kiek leis aplinkybės, laikomasi taisyklės, kad naujieji vienetai būtų taip atskirti, kad į juos įeitų gyventojai vienos katros kalbos, — suomių ar švedų — arba taip, kad kitaip kalbančioji mažuma būtų, kiek galint, mažesnė.

51. Provincijas valdo prefektai.

Bendruomenių valdymas, tam tikrais įstatymų nuostatais, yra pagrįstas pilietinės autonomijos dėsniais. Įstatymu bus nustatyta, kuriuo būdu ir kiek pilietinė autonomija bus taikoma administraciniuose vienetuose,

stambesniuose negu bendruomenės; nustatant šių vienetų sienas laikomasi § 50 3 abzac. nuostatų.

**52.** Esamos arba būsiančios įvairiose valstybės valdymo srityse administracijos žinybos tvarkomos tam tikrais nuostatais.

## V. Teismai.

**53.** Aukščiausiasis Teismas yra vyriausioji teismo procesų instancija; be to, jis prižiūri teisėjus ir vykdomąsias instancijas teisingumo vykdymo atžvilgiu.

**54.** Aukščiausiąjį Teismą sudaro pirmininkas ir teisingumo patarėjų reikalingas skaičius.

Liečiančias teismo administraciją ir tam tikrais nuostatais priklausančias Aukščiausio Teismo kompetencijai bylas paruošia ministerija, kuriai pavesti teismo administracijos dalykai. Aukščiausiajame Teisme, šias bylas svarstant, dalyvauja ir šios ministerijos valdytojas.

Bylos Aukščiausiajame Teisme gali būti svarstomos ir išsprendžiamos dalyvaujant penkiems nariams, jei tam tikro įstatymo kai kurioms byloms svarstyti ir spręsti nebus nustatytas didesnis ar mažesnis dalyvaujančių narių skaičius.

**55.** Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sutvarkymas nustatomas įstatymu.

**56.** Išskyrus kai kurias specialiai nustatytas išimtis, administracinės teisės byloms vyriausioji instancija yra Aukščiausiasis Administracinis Teismas, kuris administracinio teisingumo vykdymo atžvilgiu taip pat prižiūri ir žemesniąsias instancijas.

**57.** Aukšč. Administracinį Teismą sudaro pirmininkas ir reikalingas administracijos patarėjų skaičius. § 54 3 abz. nuostatai taip pat taikomi ir šiam teismui.

**58.** Aukšč. Teismas ir Aukšč. Administracinis Teismas, kai mato reikalą pakeisti ar išaiškinti įstatymą arba dekretą, turi teisę kreiptis į Prezidentą, siūlydami tai padaryti įstatymų leidimo keliu.

**59.** Iškėlus kaltinimą ministeriui, Aukšč. Teismo ar Aukšč. Administracinio Teismo nariui arba Teisingumo Kancleriui del padaryto einant pareigas neteisėto akto, byla sprendžiama tam tikrame teisme, pavadintam į,Vyriausiasis teismas" (Riksrätt), kuris sudaromas tam tikrais pagrindinių ,statymų pobūdžio nuostatais.

Jei kaltinimą iškelti nutaria Seimas, tai šį kaltinimą palaiko Teisingumo delegatas.

**60.** Tam tikri teismai, kitokie negu § 59 nurodyti, steigiami įstatymų leidimo keliu.

Nepaprastasis teismas negali būti steigiamas.

## VI. Valstybės finansai.

**61.** Mokesčiai, taip pat ir muitas, nustatomi neaprėžtam arba kuriam laikui įstatymų leidimo tvarka. Tos pat tvarkos prisilaikoma panaikinant arba pakeičiant anksčiau nustatytus mokesčius ir viešąsias prievoles.

Skirtam laikotarpiui nustatyti mokesčiai negali būti išieškomi šiam laikotarpiui praėjus, išskyrus atsitikimą, numatytą § 68 1 abz.

**62.** Bendrieji pradai mokesčių už tarnybinius aktus ir valstybės organų dokumentus ir rinkliavų už naudojimąsi paštu, geležinkeliais, kanalais, ligoninėmis, mokyklomis ir kitomis viešomis valstybei priklausančiomis įstaigomis nustatomi įstatymų leidimo keliu.

**63.** Valstybės pajamų šaltinius ir jos įmonių eksploatavimą tvarko bendrieji įstatymų nustatyti pradai.

**64.** Paskolai išleisti reikalingas Seimo sutikimas.

65. Naujiems administracijos žinybų ir viešųjų įstaigų sąmatų paskirstymo sumanymams vadovaujančių pradų nustatymas, anksčiau nustatytų pradų panaikinimas ar pakeitimas, taip pat teisės pensijai gauti nustatoma įstatymų leidimo keliu. Naujas tarnybos vietas ir žinybas tegalima steigti metinio biudžeto ribose.

Naujos nepaprastos pensijos ir pašalpos galima išdavinėti tik iš Seimo paskirtų kreditų.

66. Metinio biudžeto projektas, į kurį turi būti įtraukiama biudžetinių metų pajamos ir išlaidos, Seimo priimamas ir skelbiamas įstatymams skelbti nustatyta tvarka.

Tam tikros taisyklės nustato, ar iš biudžeto projekto turi būti išskirtas fondas, iš kurio nenumatoma padengti valstybės kasmetinių išlaidų.

67. Joks mokestis ar pelnas, kuris veikiančiais įstatymais ar dekretais, tais metais turi būti imamas, negalima išskirti iš tų metų biudžeto projekto.

68. Kasmetiniai valstybės skolų padengimai ir jų procentai ir kiti iždo pasižadėjimais paremti kreditai, taip pat išlaidos, kurios reikalinga padaryti veikiančiais biudžeto metų įstatymais, į biudžeto projektą įtraukiamos pilnos. Į tą projektą taip pat įeis kreditų paskirstymas tokioms įstatymais ar dekretais pagrįstoms išlaidoms, kurios, bet gi, neįtraukiamos į biudžetą tam tikromis rubrikomis, taip pat pavedamų vyriausybės dispozicijai nenumatytiems reikalams būtinieji kreditai.

Kitas įeinančias į biudžeto projektą išlaidas Seimas svarsto visas iš karto ir tvirtina biudžeto metams.

Seimo priimti parlamentinės iniciatyvos tvarka kreditai įtraukiami į biudžeto paskirstymą, kaip sąlyginiai.

Biudžeto projektas turi nurodyti pakankamus išlaidoms padengti šaltinius.

69. Jei atsitiktų, kad biudžetas iki metų pradžios nebūtų Seimo priimtas, nors projektą vyriausybė buvo pristačiusi mažiausia dviem mėnesiais anksčiau, negu baigėsi parlamento sesija, tai minimos § 68 1 abz. išlaidos bus padengiamos ir šiam tikslui reikalingos pajamos bus renkamos, kaip laikinoji priemonė.

Jei būtinai bus reikalingi patvirtintame biudžete pakeitimai, tai pristatomas Seimui papildomojo biudžeto projektas.

70. Įtraukti į biudžeto sąmatą kreditai negali būti peržengti arba iš vienų finansinių metų perkelti į kitus, jei sąmatoje nėra tam tikrų nurodymų. Taip pat negalima daryti perkėlimų iš vienos, atskirai Seimo priimtos, biudžeto dalies į kitą.

Neatsižvelgiant į biudžetą, kiekvienas turi teisę reikalauti iš iždo, kas jam įstatymu priklauso.

71. Iždo atskaitomybei patikrinti steigiama sąskaitų revizijos žinyba, kurios uždavinys — tikrinti sąskaitų tikrumas, pajamų ir išlaidų naudojimo teisėtumas ir biudžeto sąmatos laikymasis.

Kiekvienai paprastajai Seimo sesijai bus nustatoma penki biudžeto revizoriai, Seimo vardu įgalioti sekti biudžeto sąmatos saugojimą ir iždo padėčiai ir valdymui tirti. Šie revizoriai aprūpinami Seimo nustatytomis instrukcijomis ir turi teisę gauti iš atatinkamų organų reikalingų žinių ir dokumentų.

Jie renkami iš Seimo narių proporcine sistema. Tuo pat būdu renkamas reikalingas pavaduotojų skaičius.

72. Suomijos moneta nustatoma įstatymu.

73. Suomijos Bankas yra Seimo globoje bei apsaugoje ir Seimo išrinktų kontrolierių priežiūroje.

Bankas valdomas reglamentu, kurs leidžiamas įstatymo nustatyta tvarka.

Banko pelną naudoti valstybės reikalams leidžia Seimas.

74. Valstybės turtai, mokesčiai arba duodančios pelną iždo teisės negali būti perleidžiami arba įkeičiami, jei tai neleidžia įstatymas.

Tačiau, einant tam tikrais nuostatais, valstybinės žemės laikytojai turi teisę tą žemę išpirkti činšo teisėmis

## VII. Krašto apsauga.

75. Kiekvienas Suomijos pilietis turi stoti ginti tėvynę ir jai padėti, kaip to reikalauja įstatymai.

Kiekvienas naujokas, jeigu tik tai galima ir, jeigu jis nepareikš kitokio noro, bus paskirtas į tą kariuomenės dalį, kurioj visi žmonės kalba jo gimtąja (suomių ar švedų) kalba ir ta kalba bus mokomas. Ginkluotų pajėgų komandavimo kalba — suomių kalba.

76. Jei reikalinga mobilizuoti kariuomenė, tai Prezidentas Valstybės Tarybos posėdy duoda tam tikrą dekretą. Kada šis įsakymas duotas, tai Valstybės Taryba imasi reikalingų priemonių deliai to susidarančioms išlaidoms padengti ir, jei tuo metu nėra sesijos, šaukiamas Seimas.

## VIII. Švietimas.

77. Helsinkio Universitetui paliekama jo autonomijos teisė.

Nauji, liečiantieji Universiteto organizaciją, nuostatai leidžiami įstatymų keliu, bet organizacijos smulkmenos nurodomos dekretais. Abiem atsitikimais turi būti atsiklausta Universiteto Konsistorijos nuomonės.

78. Valstybė remia technikos, žemės ūkio, prekybos ir kitų pritaikomųjų mokslų, taip pat dailiojo meno plėtimą ir aukštąjį mokymą, steigdama ir išlaikydama apecialines aukštąsias visoms šioms sritims mokyklas, jei jų neapima Universitetas, arba šelpdama privatinius institutus, šiais tiksiais įsteigtus.

79. Įstaigos, kurios suteikia bendrąjį, vidurinį arba aukštesnįjį pradžios mokslą, yra valstybės lešomis išlaikomos arba, žiūrint reikalo, šelpiamos.

Valstybinių vidurinių mokyklų organizacijos dėsniai nustatomi įstatymu.

80. Normos, liečiančios mokslo organizacijos dėsnius ir valstybės bei bendruomenių pareigas pradžios mokslą remiant, o taip pat privalomąjį mokymą liečiančios normos nustatomos įstatymu.

Mokslas pradžios mokyklose visiems nemokamas.

81. Valstybė išlaikys arba, atsižvelgiant į reikalą, šelps technikos profesijų, žemes ūkio ir panašių profesijų, prekybos, laivininkystės ir dailiojo meno mokslo įstaigas.

82. Teisė steigti privatines mokyklas bei kitas privatines mokymo įstaigas ir organizuoti jose mokymą tvarkoma įstatymų.

Naminį mokslą valdžios organai nekontroliuoja.

## IX. Tikybinės bendruomenės.

83. Evangelikų-liuteronų bažnyčios organizacija ir valdymas tvarkomi bažnytiniais įstatymais.

Kitos esamos tikybinės bendruomenės tvarkosi nuostatais, kurie joms yra ar bus išleisti.

Naujos tikybinės bendruomenės gali būti įsteigtos, laikantis tuo reikalu įstatymo nuostatų.

## X. Valstybinė tarnyba.

84. Išskyrus šiame straipsnyje numatytus atsitikimus, tik Suomijos piliečiai gali būti skiriami į valstybinę tarnybą.

Technikinio pobūdžio vietos, dėstytojų vietos Universitete arba kitose aukštose mokyklose, svetimų kalbų dėstytojų mokyklose ir vertėjų

administracijos žinybose vietos, o taip pat nemokamų konsulų vietos, antrojo kanceliarijos vedėjo vieta ir kitos nepaprastos užimamos vietos pasiuntinybėse ir konsulatuose, gali būti užimamos ir ne Suomijos piliečių.

85. Egzaminai valstybinei tarnybai gauti nustatomi dekretų tvarka, jei tas reikalas neišspręstas įstatymų leidimo keliu. Tam tikrais motyvais vadovaudamasi Valstybės Taryba gali atleisti nuo reikalaujamų kompetentiškumo sąlygų; tačiau tokia išimtis neliečia teismo žinybos vietų.

86 Bendri dėsniai, kuriais vadovaujamasi, skiriant į civilinę tarnybą, yra skiriamojo kompetentiškumas, gabumai ir išmėgintas pilie inis sąžiningumas.

87. Respublikos Prezidentas skiria:

1. Teisingumo Kanclerį ir jo padėjėją.
2. Arkyvyskupą ir Universiteto Kanclerį.
3. Aukšč. Teismo ir Aukšč. Administracinio Teismo pirmininkus, o Aukšč. Teismui pristačius, jis skiria to teismo narius ir apeliacinių teismų pirmininkus, taip pat Aukšč. Administraciniam Teismui pristačius — to Teismo narius.
4. Apeliacinių teismų narius, Universiteto ir aukštosios technikos mokyklos profesorius.
5. Administracijos Centro Valdybų viršininkus ir prefektus, Valstybės Tarybai pristačius, ir Centro Valdybų narius.
6. Prezidento Kanceliarijos valdininkus ir, atatinkamam organui pristačius—Valstybės Tarybos, Aukšč. Teismo ir Aukšč. Administracinio Teismo referentus ir
7. Įgaliotus pasiuntinius ir generalinius konsulus (lähetetyt konsulit), Valstybės Tarybai pristačius.

88. Sodžiaus pirmosios instancijos teismų teisėjus, burmistrus ir žemės skirstymo teismų pirmininkus skiria Aukšč. Teismas.

Specialiniais nuostatais į tam tikras užimamas vietas skiria:

1. teismuose—Aukšč. Teismas arbo antros instancijos teismas, kuriam priklauso tarnybos vieta, Aukšč. Administraciniame Teisme — šis teismas.
2. administracijos žinybose ir mokyklose — Valstybės Taryba, ministeris, prefektūra, direkcija arba valdyba, kam priklauso tarnybos vieta.

Į kitas tarnybos vietas skiria Valstybės Taryba, jei teisė skirti nerezervuota Prezidentui arba neperduota kitam valdžios organui.

89. Užpildant Centro Valdybų narių vietas ir vietas, kurios nurodytos § 87 4 abz. ir § 88 prisilaikant tam tikrų § 90 pastabų, tam tikra vieta iš pradžių paskelbiama laisva (vakuojanti) kandidatūroms pareikšti.

Po to sudaroma propozicija, kuri yra paskyrimų pagrindas, į kurią, nustatytais vadovaujamais pradais, priėminėjantis pareiškimus organas įrašo tris geriausiai kvalifikuotus kandidatus. Kada dalykas liečia apeliacinio teismo narių paskyrimą, del proporcijos bus atsiklausta Aukšč. Teismo nuomonės.

Jeigu vietas skiria toji instancija, kuriai paduodami pareiškimai, tai propozicijos nedaroma. Tam tikrais nuostatais kai kurios administracinės tarnybos vietos gali būti užimtos ir kitu būdu, negu 1 abz nurodyta.

90. Skyrimo tvarką į tarnybos vietas Universitete, evangelikų-liuteronų ir graikų-stačiatikių bažnyčiose ir Suomijos Banke, taip pat miestuose į burmistrų ir šefenų vietas nustato tam tikri nuostatai.

Armijos ir laivyno karininkus skiria Prezidentas.

Avansavimo ir karinio parengimo taisykles nustato tam tikri aktai.

91. Nė vienas teisėjas negali nustoti savo vietos be teismo teisėto sprendimo, atlikus tardymą.

Teisėjo perkėlimas gali būti pateisintas tik teismų reorganizacijai to reikalaujant arba paties teisėjo prašymu.

Kitų valdininkų teises pasilikti tarnybos vietoje nustato tam tikras įsstatymas.

Įstatymas gali net nekeičiamiems valdininkams nustatyti pareigą apleisti tarnybos vietą, tam tikrą amžių pasiekus, arba del liguistumo, kuris padaro nebetinkamą darbui.

Tam tikri nuostatai nurodo teises ir pareigas tų valdininkų, kurių tarnybos vietos panaikinamos.

**92.** Už nesilaikymą įstatymų, einant tarnybos pareigas, kaltininkai traukiami atsakomybėn.

Jei dekreto nuostatas prieštarauja pagrindiniams arba kuriam kitam įstatymui, tai teisėjas arba kitas kuris valdininkas neturi jo taikyti.

**93.** Kiekvienas valdininkas atsako už priemones, kurių teko jam pačiam imtis arba kurių vartojime jis dalyvavo, kaipo kolegiališkai organizuotos administracijos žinybos narys.

Referentas taip pat atsako už nutarimą, kuris jo pranešimu padarytas, jei nereikalavo įtraukti į protokolą, kad jis buvo kitos nuomonės.

Kiekvienas, kuriam del valdininko neteisėtų darbų arba apsileidimo padaryta nuostolių arba suvaržytos teisės, turi teisę reikalauti, kad tas valdininkas būtų nubaustas ir kad būtų priteisti iš jo padaryti nuostoliai, arba gali jį apskųsti, prašydamas patraukti teisman įstatymo nustatyta tvarka.

Valstybės atsakomybę del jos valdininkų padarytų nuostolių tvarko tam tikri nuostatai.

### XI. Pabaigos nuostatai.

**94.** Pirmą kartą Respublikos Prezidentą rinks Seimas; rinkimai bus tuojau padaryti, kai tik ši konstitucija pradės veikti. Bus renkama slaptu balsavimu. Jei vienas iš kandidatų gaus daugiau kaip pusę tikrųjų balsų, jis bus paskelbtas išrinktas. Jei šis rezultatas nebus pasiektas, tai tuojau bus balsuojama iš naujo ir, jei ir šį kartą niekas negaus absoliutinės daugumos, tai bus perbalatiruojama tarp dviejų kandidatų, kurie, antrą kartą balsuojant, gavo daugiausia balsų. Jei balsai pasiskirstytų lygiomis—išspręs burtai.

**95.** Ši konstitucija visose savo dalyse bus nekeičiamas pagrindinis įstatymas. Jos negalima keisti, aiškinti arba panaikinti ir negalima nuo jos nukrypti, nesilaikant pagrindiniams įstatymams nustatytos procedūros.

Šis įstatymas panaikina: 1772 m. rugpiūčio 21 d. Valdymo Formą, Susivienijimo ir Saugumo Aktą 1789 m. vasario 21 d. ir balandžio 3 d., taip pat ir visus kitus įstatymus ir reglamentų nuostatus, kurie prieštarauja šiai konstitucijai.

Šią konstituciją įgyvendinant reikalingi nuostatai leidžiami įstatymų leidimo keliu, kas pranešama visiems, kam reikalinga, saugoti ir taikyti.

---

# Japonų Imperijos Konstitucija

## 1889 m. vasario mėn. 11 d.*)

### Skyrius I.

### Imperatorius.

**1.** Didžiosios Japonijos imperija yra imperatorių dinastijos neliečiamai ir amžinai viešpataujama ir valdoma.

**2.** Karūną paveldėja imperatoriaus šeimos (namų) vyriškoji linija imperatoriaus šeimos statuto nuostatais.

---

*) Vertimas iš rusų kalbos. Vertė ir paruošė spaudai Teisių Fakulteto studentai: Povilas Barkauskas, Stefanija Girdvainytė ir Vytautas Mykolaitis, prof. Mykolui Römeriui vadovaujant.

3. Imeperatoriaus asmuo yra šventas ir neliečiamas.
4. Imperatorius—valstybės galva. Jam priklauso aukščiausioji valdžia, kurią jis vykdo šios konstitucijos nuostatais.
5. Imperatorius vykdo įstatymų leidžiamąją galią sutartinai su parlamentu.
6. Imperatorius tvirtina įstatymus, prižiūri jų skelbimą ir vykdymą.
7. Imperatorius šaukia parlamentą, atidaro jį ir uždaro, atidėlioja jo posėdžius ir paleidžia atstovų rūmus.
8 Imperatorius gali, būtinam reikalui esant, saugumui palaikyti arba viešajai nelaimei pašalinti, nėsant parlamento sesijos, leisti imperatoriaus įsakymus, turinčius įstatymų galios.
Tokie imperatoriaus įsakymai turi būti pristatyti parlamentui artimiausioje jo sesijoj, ir jeigu parlamentas jiems nepritars, tai vyriausybė turi paskelbti juos neturinčiais būsimam laikui galios.
9. Imperatorius leidžia arba liepia leisti įsakymus, reikalingus įstatymams vykdyti, viešajam ramumui ir tvarkai palaikyti ir valdinių gerovei kelti. Tokie įsakymai jokiu būdu neturi keisti veikiančių įstatymų.
10. Imperatorius nustato įvairių valstybės valdymo šakų organizaciją, skiria ir atleidžia visus civilinius ir kariuomenės tarnautojus ir nustato jų atlyginimo dydį, neliesdamas šios konstitucijos ar kitų įstatymų numatytų išimčių
11. Imperatoriui priklauso kariuomenės ir laivyno aukščiausioji vadovybė.
12. Imperatorius nustato kariuomenės ir laivyno organizaciją ir taikos meto kontingentą.
13. Imperatorius skelbia karą, daro taiką ir tarptautines sutartis.
14. Imperatorius skelbia apgulos būtį. Apgulos būties skelbimo ir veikimo sąlygas nustato įstatymas.
15. Imperatorius suteikia bejorystę, laipsnius, ordenus ir kitus pasižymėjimo ženklus.
16. Imperatorius turi amnestijos, pasigailėjimo, bausmės sumažinimo ir reabilitacijos teisę.
17. Regentūra nustatoma imperatoriaus šeimos statuto nuostatais. Regentas priklausančią imperatoriui galią vykdo imperatoriaus vardu.

Skyrius II.

**Valdinių teisės ir pareigos.**

18. Japonijos valdinybės sąlygas nustato įstatymas.
19. Visiems Japonijos valdiniams, atatinkantiems tam tikro įstatymo ar įsakymo reikalavimus, vienodai prieinamos kariskos, civilės ir kitos viešosios tarnybos.
20. Einant įstatymo nuostatais visi Japonijos valdiniai turi tarnauti kariuomenėje ar laivyne.
21. Visi Japonijos valdiniai, einant įstatymo nuostatais, turi mokėti mokesčius.
22 Visi Japonijos valdiniai gali, įstatymo ribose, laisvai pasirinkti ir keisti savo gyvenamąją vietą.
23. Japonijos valdinys gali būti suimtas, kalinamas, tardomas arba baudžiamas tik einant įstatymu.
24 Japonijos valdinys negali būti išskirtas iš to teismo teismingumo, kuriam einant įstatymais jisai priklauso.
25. Išskyrus įstatymo numatytus atsitikimus, draudžiama, be Japonijos valdinio sutikimo, įeiti į jo butą arba daryti jame kratą.

26. Kiekvieno Japonijos valdinio korespondencijos paslaptis yra neliečiama, išskyrus įstatymų nurodytus atsitikimus.

27. Kiekvieno Japonijos valdinio nuosavybė yra neliečiama. Išimtis, reikalingas viešajam reikalui, nustato įstatymas.

28. Visi Japonijos valdiniai naudojasi tikybos laisve tiek, kiek tai suderinama su viešaja ramybe, tvarka ir jų, kaipo valdinių, pareigomis.

29. Japonijos valdiniai, įstatymo ribose, naudojasi žodžio, rašto, spaudos, viešų susirinkimų ir sąjungų sudarymo laisve.

30. Kiekvienas Japonijos valdinys turi peticijos padavimo teisę, laikantis atatinkamų pagarbos formų ir tam tikrų, šiam tikslui nustatytų, taisyklių.

31. Šio skyriaus nuostatai neliečia įgaliojimų, kuriais imperatorius naudojasi karo ar tautos nelaimės metu.

32. Šio skyriaus straipsnių nuostatai, kiek jie neprieštarauja karo įstatymams ir statutams arba kariuomenės ir laivyno drausmei, turi būti taikomi kariuomenės bei laivyno karininkams ir kareiviams.

## Skyrius III.

### Parlamentas.

33. Parlamentas susideda iš dvejų rūmų: Perų Rūmų ir Atstovų Rūmų.

34. Perų Rūmai, einant juos liečiančiu įsakymu, susideda iš imperatoriaus šeimos narių, įgimtosios bajorijos atstovų ir imperatoriaus skirtų asmenų.

35. Atstovų Rūmai susideda iš narių, tautos išrinktų einant rinkimų įstatymo nuostatais.

36. Niekas negali būti tuo pačiu metu abejų rūmų nariu.

37. Kiekvienas įstatymas reikalingas parlamento sutikimo.

38. Vyriausybės paruoštieji įstatymų projektai balsuojami abejų rumų. Kiekvieniems rūmams priklauso įstatymo iniciatyva.

39. Vienų ar kitų rūmų atmestas įstatymo projektas, negali būti antru kart įneštas toj pačioj parlamento sesijoj.

40. Kiekvieni rūmai turi teisę daryti vyriausybei pareiškimus, liečiančius įstatymus ir kitokius klausimus. Jei toks pareiškimas nebus priimtas, tai toje pačioje parlamento sesijoj jisai negali būti pakartotas.

41. Parlamentas šaukiamas kasmet.

42. Parlamento sesija turi trukti tris mėnesius. Reikalui ištikus, parlamento sesija gali būti Imperatoriaus įsakymu pratęsta.

43. Esant būtinam reikalui, be paprastos (eilinės) sesijos, gali būti sušaukta nepaprasta sesija. Nepaprastosios sesijos ilgumas nustatomas imperatoriaus įsakymu.

44. Sesijos atidarymas, uždarymas, pratęsimas ir parlamento posėdžių atidėjimas vyksta abejuose rūmuose kartu. Jei paleidžiami Atstovų Rūmai, tai Perų Rūmų posėdžiai turi būti atidėti.

45. Imperatorius, savo įsakymu paleisdamas Atstovų Rūmus, turi paskirti naujus rinkimus, ir naujieji rūmai turi būti sušaukti per penkis mėnesius nuo senųjų rūmų paleidimo dienos.

46. Nė vienuose parlamento rūmuose negali būti pradėta kas nors svarstyti ar balsuoti nedalyvaujant vienam trečdaliui tų rūmų bendro narių skaičiaus.

47. Abejuose rūmuose nutarimai priimami absoliutine balsų dauguma. Balsams pasidalinus pusiau, nusveria pirmininko balsas.

48. Abejų rūmų posėdžiai vieši. Vyriausybei pareikalavus arba rūmams nutarus, debatai gali eiti neviešai.

49. Kreiptis su adresais į imperatorių kiekvieni rūmai turi teisę skyrium.

50. Valdinių peticijas gali priiminėti abeji rūmai.

51. Šios konstitucijos ir parlamento įstatymo nuostatams pildyti abeji rūmai gali leisti taisykles, reikalingas savo vidaus tvarkai.

52 Rūmų nariai negali būti traukiami atsakomybėn už savo pareikštą rūmuose nuomonę ir už balsavimą. Tačiau, einant bendrais įstatymais, rūmų nariai už savo nuomonę, pareikštą žodžiu, raštu, spaudoj ar kitu būdu viešai, ne parlamente, atsako.

53. Sesijos metu abejų rūmų nariai negali būti suimti be tų rūmų sutikimo, išskyrus atsitikimus, kada jis yra užtiktas bedarant nusikalstamą darbą arba baudžiamus darbus, turinčius ryšių su sukilimu šaly arba su užsieninėmis komplikacijomis.

54. Ministeriai ir Vyriausybės atstovai gali visumet dalyvauti kiekvienų rūmų posėdžiuose ir gali gauti žodį debatuose.

## Skyrius IV.

### Ministeriai ir Valstybės Taryba.

55. Ministeriai yra imperatoriaus patarėjai ir už savo patarimus prieš jį atsako

Visi įstatymai, imperatoriaus įsakymai ir visokie valstybės reikalus liečiantieji reskriptai, turi būti vieno ministerio kontrasignuoti.

56. Einant Valstybės Tarybos organizacijos nuostatais, jos nariai aptaria svarbiausius valstybės reikalus, del kurių imperatorius klausia jų patarimo.

## Skyrius V.

### Teismo galia.

57. Teismo galia yra teismų vykdoma imperatoriaus vardu, einant įstatymu. Teismų organizaciją nustato įstatymas.

58. Teisėjais gali būti skiriami asmens, savo privalumais atatinką įstatymų reikalavimus.

Teisėjai gali būti šalinami tik už nusikalstamus darbus baudžiamuoju arba drausmės teismo sprendimu. Drausmės bylų vedimo taisykles nustato įstatymas.

59. Bylos teismuose turi būti sprendžiamos ir sprendimai skelbiami viešai. Bet jei yra pagrindo bijoti, kad viešumas gali pakenkti viešajam ramumui ir tvarkai, arba gali įžeisti visuomenės dorovės jausmus, tai bylų viešas sprendimas gali būti pašalintas ipso iure arba teismo nutarimu.

60. Bylos, įeinančios į kokio nors ypatingo teismo kompetenciją, nustatomos tam tikru įstatymu.

61. Teismai negali svarstyti ieškinių, kurie liečia teisių įžeidimą, kilusį iš administracinių valdžios organų neteisėtų darbų, arba kurie priklauso įsteigtų tam tikru įstatymu administracinių teismų kompetencijai.

## Skyrius VI.

### Finansai.

62. Naujų mokesčių įvedimas arba jau esančių mokesčių dydžio pakeitimas gali įvykti tik įstatymo keliu.

Šis abzacas neliečia valdymo mokesčių ir rinkliavų, kaip atlyginimo už atskirą patarnavimą.
Valstybės paskolai užtraukti arba apsunkinantiems valstybės iždą pasižadėjimams duoti, jei jie biudžete nenumatyti, reikalingas yra parlamento sutikimas.
63. Iki šiol imamieji mokesčiai, kol nebus pakeisti nauju įstatymu, turi būti ir toliau tokiais pagrindais imami.
64. Visas valstybės pajamas ir išlaidas, valstybės biudžeto formoje, tvirtina parlamentas.
Visos išlaidos, kurios pereina biudžete numatytas normas, arba kurios biudžete visai nėra numatytos, turi būti parlamento papildomai patvirtintos.
65. Valstybės biudžetas įnešamas pirma į Atstovų Rūmus.
66. Imperatoriaus namų išlaikymo išlaidos, nustatytos sumos ribose, kasmet padengiamos iš valstybės iždo lėšų, be parlamento atskiro tam tikslui sutikimo, išskyrus tuos atsitikimus, kada būtų reikalinga skirtoji suma padidinti.
67. Nustatytosios išlaidos, skiriamos imperatoriui konstitucijos pavestoms funkcijoms vykdyti, ir išlaidos, paremtos įstatymo nuostatais, kurių vykdymas yra vyriausybės teisėta pareiga, negali būti parlamento, be vyriausybės sutikimo, panaikintos, nė sumažintos.
68. Nenumatytiems reikalams vyriausybė gali prašyti parlamento sutikimo asignuoti tam tikrą sumą, kuri sudarys nuolatinių išlaidų fondą iš anksto nustatytam metų skaičiui.
69. Neišvengiamiems biudžeto nepritekliams padengti ir biudžeto nenumatytiems reikalams tenkinti į biudžetą įrašomas atsargos fondas.
70. Jei del išorinių arba šalies vidaus sąlygų parlamentas negali būti sušauktas, tai esant būtinam reikalui, viešąjam saugumui palaikyti vyriausybė gali imperatoriaus įsakymu padaryti finansų srityje atatinkamus žygius.
Šio straipsnio pirmame abzace numatytu atsitikimu, reikalas pristatomas parlamentui jo artimiausioj sesijoj gauti pritarimo.
71. Jei parlamentas biudžeto nėra priėmęs, arba jei jis negalėjo būti sudarytas, tai valdžia taiko praeitų metų biudžetą.
72. Valstybės pajamų ir išlaidų sąskaitų užbaigimas turi būti patikrintas ir galutinai sureguliuotas Sąskaitybos Rūmų; vėliau, su atatinkamomis Sąskaitybos Rūmų patikrinimo pastabomis, vyriausybės įnešamas į parlamentą.
Sąskaitybos Rūmų organizaciją ir kompetenciją nustato atskiras įstatymas,

## Skyrius VII.

### Papildomieji nuostatai.

73. Kilus reikalui šios konstitucijos nuostatus pakeisti, pakeitimo projektas, imperatoriui paliepus, įnešamas į parlamentą.
Šiuo atsitikimu rūmai gali pradėti debatus tik dalyvaujant dviem trečdaliam bendro kiekvienų rūmų narių skaičiaus ir Konstitucijos pakeitimas tegali būti priimtas dalyvaujančių narių dviejų trečdalių balsų dauguma.
74. Imperatoriaus šeimos statuto pakeitimai parlamente nesvarstomi.
Šios konstitucijos nuostatai negali būti imperatoriaus šeimos statuto keičiami.

**75.** Regentūros metu negali įvykti jokių pakeitimų, nei konstitucijoj, nei imperatoriaus šeimos statute.

**76.** Visi veikiantieji įstatymai, statutai ir įsakymai, vis tiek kaip jie vadinasi, pasilieka galioje ir ateičiai, jei neprieštarauja šiai konstitucijai.

Visoms esamoms sutartims ir susitarimams, kurie uždeda vyriausybei pareigų ir yra surišti su valstybės išlaidomis, yra taikomas 67 str. nuostatas.

# Turinys.